

[170.] ningskurser i trädgårdsskötsel, som på annat ställe kan förefinnas. Det är självfallet att denna synpunkt kommer att i görligaste mån tillgodoses vid meddelande av de bestämmelser rörande användningen av anslaget för år 1918, vilka inom en nära framtid torde komma att av Kungl. Maj:t fastställas.

Även med de begränsade medel, som stått till förfogande för nu ifrågasvarande kurser till och med år 1917, har det varit möjligt att ernå goda och löftesrika resultat. Än mera bör detta bliva förhållandet, sedan ökat anslag blivit av riksdagen anvisat för innevarande år.

De kurser i ämnet, vartill anslag blivit uppfört å 1918 års riksstat, äro avsedda för lärare vid folk- och småskolor. Enligt planen för kurserna såväl vid Adelsnäs som vid Norrlands trädgårdsskolor äga jämväl lärare i trädgårdsskötsel vid statens folkskoleseminarijer tillträde till desamma. Då folkskollärarkåren indirekt torde komma att draga nytta av nämnda seminarielärares deltagande i kurserna och därigenom syftet med ifrågasvarande fortbildningskurser lär tillgodoses, synes intet vara att däremot erinra.

I likhet med folkskolöverstyrelsen anser jag, att anslag till särskilda fortbildningskurser i skolträdgårdsskötsel bör anvisas även för år 1919. Enligt min mening bör emellertid resekostnads- och traktamentsbidrag till deltagare i dessa kurser utgå enligt samma grunder som till deltagarna i de förutnämnda kurserna. Av det nuvarande anslaget, 10,000 kronor, torde omkring 6,800 kronor kunna beräknas åtgå till resekostnads- och traktamentsbidrag åt kursdeltagare. Om detta belopp ökas med 62,5 procent eller i runt tal med 4,300 kronor, skulle anslaget till särskilda fortbildningskurser i trädgårdsskötsel alltså böra för år 1919 höjas till 14,300 kronor.

Särskilda
kurser i
simning och
livräddning.

d) *Särskilda kurser i simning och livräddning.* Riksdagen har för vart och ett av åren 1913—1917 såsom bidrag till instruktörskurser i simning och livräddning, huvudsakligen avsedda för folkskollärare och elever vid folkskoleseminarierna, anvisat på extra stat 1,200 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott bestämma.

Till särskilda kurser i simning och livräddning för lärare vid folkskolor och småskolor har riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, på extra stat för år 1918 anvisat ett reservationsanslag å 1,200 kronor att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Genom beslut den 25 juni 1917 har Kungl. Maj:t anbefallt folkskolöverstyrelsen att efter vederbörandes hörande till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de villkor och bestämmelser, som syntes böra gälla för

utgåendet av sistnämnda anslag. Överstyrelsen har ännu icke inkommit med sådant förslag.

Svenska livräddningssällskapet har till statsrådet och chefen för eklestastikdepartementet lämnat redogörelse för den kurs av nämnda slag, som hållits under år 1917, och därvid meddelat huvudsakligen:

Kursen ägde rum i Stockholm den 15—31 juli. Bland 45 anmälda uttogos till deltagare 12 folkskollärare, varjämte 2 seminarieelever deltog i kursen utan erhållande av stipendier. Förstnämnda deltagare i kursen erhöilo kostnadsbidrag med 4 kronor för varje dag jämte fri inkvartering samt fri resa från och till kursorten. Till deltagare antogos särskilt sådana, som visat förutsättning att mera omedelbart kunna tillämpa den kunskap och färdighet, som kunde vinnas genom kurserna, varjämte hänsyn togs även till belägenheten av sökandens verksamhetsområde inom landet. Av deltagarna erhöilo 10 diplom såsom simlärare.

Nu har styrelsen för nämnda sällskap i underdånighet anhållit att för år 1919 erhålla ett till 2,400 kronor förhöjt statsunderstöd för anordnande av en instruktörskurs i simning och livräddning. Till stöd för denna ansökning har anförts:

Betydelsen av att Sveriges ungdom lär sig att simma är ju synnerligen stor. Särskilt under de båda senaste åren har vikten härav vunnit allmän förståelse. Landet runt arbetas, särskilt i skolorna, för att lära barnen simkonsten. Följden har också blivit den, att behovet av kompetenta instruktörer ökats.

Av huvudsakligen ekonomiska skäl har antalet elever i de kurser sällskapet med statsunderstöd anordnat måst begränsas till 12, oaktat antalet sökande varje år varit omkring 50.

För att i någon mån få det stora behovet av instruktörer i simning och livräddning bättre tillgodosett erfordras emellertid ökat statsbidrag. Den instruktörskurs, som är avsedd att äga rum under år 1919, torde komma att anordnas i huvudsak enligt samma plan, som tillämpats för år 1917, men med ett ökat antal elever.

Ansökningen var åtföljd av ett cirkulär från svenska livräddningssällskapet rörande kurser under år 1917.

Angående dessa kurser har folkskolöverstyrelsen i sin ovannämnda skrivelse anført följande:

Överstyrelsen anser, att kurser av ifrågavarande slag fortfarande äro av stor betydelse för fostrandet av den ungdom, som folkskolans lärare hava att taga vård om dels i den egentliga folkskolan, dels i fortsättningsskolan och andra folkskolans överbbyggnader. Redan förra året uttalade överstyrelsen önskvärdheten av att flera kurser av detta slag bleve anordnade, särskilt att sådana kurser för lärarinnor även komme till stånd. Någon organisation, som lämpligen kunde taga dessa om hand, hade emellertid icke hittills framträtt, varför överstyrelsen ansåge sig icke då kunna göra hemställan om anvisande av medel till sådana kurser. Samma skäl föreligger även nu för överstyrelsen att icke göra hemställan om anslag till andra kurser av detta slag än dem, som sällskapet för simning och livräddning förklarar sig vilja fortfarande anordna. Styrelsen för nämnda sällskap anhåller nu om anslagets fördubblande i syfte att kunna mottaga ett större antal elever i kursen.

[170.]

Syftet är utan tvivel synnerligen behjärtansvärt. Framställningen har emellertid kommit överstyrelsen tillhanda så sent, att det icke blivit överstyrelsen möjligt att närmare undersöka, i vad mån det från rent praktisk synpunkt kan anses lämpligt eller möjligt att utvidga den ifrågavarande kursen med ett väsentligt större antal deltagare. Härtill kommer, att höjningen i anslaget även till vissa andra fortbildningskurser framställts såsom önskvärd, men överstyrelsen har icke nu kunnat framlägga förslag i sådan riktning. Överstyrelsen får sålunda för närvarande inskränka sig till att förorda, att anslaget till nu ifrågavarande kurser måtte utgå även för år 1919 med ett belopp av 1,200 kronor.

Departementschefen

Även för år 1919 synes anslag till anordnande av kurser i simning och livräddning böra utgå. Till deltagare i dessa kurser utgick, enligt av styrelsen för ovannämnda sällskap lämnad uppgift, under år 1916 resekostnads- och traktamentsbidrag med 1,057 kronor 38 öre. Ökas detta belopp för år 1919 med 62,5 procent eller i rundt tal med 700 kronor, skulle det nuvarande anslaget, 1,200 kronor, böra för sagda år höjas till 1,900 kronor. En sådan höjning anser jag mig böra förorda.

Då det är avsett, att den av chefen för civildepartementet föreslagna höjningen av dagtraktamenten, som på grund av resereglementet den 13 december 1907 och därmed jämförliga, av Kungl. Maj:t utfärdade författningar utgå till statens befattningshavare vid extra förrättningar i statens tjänst, skall träda i tillämpning under år 1918, så snart och i den mån riksdagen biträder därom framställt förslag, torde motsvarande förhöjning av dagtraktamentena böra redan under år 1918 få tillämpas jämväl beträffande samtliga ifrågavarande fortbildningskurser. Därför erfordras emellertid, att anslag för ändamålet å belopp, som jag här ovan angivit för de olika kurserna, uppföras på tilläggsstat för sistnämnda år. Till denna fråga anhåller jag att i annat sammanhang få återkomma.

På grund av det nu anförda hemställer jag för närvarande, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att på *extra stat* för år 1919 till fortbildningskurser för lärare vid folkskolor och småskolor bevilja följande reservationsanslag, nämligen:

Ökat anslag.

till fortbildningskurser i allmänhet 39,400 kronor,

Ökat anslag.

till särskilda fortbildningskurser i gymnastik 34,400 kronor,

Ökat anslag.

till särskilda fortbildningskurser i skolträdgårds-skötsel, avsedda jämväl för lärare i trädgårdsskötsel vid statens folkskoleseminarier, 14,300 kronor samt

Ökat anslag.

till särskilda kurser i simning och livräddning 1,900 kronor; eller sammanlagt 90,000 kronor;

samtliga anslagsposterna att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor, Kungl. Maj:tt kan finna gott föreskriva.

43. **Resestipendier åt lärare vid folkskoleseminarier.** Riksdagen har år 1914 till resestipendier åt rektorer samt övriga lärare och lärarinnor vid folkskoleseminarierna under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:tt kunde finna gott föreskriva, anvisat på extra stat för år 1915 ett belopp av 2,000 kronor.

[171.]

Resestipendier åt lärare vid folkskoleseminarier.

Med återopande av vad jag anfört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 anvisade belopp av 2,000 kronor till resestipendier åt rektorer samt övriga lärare och lärarinnor vid folkskoleseminarierna må under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:tt kan finna gott föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1919.

44. **Resestipendier åt lärare vid högre folkskolor.** Riksdagen har år 1914 till resestipendier åt lärarpersonalen vid högre folkskolor under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:tt kunde finna gott föreskriva, beviljat på extra stat för år 1915 ett anslag av 1,200 kronor.

[172.]

Resestipendier åt lärare vid högre folkskolor.

Med återopande av vad jag anfört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 beviljade anslag av 1,200 kronor till resestipendier åt lärarpersonalen vid högre folkskolor må under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:tt kan finna gott föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1919.

45. **Resestipendier åt lärare vid folkskolor.** Riksdagen har år 1914 till resestipendier åt folkskollärare och folkskollärarinnor enligt de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:tt kunde finna gott föreskriva, beviljat på extra stat för år 1915 ett anslag av 8,000 kronor.

[173.]

Resestipendier åt lärare vid folkskolor.

Med återopande av vad jag anfört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 beviljade anslag av 8,000 kronor till resestipendier åt folkskollärare och folkskollärarinnor må enligt de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1919.

[174.]

Resestipendier åt lärare vid småskolor m. fl.

46. **Resestipendier åt lärare vid småskolor m. fl.** Riksdagen har år 1914 till resestipendier åt lärare och lärarinnor vid småskoleseminarier samt mindre folkskolor och småskolor ävensom biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor enligt de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, anvisat på extra stat för år 1915 ett anslag av 3,000 kronor.

Med åberopande av vad jag anfört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 anvisade anslag av 3,000 kronor till resestipendier åt lärare och lärarinnor vid småskoleseminarier samt mindre folkskolor och småskolor ävensom biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor må enligt de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1919.

Folkskolinspektionen.

47. Avlöning m. m. åt folkskolinspektörer,
oförändrat ordinarie förslagsanslag..... kronor 157,000:—

[175.]

Resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer.

48. **Resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer.** Alltsedan år 1908 finnes i riksstaten uppfört ett särskilt anslag till resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer, och har detta anslag utgått med ett oförändrat årligt belopp av 93,000 kronor. Då beslut om folkskolinspektionens omreglering fattades vid 1914 års senare riksdag, var frågan om anslaget till resekostnadsersättning åt folkskolinspektörerna även föremål för prövning. I det vid propositionen angående omreglering av folkskolinspektionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden uttalade föredragande departementschefen den uppfattningen, att erfarenheten finge utvisa, om någon ändring av resekostnadsanslaget, vilket förut varit tillräckligt för sitt ändamål, kunde bliva erforderligt. Ej heller riksdagen fann anledning att göra någon ändring i anslaget i fråga.

Den nya ordningen för folkskolinspektionen har tillämpats sedan år 1915, och sedan nu utgifterna å anslaget för åren 1915 och 1916 äro

kända, är det möjligt att i någon mån avgöra, vilken inverkan denna ordning haft på resekostnadsanslaget. Detta utvisar för båda åren brist, nämligen för år 1915 å 7,756 kronor 15 öre och för år 1916 å 23,236 kronor 2 öre. Då utgifterna för år 1915 överstego motsvarande utgifter för år 1914 med blott 3,837 kronor 88 öre, synes det visserligen antagligt, att den nya anordningen av folkskolinspektionen icke utövat något större inflytande på kostnaderna för inspektörernas resor, utan att den avsevärda ökningen i utgifterna för år 1916 är att hänföra till den under detta år inträdda starka prisstegringen på samfärdsmedlens område. Men då denna prisstegring allttjämt fortgår, torde en höjning av anslaget med ett belopp, motsvarande den under år 1916 uppkomna bristen, eller i runt tal 23,000 kronor, vara motiverad.

I överensstämmelse med vad chefen för civildepartementet förut denna dag anfört till statsrådsprotokollet över civilärenden i fråga om höjning av dagtraktamenten, som utgå enligt resereglementet och därmed jämförliga av Kungl. Maj:t utfärdade författningar, torde emellertid nu ifrågavarande anslag böra än ytterligare ökas, så att de förhöjda dagtraktamentena kunna beräknas falla inom anslagsbeloppet. Folkskolinspektörerna åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning för sina tjänsteresor enligt bestämmelserna för fjärde klassen i resereglementet, och för sagda klass skulle traktamentena enligt statskontorets, av chefen för civildepartementet förordade förslag höjas med 50 procent. I den mån ökningen av traktamentsersättningen medgives för andra statstjänstemän, bör den givetvis gälla även för folkskolinspektörerna. Ur denna synpunkt torde anslaget lämpligen böra höjas med ett belopp av 44,000 kronor. Den behöfliga ökningen av anslaget för år 1919 skulle således uppgå till sammanlagt 67,000 kronor. I likhet med vad som ansetts lämpligt i fråga om de under de olika huvudtitlarna uppförda allmänna anslagen till rese- och traktamentsersättningar torde däremot någon förstärkning av förevarande anslag icke vara erforderlig för år 1918.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att höja det i riksstaten under åttonde huvudtiteln på *ordinarie stat* uppförda förslagsanslaget till resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer från dess nuvarande belopp, 93,000 kronor, till 160,000 kronor eller med 67,000 kronor.

Ökat anslag.

49. **Tillfällig löneförbättring åt folkskolinspektörer.** I anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning medgav 1917 års riksdag, att tillfällig löneförbättring till statens folkskolinspektörer finge under år 1918 utgå till av Kungl. Maj:t konstituerad eller förordnad in-

[176.]

Tillfällig löneförbättring åt folkskolinspektörer.

[176.] spektör eller till vikarie å inspektörstjänst, vars ordinarie innehavare förordnats att med avstående från de med inspektörstjänsten förenade löneförmånerna bestrida annan befattning i statens tjänst, med 700 kronor i första och andra lönegraden samt med 600 kronor i tredje lönegraden och till annan vikarierande inspektör med 400 kronor, samt beslöt, att den tillfälliga löneförbättringen skulle utgå till ordinarie inspektör i samma ordning som lönen och till vikarierande inspektör i samma ordning som denne tillkommande arvode ävensom i övrigt enligt de närmare bestämmelser, som Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela, varjämte riksdagen för bestridande av kostnaderna för omförmälda löneförbättring anvisade på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag av 24,600 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1917 har nu folkskolöverstyrelsen hemställt, att förslag måtte avlåtas till riksdagen angående ny lönereglering för omförmälda inspektörer eller ock, för den händelse sådant förslag icke komme att föreläggas 1918 års riksdag, att tillfällig löneförbättring fortfarande måtte beredas ifrågavarande befattningshavare.

För närmare utredning av frågan om nyssnämnda lönereglering har överstyrelsens ovanberörda skrivelse remitterats till löneregleringskommittén. Utlåtande i ämnet från sagda kommitté torde emellertid, enligt vad jag inhämtat, icke vara att motse så tidigt, att förslag angående berörda lönereglering kan föreläggas innevarande års riksdag. Det torde då vara nödvändigt, att proposition nu avlättes till riksdagen rörande tillfällig löneförbättring för år 1919 för ovannämnda inspektörer.

Denna tillfälliga löneförbättring synes mig böra utgå med enahanda belopp och på samma sätt som den för år 1918 av riksdagen beviljade tillfälliga löneförbättringen för nämnda inspektörer samt i övrigt enligt de närmare bestämmelser, som Kungl. Maj:t kan finna gott meddela. För ändamålet kräves ett förslagsanslag av 24,600 kronor, vilket tydligen bör uppföras på extra stat.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels medgiva, att tillfällig löneförbättring till statens folkskolinspektörer må under år 1919 utgå

1) till av Kungl. Maj:t konstituerad eller förordnad folkskolinspektör eller till vikarie å sådan inspektörstjänst, vars ordinarie innehavare förordnats att med avstående från de med inspektörstjänsten förenade löneförmånerna bestrida annan befattning i statens tjänst, med 700 kronor i första och andra lönegraden samt med 600 kronor i tredje lönegraden samt

2) till annan vikarierande folkskolinspektör med 400 kronor,

dels besluta, att den tillfälliga löneförbättringen skall utgå till ordinarie folkskolinspektör i samma ordning som lönen och till vikarierande folkskolinspektör i samma ordning som denne tillkommande arvode samt i övrigt enligt de närmare bestämmelser, som Kungl. Maj:t kan finna gott meddela,

dels och för bestridande av kostnaderna för omfördälda löneförbättring anvisa på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag av 24,600 kronor.

Folk- och småskolor.

50. **Löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid folk- och småskolor.** På sätt jag under punkten 138 i det föregående omfördä, är det min avsikt att framlägga förslag till löne- och pensionsreglering för, utom andra lärarkårer, även lärarpersonalen vid folk- och småskolor. Då frågan ännu ej hunnit undergå vederbörlig utredning, är jag icke nu beredd att avgiva slutligt förslag i berörda syfte.

Enligt inom ecklesiastikdepartementet verkställda beräkningar skulle för folk- och småskolors vidkommande för ändamålet erfordras ett belopp av 22,500,000 kronor. Erinras må härvid, att riksdagen för tillfällig löneförbättring åt lärare vid folk- och småskolor på *extra stat* för år 1918 beviljat ett förslagsanslag av 8,300,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen,

att, i avbidan på proposition angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid folk- och småskolor, beräkna för ändamålet ett belopp av 22,500,000 kronor, därav 22,074,000 kronor såsom ökning av det *ordinarie förslagsanslaget* till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor, 335,000 kronor såsom ökning av det *ordinarie förslagsanslaget* till avlöningsbidrag till sjukvikarier för lärare vid folk- och småskolor samt 91,000 kronor såsom ökning av det *ordinarie förslagsanslaget* till befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar.

51. **Lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål.** På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beslöt 1913 års riksdag i sammanhang med omorganisation av lappskoleväsendet att uppdelat förslagsanslaget till lappmarks ecklesiastikverk, som då utgick med 100,000 kro-

[177.]

Löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid folk- och småskolor.

Ökade anslag.

[178.]

Lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål.

nor, i två anslag, ett för kyrkliga ändamål och ett för folkbildningsändamål. Av det gemensamma anslaget, som samtidigt höjdes med 20,000 kronor, uppfördes 80,000 kronor såsom förslagsanslag under titel »lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål».

I skrivelse den 31 augusti 1917 har folkskolöverstyrelsen hemställt om förslag till riksdagen angående höjande av sistnämnda anslag. Överstyrelsen har härom anfört bland annat:

För år 1914 visade sig anslaget ej blott tillräckligt utan lämnade ett överskott å 11.913 kronor 10 öre. Under åren 1915 och 1916 har däremot uppstått brist å anslaget med respektive 6 535 kronor 17 öre och 11.838 kronor 47 öre. Då de under sistnämnda år ökade utgifterna för lappskolväsendet icke äro av tillfällig natur utan bero av den genom omorganisatiouen beslutade högre avlöningen åt lärare samt andra ökade kostnader, synes det redan på grund härav behöfligt att höja ifrågavarande anslag för år 1919 med 10.000 kronor. Men en ytterligare ökning av anslaget erfordras med anledning av kungl. kungörelsen den 23 september 1916 angående ändrad lydelse av vissa delar av reglementet för lappmarks ecklesiastikverk den 31 januari 1896 för bestridande av kostnaderna dels till avlöning samt rese- och traktamentersättning åt en nomadskolin-pektör, dels till höjda avlöningar åt vandrande och fasta nomadlärare, dels ock till ökade inackorderingsbidrag m. m. Merutgifterna från förevarande anslag på grund av bestämmelserna i nyssberörda kungörelse torde kunna beräknas till lägst 10,000 kronor.

I enlighet med vad folkskolöverstyrelsen anfört synes det ifrågavarande anslaget böra höjas med 20,000 kronor.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Ökat anslag.

att höja det på *ordinarie stat* uppförda förslagsanslaget till lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål, från dess nuvarande belopp, 80,000 kronor, till 100,000 kronor eller med 20,000 kronor.

[179.]

Upphjälpande av skolväsendet inom vissa lappmarks församlingar.

52. **Upphjälpande av skolväsendet inom vissa lappmarksförsamlingar.** För beredande av möjlighet till skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn inom Vilhelmina, Risbäcks, Stensele, Tärna, Sorsele, Arjeplogs, Malå, Fredrika och Jockmocks församlingar har riksdagen, sedan anslag för likartat ändamål under en följd av år utgått, beviljat på extra stat för vart och ett av åren 1914—1918 ett anslag av 23,000 kronor att användas enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

Sedan Kungl. Maj:t den 25 juni 1917 anbefallt folkskolöverstyrelsen att efter vederbörandes hörande till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till fördelning mellan nämnda församlingar av det för år 1918 beviljade

anslaget ävensom till de villkor och kontrollföreskrifter, som kunde prövas erforderliga, samt folkskolöverstyrelsen med överlämnande av infortrat yttrande från domkapitlet i Luleå, som hört vederbörande folkskolinspektörer, avgivit utlåtande i ämnet, förordnade Kungl. Maj:t vid ärendets föredragning den 9 november 1917, att omförmälda av riksdagen beviljade anslag skulle mellan församlingarna fördelas sålunda, att Vilhelmina församling därav erhöle 4,000 kronor, envar av Stensele, Sorsele och Jockmocks församlingar 3,000 kronor, envar av Arjeplogs och Tärna församlingar 2,500 kronor, Malå församling 2,300 kronor, Risbäcks församling 1,800 kronor och Fredrika församling 900 kronor, dock under villkor beträffande Jockmock, att församlingen själv till ifrågavarande ändamål bidroge med ett belopp av minst 3,000 kronor. Vidare föreskrev Kungl. Maj:t, att anslaget skulle ställas till domkapitlets förfogande för det med anslaget avsedda ändamålet samt att i fråga om dess användande skulle gälla enahanda bestämmelser, som enligt kungl. brev den 29 september 1905 meddelats beträffande det för år 1906 beviljade anslaget för liknande ändamål, dock att den tid, inom vilken vederbörande skolråd hade att till folkskolinspektören inkomma med i nämnda brev omförmälda förteckning, bestämdes till senast den 1 januari 1918. Innehållet i de genom kungl. brevet den 29 september 1905 givna bestämmelserna finnes återgivet senast i det vid 1913 års statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1913, punkten 183.

Sedan Kungl. Maj:t jämlikt beslut den 1 november 1912 uppdragit åt domkapitlet i Luleå att enligt plan, som sedermera blivit fastställd, verkställa utredning och avgiva förslag till ett nöjaktigt ordnande av folkskoleväsendet i allmänhet inom lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning, inkom domkapitlet, efter föranstaltande av dylik utredning, den 19 maj 1915 till Kungl. Maj:t med framställning om beredande av anslag dels för en gång av 180,000 kronor och dels för år av 135,000 kronor att i huvudsaklig överensstämmelse med av domkapitlet i framställningen avgivna förslag och villkor utgå till upphjälpande av skolväsendet i de svensktalande lappmarksförsamlingarna inom Luleå stift samt Över-Kalix församling i samma stift.

Över denna domkapitlets framställning hava infortrade yttranden avgivits av vissa myndigheter, senast av statskontoret, vars yttrande inkom till ecklesiastikdepartementet den 16 december 1916. Ärendet kräver emellertid någon ytterligare beredning. På grund av frågans omfattande beskaffenhet kan denna beredning icke hinna avslutas så tidigt, att framställning i ämnet kan avlätas till innevarande års riksdag.

[179.]

I detta sammanhang torde jag även böra erinra därom, att vid bearbetningen inom ecklesiastikdepartementets statistiska avdelning av vissa primäruppgifter för år 1914 rörande folkundervisningen i de fyra nordligaste länen hade ansetts framgå, att vid den tid, uppgifterna avsågo, inom ett flertal församlingar ett stort antal skolpliktiga barn till följd av fattigdom, lång skolväg och dylikt icke erhållit någon undervisning, varjämte beträffande ett betydande antal barn uppgifter om åtnjutning undervisning saknades; och hade det befunnits antagligt, att även till sistnämnda grupp hörde åtskilliga barn, som icke kommit i åtnjutande av undervisning. Med anledning härav anmodade dåvarande departementschefen genom skrivelse den 4 maj 1916 folkskolöverstyrelsen att taga under omprövning, huruvida inackorderingsbidrag av det slag, som redan beviljats vissa församlingar i de nordligaste länen, borde beredas även andra församlingar i Norrland och till äventyrs jämväl i närgränsande delar av Svealand, samt att i sammanhang med de framställningar, som vore avsedda att föreläggas 1917 års riksdag, till ecklesiastikdepartementet inkomma med det yttrande och förslag i ämnet, vartill omständigheterna kunde föranleda.

Sådant yttrande och förslag har folkskolöverstyrelsen avgivit den 6 november 1917. För ytterligare utredning har ärendet därefter remitterats till statskontoret, som ännu icke inkommit med det infordrade utlåtandet. Icke heller i sist omnämnda fråga kan således framställning föreläggas innevarande års riksdag.

I skrivelse den 1 augusti 1917 har nu domkapitlet i Luleå anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes till riksdagen avlåta proposition om beviljande för år 1919 av ett anslag å 30,000 kronor, att, med den fördelning och på sätt i övrigt Kungl. Maj:t kunde finna gott bestämma, utgå för möjliggörande av skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn inom ovan omnämnda lappmarksförsamlingar, dock beträffande Jockmocks skoldistrikt med förut gällande villkor, att för uppbärande av statsanslag församlingen skulle uppvisas hava ombesörjt inackordering av dylika barn för minst lika stort belopp som statsanslaget.

Därjämte hava skoloråden i Tärna och Stensele skoldistrikt i särskilda, av folkskolöverstyrelsen med yttranden av vederbörande folkskolinspektör och Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län till Kungl. Maj:t överlämnade skrivelser gjort framställning om utverkande av anslag för nyssnämnda ändamål för år 1919, därvid Tärna skoldistrikt bifogat vissa uppgifter rörande folkskoleväsendet i skoldistriktet samt Stensele skoldistrikt anhållit, att det till distriktet utgående anslaget måtte höjas till 3,900 kronor.

Till stöd för sin framställning har domkapitlet anfört följande:

[179.]

Domkapitlet måste för sin del finna en förhöjning av det bidrag, varom här är fråga, påkallad av tidsförhållandena. Prisen på alla livsförnödenheter hava i dessa nordliga trakter stigit i minst lika hög grad som i andra delar av riket. Det låter icke tänka sig, att hittills utgående, av domkapitlet bestämda ersättning av högst 50 öre för dag och barn skall kunna räcka att utöver självkostnaderna för barnens underhåll bereda inackorderingshemmen någon gottgörelse även för de besvär, som de inackorderade barnen förorsaka. Detta åter kan menligt inverka på deras behandling och kost. På grund härav och då en återgång till normala förhållanden i avseende å priset å livsförnödenheter sannolikt icke är att förvänta så tidigt som under det år, varom nu är fråga, har domkapitlet ansett en förhöjning av nu utgående inackorderingspris av högst 50 öre för barn och dag av behovet påkallad. I sådant hänseende torde ett tillägg av minst 25 öre till den förutvarande maximiersättningen, 50 öre, böra erfordras. En förhöjning av dagsersättningen åter måste, till undvikande av minskning i omfattningen av en för en mera allmän skolgång oundgängligen erforderlig inackordering, medföra en höjning av för närvarande utgående statsanslag av 23,000 kronor för år. Då emellertid samtidigt sparsamhet i så stor utsträckning som möjligt torde böra iakttagas, har domkapitlet ansett sig böra stanna vid det begärda anslagets ökning till 30,000 kronor.

Över domkapitlets framställning hava infordrade yttranden avgivits av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens och Norrbottens län, som hört vederbörande folkskolinspektörer, ävensom av folkskolöverstyrelsen.

Folkskolinspektörerna i Västerbottens södra och Norrbottens södra inspektionsområden hava tillstyrkt bifall till domkapitlets hemställan, båda under framhållande av den betydande höjning av inackorderingsavgiften för barn och dag, som under senaste tiden ägt rum, samt av de stora svårigheter att få barn inackorderade i lämpliga hem, som numera förefinnas.

Folkskolinspektören i Västerbottens norra inspektionsområde har hemställt, att anslaget till samtliga ifrågavarande lappmarksförsamlingar måtte för år 1919 höjas till 35,000 kronor, och till stöd härför anfört följande:

Behovet av ökade anslag för beredande av skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn är i de skoldistrikt inom Västerbottens norra inspektionsområde, till vilka anslag för närvarande utgår, synnerligen stort, vilket framgår av följande uppgifter.

Inom Tärna skoldistrikt har under år 1916 tillfälle till skolgång genom inackordering i närheten av skola kunnat beredas åt sammanlagt 103 barn, därav åt 18 genom anslag från lappmarks ecklesiastikverk och åt 66 genom anslag enligt nädiga brevet av den 27 november 1915. Det oaktat uppgår det antal barn, som på grund av fattigdom och lång skolväg icke kan erhålla någon undervisning, till ej mindre än 47.

Inom Stensele skoldistrikt har under samma år skolrådet kunnat bereda skolgång åt 60 fattiga barn medelst det anslag å 3,000 kronor, som för året tilldelats distriktet av de utav riksdagen för ändamålet beviljade medlen, medan däremot omkring 50 skolpliktiga, som även äro i behov av inackorderingshjälp, icke kunnat erhålla sådan.

I Sorsele skoldistrikt ha 50 barn beretts tillfälle till skolgång genom det bevil-

[179.] jade inackorderingsanslaget, men ytterligare omkring 30 barn äro i behov av understöd för inackordering, därest de skola kunna erhålla undervisning under någon del av läsåret.

I Malå skoldistrikt måste för närvarande icke mindre än omkring 60 skolpliktiga barn växa upp utan undervisning på grund av fattigdom och lång skolväg.

Samtliga här lämnade uppgifter avse år 1916. Hurudan ställningen är under innevarande år kan icke med bestämdhet uppgivas, enär höstterminen ännu icke är påbörjad inom något av de här ifrågakvarande skoldistrikten. Det kan emellertid anföras, att inackorderingskostnaderna, vilka hittills inom detta inspektionsområde kunnat hållas nere vid 40 å 45 öre per barn och dag, på grund av dyrtiden sprungit upp till 50 å 75 öre per barn och dag, och det oaktat är det endast med stora ansträngningar skoloråden kunnat anskaffa lämpliga hem för de barn, vilka skola inackorderas. Det är under sådana förhållanden uppenbart, att det antal barn, som hädanefter kan inackorderas för de nu beviljade anslagen, måste bli väsentligt mycket mindre än under år 1916. För år 1918 blir ställningen med all sannolikhet än ytterligare försämrad. De skoldistrikt, om vilka det här är fråga, befinna sig ock i en så ogynnsam ekonomisk ställning och stå inför så betydande andra utgifter för skolväsendets utveckling, att de icke äga förmåga att själva anslå större bidrag till inackordering av fattiga skolbarn.

Den ökning av de nu utgående anslagen, vilken är erforderlig för de skilda distrikten, därest det skall bli dem möjligt att bereda skolgång åt de flesta av de barn, vilka nu sakna undervisning, är enligt undertecknads beräkning följande, nämligen:

för Tärna	kronor 2,000
» Stensele	» 1,500
» Sorsele	» 1,500
» Malå	» 1,500

tillhopa kronor 6,500.

Folkskolinspektören i Norrbottens norra inspektionsområde har funnit den av domkapitlet begärda höjningen av anslaget icke motsvara det ökade behovet. Härom yttrar han bland annat:

Domkapitlet har av sparsamhetsskäl stannat vid att begära 30,000 kronor. Här är jag ej fullt med i domkapitlets tankegång. Besparing i inackorderingspriset är otänkbar. Skoloråden måste i dessa tider tacksamt hålla till godo med de inackorderingspris, som krävas, och ofta äro hemmen omutligt stängda. Enda möjligheten att bereda alla barn skolgång är säkerligen att inrätta flera skolhem eller arbetsstugor, som kunna mottaga de barn, åt vilka lämpliga inackorderingshem ej kunnat beredas.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län har, i anledning av det yttrande, som avgivits av folkskolinspektören i Västerbottens norra inspektionsområde hemställt, huruvida icke en höjning av det utav domkapitlet begärda anslaget kunde anses vara av förhållandena påkallad. Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län har tillstyrkt bifall till domkapitlets framställning.

Folkskolöverstyrelsen har i sitt förberörda utlåtande, dagtecknat den 6 november 1917, bland annat uttalat, att, därest hinder skulle möta för framläggande av förslag till riksdagen angående ordnande av folkskoleväsendet i allmänhet i lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning, anslaget

till upphjälpande av skolväsendet inom Vilhelmina m. fl. lappmarksförsamlingar borde i enlighet med domkapitlets förslag höjas till 30,000 kronor.

Av skäl, som jag i det föregående onämmt, kan proposition rörande ett definitivt ordnande av folkskolväsendet i lappmarken icke avlåtas till innevarande års riksdag. Det synes då vara nödvändigt, att anslag beredes på extra stat även för år 1919 till upphjälpande av skolväsendet i ovanberörda lappmarksförsamlingar.

Departementschefen.

Anslaget för sistnämnda ändamål har under de senaste åren varit upptaget till 23,000 kronor. Domkapitlet i Luleå har nu hemställt, att det för år 1919 måtte höjas till 30,000 kronor, och folkskolinspektören i Västerbottens norra inspektionsområde samt Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län hava ifrågasatt en ännu större höjning. Såsom skäl för dessa förslag har åberopats, att det numera på grund av de höjda livsmedelsprisen icke är möjligt att få de barn, som här äro i fråga, inackorderade i skolorna närliggande hem för samma avgift som förut. Av denna anledning anser även jag, att en höjning av anslaget bör äga rum.

Det synes emellertid, som om den ekonomiska bärkraften hos några av de ovannämnda lappmarksförsamlingarna numera skulle medgiva, att de själva bidroge till ifrågavarande inackordering med något större belopp än hittills, och att fördelningen av anslaget på den grund borde verkställas efter i någon mån ändrade grunder. Med hänsyn härtill synes mig anslaget kunna stanna vid det av domkapitlet föreslagna samt av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län och folkskolöverstyrelsen tillstyrkta beloppet, eller 30,000 kronor.

Jag hemställer således, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att till beredande av möjlighet till skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn inom Vilhelmina, Risbäcks, Stensele, Tärna, Sorsele, Arjeplogs, Malå, Fredrika och Jockmocks församlingar bevilja på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 30,000 kronor, att användas enligt de bestämmelser. Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

Ökat anslag.

53. Upphjälpande av skolväsendet inom Hotagens och Frostvikens församlingar. Till beredande av möjlighet till skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn inom Hotagens och Frostvikens församlingar i Jämtlands län har riksdagen, som för liknande ändamål beträffande förstnämnda församling för vart och ett av åren 1910—1916 beviljat ett extra anslag av 1,000 kronor, på extra stat

[180.]

Upphjälpande av skolväsendet inom Hotagens och Frostvikens församlingar.

[180.] för vardera av åren 1917 och 1918 anvisat ett belopp av 3,000 kronor att användas enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

Sedan folkskolöverstyrelsen efter hörande av vederbörande domkapitel och folkskolinspektör till Kungl. Maj:t inkommit med infortrat förslag till bestämmelser rörande användande av det för år 1918 anvisade anslaget, förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 9 november 1917, att omfördälda anslag skulle mellan församlingarna sålunda fördelas, att Hotagens församling därav erhöle 1,000 kronor och Frostvikens församling så mycket av återstoden av anslaget, som församlingen av egna medel använt för ändamålet. I sammanhang härmed föreskrev Kungl. Maj:t, att ifrågavarande anslag skulle ställas till domkapitlets i Härnösand förfogande för det med anslaget avsedda ändamålet samt att i fråga om anslagets användande skulle i motsvarande delar gälla enahanda bestämmelser, som enligt nådigt brev den 26 november 1909 meddelats beträffande användandet av ett utav riksdagen för år 1910 i fråga om Hotagens församling beviljat extra anslag för samma ändamål. Innehållet av berörda bestämmelser finnes återgivet senast i det vid 1913 års statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1913, punkten 184.

Jag vill här vidare erinra därom, att av skäl, som jag under nästföregående punkt angav, det icke torde bliva möjligt att medhinna någon framställning till innevarande års riksdag i den under utredning ännu liggande frågan om beredande av inackorderingsbidrag av det slag, som redan beviljats vissa församlingar i de nordligaste länen, jämväl åt andra församlingar i Norrland och tilläventyrs även i angränsande delar av Svealand.

Nu hava Hotagens och Frostvikens församlingar i underdåniga ansökningar anhållit att för ifrågavarande ändamål även för år 1919 erhålla samma belopp, som av riksdagen blivit dem beviljade för år 1918.

Över dessa framställningar hava infortrade yttranden avgivits av domkapitlet i Härnösand, som hört vederbörande folkskolinspektör, av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jämtlands län och av folkskolöverstyrelsen, och hava samtliga dessa myndigheter tillstyrkt bifall till ansökningarna.

Då de omständigheter, som föranlett riksdagen att förut bevilja anslag för ändamålet, fortfarande kvarstå, synes framställning till riksdagen böra göras om anvisande för år 1919 av anslag för samma ändamål och till enahanda belopp som för år 1918.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att till beredande av möjlighet till skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn inom Hotagens och Frostvikens församlingar bevilja

på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor, att användas enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

54.	Anordnande av manlig slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	kronor 500,000: —
55.	Anordnande av kvinnlig slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	» 370,000: —
56.	Anordnande av undervisning i huslig ekonomi i folkskola, högre folkskola och folkhögskola, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	» 140,000: —
57.	Undervisningsmateriell m. m. för folkskolor, <i>oförändrat ordinarie reservationsanslag</i>	» 30,000: —
58.	Understödjande av folkskolebarns ferie- och studieresor, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	» 70,000: —

Fortsättningsskolor.

59. **Understöd för avlöande av lärare vid fortsättningsskola.**

[181.]

Sedan lång tid tillbaka har från skilda håll påyrkats förbättring av undervisningen för den ungdom, som efter inhämtande av folkskolans lärokurs övergår eller har för avsikt att övergå till praktiskt arbete inom näringslivets olika områden, och frågan om en sådan förbättrad undervisning har vid upprepade tillfällen varit föremål för behandling inom riksdagen.

Understöd för avlöande av lärare vid fortsättningsskola.

De praktiska ungdomsskolor, som haft sig anförtrord den lägre undervisningen av berörda slag, äro förnämligast fortsättningsskolorna, vissa högre folkskolor, skolor för den lägre tekniska undervisningen och skolor för den lägre handelsundervisningen. Genom särskilda kommittéer har Kungl. Maj:t låtit verkställa utredning beträffande en omorganisation av nysnämnda läroanstalter, och sedan dessa kommittéer avgivit betänkanden rörande respektive skolor, hava vederbörande myndigheters yttranden över sagda betänkanden inhämtats.

[181.]

Var och en av förberörda kommittéer har helt naturligt behandlat frågan om ovannämnda undervisning från sin synpunkt, och något förslag om ordnandet av ifrågavarande undervisning efter enhetliga grunder har sålunda genom sagda kommittéer icke kommit till stånd. Med anledning härav har chefen för ecklesiastikdepartementet jämlikt nådigt bemyndigande den 3 november 1916 i samråd med chefen för finansdepartementet tillkallat särskilda sakkunniga för att inom ecklesiastik- och finansdepartementen biträda vid den fortsatta utredningen av frågorna om den lägre tekniska undervisningen, fortsättningsskolan och den lägre handelsundervisningen samt det inbördes förhållandet mellan dessa olika undervisningsområden. Den 3 oktober 1917 avgåvo dessa sakkunniga sitt betänkande med utredning och förslag i ärendet.

Omförmälda frågor äro nu föremål för ytterligare beredning. Jag har grundad anledning antaga, att denna överarbetning av de sakkunnigas förslag skall hinna avslutas i så god tid, att jag inom kort skall kunna ånyo anmäla ärendet för Kungl. Maj:t för avlåtande av framställning till innevarande års riksdag angående ett enhetligt ordnande av de praktiska ungdomsskolornas undervisning. Såvitt i ärendets nuvarande läge kan bedömas, torde en blivande proposition i ämnet böra omfatta fortsättningsskolan, högre folkskolan, lärlings- och yrkesskolor för industri, handel, hantverk och husligt arbete ävensom tekniska fackskolor och tekniska gymnasier. För en sammanhållande och fast ledning av hithörande undervisningsfrågor efter genomförande av den tilltänkta omorganisationen synes det jämväl vara erforderligt att inrätta en särskild överstyrelse för yrkesundervisningen samt en ny extra ledamotsbefattning inom folkskolöverstyrelsen.

Enligt inom ecklesiastikdepartementet verkställda beräkningar skulle för omorganisation av fortsättningsskolan för år 1919 krävas en ökning av det nuvarande ordinarie förslagsanslaget till understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskolor med 437,000 kronor.

Då emellertid, såsom jag förut nämnt, ärendet tarvar ytterligare beredning, hemställer jag för närvarande allenast, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

Ökat anslag.

att, i avbidan på proposition angående fortsättningsskolans omorganisation, beräkna för ändamålet en ökning av det i riksstaten under åttonde huvudtiteln å *ordinarie stat* uppförda förslagsanslaget till understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskolor med 437,000 kronor.

60. **Utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor.** Såsom jag under nästföregående punkt omförmält, har jag för avsikt att, när erforderliga förarbeten blivit avslutade, göra framställning om förslag till innevarande års riksdag angående ett enhetligt ordnande av de praktiska ungdomsskolor, vilka omhänderhava undervisningen för den ungdom, som efter inhämtande av folkskolans lärokurs övergår eller ärnar övergå till praktiskt arbete inom näringslivets olika områden. Sagda förslag kommer att omfatta, utom andra läroanstalter, även fortsättningsskolan och i sammanhang därmed anordnande av särskilda utbildningskurser för lärare i fortsättningsskolor.

[182.]
Utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor.

Enligt inom ecklesiastikdepartementet verkställda beräkningar skulle för anordnande av dylika kurser under år 1919 erfordras ett belopp av 60,000 kronor. Detta belopp torde böra uppföras på extra stat för nämnda år.

Då emellertid ärendet tarvar ytterligare beredning, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t nu föreslår riksdagen

att, i avbidan på proposition angående utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor, beräkna för ändamålet på *extra stat* för år 1919 ett reservationsanslag av 60,000 kronor.

Nytt anslag.

Högre folkskolor.

61. **Understöd åt högre folkskolor.** I det föregående under punkten 181 har jag omförmält, att jag har för avsikt att framdeles göra framställning om förslag till innevarande års riksdag angående ett enhetligt ordnande av de praktiska ungdomsskolor, vilka omhänderhava undervisningen för den ungdom, som efter inhämtande av folkskolans lärokurs övergår eller ärnar övergå till praktiskt arbete inom näringslivets olika områden. Sagda förslag är avsett att omfatta, utom andra läroanstalter, även högre folkskolan. Likaledes har jag i det föregående under punkten 138 omförmält, att jag ämnar framdeles hemställa om förslag till riksdagen rörande ny lönereglering för vissa lärarkårer, däribland lärarpersonalen vid de högre folkskolorna.

[183.]
Understöd åt högre folkskolor.

Enligt inom ecklesiastikdepartementet verkställda beräkningar skulle för ovannämnda ändamål för år 1919 krävas en ökning av det nuvarande ordinarie anslaget till understöd åt högre folkskolor med ett sammanlagt belopp av 293,000 kronor. Erinras må härvid, att riksdagen för tillfälligt

löneförbättring åt lärare vid högre folkskolor på extra stat för år 1918 beviljat ett förslagsanslag av 57,000 kronor.

Då emellertid ärendet tarvar ytterligare beredning, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t nu täcktes föreslå riksdagen

Ökat anslag.

att, i avbidan på proposition angående understöd åt högre folkskolor, beräkna för ändamålet en ökning av det i riksstaten under åttonde huvudtiteln å *ordinarie stat* uppförda förslagsanslaget till nyssberörda understöd med 293,000 kronor.

62. Anordnande av slöjd i högre folkskolor, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* ..... kronor 8,500: —
63. Bidrag till avlönande av vikarie för lärare vid högre folkskola, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* ..... » 2,000: —

[184.]
Sällskapet för
folkundervis-
ningens be-
främjande.

64. **Sällskapet för folkundervisningens befrämjande.** Till sällskapet för folkundervisningens befrämjande är i riksstaten uppfört ett ordinarie anslag å 4,500 kronor. I denna summa ingår ett belopp av 3,000 kronor, vilket varit avsett såsom bidrag till sällskapets verksamhet. Under en följd av år har sällskapet uppehållit en tvåårig högre folkskola, som i viss utsträckning utgjort underlag för en yrkesskola för utbildande av hushållsföreståndarinnor och husmödrar. För denna högre folkskola torde ovanberörda sällskap böra erhålla statsbidrag i enlighet med de bestämmelser, som komma att bliva gällande rörande statsbidrag åt övriga högre folkskolor.

Såsom jag i det föregående under punkterna 181 och 138 omförmålt, har jag för avsikt att framdeles göra framställning om förslag till innevarande års riksdag angående dels ett enhetligt ordnande av de praktiska ungdomsskolor, vilka omhänderhava undervisningen för den ungdom, som efter inhämtande av folkskolans lärokurs övergår eller ärnar övergå till praktiskt arbete inom näringslivets olika områden, omfattande, utom andra läroanstalter, även den högre folkskolan, dels ny lönereglering för vissa lärarkårer, däribland lärarpersonalen vid de högre folkskolorna.

Enligt inom ecklesiastikdepartementat verkställd beräkning skulle för ovannämnda högre folkskola för år 1919 krävas en ökning av det nuvarande ordinarie anslaget till sällskapet för folkundervisningens befrämjande med ett belopp av 5,500 kronor.

Då emellertid ärendet tarvar ytterligare beredning, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t nu täcktes föreslå riksdagen

att, i avvidan på proposition om anslag till sällskapet för folkundervisningens befrämjande, beräkna för ändamålet en ökning av det i riksstaten under åttonde huvudtiteln å *ordinarie stat* uppförda anslaget till nämnda sällskap med 5,500 kronor. Ökat anslag.

Folkhögskolor.

65. **Understöd åt folkhögskolor.** I anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning fastställde riksdagen år 1912 nya grunder för understöd åt folkhögskolor. Enligt dessa grunder kommo understöden att från och med år 1913 utgå med väsentligen höjda belopp. I sammanhang härmed höjde riksdagen det å *ordinarie stat* uppförda förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor från dess förutvarande belopp, 220,000 kronor, med 119,200 kronor till 339,200 kronor. Sedermera har riksdagen på Kungl. Maj:ts framställning ytterligare höjt omförmälda anslag år 1915 till 420,000 kronor och år 1917 till 460,000 kronor.

[185.]

Understöd
åt folkhög-
skolor.

Utgifterna under anslaget hava — efter avdrag av anslaget tillhörande uppbördsmedel — utgjort under år 1913 419,753 kronor 72 öre, under år 1914 424,518 kronor 60 öre, under år 1915 457,446 kronor 6 öre och under år 1916 483,252 kronor 50 öre.

Under hänvisning till sistnämnda belopp har nu folkskolöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1917 hemställt om anslagets höjande med 25,000 kronor.

Även jag finner en höjning av omförmälda anslag önskvärd. Då emellertid utgifterna under anslaget för år 1917 utgjort 477,399 kronor och någon större ökning av desamma knappast torde vara att motse under den närmaste framtiden, synes mig berörda höjning lämpligen kunna bestämmas till 15,000 kronor.

Jag hemställer således, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att höja det på *ordinarie stat* uppförda förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor från dess nuvarande belopp, 460,000 kronor, till 475,000 kronor eller med 15,000 kronor. Ökat anslag.

[186.]

Tillfällig förhöjning av understöd åt folkhögskolor.

66. **Tillfällig förhöjning av understöd åt folkhögskolor.** Såsom jag i nästföregående punkt omförmälde, fastställde riksdagen år 1912, i anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, nya grunder för understöd åt folkhögskolor. Riksdagen medgav då, att av förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor finge såsom understöd åt sådana i verksamhet varande folkhögskolor i riket, som visat sig gagneliga och av Kungl. Maj:t prövades vara i behov av dylikt understöd, utgå:

a) till folkhögskola, som påginge minst 20 veckor, högst 4,500 kronor;
 b) till kvinnlig folkhögskola, som påginge minst 12 veckor, högst 2,400 kronor;

c) till kvinnlig kurs, som påginge samtidigt med manlig folkhögskola under minst 20 veckor och med särskild undervisning i de ämnen, där sådant erfordrades, högst 2,400 kronor;

d) till en andra årskurs vid folkhögskola, som åtnjöte statsunderstöd till sin första årskurs, högst 2,500 kronor vid folkhögskola, som påginge minst 20 veckor, och 1,500 kronor vid kvinnlig folkhögskola, som påginge minst 12 veckor, dock under förutsättning att antalet elever i andra årskursen uppginge till minst fjärdedelen av medeltalet elever i motsvarande första årskursen under närmast föregående femårsperiod eller vid nyinrättad skola för den tid skolan varit i verksamhet; samt därjämte

e) till anordnande av parallellavdelning vid folkhögskola, då sådant prövades vara vid undervisningen i övningsämnen som oundgängligen erfordrigt, extra anslag av högst 1,500 kronor till folkhögskola, som påginge minst 20 veckor, och 1,000 kronor till kvinnlig folkhögskola, som påginge minst 12 veckor,

allt under villkor

att styrelsen erhållit delaktighet i för lärarna avsedd pensionsanstalt för såväl föreståndaren som ytterligare en lärare vid varje folkhögskola,

att landsting, kommuner eller enskilda var för sig eller gemensamt till vederbörande skola eller kurs lämnade bidrag, vilka, inberäknat skolavgifter, sammanlagt uppginge till minst lika belopp som det, varmed statsbidraget översköte 2,000 kronor för manlig kurs och 1,000 kronor för kvinnlig kurs,

att innan anslag första gången beviljades åt folkhögskola, dennas behövlighet skulle vara vitsordad av vederbörande landsting eller ock att Kungl. Maj:t, efter hörande av folkhögskolinspektören, funnit skolan vara till allmänt gagn,

att vederbörande skolor skulle vara underkastade de närmare bestämmelser angående skolornas inspektion samt lärarnas pensionering, antagande och entledigande, som Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, samt

att berättelse över skolans eller kursens verksamhet årligen av skolstyrelsen ingåves såväl till Kungl. Maj:t som till vederbörande landsting.

I sammanhang härmed höjde riksdagen, såsom jag även under nästföregående punkt erinrade, det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor från dess förutvarande belopp, 220,000 kronor, med 119,200 kronor till 339,200 kronor. På Kungl. Maj:ts framställning har omförmälda anslag sedermera ytterligare höjts av 1915 års riksdag till 420,000 kronor och av 1917 års riksdag till 460,000 kronor.

Nu gällande bestämmelser rörande användningen av ifrågavarande anslag återfinnas i kungl. kungörelsen den 21 november 1913 angående understöd åt folkhögskolor m. m.

Nu har styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening i skrivelse, som av folkskolöverstyrelsen med eget utlåtande den 5 oktober 1917 till Kungl. Maj:t överlämnats, hemställt om proposition till riksdagen angående ökning med 25 procent för läsåret 1918—1919 å samtliga till de statsunderstödda folkhögskolorna enligt nu gällande bestämmelser utgående anslag.

Till stöd för framställningen har anförts följande:

Genom kristidens prisstegring ha folkhögskolorna, som i de flesta fall ha att röra sig nästan uteslutande med fasta anslag, givna dels av staten, dels av landstingen, och av vilka åtminstone de förstnämnda till sin storlek fastställts före kriget, kommit i ett bekymmersamt läge. Alla de utgifter, som kunna sammanfattas under benämningen driftkostnader, ha i hög grad stegrats. Detta gäller all slags materialanskaffning, arbetshjälp, frakter, skjutsar, böcker och bokinbindning, tryck och annonsering, belysning o. s. v., men framför allt bränslet, vilket flerdubblats i pris och för folkhögskolorna utgör en så mycket mera tyngande utgiftspost, som vid ett stort antal skolor äro inrättade så kallade elevhem med bostadsrum och mathållning för lärjungarna. I åtskilliga fall ha landstingen med anledning av kristiden höjt sina anslag eller lämnat extra dyrtidshjälp, men det ligger i sakens natur, att under nuvarande förhållanden skolorna endast i begränsad omfattning och blott för de allra nödvändigaste behovens tillgodoseende kunnat i sådant syfte vädja till landstingen, vilka på alla områden av sin verksamhet ha mötts av oerhört stegrade fordringar, därav flera av fullkomligt oavvislig natur, såsom i fråga om sjukvården och för fullföljandet av redan beslutade byggnads- och utvidgningsföretag. Trots den hjälp av landstingen, som sålunda eventuellt givits, måste flera skolor räkna med underskott i de kommande årens budgeter, och om alla skolor torde det gälla, att de måste väsentligen låta anstå med förbättringar av olika slag, nyanskaffning av undervisningsmateriell, vidmakthållande och förökning av biblioteken o. s. v.

Även har det visat sig, att från skolornas sida sedan krigets början intet nämnvärt kunnat göras för att förbättra lärarnas ställning. Riksdagen har visserligen åt lärarkåren beviljat tillfällig löneförbättring för läsåren 1916—1917 och 1917—1918, varjämte folkhögskollärarföreningens styrelse i särskild underdånig skrivelse anhåller om tillfällig löneförbättring även för läsåret 1918—1919. Men dels motväger denna löneförbättring, vilken

[186.]

i år utgår med högst 250 kronor och nästa år med högst 350 kronor för vinterkurs och 100 kronor för sommarkurs åt befattningshavare, naturligtvis icke på långt när den inträdda ekonomiska försämringen av lärarnas ställning och understiger dessutom betydligt de dyrtidstillägg, som riksdagen beviljat åt i statens tjänst direkt anställda ämbets- och tjänstemän av eljest motsvarande avlöningsnivå, dels ha skolorna att uteslutande av sina anslagsmedel utbetala såväl grundlönen åt lärarna som den löneförbättring åt dessa efter vissa års tjänstgöring, vilken även vid folkhögskolorna är behöflig och nödvändig. Folkhögskolans lärare ha visserligen icke lagstadgad rätt till ålderstillägg, och varken från staten eller landstingen utgå särskilda medel för denna viktiga sak, vilken emellertid för närvarande är föremål för av Kungl. Maj:t anbefalld utredning, men det har dock varit brukligt, att en lärare, som under en längre följd av år tjänstgör vid en skola, i den mån dennas ekonomi medgivit det, så småningom fått sin lön förhöjd och därigenom vederfarits rättvisa på liknande, om också ej lika sätt, som alla slag av statsanställda lärare regelbundet och nu även under kristiden erhålla ålderstillägg. Anslagens otillräcklighet för närvarande inverkar nu menligt på lärarnas avlöning, dels därigenom att grundlönerna vid tillsättandet av nya lärarplatser måste bestämmas för små och dels därigenom att varje än så befogad löneförhöjning, som har karaktär av ålderstillägg, blivit så gott som omöjliggjord.

Då folkhögskolorna förnämligast understödjas av staten jämte landstingen, synes det vara rättvist, att jämväl staten bidrager till att mildra kristidens svårigheter för skolorna. Då antalet kurser och avdelningar och därmed också omkostnaderna ställa sig mycket olika vid olika skolor, synes denna ökning bäst böra ske genom tillägg med viss procent av hela anslagssumman. Med hänsyn till omfattningen av ovan framhållna prisstegring anser styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening behöfligt, för att det ifrågasatta tillägget å statsanslaget, tillsammans med de anslag som landstingen beviljat eller bevilja, skall kunna någorlunda trygga skolornas normala verksamhet och utveckling under de närmaste åren, att det ej bestämmes lägre än till 25 procent av enligt nu gällande bestämmelser utgående anslag till folkhögskolorna.

Folkskolöverstyrelsen har ansett en ökning av de nu utgående understöden åt folkhögskolorna behöflig. Överstyrelsen yttrar härom:

Att den rådande kristiden med dess hastiga och starka ökning av priserna å förnödenheter av olika slag medfört de betänkligaste rubbningar i våra läroanstalters ekonomiska förhållanden är ju helt naturligt. Icke minst gäller detta om läroanstalter sådana som folkhögskolorna, vilkas ekonomi redan före kristiden i många fall var svag, och i vilkas budget sådana utgiftsposter som uppvärmning, belysning m. m., vilka i särskilt hög grad rönt inverkan av dyrtiden, hava en framträdande plats. Det är därför uppenbart, att skolorna måst söka på ett eller annat sätt erhålla en mot prisstegringarna svarande ökning av sina inkomster.

Folkhögskolornas inkomster utgöras huvudsakligen av elevavgifter, bidrag av landsting, kommuner, föreningar eller enskilda samt understöd av statsmedel.

Då elevernas omkostnader givetvis starkt stegrats och därmed också svårigheterna för dem ökat att anskaffa de för kursens genomgående behöfliga medlen, är klart, att någon avsevärd höjning av elevavgifterna i allmänhet icke kunnat vidtagas. En höjning av dessa skulle lätteligen medföra minskning av elevantalet och således ändock icke åstadkomma någon ökning av inkomsterna.

För att bringa jämvikt i sin ekonomi hava skolorna alltså närmast varit hänvisade till att begära ökning av de anslag, som tilldelas dem av landsting och kommuner eller av föreningar och enskilda personer. Redan hösten 1916 beviljades i flera fall sådan anslagsökning, och innevarande höst torde i allmänhet anslagen till folkhögskolorna hava höjts eller komma att höjas. Rörande omfattningen av dessa anslagshöjningar har överstyrelsen ännu icke kunnat erhålla fullständiga upplysningar och är därför icke heller i tillfälle att kunna meddela bestämda uppgifter i detta hänseende. Vad överstyrelsen härutinnan inhämtat ger emellertid vid handen, att ifrågasvarande anslagshöjningar ingalunda motsvara de inträdda prisstegringarna, vilka ju särskilt vad beträffar bränsle äro ytterligt stora. Av de inkomna upplysningarna framgår ock, att förhållandena gestalta sig olika vid olika skolor; under det vissa skolor fått sina behov tämligen väl tillgodosedda, är belägenheten för andra synnerligen hotfull.

Vad beträffar skolornas återstående inkomstpost, statsunderstöden, utgå dessa alltså enligt grunder, som faststälts flera år innan den rådande dyrtiden inträdde. Med nuvarande så väsentligt minskade penningvärde kunna de alltså icke på långt när bereda skolorna den hjälp, som från början med dem avsetts. Därest icke skolorna, vilka enligt vad nyss anförts icke från annat håll kunna erhålla tillräcklig ökning av sina inkomster, skola få sin ekonomiska ställning fullständigt undergrävd, synes det därför oundgängligt, att statsunderstöden avsevärt ökas.

I viss mån skulle ju den tillfälliga löneförbättring, som av 1917 års riksdag beviljats folkhögskolans lärare för läsåret 1917—1918, kunna sägas utgöra en höjning av statsbidragen, när ju skolorna eljest hava att svara för lärarnas avlöning. Med den belägenhet, vari skolornas ekonomi i allmänhet befinner sig, skulle det emellertid helt säkert i de flesta fall blivit dem omöjligt att bereda lärarpersonalen någon löneförbättring. Ifrågasvarande bidrag av statsmedel torde därför snarare vara att anse som en direkt hjälp till lärarpersonalen. I varje fall har ju icke genom dess beviljande någon lättnad beretts i fråga om kostnaderna för uppvärmning, belysning m. m., som för närvarande utgör skolornas svåraste bekymmer.

Beträffande storleken av den behövliga ökningen i understöden åt folkhögskolorna samt det härför erforderliga anslaget anför överstyrelsen:

Folkhögskolans lärarförening har i sin framställning hemställt om en ökning av 25 procent för läsåret 1918—1919 å samtliga enligt de nu gällande bestämmelserna utgående anslag. På grund av vad överstyrelsen inhämtat om skolornas ställning anser överstyrelsen visserligen, att en sådan höjning av anslagen icke skulle kunna anses för stor i förhållande till det i allmänhet förefintliga behovet. Men då ju, såsom förut antytts, den tillfälliga löneförbättringen, om vars utgående även under läsåret 1918—1919 överstyrelsen samtidigt gör framställning, onekligen i viss mån kan betraktas såsom en tillfällig förhöjning av statens understöd till skolorna, uppgående till omkring 10 procent av anslagsbeloppen, anser sig överstyrelsen nu böra begränsa sig till att förorda en ökning av anslagen med 20 procent.

Då denna ökning av anslagen skulle vara att anse allenast såsom en kompensation för den av de rådande förhållandena framkallade minskningen i penningvärdet, vilken skulle försvinna, därest en höjning av penningens värde inträder, torde de medel, som skulle erfordras för dess bestridande, böra anvisas såsom anslag å extra stat. Liksom det ordinarie anslaget till understöd åt folkhögskolor bör det tydligen hava förslagsanslags karaktär.

[186.]

Såsom understöd åt folkhögskolorna har under år 1917 utgått: för vinterkurserna 336,400 kronor och för sommarkurserna 140,999 kronor eller tillhopa 477,399 kronor. Tjugu procent därav utgör 95,479 kronor 80 öre. Då ett par skolor tillkommit och i andra fall höjning av understöd kunna tänkas ifrågakomma, torde för den nu föreslagna anslagsökningen böra beräknas ett belopp av 100,000 kronor.

Departementschefen.

Att folkhögskolorna liksom andra läroanstalter drabbats av dyrtidens verkningar på ett sådant sätt, att deras förutvarande inkomstbelopp icke numera räcka till täckande av utgifterna, även om inskränkningar å vissa utgiftsposter blivit gjorda, är utan vidare uppenbart. Då folkhögskolorna från flera olika håll erhålla understöd för sin verksamhet, måste de nu givetvis söka att få dessa understöd höjda, i den mån så ske kan. Av skäl, som folkskolöverstyrelsen anfört, är det förklarligt, om skolornas styrelser därvid icke våga sig på någon höjning av elevavgifterna. Skolorna hava tydligen då att huvudsakligen lita till ökade bidrag från lands- ting, kommuner, föreningar och enskilda personer samt från staten. Enligt vad folkskolöverstyrelsen meddelat, har sådan ökning i bidragen redan utverkats från flera håll, särskilt från landstingen. Det torde då vara själf- fallet, att staten icke heller bör undandraga sig att i sin mån medverka till den ökning i folkhögskolornas inkomster, som är erforderlig, för att dessa skolors verksamhet skall kunna fortgå under nuvarande, även för skolorna svåra ekonomiska förhållanden.

Såsom i det föregående omförmälts, utgå statens understöd åt folk- högskolorna enligt grunder, som av 1912 års riksdag blivit bestämda. Övanberörda lärarförenings styrelse har på anförda skäl ifrågasatt, att dessa understöd skulle ökas med 25 procent, och folkskolöverstyrelsen anser, att en sådan ökning icke skulle vara för stor i förhållande till sko- lornas behov och med hänsyn till den inträdda minskningen i penningens köpkraft. Folkskolöverstyrelsen erinrar emellertid därvid om den till- fälliga löneförbättring, som riksdagen beviljat folkhögskolornas lärarper- sonal för läsåret 1917—1918. Denna löneförbättring torde visserligen, menar överstyrelsen, närmast vara att anse som en direkt hjälp åt lärarna, och i varje fall bereder den ingen lättnad i kostnaden för skolornas upp- värming och belysning m. m., men i betraktande av densamma anser överstyrelsen sig dock böra förorda en tillfällig ökning av de nu utgående understöden till skolorna med endast 20 procent.

Med hänsyn till de betydande prisstegringar, som under de senare åren ägt rum och som tyckas ännu icke hava nått sin höjdpunkt, anser även jag, att en sådan ökning i statsunderstöden till folkhögskolorna, som lärarföreningens styrelse ifrågasatt, icke kan i och för sig vara för hög. Då emellertid skolorna förut själva helt och hållet avlönat

sina lärare och då jag under en följande punkt kommer att föreslå tillfällig löneförbättring av statsmedel för nämnda lärare även för år 1919, vill jag ansluta mig till folkskolöverstyrelsens ovanberörda förslag och således förorda en tillfällig ökning i statsunderstöden med 20 procent.

Med hänsyn därtill, att undervisningen vid ifrågavarande skolor vanligen är förlagd till en vinterkurs, som faller inom två olika kalenderår, och en sommarkurs, ävensom till att de nuvarande statsunderstöden utgå för vardera av dessa kurser, synes mig den nu nämnda ökningen å statsunderstöden böra utgå för vinterkursen 1918—1919 och sommarkursen 1919.

Det anslag, som erfordras för möjliggörande av en sådan ökning i omförmälda statsunderstöd, torde böra bestämmas till 95,000 kronor. Detta anslag bör tydligen få karaktären av förslagsanslag samt uppföras på extra stat för år 1919.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för beredande av ökat understöd åt folkhögskolor för vinterkursen 1918—1919 och sommarkursen 1919 anvisa på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag av 95,000 kronor.

Nytt anslag.

67. **Stipendier åt elever vid folkhögskolor.** Från och med år 1883 har i riksstaten varit uppfört ett anslag till stipendier åt elever vid folkhögskolor. Anslaget utgick till en början å extra stat men uppfördes av 1908 års riksdag å ordinarie stat med ett belopp av 35,000 kronor. Då av 1912 års riksdag på Kungl. Maj:ts framställning en omreglering vidtogs av anslagen till folkhögskolorna, höjdes ifrågavarande anslag till ett belopp av 80,000 kronor. Anslagshöjningen var beräknad enligt den förutsättningen, att stipendierna skulle komma att utgå med samma genomsnittliga belopp, som tidigare bestämts i fråga om lantmannaskolorna, nämligen vid kurser om minst 20 veckors längd med 125 kronor för obemedlad och 75 kronor för mindre bemedlad elev samt vid kurser om minst 12 veckors längd med 75 kronor för obemedlad och 45 kronor för mindre bemedlad elev.

[187.]

Stipendier åt elever vid folkhögskolor.

Det visade sig likväl genast, att anslaget ökning icke var tillräcklig för att medgiva stipendiernas utgående med de avsedda beloppen, enär elevernas antal snabbt tillväxte. På grund härav höjde 1914 års senare riksdag i anledning av väckt motion anslaget med 30,000 kronor till 110,000 kronor.

[187.] Sitt beslut i detta ärende anmälde riksdagen i skrivelse den 26 augusti 1914, nr 8, punkten 187, därvid riksdagen anförde bland annat:

På sätt av motionären erinrades, hade 1912 års riksdag, med anledning av en utav Kungl. Maj:t gjord framställning, beslutat att höja anslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor från 35.000 kronor till 80,000 kronor. Vid frågans behandling inom statsutskottet hade framhållits, att, om än vissa stipendiebelopp lades till grund för beräkningen av anslaget, härav icke torde följa, att vederbörande skolstyrelser vid utdelandet av stipendierna vore ovillkorligt bundna vid endast dessa belopp, utan syntes styrelserna vara oförhindrade att inom gränsen av det skolan av Kungl. Maj:t beviljade stipendieanslaget bestämma de olika stipendierna till belopp, som efter sig i varje fall företeende omständigheter måtte anses lämpliga. Och vid samma tillfälle hade utskottet betonat vikten därav, att vid stipendiernas utdelande sorgfällig prövning ägnades den ifrågasatta stipendiatens egenskap av obemedlad eller mindre bemedlad.

Ehuru riksdagen hölle före, att grundade anspråk på att stipendierna i varje särskilt fall skulle utgå med de belopp, enligt vilka anslagsbehovet beräknats, icke kunde uppställas, måste dock de stipendiebelopp, som enligt den av motionärerna förbragta utredningen dittills kunnat utdelas, anses allt för knappa. På grund härav och med hänsyn tagen jämväl till den av motionärerna framhållna omständigheten, att riksdagen år 1914 på därom väckt motion höjt det till understöd åt vissa elever vid de med folkhögskolorna närbesläktade lantmannaskolorna anvisade beloppet, 70 000 kronor, med 30,000 kronor till 100,000 kronor, hade riksdagen funnit en höjning av det nu ifrågasatt stipendieanslaget av behovet påkallad. Härjämte ville riksdagen ytterligare framhålla vikten av att vid stipendiernas utdelande sorgfällig prövning ägnades de ifrågasatta stipendiaternas ekonomiska förhållanden.

Sedan fråga uppkommit, huruvida till folkskolöverstyrelsen borde överlämnas avgörandet i vissa grupper av ärenden, som förut tillhört Kungl. Maj:ts omedelbara handläggning, och överstyrelsen uttalat sig för att till överstyrelsen skulle på angivet sätt överflyttas, bland annat, även fördelningen av anslag till nu ifrågasatt ändamål, meddelades bestämmelser i sådant syfte genom nådig kungörelse den 16 juli 1915 angående stipendier åt elever vid folkhögskolor. Jag torde här böra återgiva innehållet i denna kungörelse:

§ 1.

Stipendium från ifrågasatt anslag må endast tilldelas i folkhögskola intagen elev, som är obemedlad eller mindre bemedlad och som åtnjuter undervisning i kurs, för vilken bidrag av stat-medel utgår; och skall elev för att kunna ifrågakomma till stipendium hava före kursens slut uppnått en ålder, manlig elev av aderton år och kvinnlig elev av sexton år.

§ 2.

Ansökning om anslag till stipendier skall av folkhögskolas styrelse årligen ingivas till folkskolöverstyrelsen, beträffande vinterkurs före den 1 december och beträffande sommarkurs före den 20 maj.

§ 3.

Vid dylik ansökning skola fogas:

a) förteckning på de elever, som hos skolstyrelsen anmält sig till erhållande av stipendium, med angivande av varje sådan elevs födelsedatum samt uppgift, huruvida eleven anses vara obemedlad eller mindre bemedlad;

b) de intyg och uppgifter rörande sökandenas ekonomiska ställning, som inlämnats till skolstyrelsen; börande dessa uppgifter vara avfattade å tryckt, av statens folkhögskolnspektör godkänt formulär samt bestyrkta av vederbörande kommunalnämnds ordförande eller annan kommunal förtroendemän i hemorten eller av vederbörande församlings pastor, varjämte folkhögskolans föreståndare skall vitsorda sökandenas vandel samt meddela de övriga upplysningar, som kunna vara av betydelse vid prövning av ansökningen.

§ 4.

Folkskolöverstyrelsen har att beträffande vinterkurs före den 1 februari och beträffande sommarkurs före den 20 juni meddela beslut rörande beloppet av det anslag, som skall tillkomma varje särskild folkhögskola, och skola därvid följande grunder tillämpas:

för obemedlad elev vid undervisningskurs, som pågår minst 20 veckor, beräknas högst 125 kronor;

för mindre bemedlad elev vid kurs av samma längd beräknas högst 75 kronor;

för obemedlad elev vid kurs, som pågår minst 12 veckor, beräknas högst 75 kronor;

för mindre bemedlad elev vid kurs av samma längd beräknas högst 45 kronor.

§ 5.

Det anslag, varje folkhögskola sålunda av folkskolöverstyrelsen får sig tillerkänt, må efter skolstyrelsens beprövande fördelas bland de elever, som räknats med såsom behövande vid bestämmandet av samma anslag, dock med iakttagande därav,

att stipendium endast må tilldelas elev, som erhållit högsta vitsordet i fråga om flit och uppförande;

att stipendium ej må tilldelas elev, som bevistat mindre än två tredjedelar av undervisningskursen, och att, därest understöd tilldelas elev, som ej deltagit i hela kursen, det tilldelade beloppet ej må överskrida för obemedlad elev 25 kronor och för mindre bemedlad elev 15 kronor för varje full läs-månad, eleven varit närvarande; samt

att minst en tredjedel av varje stipendiebelopp innehållas, till dess kursen är avslutad.

Har skolstyrelse ej kunnat uttela stipendium åt elev, vilken räknats med såsom behövande, då det skolan tilldelade stipendieanslaget bestämdes, skall så stor del av detta anslag, som motsvarar det för eleven i fråga beräknade beloppet, undantagas från utdelning samt anmälan om förhållandet omedelbart göras till folkhögskolinspektören.

§ 6.

Den av skolstyrelsen beslutade fördelningen av understödsmedlen skall på lämpligt sätt kungöras vid kursens avslutning. Redovisning härfor skall även lämnas i skolans årsberättelse.

I statsverkspropositionen till 1917 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att höja det under åttonde huvudtiteln uppförda ordinarie anslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor, för det dåvarande 110,000 kronor, med 30,000 kronor till 140,000 kronor samt i riksstaten uppföra

[187.] anslaget såsom förslagsanslag å sistnämnda belopp. Samtidigt gjordes med avseende å anslagets natur liknande framställning beträffande det under nionde huvudtiteln uppförda anslag, från vilket understöd utgår till elever vid lantmannaskolor och lantushållsskolor.

Genom höjning av anslaget till stipendier för folkhögskolelever avsågs att bereda möjlighet till att stipendierna, vilka alltjämt måst utgå med lägre belopp än som beräknades, då 1912 års riksdag bestämde grunderna för deras utgående, skulle kunna ökas till inemot sagda belopp, och genom anslagets förändring till förslagsanslag skulle trygghet vinnas för att stipendierna oavsett elevantalets växlingar alltjämt skulle kunna hållas uppe vid ungefärligen samma belopp.

Riksdagen vidtog den föreslagna höjningen av anslaget men uppförde detsamma i riksstaten såsom förslagsanslag högst. Däremot uppförde riksdagen anslaget till understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter såsom förslagsanslag.

Med hänsyn till det beslut, som av 1917 års riksdag fattades med avseende å stipendieanslaget för de lägre lantbruksundervisningsanstalterna, har nu folkskolöverstyrelsen förnyat sin hemställan om anslagets uppförande såsom förslagsanslag och i sammanhang därmed gjort hemställan om viss ändring i fråga om de för stipendiernas utgående bestämda grunder.

Beträffande anslagets natur yttrar överstyrelsen:

Vad först angår frågan om anslagets förändring till förslagsanslag, vill överstyrelsen erinra, att det, då de nu gällande grunderna i fråga om elevstipendierna vid folkhögskolorna av 1912 års riksdag fastställdes, uttalades, att folkhögskolorna i detta hänseende borde vara fullt likställda med lantmannaskolorna. Tydligt är emellertid, att denna likställighet rubbas, om stipendieanslaget för den ena gruppen av läroanstalter har förslagsanslags karaktär men motsvarande anslag för den andra gruppen är fixerat till ett visst maximibelopp. En oberäknad ökning av elevantalet utöver det, som antagits vid bestämmandet av anslagets belopp, måste i senare fallet medföra en minskning i understöd för de särskilda eleverna, under det i liknande fall anslagets karaktär av förslaganslag medger understödets uppehållande vid normalbeloppen. I och för sig synes det vara principiellt oriktigt, att understöd till studerande till sitt belopp bliva beroende av tillfälliga växlingar i tillströmningen av sådana studerande. Understöden äro ju avsedda såsom bidrag till täckande av de med studiekursens genomgående förenade omkostnaderna, och dessa undergå ingen som hel-t förändring vare sig elevantalet är stort eller litet. De minskningar av stipendiebeloppen, anslagets karaktär i flera fall föranlett, ha också mången gång för fattiga elever medfört nog så bittra besvikelser. Slutligen medföra de nuvarande förhållandena alltjämt en stor svårighet, då det gäller att riktigt beräkna, huru stor del av anslaget som bör fördelas bland vinterkursernas elever och huru stor del därav som hör reserveras för sommarkurserna.

Nu anförda omständigheter synas starkt tala för att även folkhögskolornas stipendieanslag förändras till förslagsanslag.

Den ändring i fråga om grunderna för stipendiernas utgående, vilken överstyrelsen finner önskelig, avser också att betrygga likställigheten i förevarande avseende mellan folkhögskolorna och lantmannaskolorna. Här om anför överstyrelsen följande:

Då frågan om elevstipendier vid lantmannaskolorna avgjordes av 1911 års riksdag, beräknades, att desamma skulle utgå med högst följande belopp, nämligen med 25 kronor till obemedlad och 15 kronor till mindre bemedlad elev för varje månad. Bestämmelse i enlighet härmed intogs i den kungörelse i ämnet, som utfärdades den 29 juni 1912, och samma bestämmelse återfinnes i nu gällande författning härom av den 24 juli 1917. Såsom redan anmärkts, åsyftades, då vid 1912 års riksdag beslut fattades om elevstipendierna vid folkhögskolorna, att dessa skulle fullt likställas med lantmannaskolorna.

Om de då föreslagna beloppen anmärkte föredragande departementschefen, att de, då vinterkurserna påginge i fem månader och sommarkurserna i tre månader, vore desamma som de för lantmannaskolorna bestämda. Riksdagen förklarade i sin skrivelse i ämnet allenast, att riksdagen bifallit Kongl. Maj:ts förslag om höjning av stipendianslaget.

Föreskrifter i överensstämmelse med nysnämnda grunder intogs i den kungörelse i ämnet, som utfärdades den 23 september 1912, och hava bibehållits i nu gällande författning av den 16 juli 1915.

Den skiljaktiga avfattning, bestämmelserna om här ifrågasvarande stipendier erhållit, kan i vissa fall leda till skiljaktigheter till nackdel för folkhögskolans elever. De angivna tiderna för kursernas längd om respektive 20 och 12 veckor äro nämligen minimitider, och i vissa fall händer, att kurserna utsträckas med en månad. Salunda förekomma vid några manliga folkhögskolor, huvudsakligen i norra delen av landet, kurser om sex månaders längd, och vid omkring 15 kvinnliga folkhögskolor har kursen utsträckts till 4 månader, särskilt med hänsyn därtill, att undervisning i huslig ekonomi där införts. Eleverna vid sagda kurser erhålla emellertid på grund av författningens ordalydelse ej högre stipendiebelopp än eleverna vid de kurser, som pågå resp. 5 och 3 månader. Ökas åter vid en lantmannaskola kursen till 6 månader, erhålla eleverna i enlighet med den i detta fall gällande författningen förhöjt understöd. Denna olikformighet kan bliva dess mera påfallande och olämplig, som det kan inträffa, att en folkhögskola och en därmed förenad lantmannaskola båda på nysnämnda sätt förlänga sin kurs, varvid lantmannaskolans elever bekomma högre stipendier än folkhögskolans.

Till förekommande av denna olikställighet synas bestämmelserna om folkhögskolestipendiernas belopp böra avfattas i överensstämmelse med bestämmelserna om lantmannaskolestipendierna och alltså kunna få följande innebörd:

för obemedlad elev beräknas högst 25 kronor för månad, och
för mindre bemedlad elev beräknas högst 15 kronor för månad.

Då riksdagen ej fattat direkt beslut rörande den nuvarande formuleringen av ifrågasvarande bestämmelser, erfordras måhända ej heller dylikt beslut för en ändring av desamma. Men då den nuvarande avfattningen likväl delgivits riksdagen, torde så böra ske även med den föreslagna nya avfattningen.

Tydligt är, att den nu förordade förändringen kan komma att medföra någon ökning av det belopp, som bör utgå till stipendier. Överstyrelsen har beräknat, att därest ifrågasvarande bestämmelse varit gällande under läsåret 1916—1917, därav skulle föranletts en ökning av sammanlagda stipendiebeloppet å omkring 5,000 kronor. Någon höjning av anslaget torde dock icke med hänsyn härtill nu vara erforderlig, därest

[187.] genom anslagets förändring till förslagsanslag säkerhet beredes för att icke en oberäknad ökning av elevantalet kommer att nedpressa stipendiebeloppen.

Departementschefen.

De skäl, folkskolöverstyrelsen anfört för sitt förslag, att anslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor nu skulle få karaktären av förslagsanslag, synas mig vara bärande. Detta gäller framför allt vad överstyrelsen yttrat rörande den av riksdagen tidigare i förevarande del avsedda likställigheten mellan folkhögskolor och lantmannaskolor. I det vid 1912 års statsverksproposition fogade protokollet över ecklesiastikärenden, punkten 42, yttrade dåvarande departementschefen beträffande stipendier åt elever vid folkhögskolor, att han icke hade något att erinra mot de då ifrågasatta stipendiebeloppen, vilka vore desamma som de för lantmannaskolorna bestämda, och mot dessa belopp gjorde icke heller riksdagen någon invändning. Något skäl att frångå den likställighet mellan folkhögskolor och lantmannaskolor i fråga om elevstipendier, som då avsågs, torde icke föreligga. Nu har emellertid, såsom överstyrelsen erinrat, 1917 års riksdag i riksstaten uppfört det under nionde huvudtiteln befintliga anslag, från vilket stipendier till elever vid lantmannaskolor utgår, såsom förslagsanslag. Därav torde då böra följa, så vitt nyssnämnda likställighet skall kunna upprätthållas, att även anslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor bör uppföras i riksstaten såsom förslagsanslag.

Men berörda likställighet synes mig även kräva, att stipendierna vid de båda slagen av skolor utgå efter i huvudsak samma grunder. Ur denna synpunkt torde en sådan ändring i nu gällande bestämmelser rörande stipendier till elever vid folkhögskolor vara önskvärd, att sagda stipendier finge, i likhet med vad som sker vid lantmannaskolorna, utgå för månad med högst 25 kronor för obemedlad och högst 15 kronor för mindre bemedlad elev. Med anledning härav har jag för avsikt att, i händelse den hemställan jag kommer att göra under denna punkt vinner avseende, framdeles återkomma till frågan om grunderna för stipendiernas utgående.

En sådan ändring i bestämmelserna rörande stipendierna som den nyssnämnda skulle visserligen, såsom folkskolöverstyrelsen omförmält, medföra någon ökning i det sammanlagda stipendiebeloppet för år. Denna ökning skulle dock icke bliva så stor, att någon höjning av anslaget med anledning därav nu bliver erforderlig.

På grund av vad nu anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i riksstaten uppföra det under åttonde huvudtiteln upptagna *ordinarie anslaget* till stipendier åt elever vid folkhögskolor såsom förslagsanslag med oförändrat belopp, 140,000 kronor.

68. **Tillfällig löneförbättring åt lärare vid folkhögskolor.** I anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1917 års riksdag på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag av 45,000 kronor för beredande under läsåret 1917—1918 av tillfällig löneförbättring åt lärare vid statsunderstödda folkhögskolor att, efter Kungl. Maj:ts beprövande i varje särskilt fall, utgå enligt följande grunder, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder vore erforderliga.

[188.]
Tillfällig
löneförbättring
åt lärare
vid folkhögskolor.

1. Den tillfälliga löneförbättringen skulle utgå

a) med högst 350 kronor för vinterkurs och högst 100 kronor för sommarkurs till varje ordinarie lärare;

b) med högst 200 kronor för vinterkurs och högst 100 kronor för sommarkurs till varje icke ordinarie, manlig och kvinnlig ämneslärare, som hade en tjänstgöringsskyldighet av minst 15 timmar i veckan;

c) med högst 150 kronor för vinterkurs och högst 100 kronor för sommarkurs till varje annan manlig och kvinnlig lärare, som hade en tjänstgöringsskyldighet av minst 15 timmar i veckan och vilken icke ägde erhålla tillfällig löneförbättring enligt de i punkterna a) och b) angivna grunder.

2. Såsom bidrag till ifrågavarande tillfälliga löneförbättring skulle utgå av det belopp, som för varje särskilt fall kunde komma att bestämmas, två tredjedelar av statsmedel, under villkor att den återstående tredjedelen tillsköttes av landsting, kommuner eller enskilda.

Vidare beslöt 1917 års riksdag att för år 1917 krigstidshjälp av statsmedel skulle utgå till lärare vid statsunderstödda folkhögskolor med 250 kronor till ordinarie lärare vid vinterkurs eller vinter- och sommarkurs samt med 150 kronor till sådan annan lärare vid vinterkurs eller vinter- och sommarkurs, som hade en tjänstgöringsskyldighet av minst 15 timmar i veckan, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter i ämnet, som kunde vara erforderliga, varjämte riksdagen till bestridande av kostnaderna för ifrågavarande krigstidshjälp anvisade på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag av 37,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att under år 1917 förskottsvis av tillgängliga medel utanordna detta belopp.

Den 11 december 1917 utfärdade Kungl. Maj:t särskilda kungörelser angående kristidshjälp under läsåret 1916—1917 åt lärare vid statsunderstödda folkhögskolor och angående tillfällig löneförbättring åt sagda lärare, den förra efter folkskolöverstyrelsens och statskontorets, den senare efter folkskolöverstyrelsens hörande.

Jag torde här böra återgiva innehållet i sistnämnda kungörelse:

[188.]

§ 1.

Tillfällig löneförbättring utgår vid statsunderstödd folkhögskola under läsåret 1917—1918:

a) med högst 350 kronor för vinterkurs och högst 100 kronor för sommarkurs till varje ordinarie lärare,

b) med högst 200 kronor för vinterkurs och högst 100 kronor för sommarkurs till varje icke ordinarie ämneslärare, vilkens tjänstgöringsskyldighet omfattar minst 15 undervisningstimmar i veckan,

c) med högst 150 kronor för vinterkurs och högst 100 kronor för sommarkurs till varje annan lärare, som har en tjänstgöringsskyldighet av minst 15 undervisningstimmar i veckan och vilken icke äger erhålla tillfällig löneförbättring enligt de i momenten a) eller b) angivna grunder.

§ 2.

Har under vinter- eller sommarkursen tjänstgöringen för sådan lärare, som avses i § 1 mom. b) eller c), någon del av tjänstgöringstiden icke omfattat 15 undervisningstimmar i veckan, må dock tillfällig löneförbättring till honom utgå, under förutsättning att sammanlagda antalet av hans undervisningstimmar under kursen uppgått till i medeltal 15 för varje vecka.

§ 3.

Med ordinarie lärare förstås i denna kungörelse sådan lärare, med vilkens befattning följer pensionsrätt enligt bestämmelserna i reglementet för dövstumlärares pensionsanstalt den 8 oktober 1915.

§ 4.

Under här ovan i övrigt stadgade villkor må tillfällig löneförbättring utgå utan hinder däraf

att läraren under endast en del av vinter- eller sommarkursen innehaft sin anställning, i vilket fall löneförbättringen skall beräknas för den tid, tjänstgöringen omfattat, i förhållande till den för kursen stadgade minimitiden,

att läraren på grund av offentligt uppdrag eller sjukdom åtnjutit tjänstledighet, eller

att undervisningen vid skolan måst på grund av smittosam sjukdom för någon tid inställas.

§ 5.

I § 1 mom. b) eller c) omfördäld lärare, som är anställd även vid statsunderstödd lantmannaskola, må icke såsom lärare vid folkhögskolan åtnjuta tillfällig löneförbättring, därest med hans befattning vid lantmannaskolan följer pensionsrätt i dövstumlärares pensionsanstalt. I annat fall må han, under förutsättning att den sammanlagda tjänstgöringen vid folkhögskolan och lantmannaskolan uppgår till i medeltal minst 15 undervisningstimmar i veckan, erhålla sådan löneförbättring, dock allenast med så stor del av det i § 1 mom. b) eller c) bestämda belopp, som i förhållande till hans sammanlagda tjänstgöring vid båda skolorna svarar mot hans tjänstgöring vid folkhögskolan, varvid tjänstgöringen beräknas efter medeltalet undervisningstimmar i veckan.

§ 6.

Ansökning om tillfällig löneförbättring enligt denna kungörelse skall, ställd till

Konungen och avfattad i huvudsaklig överensstämmelse med bifogade formulär litt. A samt åtföljd av uppgifter och intyg i huvudsaklig överensstämmelse med bifogade formulär litt. B, så snart den kurs, för vilken bidrag avses, blivit avslutad, insändas till folkskolöverstyrelsen, som har att efter folkhögskolinpektörens hörande med eget yttrande till Oss överlämna densamma.

[188.]

§ 7.

Av det belopp, som för varje särskilt fall må komma att bestämmas såsom tillfällig löneförbättring, utgå två tredjedelar av statsmedel, under villkor att den återstående tredjedelen tillskjutes av landsting, kommuner eller enskilda.

§ 8.

Vad i denna kungörelse föreskrives med avseende på lärare skall äga tillämpning på såväl manliga som kvinnliga lärare.

Nu har styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening i underdånig skrivelse den 18 december 1917 gjort framställning om utverkande av anslag till tillfällig löneförbättring åt folkhögskolornas lärarpersonal jämväl för läsåret 1918—1919, att utgå med högre belopp än den tillfälliga löneförbättringen åt sagda personal för läsåret 1917—1918. Styrelsen har därjämte uttalat såsom önskvärt, att det fastställda villkoret för den tillfälliga löneförbättringens utgående under sistnämnda läsår, att landsting, kommuner eller enskilda skulle med en tredjedel bidraga till sagda löneförbättring, finge bortfalla.

Innan jag närmare ingår på nu nämnda framställning, tillåter jag mig hänvisa till den redogörelse för nu gällande bestämmelser angående understöd åt folkhögskolor, som jag lämnat i det föregående under punkten 186 samt till det förslag, jag under sagda punkt avgivit i fråga om tillfällig höjning av understöden åt nämnda skolor.

Ytterligare torde jag böra erinra, att vissa folkhögskolor äro förenade med läroanstalter av annan typ, nämligen lantmannaskolor och lantushållsskolor. I sådant avseende innehåller reglementet för de med understöd av statsmedel inrättade lantmannaskolor den 10 juni 1912, §§ 18 och 25, att där lantmannaskola och folkhögskola äro förlagda på samma plats under gemensam styrelse och hava gemensamma lokaler och lärare, det ankommer på den gemensamma styrelsen att utse endera skolans föreståndare till rektor för båda skolorna. Till lantmannaskolor utgår statsunderstöd enligt kungörelse i ämnet den 18 juni 1915. Vidare är i reglementet för de med understöd av statsmedel inrättade lantushållsskolor den 29 juni 1912, § 13, stadgat, att där lantushållsskola är förlagd till samma plats som folkhögskola eller lantmannaskola samt har med dylik skola gemensamma lokaler samt lärarinnor eller lärare, må efter överenskommelse mellan skolornas styrelser folkhögskolans eller lantmannaskolans föreståndare utses till rektor jämväl för lantushållsskolan. Anslag till

[188.] lantushållsskolor utgår enligt kungörelser i ämnet den 29 juni 1912 och den 18 juni 1915.

Beträffande avlöningen till folkhögskolornas personal äro några allmänna bestämmelser icke meddelade. För vissa grupper av folkhögskolornas lärare har emellertid medgivits delaktighet i dövstumläraernas pensionsanstalt och folkskolläraernas änke- och pupillkassa. I reglementet för dövstumläraernas pensionsanstalt den 8 oktober 1915, §§ 1 och 5, är i sådant hänseende stadgat, att pensionsanstalten avser beredande av pension åt, bland andra, manliga föreståndare och lärare vid de av staten understödda folkhögskolorna — kvinnliga avdelningar däri inberäknade — och därmed förenade lantmannaskolor, dock icke särskilda lärare i övningsämnen eller slöjd, samt att delaktighetsbeloppet skall utgöra för manlig föreståndare lägst 3,200 och högst 4,000 kronor och för manlig lärare lägst 1,600 och högst 2,700 kronor. Enligt särskild kungörelse, likaledes av den 8 oktober 1915, är delaktighet i folkskolläraernas änke- och pupillkassa medgiven för den ordinarie lärarpersonal — med visst undantag — för vilken beträffande dess egen pensionering delaktighet medgivits i dövstumläraernas pensionsanstalt.

Likaledes anser jag mig böra erinra om vad dåvarande departementschefen enligt det vid Kungl. Maj:ts proposition, nr 241, till 1917 års riksdag angående tillfällig löneförbättring åt lärare vid statsunderstödda folkhögskolor fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 april 1917 anförde med anledning av den utav folkhögskolläraryöreningens styrelse då gjorda ansökningen om tillfällig löneförbättring för år 1918:

Beträffande storleken av de belopp, vilka borde såsom tillfällig löneförbättring tilldelas folkhögskolornas lärarpersonal, har lärarföreningens styrelse, såsom dess framställning giver vid handen, velat lägga en viss prövningsrätt i Kungl. Maj:ts hand. Styrelsen har emellertid för olika fall angivit vissa belopp, med vilka löneförbättringen »i allmänhet» borde utgå.

I själva verket möter det stora svårigheter att fastställa dessa belopp efter några en gång för alla givna regler. Förhållandena vid de särskilda folkhögskolorna äro nämligen allt för olika för att rätt kunna inpassas i ett givet system. Salunda äro, efter vad jag redan erinrat, ett antal folkhögskolor förenade med lantmannaskolor eller lantushållsskolor, till följd varav ett betydande antal folkhögskollärare åtnjuta avlöning även såsom lärare vid vederbörande lantmannaskolor eller lantushållsskolor. De uppgifter, som av sökandena lämnats rörande folkhögskolläraernas avlöning — i vilka uppgifter även medräknats den ersättning, som tillkommer en del folkhögskollärare i deras egenskap av lärare vid lantmannaskolor eller lantushållsskolor — äro ock ägnade att belysa, vilka starka växlingar har förekomma. Vad slutligen folkhögskolläraernas tjänstgöringskyldighet beträffar, giva föreliggande uppgifter vid handen, att — oavsett det förhållandet, att vissa lärare tjänstgöra endast vid vinterkurs, andra endast vid sommarkurs och ännu andra vid både vinter- och sommarkurs — tjänstgöringen

är av synnerligen skiftande omfattning, stundom uppgående till endast några få timmar i veckan. [188.]

Under dessa förhållanden synes den lämpligaste utvägen vara, att åt Kungl. Maj:t överlämnas att pröva, med vilket belopp löneförbättringen bör utgå i varje särskilt fall. En dylik mera individuell prövning torde näppeligen kunna undvikas, för den händelse, såsom begärts, även lantmannaskolornas lärare komma i åtnjutande av tillfällig löneförbättring; efter vad förut är nämnt, hava ju folkhögskolorna och lantmannaskolorna delvis gemensam personal.

Jag övergår nu till ovanberörda framställning från folkhögskolläraryöreningens styrelse. Till stöd för sin framställning har styrelsen anfört bland annat:

Det är nu tydligt, att instundande år kommer för alla slag av löntagare att bliva ett verkligt hart år, med ett så nedpressat penningvärde, att, därest icke särskilda åtgärder vidtagas för att hjälpa dem, de skola se sig bragta ned på ett vida lägre ekonomiskt plan än de någonsin beräknat.

Icke minst gäller detta folkhögskolans lärare. Det torde icke behöva framhållas, vilka bekymmer och trängsmål, som härav komma att uppstå såväl för de svagare avlönade bland de ogifta lärarna som särskilt för familjeförsörjarna, och vilka nödvändigtvis måste inverka menligt på själva undervisningsarbetet i en läroanstalt, som på grund av sin egenartade ställning och uppgift i ännu högre grad än vid andra skolor hos lärarna måste förutsätta verkligt livsmod, pedagogisk företagsamhet och arbetsiver. En omständighet, som i detta sammanhang torde vara värd särskilt beaktande, är, att då folkhögskolorna i alldeles övervägande grad äro förlagda till landsbygden, dessa skolors lärare, i jämförelse med sina kolleger vid elementarläroverken och även vid kommunala mellanskolor, ha att för barnens undervisning vid städernas skolor dragas med utgifter, som även under normala förhållanden högst väsentligt minska värdet av en, efter själva lönesiffran att döma, skenbart lika stor lön. Under nuvarande förhållanden torde det knappast finnas någon möjlighet för de folkhögskollärare och familjeförsörjare, som ej äga enskild förnögenhet, att utan tyngande skuldsättning hålla sina barn i skola i stad.

Då det under de senaste månaderna blivit alltmera tydligt, att de höga prisen i allmänhet komma att fortsätta länge även efter krigets slut, och då därjämte från olika grupper av löntagare i det allmännas tjänst allt bestämdare krav framställas på att lönerna effektivt böra regleras med hänsyn till penningens nuvarande verkliga värde, har styrelsen ej ansett sig kunna stå till svars inför folkhögskolans lärarkår med att endast ha begärt den löneförbättring, som under andra förhållanden beviljades för år 1918. Helst hade styrelsen önskat att kunna utverka en förbättring redan för år 1918 därigenom, att krigstidshjälp beviljades som tillökning till den beslutade tillfälliga löneförbättringen, men om detta av principiella skäl ej kan lata sig göra, anser sig styrelsen böra som ett minimum anhålla om en sådan höjning för läsåret 1918—1919 av den tillfälliga löneförbättringen, att denna kommer att utgå

a) med 700 kronor för vinterkurs och 300 kronor för sommarkurs till varje ordinarie lärare;

b) med 450 kronor för vinterkurs och 250 kronor för sommarkurs till varje icke ordinarie, manlig och kvinnlig ämneslärare, som har en tjänstgöringskyldighet av minst 15 timmar i veckan;

[188.]

c) med 350 kronor för vinterkurs och 250 kronor för sommarkurs till varje annan manlig och kvinnlig lärare, som har en tjänstgörings-skyldighet av minst 15 timmar i veckan och vilken icke äger erhålla tillfällig löneförbättring enligt de i punkterna a) och b) angivna grunder.

Över denna ansökning har folkskolöverstyrelsen den 22 december 1917 avgivit infordrat utlåtande och därvid anfört bland annat:

Överstyrelsen har under utarbetning ett förslag till reglering av den vid folkhögskolorna anställda lärarpersonalens löne- och pensionsförhållanden. Men då överstyrelsen icke ännu hunnit avsluta behandlingen av detta ärende, kan någon framställning i berörda syfte, avsedd att föreläggas 1918 års riksdag, nu icke av överstyrelsen göras. Överstyrelsen finner det vid sådant förhållande oundgängligt, att, i likhet med vad som äger rum med avseende på läsåret 1917—1918, tillfällig löneförbättring tilldelas ifrågasvarande personal för läsåret 1918—1919.

Folkskolöverstyrelsen finner den av folkhögskolläraryöreningens styrelse gjorda framställningen synnerligen behjärtansvärd.

För att en lärare skall kunna fylla sin ansvarsfulla uppgift med den arbetsglädje, som utgör ett väsentligt villkor för framgången av hans verksamhet, bör han icke vara nedtryckt av ekonomiska bekymmer och omsorger. Särskilt gäller detta om folkhögskolans lärare, vilka måste mer än andra lärare lita till det personliga inflytandet för lärjungarnas undervisning och fostran.

Behovet av ekonomiskt understöd är ock stort bland ifrågasvarande lärare, och överstyrelsen är med den kännedom om förhållandena, överstyrelsen äger, för sin del övertygad om att en avsevärd hjälp bör beredas dem, därest det skall bliva dem möjligt att fullgöra sitt arbete på ett sätt, som motsvarar skolornas höga och samhällsgagnliga uppgift. Euligt överstyrelsens mening måste därför en väsentlig höjning ske av beloppen för den tillfälliga löneförbättringen i jämförelse med vad som utgår för läsåret 1917—1918, och överstyrelsen vill tillstyrka de belopp, som av styrelsen föreslagits.

Överstyrelsen vill i avseende på dessa belopp erinra, att den tillfälliga löneförbättringen, som beviljats för läsåret 1917—1918, utgår med belopp, som måste anses mycket låga såväl i och för sig som i jämförelse med vad som tillerkänts andra lärarkårer, att vidare prisstegringen alltjämt fortgår med oförminskad snabbhet och icke kan förväntas inom den närmaste framtiden bliva stävjad samt att riksdagen för år 1918 åt folkskolans lärarpersonal beviljat tillfällig löneförbättring med belopp, som utgjorde långt mer än en fördubbling av vad som beviljats för år 1917.

Vad slutligen angår styrelsens hemställan, att nu gällande villkor om bidrag från landsting, kommuner eller enskilda till den tillfälliga löneförbättringen med en tredjedel av dess belopp måtte få bortfalla, anser överstyrelsen goda skäl tala för bifall därtill. Det är bekant, att det för vissa skolor erbjudit så stora svarigheter att erhålla tillräckliga anslag för sin verksamhet, att det knappast är sannolikt, att det skulle bliva dem möjligt att anskaffa de belopp, som skulle bliva erforderliga för löneförbättringens utfyllande. Över huvud synes det vara ägnat att väcka betänkligheter, att en löneförbättring, som närmast är avsedd att vara en hjälp från statens sida till en personal, som befinner sig i nödläge, göres beroende av bidrag från korporationer eller enskilda, da därav lätteligen kan bliva en följd, att vissa befattningshavare, och det kanske de mest behövande, bliva utestängda från delaktighet i löneförbättringen,

emedan det uppställda villkoret icke kan fyllas. Överstyrelsen skulle därför anse lyckligast, att något villkor av ifrågavarande slag icke uppställdes, men vill i vart fall betona, att det icke synes rådligt att kräva bidrag till så stor del av löneförbättringen som en tredjedel.

Överstyrelsen får på grund av vad nu anförts i underdånighet tillstyrka bifall till förevarande framställning.

Uppenbarligen äro folkhögskolornas lärare i behov av tillfällig löneförbättring även under läsåret 1918—1919. Jag har också redan under punkten 186 antytt, att de enligt min mening böra erhålla sådana.

Folkhögskolläraryöreningens styrelse har anhållit, att denna löneförbättring måtte få utgå med 700 kronor för vinterkurs och 300 kronor för sommarkurs till varje ordinarie lärare, med 450 kronor för vinterkurs och 250 kronor för sommarkurs till varje icke ordinarie, manlig och kvinnlig ämneslärare, som har en tjänstgöringsskyldighet av minst 15 timmar i veckan, samt med 350 kronor för vinterkurs och 250 kronor för sommarkurs till varje annan manlig och kvinnlig lärare, som har en tjänstgöringsskyldighet av minst 15 timmar i veckan. Folkskolöverstyrelsen har tillstyrkt bifall till denna anhållan. Med hänsyn såväl till den alltjämt pågående stegringen i levnadskostnaderna som till de löneförbättringar för andra lärarkårer, angående vilka jag hemställt om förslag till 1918 års riksdag, anser jag mig böra biträda den av folkhögskolläraryöreningens styrelse gjorda framställningen.

Enligt 1917 års riksdags beslut skulle den då avsedda tillfälliga löneförbättringen åt icke ordinarie lärare vid folkhögskola utgå, under förutsättning att sådan lärare hade en tjänstgöringsskyldighet av minst 15 timmar i veckan. Nu kan det emellertid i vissa fall vara ändamålsenligt, att undervisningen i ett folkhögskolans ämne koncentreras på en del av lärotiden. Härav följer, att läraren i ett sådant ämne under denna del kan få en tjänstgöring, som ganska avsevärt överstiger 15 timmar i veckan, och att han under den återstående delen av tiden kan få en tjänstgöring, som understiger nämnda timantal. Då bestämmelserna rörande den tillfälliga löneförbättringen givetvis icke böra fresta till undervisningens planläggning på ett sätt, som ur pedagogisk synpunkt vore mindre fördelaktigt, har Kungl. Maj:t i förenämnda kungörelse den 11 december 1917 förklarat sådan lärare berättigad att erhålla tillfällig löneförbättring, för så vitt hans sammanlagda tjänstgöring under kursen uppgår till i medeltal 15 timmar i veckan. Enahanda bestämmelse torde böra gälla även beträffande den nu avsedda tillfälliga löneförbättringen.

Såsom i det föregående erinrats, äro vissa folkhögskolor förenade med lantmannaskolor. Nu förekommer det icke sällan, att en lärare under

[188.]

Departementschefen.

[188.] samma läsår tjänstgör såväl vid en folkhögskola som vid den därmed förenade lantmannaskolan, men att hans tjänstgöring icke vid någondera skolan uppgår till 15 timmar i veckan. Vid sådant förhållande har Kungl. Maj:t i kungörelsen den 11 december 1917 angående den tillfälliga löneförbättringen för läsåret 1917—1918 föreskrivit, att sådan lärare får åtnjuta tillfällig löneförbättring, därest hans sammanlagda tjänstgöring vid båda skolorna under vinterkursen eller sommarkursen uppgår till i medeltal 15 timmar i veckan, varvid dock löneförbättringen får utgå från anslaget till tillfällig löneförbättring åt lärare vid folkhögskolor endast till så stor del, som motsvarar lärarens tjänstgöring vid folkhögskolan. Jämväl vad sålunda föreskrivits torde böra gälla för den tillfälliga löneförbättring, som må komma att utgå för läsåret 1918—1919.

Det torde emellertid böra ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de närmare bestämmelser, som äro erforderliga för tillämpning av de huvudgrunder för den tillfälliga löneförbättringen, som må komma att av riksdagen beslutas. Ett blivande förslag till riksdagen torde därför i fråga om rätten till erhållande av löneförbättring böra avfattas i överensstämmelse med de grunder, som av riksdagen fastställts för den tillfälliga löneförbättringen för läsåret 1917—1918. Likaledes torde det, med hänsyn till förberörda samband mellan folkhögskolor och lantmannaskolor, böra överlämnas åt Kungl. Maj:t att pröva, med vilket belopp den tillfälliga löneförbättringen bör utgå i varje särskilt fall.

Beträffande den tillfälliga löneförbättringen åt ifrågavarande lärare för läsåret 1917—1918 föreskrev riksdagen, att av det belopp, som för varje särskilt fall kunde komma att bestämmas, två tredjedelar skulle utgå såsom bidrag av statsmedel, under villkor att den återstående tredjedelen tillsköttes av landsting, kommuner eller enskilda. Folkhögskolläraryöreningens styrelse har hemställt, att detta villkor måtte i fråga om den tillfälliga löneförbättringen för läsåret 1918—1919 få bortfalla, och folkskolöverstyrelsen har biträtt även denna hemställan. I denna punkt kan jag icke ansluta mig till folkskolöverstyrelsens förslag. Jag erinrar, att folkhögskolornas lärarpersonal under normala förhållanden helt avlönas av skolornas styrelser ävensom att jag under förberörda punkt 186 förordat en tillfällig förhöjning för år 1919 av understöden åt folkhögskolorna. För den tillfälliga löneförbättringen för läsåret 1918—1919 böra således enligt min mening i förevarande avseende gälla samma bestämmelser, som äro fastställda i fråga om den tillfälliga löneförbättringen för läsåret 1917—1918. För beredande av tillgång till den tillfälliga löneförbättringen för läsåret 1918—1919 skulle då ett förslagsanslag av 95,000 kronor vara erforderligt.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t [188.]
täcktes föreslå riksdagen

att anvisa på *extra stat* för år 1919 ett förslags- Ökat anslag.
anslag av 95,000 kronor för beredande under läsåret
1918—1919 av tillfällig löneförbättring åt lärare vid
statsunderstödda folkhögskolor, att, efter Kungl. Maj:ts
beprovande i varje särskilt fall, utgå enligt följande
grunder, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de när-
mare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder
äro erforderliga:

- 1) Den tillfälliga löneförbättringen utgår
  - a) med högst 700 kronor för vinterkurs och högst 300 kronor för sommarkurs till varje ordinarie lärare;
  - b) med högst 450 kronor för vinterkurs och högst 250 kronor för sommarkurs till varje icke ordinarie, manlig och kvinnlig ämneslärare, som har en tjänstgöringsskyldighet av minst 15 timmar i veckan;
  - c) med högst 350 kronor för vinterkurs och högst 250 kronor för sommarkurs till varje annan manlig och kvinnlig lärare, som har en tjänstgöringsskyldighet av minst 15 timmar i veckan och vilken icke äger erhålla tillfällig löneförbättring enligt de i punkterna a) och b) angivna grunder.

- 2) Såsom bidrag till ifrågavarande tillfälliga löneförbättring utgå av det belopp, som för varje särskilt fall må komma att bestämmas, två tredjedelar av statsmedel, under villkor att den återstående tredjedelen tillskjutes av landsting, kommuner eller enskilda.

G. Folkbildningsåtgärder i övrigt.

Folkbibliotek.

1. Understöd åt folkbibliotek, *oförändrat*
ordinarie förslagsanslag ..... kronor 170,000: —

Populärvetenskapliga föreläsningar.

[189.]

Populär-
vetenskapliga
föreläsningar.

2. **Populärvetenskapliga föreläsningar.** För år 1885 ställde riksdagen till Kungl. Maj:ts förfogande ett extra anslag av 15,000 kronor att under vissa villkor användas till understöd åt sådana anstalter och föreningar, som anordnade föreläsningkurser för arbetsskassen. År efter år hava sedermera anslag för nämnda ändamål av Kungl. Maj:t äskats med ökade belopp, som av riksdagen beviljats. Under åren 1909—1911 utgick anslaget under titeln: anslag till sådana anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar i folkbildningssyfte, vilken titel numera ändrats till: understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar.

För vart och ett av åren 1913 och 1914 utgjorde anslaget 270,000 kronor. Villkoren beträffande anslagets användande och de av Kungl. Maj:t i ämnet utfärdade närmare föreskrifterna äro angivna i en den 10 juni 1912 utfärdad kungörelse.

Genom denna kungörelse har bland annat föreskrivits att gälla tills vidare, så länge anslag för ifrågavarande ändamål utgår:

dels beträffande lokala föreläsninganstalters och föreningars åtnjutande av statsbidrag följande villkor och bestämmelser, nämligen:

att understödsbelopp till dylik anstalt eller förening icke får överstiga 3.000 kronor och i allmänhet ej understiga 200 kronor; dock att Kungl. Maj:t må äga att för nybildad anstalt eller förening, där förhållandena därtill föranleda, under högst tre på varandra följande år anvisa ett mindre understödsbelopp än det senast angivna;

att kommuner eller enskilda för anordnande av sådana föreläsningar tillskjuta minst lika mycket som staten;

att anstaltens eller föreningens angelägenheter vårdas av en styrelse, som antager föreståndare och lärare;

att föreläsningarna, vilkas antal, därest statsunderstödet uppgår till 200 kronor eller däröver, icke må understiga 12 om året, skola så anordnas, att de, efter ortens förhållanden, antingen jämnt fördelas över föreläsningåret eller ock, helt eller delvis, sammanföras till kurser på kortare tid;

att på orter, där tillfälle ej finnes till elementära praktiska kurser för vuxna, högst en tredjedel av sammanlagda stats- och ortsbidragen må användas till dylika

kurser i ämnen sådana som svenska språket, räkning, kommunalkunskap, bokföring, hälsovård, barnavård och dylikt;

att anstalten eller föreningen förfogar över kunniga och dugliga, för ifrågavarande föreläsningar eller undervisning lämpliga lärarkrafter;

att alla politiska och religiösa strider eller förhandlingar vid föreläsningarna eller undervisningen bliva förbjudna;

att det skall åligga styrelse för anstalt eller förening att sörja för att föreläsningarna må bliva till verklig nytta för den allmänhet, för vilken de äro avsedda, och, i den mån förhållandena sådant påkalla och medgiva, att litteratur, lämpad efter föreläsningarnas innehåll, hålles tillgänglig å orten; samt

att anstalten eller föreningen skall vara underkastad inspektion såväl av förutnämnda föreläsningskonsulent som ock av en av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnad person, för vilken särskild instruktion skall av nämnda befallningshavande utfärdas;

dels beträffande användningen av statsunderstöd till sådana nybildade lokala föreläsninganstalter och föreningar, vilkas ortsbidrag ej uppgår till 200 kronor:

att sålunda anvisat statsunderstöd må, enligt av Kungl. Maj:ts bestämd centralbyrås beprövande, utgå antingen i penningar eller i form av utav centralbyrån utan kostnad för anstalten eller föreningen anordnade föreläsningar för en statsunderstödet motsvarande summa;

dels ock beträffande statsunderstöd åt lokala föreläsninganstalter och föreningar för ersättande av havda resekostnader för föreläsare:

att dylikt understöd må utgå allenast till avlägset liggande och ekonomiskt mindre bärkraftiga orters anstalter och föreningar; samt

att understödet må utgå högst med hälften av det belopp, varmed resekostnad, bestående av utgifter för järnvägs- och ångbatsbiljetter samt för skjutslega, i genomsnitt för varje föreläsning under året överstiger 8 kronor.

På därom av Kungl. Maj:ts gjord framställning höjdes anslaget för år 1915 till 290,000 kronor, av vilket anslag enligt av Kungl. Maj:ts fastställda villkor finge användas dels högst 12,000 kronor till understöd åt centralbyråer och undantagsvis även åt andra sammanslutningar för förmedling av dylika föreläsningar, dels 2,000 kronor till en hos folkskolöverstyrelsen anställd föreläsningskonsulent, dels högst 3,000 kronor till understöd åt sådana nybildade anstalter, vilkas ortsbidrag ej uppginge till 200 kronor, dels ock högst 8,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare.

På grund av rådande ekonomiska förhållanden disponerades av det sålunda beviljade anslaget för år 1915 allenast 192,000 kronor, under det att återstående 98,000 kronor besparades. Denna besparing uppkom genom nedsättning av understöden, särskilt för de anstalter och föreningar, som förut haft de största bidragen.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet beviljade 1915 års riksdag för berörda ändamål på extra stat för år 1916 ett anslag av 94,000 kronor, varjämte riksdagen medgav, att vad som besparades av

189.] 1915 års anslag finge för samma ändamål användas under år 1916. Härigenom ställdes till Kungl. Maj:ts förfogande för år 1916 samma belopp, eller 192,000 kronor, som år 1915 disponerats av anslaget för sistnämnda år. För vartdera av åren 1917 och 1918 har riksdagen för samma ändamål anvisat på extra stat ett anslag av 192,000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1917 har nu folkskolöverstyrelsen, som i ärendet inhämtat yttrande av föreläsningskonsulenten, hemställt om beredande för år 1919 av ett till 270,000 kronor förhöjt anslag för ifrågasvarande ändamål och till stöd för sin hemställan anfört följande:

Den stora minskning i statsanslaget, som vidtagits från och med år 1915, har haft till följd, dels att många föreläsningsanstalter dragas med betydande ekonomiska svårigheter, dels att åtskilliga nybildade anstalter ej kunnat erhålla statsbidrag, ehuru de uppfyllt villkoren därför. Till erhållande av statsunderstöd hade inom föreskriven tid år 1916 icke mindre än 542 anstalter gjort vederbörlig anmälan. Men det av riksdagen beviljade anslaget räckte ej till för flera än 526 anstalter. Av de 16 anstalter, som blevo utan statsbidrag, hade 3 ej fyllt föreskrivna villkor, varemot 13 fyllt dessa villkor.

Det statsunderstöd, som söktes, uppgick till över 307,000 kronor. Även om vissa anstalter begärt ett högre belopp än som på grund av gällande bestämmelser kunnat tilldelas dem, skulle ett belopp av 290,000 kronor behövs för att tillgodose rättmätiga krav från de sökandes sida.

Då ett så högt belopp som detta, vilket visserligen på Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning av 1914 års senare riksdag beviljats, aldrig utgatt, torde under nuvarande kristider ej framställning därom böra göras.

Men skall föreläsningsörelsen, som alltjämt åtnjuter allmänhetens stora förtroende, ej gå för mycket tillbaka, torde vara nödvändigt, att statsanslaget höjes till samma belopp som det, varmed det utgick för vartdera av åren 1913 och 1914, eller 270,000 kronor. Även nybildade anstalter, som uppfylla villkoren för statsbidrags åtnjutande för sin verksamhet, kunde härigenom erhålla sådant.

I kungl. kungörelsen den 10 juni 1912 angående understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, upptages, bland annat, såsom villkor för statsbidrags åtnjutande, att föreläsningarnas antal, därest statsunderstödet uppgår till 200 kronor eller däröver, icke må understiga 12 om året.

Till följd av höjda priser för järnvägsbiljetter och ökade omkostnader i övrigt såsom för hyra och uppvärmning av föreläsningsslokaler erbjuder det stora svårigheter för vissa föreläsningsanstalter med mindre statsunderstöd att bekosta 12 föreläsningar för kalenderår. Lmpligt torde vara, att fordran på 12 föreläsningar om året nedsättes till 10, och att denna ändrade bestämmelse får tillämpas från och med år 1918.

Såsom i det föregående erinrats, hade riksdagen till understödjande av ifrågasvarande föreläsningsverksamhet för år 1915 beviljat ett anslag av 290,000 kronor. Den inträdda kristiden föranledde emellertid, att av detta anslag ett belopp av endast 192,000 kronor disponerades för ändamålet och att 98,000 kronor besparades. Sedermera har riksdagen på Kungl.

Maj:ts därom gjorda framställningar för vartdera av åren 1916, 1917 och 1918 för berörda ändamål beviljat anslag till sådant belopp, att 192,000 kronor stått till förfogande för ifrågavarande föreläsningsverksamhet under vart och ett av nämnda år. Till följd av denna minskning i anslaget hava understöden, särskilt till de föreläsningsföreningar, som åtnjutit understöd till högre belopp, måst reduceras, vartill kommer, att ett antal nybildade föreningar, som enligt gällande bestämmelser varit berättigade till understöd, icke kunnat erhålla sådant. Det är uppenbart, att en sådan inknappning i anslaget icke kan bestå under en längre följd av år utan att föreläsningsverksamheten kommer att väsentligt gå tillbaka och intresset för denna viktiga gren av folkbildningsarbetet slappnar. Med hänsyn härtill tvekar jag icke att nu framföra förslag om anslagets höjande till åtminstone det belopp, som utgick före världskrisens inbrott, eller till 270,000 kronor.

I ett avseende har folkskolöverstyrelsen hemställt om ändring i nu gällande villkor för statsunderstödet åtnjutande, nämligen i fråga om det minsta antal föreläsningar, som måste anordnas av den anstalt eller förening, till vilken understöd utgår med 200 kronor eller däröver. Minimiantalet föreläsningar för dessa föreningar eller anstalter utgör för närvarande 12. Överstyrelsen föreslår, att sagda antal från och med år 1918 nedsättes till 10. Av skäl, som överstyrelsen anfört, och särskilt med hänsyn till de svårigheter, som föranledas av rådande bränsle- och belysningsförhållanden, finner jag en sådan åtgärd välbetänkt. Detta bör dock givetvis icke innebära, att minimiantalet föreläsningar skulle allt framgent få stanna vid 10. Så snart gynnsammare förhållanden åter inträtt, bör det sålunda tagas under förnyad omprövning, huruvida icke såsom villkor för erhållande av statsunderstöd av 200 kronor eller däröver bör uppställas den fordran, att föreläsningar anordnas till ett antal av minst 12 för år.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

dels till understöd åt anstalter och föreningar, som *Ökat anslag*
anordna populärvetenskapliga föreläsningar, bevilja på
extra stat för år 1919 ett reservationsanslag av 270,000
kronor ävensom medgiva, att av detta anslag må enligt av
Kungl. Maj:t fastställda villkor användas dels högst 12,000
kronor till understöd åt centralbyråer och undantagsvis
även åt andra sammanslutningar för förmedling av dy-
lika föreläsningar, dels 2,000 kronor till en hos folk-

skolöverstyrelsen anställd föreläsningskonsulent, dels högst 3,000 kronor till understöd åt sådana nybildade anstalter, vilkas ortsbidrag ej uppgår till 200 kronor, dels ock högst 8,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare;

dels ock medgiva, att från och med år 1918 gällande bestämmelser för understöds erhållande må sålunda ändras, att det minsta antal föreläsningar, som för åtnjutande av statsunderstöd till belopp av 200 kronor eller däröver skall anordnas av anstalt eller förening, varom nu är fråga, nedsättes från 12 till 10 för år.

[190.]
Populära
föreläsnings-
kurser, an-
ordnade från
universiteten i
Uppsala och
Lund.

3. Populära föreläsningskurser, anordnade från universiteten i Uppsala och Lund. Såsom bidrag till täckande av kostnaderna för de föreläsningskurser, som från universiteten i Uppsala och Lund bleve under anslagsåret eller senare anordnade på begäran vare sig av institution, som ej åtnjöt särskilt till populärvetenskapliga föreläsningar beviljat statsunderstöd, eller av viss kommun eller enskild person och som skulle hållas utom universitetsstäderna, beviljade riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1903—1908 ett anslag av 6,000 kronor, därav 3,000 kronor till vardera universitetet, att utgå under villkor att den, som begärt föreläsning, tillskötte för täckande av föreläsarens resekostnad och arvode minst lika mycket som staten. För motsvarande ändamål har riksdagen under nyssnämnda villkor anvisat för vart och ett av åren 1909—1911, 1913—1915 samt 1917 och 1918 ett belopp av 7,000 kronor, varav 4,000 kronor till Uppsala universitet och 3,000 kronor till Lunds universitet, för år 1912 ett belopp av 5,500 kronor, varav 2,500 kronor till Uppsala universitet och 3,000 kronor till Lunds universitet, och för år 1916 ett belopp av 4,000 kronor. Av 1915 års anslag var därjämte ett belopp av 3,000 kronor avsett att komma till användning först under år 1916. Sistnämnda belopp jämte det för år 1916 beviljade anslaget ställdes till förfogande av vederbörande universitetsrektorerna med 4,000 kronor till universitetet i Uppsala och 3,000 kronor till universitetet i Lund.

Det för år 1918 beviljade anslaget har genom nådigt beslut den 25 juni 1917 ställts till förfogande av vederbörande universitetsrektorerna med 4,000 kronor till universitetet i Uppsala och 3,000 kronor till universitetet i Lund, och har med anslaget förbundits skyldighet att avgiva redovisning till kammarrätten och att inom viss tid till ecklesiastikdepartementet insända kortfattade redogörelser för användningen av de anvisade beloppen.

Framställningar hava nu från båda universiteterna inkommit om beredande av anslag till ifrågasvarande ändamål jämväl för år 1919.

[190.]

I fråga om universitetet i Uppsala har professorn Otto von Friesen å styrelsens för föreläsningsbyrån vid universitetet vägnar anfört:

Med understöd av det statsanslag å 4.000 kronor, som för år 1917 blivit ställt till föreläsningsbyråns vid Uppsala universitet förfogande för täckande av kostnaderna för de föreläsningskurser, som från Uppsala universitet bleve anordnade utom universitetsstaden, har föreläsningsbyrån under år 1917 anordnat följande sammanhängande föreläsningskurser:

- i Kvänum (Västergötland), juni—juli 1917, med 10 föreläsningar;
- » Vi-skafors (Västergötland), september 1917, med cirka 30 föreläsningar;
- » Tibro (Västergötland), september 1917, med cirka 30 föreläsningar;
- » Huskvarna (Småland), juni 1917, med cirka 25 föreläsningar;
- » Enköping (Uppland), juni 1917, med 16 föreläsningar;
- » Fagersta (Västmanland), april 1917, med 12 föreläsningar;
- » Feusbol (Värmland), november 1917, med 14 föreläsningar;
- » Hagfors (Värmland), november—december 1917, med 35 föreläsningar.

Därjämte äro för vintern 1917—1918 ytterligare ett flertal föreläsningskurser planerade.

Föreläsningsbyråns verksamhet har även år 1917 utövats efter samma principer som förut, d. v. s. den har i huvudsak varit inriktad på anordnandet av sammanhängande föreläsningskurser.

Sedan samtliga av byrån arrangerade föreläsningskurser blivit hållna, torde de till byråns disposition ställda medlen hava helt åtgått. Den ordinarie anslagssumman å 4.000 kronor har sålunda även under år 1917 visat sig motsvara föreläsningsbyråns behov. Styrelsen anser sig därför, därest föreläsningsbyråns verksamhet under år 1919 skall kunna bedrivas efter samma plan och i samma utsträckning som under de närmast föregående åren, böra kunna räkna med ett statsanslag av 4.000 kronor.

Beträffande universitetet i Lund hava f. d. professorn S. Ribbing, professorerna M. Pfannenstill, C. G. H. Björling, C. Lindskog, A. Stille och H. Wallengren, docenten L. Ribbing samt folkskolläraren N. Lundahl i egenskap av medlemmar av centralbyrån i Lund för populära vetenskapliga föreläsningar gjort framställning därom, att för likartat ändamål ett anslag av 3.000 kronor måtte utverkas för år 1919.

Kanslern för rikets universitet, vilkens utlåtande genom särskilda remisser infordrats, har tillstyrkt bifall till framställningarna.

På grund av vad sålunda förekommit hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att såsom bidrag till täckande av kostnaderna för de föreläsningskurser, som från universiteten i Uppsala och Lund varda på begäran vare sig av institution, som ej åtnjuter särskilt till populärvetenskapliga föreläsningar

beviljat statsunderstöd, eller av viss kommun eller enskild person anordnade att under år 1919 eller senare hållas utom universitetsstäderna, anvisa på *extra stat* för år 1919 ett reservationsanslag av 7,000 kronor, varav 4,000 kronor till Uppsala universitet och 3,000 kronor till Lunds universitet, att utgå under villkor att den, som begärt föreläsning, tillskjuter för täckande av föreläsarens resekostnad och arvode minst lika stort belopp som statsbidraget.

Nykterhetsundervisning.

[191.]
Nykterhets-
undervisning.

4. **Nykterhetsundervisning.** Enligt § 25 i förordningen angående försäljning av brännvin den 9 juni 1905 i dess ursprungliga avfattning skulle de avgifter, som enligt samma förordning inflöte för rättigheterna till detaljhandel med brännvin, ävensom den nettovinst av rörelsen, som däri omförmälda bolag enligt § 21 hade att avstå, fördelas på det sätt, att, beträffande stad, tjugunio hundradelar av bolagets nyssnämnda avgifter och nettovinst tillfölle staden och återstoden insattes i statskontoret, varemot för landsbygd hela beloppet insattes i statskontoret. Av de andelar, vilka sålunda inginge till statskontoret, skulle avsättas ett belopp, motsvarande en hundradel av samtliga avgifter och vinstmedel för riket, för att användas till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder.

Genom det av 1913 års riksdag i anledning av Kungl. Maj:ts proposition fattade beslut om brännvinsmedlens indragning till statsverket m. m. bortföll nyssnämnda bestämmelse i § 25 av brännvinsförsäljningsförordningen. Därvid förutsattes emellertid, att särskilt anslag till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder skulle från och med år 1915 uppföras å riksstaten. I enlighet härmed uppförde ock riksdagen, på därom av Kungl. Maj:t gjord framställning, under riksstatsens sjätte huvudtitel på extra stat för år 1915 ett anslag av 252,746 kronor till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder.

Redan i skrivelse den 24 maj 1912, nr 213, hade emellertid riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, i vad mån ett mera planmässigt och effektivt undervisnings- och upplysningsarbete i nykterhetsfrågan vore erforderligt och kunde genomföras såväl inom som utom skolan.

Efter det socialstyrelsen den 8 december 1913 yttrat sig i ärendet, bemyndigade Kungl. Maj:t genom särskilda beslut den 27 juni och den 23 oktober 1914 chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst sju sakkunniga för att inom departementet biträda vid frågans ut-

redning. De sakkunniga, som på grund av detta bemyndigande anlätats för utredningens verkställande, avgåvo den 16 mars 1915 utlåtande med förslag angående planmässig nykterhetsundervisning såväl inom som utom skolan.

[191.]

Sedan infortrade yttranden över sagda förslag inkommit från vederbörande myndigheter ävensom från åtskilliga nykterhetsorganisationer m. fl., avlät Kungl. Maj:t proposition i ämnet till 1917 års riksdag (nr 223), åsyftande, bland annat, en omläggning av ifrågavarande upplysnings- och undervisningsverksamhet till nykterhetens främjande.

Med anledning härav väcktes inom riksdagen tre motioner, av vilka två likalydande avsågo en utvidgning av den i berörda proposition föreslagna upplysnings- och undervisningsverksamheten.

I skrivelse den 13 juni 1917 anförde riksdagen bland annat:

Till upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande har under en följd av år utgått anslag av statsmedel. Nu har emellertid Kungl. Maj:t i förevarande proposition framlagt förslag till en i flera avseenden genomgripande omläggning av undervisningen på detta område såväl inom olika läroanstalter som inom armén och marinen. Denna Kungl. Maj:ts framställning grundar sig på ett av tillkallade sakkunniga den 16 mars 1915 avgivet utlåtande med förslag angående planmässig nykterhetsundervisning såväl inom som utom skolan, i vilket förslag Kungl. Maj:t dock vidtagit en del ändringar. Bland de myndigheter och nykterhetsorganisationer, som under ärendets behandling yttrat sig i frågan, hava olika meningar rått beträffande lämpligheten av ett genomförande av de sakkunnigas förslag. Dyliga meningsskillningar hava även kommit till uttryck i ovannämnda motioner. Enär föreliggande fråga är av stor betydelse för hela verksamheten inom landet för nykterhetens främjande, kräves det enligt riksdagens mening en mycket ingående och grundlig behandling av ärendet, innan några nya grundläggande principer fastställas för denna verksamhet. Då ifrågavarande proposition emellertid kommit riksdagen till handa först under en sen tidpunkt av riksdagen, har det för riksdagen icke varit möjligt att ägna frågan den omsorgsfulla prövning, som erfordras. Riksdagen har därför sett sig nödsakad att avstå från att nu fatta ståndpunkt till principerna för en omlagd verksamhet i nu förevarande avseende för nykterhetens främjande, och har riksdagen till följd härav icke heller ansett sig böra ingå på en prövning av de av Kungl. Maj:t begärda anslag, som sammanhånga med ett genomförande av de nya riktlinjerna för undervisningens anordnande på hithörande område. Under sådana förhållanden har riksdagen givetvis icke velat till prövning upptaga de i ovanberörda motioner gjorda framställningar.

Riksdagen förväntar emellertid, att ärendet åter framlägges för 1918 års riksdag och detta i så god tid, att tillfälle beredes riksdagen att ingå på en grundlig prövning av hela frågan. Vid den förnyade behandling, som ärendet kommer att undergå, förutsätter riksdagen, att de i berörda motioner givna uppslagen tagas under omprövning.

På grund av vad riksdagen sålunda anfört, beviljade riksdagen för år 1918 anslag för ändamålet allenast med så stort belopp, som krävdes för uppehållande av ifrågavarande verksamhet för nykterhetens främjande i

[191.] väsentlig överensstämmelse med de grunder, som gällde för motsvarande anslag för år 1917.

Riksdagen har dessutom i särskilda, tidigare avlåtna skrivelser begärt utredning i två frågor, vilka förete nära beröringspunkter med åtgärderna för motarbetande av de skadliga verkningar, rusdryckerna utöva på folkhälsan. Sålunda har riksdagen i skrivelse den 3 mars 1906 (nr 28) anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande, vilka åtgärder skulle kunna vidtagas till hämmande av minderårigas tobaksbruk, samt, i den mån lösningen påkallade riksdagens medverkan, för riksdagen förelägga det förslag, vartill förhållandena kunde giva anledning. I motiveringen till berörda skrivelse har riksdagen uttalat den uppfattningen, att upplysningsarbetet i förening med tillsyn över skolungdomen visserligen bör vara utgångspunkten för strävandena på detta område, men dessutom ifrågasatt utfärdandet, genom stadgande i undervisningsförfattningar eller eljest, av vissa allmänna bestämmelser mot skolungdomens tobaksförbrukning, särskilt avseende förbud att sälja eller utlämna tobak till minderåriga.

Vidare har riksdagen i skrivelse den 30 april 1912 (nr 80) anhållit, det täcktes Kungl. Maj:t snarast möjligt låta utreda, vad från det allmännas sida, särskilt genom upplysningsverksamhet, kan åtgöras för att stödja strävandet att motarbeta missbruk av tobak och kaffe, ävensom vidtaga de åtgärder, som därav kunna föranledas. Riksdagen har därvid framhållit, att upplysning om tobakens skadliga verkningar lämpligen kunde under vapenövingarna meddelas de värnpliktiga, varjämte vissa lagstiftningsåtgärder kunde vidtagas för att minska faran för tobaksmissbruk. Till förekommande av missbruk av kaffe syntes däremot alla åtgärder av legislativ natur vara uteslutna. Vad i sådant avseende skulle uträttas borde åstadkommas genom ett väl ordnat upplysnings- och undervisningsarbete.

Över riksdagens berörda skrivelser hava infordrade utlåtanden avgivits av vederbörande myndigheter. I dessa utlåtanden hava framträtt skilda meningar angående de åtgärder, som lämpligen böra tillgripas för vinnande av de utav riksdagen avsedda syftena.

Enstämmigt framhålles i de avgivna yttrandena, att en av de viktigaste vägarna för uppnående av ett framgångsrikt resultat är anordnande av ett omfattande och energiskt upplysnings- och undervisningsarbete i hithörande frågor. Huvudsakligen denna synpunkt bibragte mig den uppfattningen, att nu senast berörda spörsmål borde göras till föremål för utredning i samband med den förnyade behandling, som frågan om upplysningsverksamheten för nykterhetens främjande av förut nämnda anledning borde undergå.

Jag tillåter mig bringa i erinran, att jag redan den 30 oktober 1917

anmält dessa frågor och att Kungl. Maj:t därvid i enlighet med min hemställan bemyndigade chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst 5 sakkunniga för verkställande av utredning och avgivande av förslag dels rörande omläggning av upplysningsverksamheten för nykterhetens främjande, dels ock angående åtgärder för motarbetande av missbruk av tobak och kaffe. Samma dag tillkallades för ändamålet 4 sakkunniga.

Då det är antagligt, att ifrågavarande utredning icke kan hinna avslutas så tidigt, att fullständigt förslag i berörda ämnen kan framläggas för innevarande års riksdag, måste jag nu inskränka mig till att anmäla förevarande anslagsfråga endast i sådana delar, som förut varit föremål för riksdagens prövning, och att därvid redogöra för de framställningar, som i sådana avseenden inkommit.

Till anordnande av en *utbildningskurs i hälsolära och alkohologi* för ämneslärare vid folkskoleseminarierna och de allmänna läroverken anvisades av riksdagen på extra stat för år 1908 ett anslag av 25,000 kronor. Dylika statsunderstödda kurser hava sedermera årligen pågått, och tillträde till desamma har öppnats för nya grupper av lärare. Från och med år 1910 har en ny serie av kurser tillkommit, nämligen för folkskollärare. Enligt riksdagens beslut skola de kurser, som anordnas år 1918, omfatta alkohollära med samhällskunskap och hygien samt stå öppna för lärare och lärarinnor vid samtliga under folkskolöverstyrelsens och läroverksöverstyrelsens inseende ställda läroanstalter, dock att den ena kursen skall vara avsedd företrädesvis för ämneslärare och ämneslärarinnor vid folk- och småskoleseminarierna, vid folkhögskolorna och de högre folkskolorna samt vid de under läroverksöverstyrelsens inseende ställda läroanstalterna ävensom för gymnastiklärare vid folkskoleseminarierna och de allmänna läroverken samt den andra kursen företrädesvis för folkskollärare.

Understöd till dessa kurser har under åren 1909—1914 utgått av brännvinsförsäljningsmedlen, för år 1915 från förutnämnda å extra stat uppförda anslag å 252,746 kronor samt för åren 1916—1918 från särskilda under åttonde huvudtiteln på extra stat anvisande anslag å respektive 90,500 kronor, 93,100 kronor och 90,500 kronor.

Under de senare åren har statsanslaget till ifrågavarande kurser utgjort 56,000 kronor, därav 23,000 kronor till kursen för seminarielärare m. fl. och 33,000 kronor till kursen för folkskollärare. Riksdagen har medgivit, att de under åren 1914—1918 uppkomna besparingarna å sagda anslag finge efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas till anskaffande och revision av materiell för nykterhetsundervisningen.

Samtliga hittillsvarande kurser hava anordnats av centralförbundet för

[191.]

Pedagogiska
kurser i alko-
hollära med
samhällskun-
skap och
hygien.
Undervis-
ningsma-
teriell.

[191.] nykterhetsundervisning. Det för år 1918 av riksdagen beviljade beloppet å 56,000 kronor till anordnande av dylika kurser ställdes till vederbörandes förfogande genom beslut den 14 december 1917.

Centralförbundet har nu i skrivelse den 29 september 1917 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen åska anslag för år 1919 med 56,000 kronor till anordnande under sagda år av kurser i alkohologi och hälsolära för lärare och lärarinnor vid under folkskolöverstyrelsens eller läroverksöverstyrelsens inseende ställda läroanstalter, nämligen dels en kurs, avsedd företrädesvis för ämneslärare och ämneslärarinnor vid de allmänna läroverken, vid folk- och småskoleseminarierna, vid folkhögskolorna och de högre folkskolorna samt för gymnastiklärare vid folkskoleseminarierna och de allmänna läroverken, dels en kurs, avsedd företrädesvis för lärare och lärarinnor vid folkskola.

I sammanhang härmed har förbundet hemställt, att Kungl. Maj:t ville hos riksdagen förorda, att eventuella besparingar å anslaget för 1919 års kurser finge användas till samma ändamål, som medgivits rörande kurserna under åren 1914—1918, nämligen till anskaffande och revision av materiell för nykterhetsundervisningen.

Till denna ansökning har socialstyrelsen tillstyrkt bifall.

Jag anser, att omförmälda belopp, 56,000 kronor, bör åskas hos riksdagen för anordnande under år 1919 av berörda kurser. Beträffande kursernas omfattning samt deltagarna i desamma synas mig böra gälla samma bestämmelser, som enligt 1917 års riksdags ovannämnda beslut äro avsedda att gälla för motsvarande kurser under år 1918. Uppkommande besparingar å anslaget torde få användas till anskaffande och revision av materiell för nykterhetsundervisningen.

Vissa nykterhets-
sällskaps
studie- och
ungdoms-
verksamhet.

För vart och ett av åren 1910—1914 hava enligt riksdagens beslut följande belopp av förut omförmälda brännvinsförsäljningsmedel utgått till nedannämnda ändamål, nämligen

för främjande av Sveriges nationaltempels av Tempelorden studieverksamhet	kronor 3,000: —
för främjande av nykterhetsorden Verdandis studieverksamhet	» 2,000: —
för främjande av Sveriges storloges av I. O. G. T. studieverksamhet	» 8,000: —
för främjande av Nationalgodtemplarordens studieverksamhet	» 2,000: —
för främjande av nykterhetsföreningen Vita bandets studieverksamhet	» 2,000: —

Av enahanda medel har riksdagen för främjande av Sveriges blåbandsförenings studieverksamhet anvisat för år 1910 3,000 kronor och för vart och ett av åren 1911—1914 4,000 kronor.

Till nämnda sällskap och föreningar hava motsvarande belopp anvisats för år 1915 av förberörda under sju huvudtiteln uppförda anslag å 252,746 kronor samt för åren 1916, 1917 och 1918 av ovannämnda under åttonde huvudtiteln uppförda anslag å respektive 90,500 kronor, 93,100 kronor och 90,500 kronor, varvid emellertid från och med år 1916 de beviljade understödsbeloppen skulle utgå till vederbörande samman slutningars »studie- och ungdomsverksamhet».

Den 25 juni 1917 anbefalldes statskontoret att av senast omförmälda anslag å 90,500 kronor till Sveriges storloge av I. O. G. T., till Sveriges blåbandsförening, till Sveriges nationaltempel av templarorden, till nationalgodtemplarorden, till nykterhetsföreningen Vita bandet och till nykterhetsorden Verdandi efter ingången av år 1918 utbetala de av riksdagen till främjande av nämnda föreningars studie- och ungdomsverksamhet under år 1918 beviljade beloppen, respektive 8,000, 4,000, 3,000, 2,000, 2,000 och 2,000 kronor, att användas för avsett ändamål och med skyldighet för sagda föreningar att före den 1 mars 1919 till socialstyrelsen avgiva redogörelse för sin verksamhet under år 1918 samt att före den 1 april 1919 till kammarrätten för granskning ingiva den del av sina räkenskaper, som innefattade redogörelse för statsanslagets användning. I sammanhang därmed föreskrevs, dels att nyssnämnda årsredogörelser och räkenskaper skulle vara så uppställda, att en noggrann kännedom om statsanslagets användning därav kunde vinnas, dels att vid förnyade ansökningar om statsbidrag till ifrågavarande ändamål planer för verksamhetens bedrivande skulle framläggas.

Hos Kungl. Maj:t har nu Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling genom sitt arbetsutskott i skrivelse den 29 september 1917 anhållit om anslag för år 1919 till ovannämnda sex nykterhetsorganisationer med enahanda belopp, som anvisats för år 1918.

Över denna ansökning har socialstyrelsen med bifogande av infordrade planer för vederbörande nykterhetsorganisationers studie- och ungdomsverksamhet den 14 december 1917 avgivit infordrat utlåtande och därvid tillstyrkt bifall till densamma.

Jag anser, att ifrågavarande framställning bör bifallas.

Under flera år har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag anvisat anslag till främjande av *centralförbundets för nykterhetsundervisning* verksamhet, och har detta anslag under vart och ett av åren 1909—1918 utgjort

Centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet.

[191.] 10,000 kronor. Beloppet har åren 1909—1914 utgått av brännvinsförsäljningsmedlen och åren 1915—1918 av nyssberörda extra anslag å respektive 252,746 kronor, 90,500 kronor, 93,100 kronor och 90,500 kronor.

Den 25 juni 1917 fann Kungl. Maj:t gott *dels* förklara, att det av riksdagen till främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet under år 1918 beviljade belopp å 10,000 kronor skulle utgå under följande villkor: att förbundet från nykterhetskorporationer, kommuner eller enskilda erhållit tillskott, som tillsammans för år 1918 uppginge till minst lika mycket som statsanslaget, att alla politiska och religiösa strider eller förhandlingar vid förbundets föreläsningar eller undervisningsarbete förbjödes samt att förbundet före den 1 mars 1919 till socialstyrelsen avgåve redogörelse för sin verksamhet under år 1918 och före den 1 april 1919 till kammarrätten för granskning ingåve den del av sina räkenskaper, som innefattade redogörelse för statsanslagets användning; och skulle nyssnämnda årsredogörelse och räkenskaper vara så uppställda, att en noggrann kännedom om statsanslagets användning därav kunde vinnas; *dels ock* anbefalla statskontoret att till centralförbundet för nykterhetsundervisning efter ingången av år 1918 på rekvisition utbetala nyssnämnda av riksdagen beviljade belopp, 10,000 kronor, sedan centralförbundet hos statskontoret styrkt, att förenämnda tillskott för år 1918 kommit centralförbundet till del.

Förbundet har nu anhållit, att proposition måtte avlätas till riksdagen om anvisande av ett anslag å 10,000 kronor till främjande av förbundets verksamhet jämväl för år 1919. Vid ansökningen voro fogade förbundets års- och revisionsberättelser för år 1916 ävensom av förbundet utgivna förteckningar över föreläsare samt över litteratur i nykterhetsfrågan och hälsolära.

Socialstyrelsen har tillstyrkt bifall till framställningen.

Med erinran att, enligt de för centralförbundet gällande stadgar, förbundets syftemål är att verka för nykterhetsundervisning bland ungdomen, tillstyrker även jag bifall till framställningen.

Tidskriften
Mimer.

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet har riksdagen till understöd för fortsatt utgivande av *tidskriften Mimer* på extra stat för vartdera av åren 1907 och 1908 beviljat ett anslag av 1,500 kronor ävensom medgivit, att av den andel i brännvinsförsäljningsmedlen, som, på grund av bestämmelserna i 21 och 25 §§ i nådiga förordningen angående försäljning av brännvin den 9 juni 1905 i dess ursprungliga avfattning, avsattes till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens

följder, finge för tidskriftens fortsatta utgivande under åren 1909—1914 utgå, för år 1909 1,500 kronor samt för vart och ett av åren 1910—1914 2,000 kronor. Av det under sjätte huvudtiteln på extra stat för år 1915 anvisade anslaget å 252,746 kronor till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder har likaledes ett belopp av 2,000 kronor avsetts till understöd åt berörda tidskrift, varjämte av de under åttonde huvudtiteln på extra stat för åren 1916, 1917 och 1918 anvisade anslagen å respektive 90,500 kronor, 93,100 kronor och 90,500 kronor till upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande ett belopp av 2,000 kronor för år beviljats för samma ändamål. Den 25 juni 1917 ställdes sistnämnda belopp, 2,000 kronor, till utgivarens, lektorn J. Bergman, förfogande efter ingången av år 1918 för tidskriftens fortsatta utgivande under sistnämnda år.

[191.]

I skrivelse den 1 oktober 1917 har nu Bergman hemställt om beredande jämväl för år 1919 av enahanda belopp som det senast beviljade, eller 2,000 kronor, för tidskriftens fortsatta utgivande, och har Bergman därvid upplyst, att tidskriften under år 1919 komme att utgivas efter samma plan och under samma medverkan som hittills.

Socialstyrelsen har i infortrat underdånigt yttrande den 30 november 1917 tillstyrkt bifall till ansökningen, och torde framställning i ärendet böra avlätas till riksdagen.

Vidare har riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ärendet medgivit, att för vart och ett av åren 1911—1914 finge till understöd för utgivande under nämnda år av *Tirfing, tidskrift för nykterhetsundervisning och hälsolära*, av brännvinsförsäljningsmedlen utgå ett belopp av 1,500 kronor. Samma belopp har anvisats för år 1915 från det förut omförmälda, å extra stat under sjätte huvudtiteln anvisade anslaget å 252,746 kronor till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder och för åren 1916, 1917 och 1918 från de under åttonde huvudtiteln på extra stat beviljade anslagen å respektive 90,500 kronor, 93,100 kronor och 90,500 kronor till upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande.

Tidskriften
Tirfing

Den 25 juni 1917 anbefalldes Kungl. Maj:t statskontoret att av sistnämnda anslag, 90,500 kronor, till centralförbundet för nykterhetsundervisning efter ingången av år 1918 på rekvisition utbetala det av riksdagen till understöd för fortsatt utgivande under år 1918 av tidskriften Tirfing beviljade belopp å 1,500 kronor.

Nu har styrelsen för centralförbundet för nykterhetsundervisning i ovan omförmälda skrivelse den 29 september 1917 hemställt om utver-

[191.] kande hos riksdagen av anslag till oförändrat belopp för fortsatt utgivande av nämnda tidskrift under år 1919.

Socialstyrelsen har i infordrat, den 30 november 1917 dagtecknat utlåtande tillstyrkt bifall till den gjorda ansökningen. Även jag finner mig böra understödja densamma.

På grund av vad jag nu anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels till upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande anvisa under åttonde huvudtiteln på <i>extra stat</i> för år 1919 ett förslagsanslag, högst 90,500 kronor att under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövas lämpliga, utgå till nedan angivna ändamål med högst följande belopp:	
till anordnande av pedagogiska kurser i alkohollära med samhällskunskap och hygien för lärare och lärarinnor vid under folkskolöverstyrelsens eller läroverksöverstyrelsens in-seende ställda läroanstalter, nämligen dels en kurs, avsedd företrädesvis för ämneslärare och ämneslärarinnor vid folk- och småskoleseminarierna, vid folkhögskolorna och de högre folkskolorna samt vid de under läroverksöverstyrelsens in-seende ställda läroanstalterna ävensom för gymnastiklärare vid folkskoleseminarierna och de allmänna läroverken, dels en kurs, avsedd företrädesvis för folkskollärare	kronor 56,000: —
till främjande av Sveriges storloges av I. O. G. T. studie och ungdomsverksamhet	» 8,000: —
till främjande av Sveriges blåbandsför- enings studie- och ungdomsverksamhet	» 4,000: —
till främjande av Sveriges national- tempels av Templarorden studie- och ungdomsverksamhet	» 3,000: —

till främjande av Nationalgodtemplarordens studie- och ungdomsverksamhet	kronor 2,000: —
till främjande av nykterhetsföreningen Vita bandets studie och ungdomsverksamhet	» 2,000: —
till främjande av nykterhetsorden Verdandis studie- och ungdomsverksamhet	» 2,000: —
till främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet	» 10,000: —
till understöd för fortsatt utgivande av tidskriften Mimer	» 2,000: —
till understöd för fortsatt utgivande av tidskriften Tirfing	» 1,500: —
eller tillhopa 90,500 kronor;	

dels ock medgiva, att uppkommande besparingar å anslaget till anordnande av pedagogiska kurser i alkohollära med samhällskunskap och hygien må enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas till anskaffande och revision av materiell för nykterhetsundervisningen.

Musikföreställningar för allmänheten.

5. Musikföreställningar för allmänheten. På framställning av Kungl. Maj:t beviljade 1911 års riksdag för vidtagande av åtgärder till höjande av musiklivet i landet på extra stat för år 1912 ett belopp av 28,000 kronor, att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Efter hörande av musikaliska akademien meddelade Kungl. Maj:t genom kungörelse den 6 oktober 1911 bestämmelser rörande användningen av ifrågavarande anslag att lända till efterrättelse tills vidare, så länge anslag för berörda ändamål anvisades.

Genom beslut den 24 november 1911 utdelades från ifrågavarande anslag understöd till Gävleborgs läns orkesterförening och Nordvästra Skånes orkesterförening med ett belopp av 13,500 kronor för vardera föreningen, varjämte återstående anslagsbeloppet, 1,000 kronor, ställdes till musikaliska akademiens förfogande att användas till bestridande av kostnaden för inspektion av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksam-

[192.]
Musikföreställningar
för allmänheten.

[192.] het. På enahanda sätt fördelades, enligt beslut den 6 december 1912, ett för ändamålet av riksdagen på extra stat för år 1913 beviljat anslag å 28,000 kronor.

I syfte att understöd skulle kunna beredas en tredje orkesterförening, föreslog Kungl. Maj:t 1913 års riksdag att till understöd åt föreningar, som anordnade god orkestermusik för allmänheten, samt för inspektion av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet anvisa på extra stat för år 1914 ett belopp av 42,000 kronor, att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, och sedan denna framställning blivit av riksdagen bifallen, tilldelades genom nådigt beslut den 12 december 1913 understöd från ifrågavarande anslag åt Gävleborgs läns orkesterförening, Nordvästra Skånes orkesterförening och Norrköpings orkesterförening med 13,500 kronor för vardera föreningen, varjämte återstående anslagsbeloppet, 1,500 kronor, ställdes till musikaliska akademiens förfogande att användas till bestridande av kostnaden för inspektion av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet.

Samma anslagsbelopp, 42,000 kronor, anvisades för ifrågavarande ändamål jämväl på extra stat för vart och ett av åren 1915—1918 samt fördelades genom särskilda nådiga beslut på enahanda sätt, som nyss är nämnt.

I underdånig skrivelse den 29 september 1917 har musikaliska akademien anhållit, att för berörda ändamål ett anslag för år 1919 å 42,000 kronor måtte utverkas hos riksdagen. I samband därmed har akademien framställt förslag om vidtagande av vissa åtgärder för att på annat sätt i någon mån förbättra orkesterföreningarnas ekonomiska ställning, nämligen dels genom höjning av maximiinträdesavgiften vid s. k. folkkonserter och dels genom upphävande av förbudet för orkestermedlemmar att taga anställning för utförande av musik å kafé eller restaurant.

Beträffande inträdesavgiften till de konserter, som anordnas av statsunderstödd orkesterförening, blev genom förenämnda kungörelse den 6 oktober 1911 föreskrivet, att sådan förenings orkester skall giva ett visst antal konserter, som vid understöds beviljande bestämmes, därav minst hälften bör utgöras av s. k. folkkonserter, för vilka högre inträdesavgift än 25 öre icke må krävas. I anledning av akademiens sistberörda framställning och vad riksdagen i skrivelse den 13 juni 1917 i ämnet uttalat, har Kungl. Maj:t genom kungörelse den 26 oktober 1917 förordnat, dels att inträdesavgift till de s. k. folkkonserter, som anordnas av statsunderstödd orkesterförening, må för intill en fjärdedel av samtliga åhörarplatser bestämmas till högst 50 öre och för övriga åhörarplatser till högst 25 öre, dels ock att orkestermedlem ej må under den tid av året, då orkesterverk-

samheten pågår, innehava anställning för medverkan vid musik å kafé eller restaurant, med mindre föreningens styrelse efter prövning i varje särskilt fall, att sådan anställning icke leder till väsentligt men för orkesterverksamheten, därtill givit sitt samtycke.

De medgivanden, som lämnats i sistberörda kungörelse, hava emellertid av vederbörande ansetts vara endast i jämförelsevis ringa mån ägnade att motverka den rådande dyrtidens undergrävande inflytande på orkesterföreningarnas och orkestermedlemmarnas ekonomiska ställning. Under åberopande bland annat härav hava nu i särskilda till musikaliska akademien ingivna skrivelser de tre statsunderstödda orkesterföreningarna föreslagit en ökning av det till dem utgående statsbidraget. På grund av vad därvid andragits har akademien funnit sig böra med ändring av sin den 29 september 1917 gjorda framställning anhålla, att hos 1918 års riksdag måtte för ifrågavarande ändamål äskas ett till 57,000 kronor förhöjt anslag. Denna anhållan innefattas i en den 28 november 1917 dagtecknad underdånig framställning, varmed akademien till Kungl. Maj:t överlämnat föreningarnas berörda skrivelser. Jag ber nu att till en början få återgiva innehållet i dessa sistnämnda.

Gävleborgs läns orkesterförening anför i underdånig skrivelse den 27 november 1917 följande:

Hos Kungl. Maj:t tillåter sig Gävleborgs läns orkesterförening i underdånighet frambära sina bekymmer med anledning av den svåra belägenhet, i vilken föreningen råkat på grund av den rådande kristiden.

Under de sex år, under vilka orkesterföreningen varit i verksamhet, har densamma lyckats arbeta med ganska stor framgång. Ett stort antal konserter ha årligen givits i olika delar av länet, och hava dessa konserter varit talrikt besökta icke minst av personer tillhörande samhällets bredare lager. Någon nämnvärd behållning har dock ej kunnat uppstå på denna verksamhet. Till följd av de stora avstånden inom länet och de obekväma tågförbindelserna ställa sig konsertresorna synnerligen dyrbara; och då föreningen i överensstämmelse med sin uppgift framför allt måst giva konserter mot låg inträdesavgift för att med sin verksamhet nå så breda lager som möjligt, ha konserterna, så snart de varit förenade med övernattning, i allmänhet gått med förlust. Under år 1916 gav föreningen 52 folkkonserter med inträdesavgift av endast 25 öre och 14 konserter med högre avgift. Under den förflytna delen av år 1917 har föreningen givit 34 folkkonserter och 12 andra konserter.

Hittills har det emellertid lyckats föreningen att i trots av dessa svårigheter kunna på ett tillfredställande sätt uppehålla sin verksamhet tack vare ökad offervillighet från allmänhetens sida. Av kommuner och enskilda tecknade bidrag för uppehållande av föreningens verksamhet, som under föreningens första verksamhetsår uppgiogo till omkring 15,000 kronor, ha år 1916 uppgått till 18,000 kronor. För år 1917 har ytterligare någon ökning i dessa bidrag kunnat ernås.

I trots av denna ökade offervillighet befinner sig orkesterföreningen för närvarande i en sådan ställning, att det är fara värt, att densamma ej längre kan uppe-

[192.]

hålla sin verksamhet, därest ej statsmakterna kunna finnas villiga att även i sin mån bidra till tackande av de genom kristiden ökade kostnaderna.

Denna av kristiden orsakade exceptionella kostnadsökning gör sig på mångahanda sätt gällande. Järnvägstaxorna hava betydligt ökat, kommunikationerna hava mer och mer försvarats och de i hög grad stegrade levnadskostnaderna hava ytterligare ökat utgifterna för föreningens konsertresor. Även övriga kostnader, som äro förknippade med konserternas hållande, hava i motsvarande grad stigit. Men framför allt göra sig svårigheterna gällande i fråga om personalens avlöning. Denna personal är, även om man tar hänsyn endast till förhållandena under normala tider, ganska svagt avlönad, enär personalen ansetts hava tillfälle till extra förtjänster under de tider av året, då föreningen ej är i verksamhet. Avlöning utgår endast för tiden 1 oktober—1 maj. En konsertmästare åtnjuter under nämnda tid en avlöning av 300 kronor i månaden. Den övriga personalens avlöning växlar mellan 170 och 120 kronor i månaden. För år 1916 erhöles den till 25 personer uppgående personalen en tillfällig dyrtidshjälp, tillsammans uppgående till 1,200 kronor.

Avlöningarna uppgingo icke desto mindre för år 1916, ifrågasvarande dyrtidshjälp oberäknad, till summa 30,105 kronor 75 öre.

Det torde emellertid få anses själfallet, att föreningen icke kan undgå att under nuvarande förhållanden söka i någon mån ytterligare förbättra orkesterpersonalens levnadsvillkor.

Till upplysning angående föreningens ekonomiska ställning tillåter sig föreningen hänvisa till bifogade avskrift av revisionsberättelsen för år 1916. Av den behållning, som nämnda berättelse utvisar, har till en början utgått ovan nämnda dyrtidstillägg a 1,200 kronor. Givet är, att minst samma belopp måste utauordnas för år 1917, varjämte personalens lönevillkor, såsom ovan framhållits, i övrigt måste något förbättras. På grund härav och med hänsyn till de ökade kostnaderna för hyror, rese-traktamenten m. m. torde något överskott för år 1917 näppeligen vara att motse, varjämte föreningens ekonomi för år 1918 måste ställa sig ganska bekymmersam.

Ett tillfälle till något ökade inkomster har visserligen beretts därigenom att föreningen nyligen erhållit tillstånd att vid sina folkkonserter för ett mindre antal platser taga en inträdesavgift av 50 öre. Men även om detta medgivande utsträcktes, så att alla platser finge betinga sistnämnda avgift-belopp, kunde den sålunda vunna ökuingen ej bliva tillfyllest för att täcka de genom kristiden orsakade ökade kostnaderna. Även medgivandet för orkesterpersonalen att i vidsträcktare mån få söka extra förtjänst genom att deltaga i musikföreställningar å kaféer m. m. är för närvarande ej av stor betydelse, då dylika föreställningar nu i mycket iuskränkt omfattning förekomma.

Föreningen ser därför för sin del ej annan utväg än en höjning av statsbidraget. Till stöd härfor vagar föreningen i främsta rummet aberopa den omständigheten, att, da statsbidraget till orkesterföreningarna först beviljades, man utgick från betydligt lägre kostnadsberäkningar än de, som för närvarande med fog kunna tillämpas. Av Kuugl. Maj:ts proposition till 1911 ars riksdag framgår nämligen, att man da ansett kostnaden för uppehållande av en sådan orkester, varom här är fråga, kunna, efter avdrag av inkomsten för inträdesavgifter m. m., beräknas till högst 27,000 kronor, ävensom att man ansett staten och de enskilda böra bestrida denna kostnad med hälften vardera. Numera ha emellertid kostnaderna stigit så att staten bidrager till kostnadernas tackande med betydligt lägre andel. Ar 1916 utgjorde, exempelvis, Gävleborgs läns orkesterförenings kostnader, efter avdrag av ovan angivna inkomster, i runt tal 32,000 kronor och komma, såsom förut blivt framhållet, under den närmaste fram-

tiden otvivelaktigt att väsentligt ytterligare stiga, under det att statsbidraget fortfarande utgår med oförändrat belopp.

[192.]

På grund av vad sålunda blivit anført, tillåter sig orkesterföreningen i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes bereda föreningen ett väsentligt ökat bidrag av statsmedel för uppehållet av dess samhällsgagnande verksamhet.

Vid skrivelsen hade fogats den däri omförmälda avskriften av vederbörande revisionsberättelse, enligt vilken föreningens inkomster och utgifter balanseras på följande sätt:

Inkomster.

Behållning från år 1915:

Inventarier	kronor	1: —		
Kassa	»	3,707: 66	kronor	3,708: 66
Statsbidrag	»			13,500: —
Tecknade bidrag	»			18,100: —
Egna konserter	»			8,873: 49
Benefice konserter	»			367: 50
Upplupna räntor	»			240: 84
Diverse inkomster	»			7: 35
			kronor	44,797: 84

Utgifter.

Avlöningar	kronor	30,105: 87		
Arvode till vid konserter medverkande	»	559: —		
Rese- och traktamentskostnader	»	2 992: 50		
Annons- och tryckning-kostnader	»	2 094: 74		
Hyror för konsertlokaler	»	1,677: —		
Noter och inventarier	»	711: 45		
Utgifter för benefice konsert	»	367: 50		
Diverse utgifter	»	2,343: 51		
Behållning till år 1917:				
Inventarier	kronor	1: —		
Kassa	»	3,940: 27	»	3 941: 27
			kronor	44,797: 84

Styrelsen för *Nordvästra Skånes orkesterförening* gör i skrivelse den 24 november 1917 följande uttalande:

Då Nordvästra Skånes orkesterförenings styrelse hyser välgrundade farhågor för att föreningens ej mindre existens än även konstnärliga nivå genom den svaga ekonomien för närvarande löpa stora risker, om icke något från statsmakternas sida kan göras för avhjälpande av svarigheterna, har styrelsen härmed velat vända sig till kungl. musikali-ka akademien med sina bekymmer.

Da Helsingborgs stadsfullmäktige redan för år 1918 beviljat ett extra anslag av 3,000 kronor utöver det förut utgående 9,000 kronor, kunna ytterligare bidrag från kommunen icke rimligen påräknas.

Trots detta extra anslag för år 1918 komma enligt gjorda beräkningar inkomsterna ändock icke att täcka utgifterna, och då är att märka, att avlöningarna till orkester-

[192.] medlemmarna fortfarande stå i huvudsak på samma otillfredsställande låga nivå, som då föreningen startade, ett förhållande, som synes styrelsen innebära en den allvarsamaste fara för orkestrernas rekrytering med fullgoda krafter. Lönerna variera mellan 90 kronor och 180 kronor (konsertmästaren 250 kronor och kapellmästaren 500 kronor) allt per månad av spelårets sju månader. Medgivandet för orkestermedlemmarna att spela på restauranter synes styrelsen icke innebära någon som helst varaktig förbättring i deras ekonomiska ställning dels på grund av orkestrernas skyldighet att ge konserter utom förläggning-orten, dels på grund av spritrestriktionerna, som medfört minskning eller rent av indragning av musikkapellen. Styrelsen har i livlig känsla härav länge önskat att kunna åstadkomma förbättring i lönerna men bindrats därifrån av den omständigheten, att verksamheten hittills årligen lämnat underskott. Styrelsen anser nu, att en höjning av lönerna med 15 % är ofrånkomlig, om föreningen skall kunna uppfylla de villkor, som stipuleras i Kungl. Maj:ts kungörelse beträffande understöd åt vissa föreningar, som verka för musiklivets höjande, nämligen: »att på ett tillfredsställande sätt utföra värdefull musik».

Med stöd av det här ovan sagda får styrelsen för Nordvästra Skånes orkesterförening härmed värdsamt anhålla, att kungl. musikliska akademien ville ingå till Kungl. Maj:ts framställning om avsevärt ökat statsbidrag till föreningen.

Beträffande Kungl. Maj:ts beslut, att högst fjärdedelen av platserna vid folkkonserterna må beläggas med intill 50 öres inträdesavgift, dristar sig styrelsen framhålla, att den inkomstökning, som även i lyckligaste fall skulle uppstå, torde belöpa sig till mycket obetydliga belopp. Då i regel vid folkkonserterna ett flertal platser förbli osålda, synes det icke sannolikt, att 50-öresplatserna skulle komma att säljas i första hand, utan snarare tvärtom. Om denna höjning överhuvud skulle få någon betydelse för föreningens ekonomi, torde det vara önskvärt, att föreningen finge tillstånd taga ett pris av intill 50 öre vid sina folkkonserter, vilket icke behövde innebära, att alla platser skulle betinga detta pris, då ju lokala förhållanden tydligen måste inverka härvidlag.

Denna skrivelse åtföljdes av en sammanställning av föreningens utgifter och inkomster, upptagande följande poster:

Utgifter.

	År 1916.	Beräknad ökning 1919 ¹⁾	%	Summa 1919.
Avlöningar	33,683: 25	5,052: 45	15	38.735: 70
Hyror	2,551: 50	500: —	20	3 051: 50
Artistskatter	719: 99	—	—	719: 99
Betjäning	1,262: 72	300: —	25	1.562: 72
Resor	1,403: —	350: —	25	1.758: —
Solister	1.946: —	—	—	1.946: —
Tryck och annonser	2 326: 32	1,200: —	50	3,526: 32
Transport av musikinstrument	364: 92	200: —	60	564: 92
Diverse utgifter	461: 10	100: —	25	561: 10
	Kronor 44,723: 80	7,702: 45		52,426: 25

¹⁾ Samtliga här anförda ökningar utom vad beträffar avlöningar hava redan hösten 1917 trätt i kraft.

Inkomster.

[192.]

	År 1916.	Beräknade år 1919.
Anslag	26 500: —	29 500: —
Medlemsavgifter	2 560: —	2 560: —
Konserter (brutto)	13 418: 74	13,418: 74
	Kronor	
	42,478: 74	45,478: 74
År 1919 beräknade utgifter	kronor	52 426: 25
» » » inkomster	»	45 478: 74
Beräknad brist vid 1919 års slut	kronor	6,947: 51

Norrköpings orkesterförening yttrar i underdänig skrivelse den 24 november 1917:

Norrköpings orkesterförening, som redan till musikaliska akademien inlämnat till Kungl. Maj:t ställd underdänig ansökning om statsunderstöd för år 1918, anhåller, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, dels huruvida ej av statsmedel högre understöd än för närvarande beviljats kunde för år 1919 utanordnas till de statsunderstödda orkesterföreningarna, dels huruvida ej ytterligare understöd utöver av riksdagen för år 1918 beviljat anslag kunde för år 1918 erhållas.

Norrköpings orkesterförening ser sig nämligen inför ökade kostnader i svårt ekonomiskt trångmål och kan ej med tillgängliga medel tillgodose de önskemål på förhöjda löner, som orkestermedlemmarna i bifogade ansökningar framställt.

Vad föreningens ekonomiska ställning beträffar har föreningen visserligen under året utöver understöd från stat och kommun — det sistnämnda utgående med 10,000 kronor — från enskilda bekommit sammanlagt 8,390 kronor eller 1,215 kronor mera än år 1916. Andock torde föreningens ställning vid årsskiftet enligt bifogad uträkning av skattmästaren komma att utvisa brist, så mycket kånubarare för föreningen som styrelsen under det gångna året utnyttjat alla tänkbara möjligheter att från enskilda erhålla understöd. Anledningen till att underskottet för året ej synes bliva större har berott därpå, att föreningen under året erhållit ett större bidrag av sedermera avliden, för föreningens verksamhet synnerligen intresserad person. Något ökat understöd från Norrköpings stad, som för några år sedan höjde sitt årliga anslag från 7,000 kronor till 10,000 kronor, anser styrelsen ej kunna ifrågasättas, då stadens budget lär bli särskilt tyngd av anslag till liudrande av kristidens verkningar för de mindre bemedlade, av vilka särskilt i Norrköping arbetslösa textilarbetare utgöra ett synnerligen stort antal. Ej heller kan föreningen, som dock härutinnan gjort stora ansträngningar, påräkna auslag från andra kommuner i vidare mån än som nu äger rum eller såsom garantiteckningar för vissa konserter.

Orkesterföreningarna hava nu visserligen erhållit rättighet att i viss mån höja avgifterna till de s. k. folkkonserterna, och skall Norrköpings orkesterförening efter noggrana prövning söka begagna sig av rättigheten att härigenom erhålla ökade inkomster. Föreningen, som med tillfredsställelse skulle se, om nyss nämnda möjlighet att höja avgifterna ytterligare utsträcktes, hyser dock givetvis stora betänkligheter att

[192.]

utnyttja samma möjlighet i allt för hög grad, då i sådant fall de mindre bemedlade tilläventyrs skulle av ekonomiska skäl se sig förlindrade att besöka konserterna.

I varje fall läser en ökad inkomst av konserterna ej föslå att möjliggöra någon höjning i avlöning för orkestermedlemmarna, ehuru en dylik höjning för orkesterverksamhetens bedrivande synes oundgängligen erforderlig. De nästanliga avlöningarna utgå nu med följande belopp: till kapellmästaren 428 kronor 57 öre, konsertmästaren 250 kronor, 6 musici 175—165 kronor, 11 musici 160 kronor samt 7 musici 155—145 kronor. Då tillfällena till extra förtjänster äro mycket fåtaliga och orkestermedlemmarna jämväl på grund av den krävande tjänstgöringen i orkestern hava svårt att begagna sig av densamma, inses lätt, att orkestermedlemmarnas ekonomiska ställning ter sig synnerligen brydsam. Styrelsen har ock på mångahanda sätt förmärkt orkestermedlemmarnas svårigheter. Så nödgas ett flertal av dem esomoftast anhålla om förskott å avlöningarna, förskott, som med svårighet kunna avbetalas och även ofta kvarstått oguldna över sommarmånaderna. En del musici hava utan att iakttaga stadgad uppsägningstid lämnat sina platser, så fort utsikt till en mot deras förmåga bättre avpassad avlöning erbjudits dem. Styrelsens kassaförvaltare har även ofta anmält, hurusom från enskilda framställningar göras att vid avlöningstillfällena utbetomma likvid för hyra, kost och andra nödtorftiga utgifter, för vilka orkestermedlemmarna nödgats sätta sig i skuld.

Styrelsen har flersaldiga gånger haft uppe frågan om förbättring i avlöningsförmånerna, men städe har lösningen strandat därpå, att styrelsen måst i främsta rummet sträva efter att få tillräckliga inkomster till bestridande av andra nödiga utgifter. Särskilt har styrelsen förut förlitat sig på att statsunderstödet skulle höjas, därom styrelsen ock gjort framställning, vilken dock ej vunnit bifall. Styrelsen vågar emellertid nu uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för underhjälpande av föreningens ekonomi, på det att föreningen måtte kunna beredas möjlighet att höja orkestermedlemmarnas avlöningar, och vågar föreningen anhålla, att ett ökat anslag å minst 4.000 kronor måtte beredas föreningen samt att det ökade anslaget även måtte komma föreningen till godo för år 1918.

Vid denna skrivelse funnos fogade de däri omnämnda handlingar, nämligen dels av kapellmästaren och övriga orkestermedlemmar till föreningens styrelse avlätna ansökningar om löneförbättring, dels ock följande beräkning av föreningens ekonomi under år 1917:

Inkomster.....	kronor 44,400:—	Brist från år 1916.....	kronor 900:—
Brist	» 200:—	Utgifter.....	» 43.700:—
	<hr/>		<hr/>
	Kronor 44,600:—		Kronor 44,600:—

Musikaliska akademien har i sitt omförmälda utlåtande den 28 november 1917 — efter att hava redogjort för orkesterföreningarnas föreliggande skrivelser — för egen del uttalat sig sålunda:

Orkesterföreningarnas sålunda gjorda framställningar giva enligt akademiens åsikt uppenbarligen vid handen, att ett trängande behov av förbättring i deras ekonomi föreligger. Deras utgifter hava särskilt till följd av den rådande dyrtiden avsevärt ökats, och denna ökning torde, av många tecken att döma, komma att fortgå

under de närmaste åren. Särskilt bekymmersam ställer sig frågan angående orkestermedlemmarnas avlöningsförhållanden. Det måste anses obestriddigt, att avlöningarna under närvarande förhållanden äro alldeles otillräckliga. De uppgå, såsom av det ovan sagda framgår, i genomsnitt till något över 150 kronor i månaden, dock allenast för de sju månader av året, då orkesterverksamheten pågår. Enligt vad Norrköpings orkesterförening meddelat, har det också inträffat, att orkestermedlemmar utan iakttagande av stadgad uppsägningstid lämnat sina platser för att mottaga dem erbjudna, bättre avlönade anställningar. Akademien har sig ock bekant, att liknande fall på senaste tiden förekommit vid Nordvästra Skånes orkesterförening. Detta bör för övrigt icke vara alltför överraskande, då de avlöningar, som på annat håll erbjudits medlemmar uti ifrågavarande orkestrar, ej sällan lära hava betydligt överstigit vad orkesterföreningen varit i stånd att erbjuda.

Även de resor, orkestrarna enligt gällande bestämmelser måste företaga, hava på senare tider ansenligt fördyrats och torde jämväl framdeles komma att betinga avsevärt högre kostnader än man vid statsanslagets fixerande till nuvarande belopp trots sig kunna förutsätta.

En mot de ökade utgifterna svarande höjning av föreningarnas inkomster synes alltså vara ett ofrånkomligt krav. Att åstadkomma den ertorderliga ökningen utslutande genom ytterligare anslag från kommunen och bidrag av enskilda personer lärer, enligt vad av föreningarnas framställningar torde framgå, näppeligen låta sig göra, då dessa lokala bidrag, vilka redan länge tillsammanantagna överskridit beloppet av statsbidragen, på senare tid anlitas i så pass stor omfattning, att någon mera avsevärd ytterligare höjning nu knappast torde kunna erhållas vare sig från vederbörande kommuner eller på den enskilda offervillighetens väg.

Beträffande den förbättring i föreningarnas eller orkestermedlemmarnas ekonomi, som skulle kunna åstadkommas dels genom höjning jämlikt nämnda kungörelsen den 26 oktober 1917 av vissa inträdesavgifter till konserter och dels därjämte, att orkestermedlemmarna enligt samma kungörelse tillåtas förskaffa sig biförtjänster genom medverkan vid musik å kafé eller restaurant, delar akademien i huvudsak den i föreningarnas framställningar uttalade uppfattningen, att denna förbättring under nuvarande förhållanden icke kan bliva avsevärd.

Föreningarnas brydsamma ställning, vilken efter hand alltmer försvårats men särskilt på den senaste tiden givit anledning till farhågor för deras möjligheter att upphålla sin verksamhet, har för akademien gjort det till en oavvislig plikt att till förnyad omprövning upptaga frågan, på vilket sätt föreningarnas ekonomi må kunna någorlunda säkerställas.

Akademien, som i ärendet hört en för ändamålet tillsatt särskild kommitté, har först och främst funnit sig höra, med ändring av sin i ovan nämnda skrivelse den 29 september 1917 gjorda underdåniga hemställan, hos Kungl. Maj:t föreslå en höjning av ifrågavarande statsanslag. Akademien har kommit till den uppfattning, att, med utgångspunkt från en medelavlöning för orkestermedlemmarna av 200 kronor i månaden för sju arbetsmånader och med hänsyn jämväl till föreningarnas ökade omkostnader i övrigt, statsbidraget för varje förening icke skäligen kan beräknas lägre än till 18,500 kronor om året, vilket i förening med lokala bidrag, som alltjämt skulle utgå med samma belopp som statsunderstödet, skulle bereda varje förening ett totalunderstöd av 37,000 kronor.

Att åter, på sätt Norrköpings orkesterförening begärt, jämväl för år 1918 öka statsbidraget medelst särskilt tilläggsanslag har akademien, ehuru den livligt bejärtar

[192.] även denna framställning, dock under nuvarande förhållanden icke ansett sig kunna ifrågasätta.

Jänte en höjning av statsanslagets belopp anser akademien även böra tagas under övervägande, huruvida den genom nädiga kungörelsen den 26 oktober 1917 meddelade bestämmelsen, att inträdesavgift till de s. k. folkkonserterna må för intill en fjärdedel av samtliga åhörarplatser bestämmas till högst 50 öre och för övriga åhörarplatser till högst 25 öre, kunde lämpligen ändras därhän, att föreningarna erhöles obegränsad rättighet att vid folkkonserterna upptaga inträdesavgift med högst 50 öre. En sådan bestämmelse, vilken jämväl tidigare blivit av föreningarna enstämigt föreslagen samt av akademien tillstyrkt, skulle lämna föreningarna något större frinet att efter olika förhållanden avpassa inträdesavgifternas belopp; och en inträdesavgift av 50 öre till ifrågavarande konserter läres ingalunda numera, sedan penningvärdet avsevärt fallit, kunna anses för högt tilltagen.

Under återopande av vad nu blivit anfört, får akademien, som anser, att det skulle vara synnerligen beklagligt, om ifrågavarande gagneliga verksamhet skulle genom brist på medel omöjliggöras, dels, med ändring av förut i underdånig skrivelse den 29 september 1917 gjord framställning, i underdånighet förelä, att Kungl. Maj:t behagade till 1918 års riksdag avläta nådig proposition med förslag, att riksdagen måtte till understöd åt föreningar, som anordna god orkestermusik för allmänheten, samt till inspektion av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet auvisa på extra stat för år 1919 ett anslag av 57,000 kronor att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott fastställa, dels ock i underdånighet hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t bland nämnda villkor och bestämmelser upptaga föreskrift därom, att inträdesavgift till de s. k. folkkonserter, som anordnas av statsunderstödd orkesterförening, må bestämmas till högst 50 öre.

Departement-chefen.

Musikaliska akademien har redan tidigare framhållit önskvärdheten av att det till en var av de statsunderstödda orkesterföreningarna utgående statsbidraget något höjdes. Förslag om en dylik höjning förelåg i den skrivelse den 27 september 1916, vari akademien gjorde framställning om åskande hos 1917 års riksdag av anslag för år 1918 till ifrågavarande ändamål. I sistnämnda skrivelse, för vars huvudsakliga innehåll redogörelse lämnats i punkten 204 i bilagan åttonde huvudtiteln till 1917 års statsverksproposition, yttrade akademien, bland annat:

Akademien hade, med anledning av inkomna framställningar från de statsunderstödda orkesterföreningarna, funnit sig böra hos Kungl. Maj:t väcka förslag om vidtagande av vissa åtgärder för upphjälpande av dessa föreningars ekonomiska ställning. Det hade länge visat sig, att föreningarna endast med svårighet förmådde hålla sin ekonomi i jämvikt. Med hänsyn till nu rådande dyrtid torde denna svårighet ökas. Så framt orkestrarna skulle kunna hållas uppe på en ur konstnärlig synpunkt för-svarlig nivå, syntes det bliva nödvändigt att i någon mån öka orkestermedlemmarnas löneförmåner, vilka för närvarande vore synnerligen blygsamma, i allmänhet något över eller under 150 kronor i månaden. Akademien funne ur angivna synpunkter en ökuing av statsanslaget med 1.500 kronor för varje förening vara både rimlig och synnerligen välbehörlig. Anslaget till föreningarna skulle alltså böra höjas till 15,000 kronor at var och en av dem eller till sammanlagt 45,000 kronor.

Emellertid ledde ifrågavarande begäran om anslagshöjning icke till någon Kungl. Maj:ts framställning till 1917 års riksdag. [192.]

De sparsamhetsskäl, som torde hava varit bestämmande för dåvarande departementschefen vid handläggningen av akademiens hösten 1916 framförda förslag om höjning av ifrågavarande anslag för år 1918, hava uppenbarligen varit avgörande även för akademien, då den ursprungligen framlade sina anslagskrav för år 1919. Sedan det emellertid genom de från föreningarna inkomna framställningarna blivit klarlagt, att den av desamma utövade okesterverksamheten icke utan förhöjt statsbidrag kunde upprätthållas, har akademien ansett sig böra påkalla särskilda åtgärder från Kungl. Maj:ts sida för att ytterligare stödja orkesterföreningarna och den vid orkestrarna anställda personalen i deras brydsamma ekonomiska ställning. Innehållet i de av orkesterföreningarna avlåtna skrivelserna synes mig ock på ett övertygande sätt ådagalägga nödvändigheten av att någonting åtgöres för att hjälpa föreningarna ur de iråkade svårigheterna. Av den lämnade utredningen synes mig framgå, att härvid ingen annan verksam utväg finnes än tilldelande av höjda anslagsbelopp från statens sida.

År 1911, då anslag till nu omhandlade ändamål första gången anvisades, beräknades, att kostnaderna för uppehållande av en orkester av förevarande slag skulle efter avdrag av inkomsten av inträdesavgifter m. m. uppgå till högst 27,000 kronor. I betraktande av den allmänna prisstegring, som sedan dess inträffat, är det uppenbart, att sagda kostnader numera måste stiga till ett vida högre belopp. Förutom ökade utgifter för hyror, resor m. m. är det framför allt orkestermedlemmarnas krav på förbättrade avlöningsförmåner, som ställa allt större anspråk på föreningarnas ekonomi. Då, såsom av det föregående inhämtas, orkestermedlemmarnas avlöningar för närvarande utgöra i medeltal endast något mer än 150 kronor i månaden under 7 av årets månader, måste nämnda krav på löneförhöjning anses synnerligen behjärtansvärda.

Det har upplysts, att kommuner och enskilda på senaste tiden lämnat orkesterföreningarna bidrag till större belopp, än vad tidigare varit fallet. Vad som kan inflyta på denna väg förslår emellertid icke att täcka alla de merkostnader, som betingas av nu rådande dyrtid. Ökat statsbidrag synes därför vara nödvändigt. Jag vill emellertid uttryckligen betona, att jag icke avser något frångående av den i 1911 års kungörelse uttalade grundsatsen, att av den eller de kommuner, där orkestern verkar, eller eljest inom dess verksamhetsområde skola för att statsbidraget skall utgå tillskjutas penningbidrag, som minst motsvara statsbidraget.

Vidkommande beloppet av den erforderliga anslagsökningen är det tydliga förenat med vissa svårigheter att till siffran bestämma detsamma.

[192.] Akademien har vid sina beräkningar utgått från att möjlighet borde beredas att tilldela orkestermedlemmarna en avlöning av i medeltal 200 kronor i månaden under 7 arbetsmånader. Mot en dylik avlöningsförhöjning har jag intet att erinra. Från sagda utgångspunkt och med hänsyn till föreningarnas ökade kostnader i övrigt har akademien föreslagit, att statsbidraget till varje förening skulle sättas till 18,500 kronor, vilket tillhoppa med lokala bidrag till samma belopp skulle bereda varje förening ett totalunderstöd av 37,000 kronor. Sistnämnda summa överstiger den år 1911 beräknade med 10,000 kronor. På grund av penningvärdets fall anser jag en höjning till 18,500 kronor av det maximibelopp, varmed statsbidraget må utgå till en var av de olika orkesterföreningarna, vara väl motiverad. Vid bifall härtill skulle statsanslaget till de tre ifrågavarande orkesterföreningarna utgöra sammanlagt högst 55,500 kronor, vartill bör komma ett belopp av 1,500 kronor för inspektion, allt för år räknat. Jag är alltså beredd att tillstyrka avlåtande av förslag till riksdagen angående anvisande för ifrågavarande ändamål av ett förslagsanslag för år 1919 å högst 57,000 kronor.

Vad angår Norrköpings orkesterförenings begäran om ett tilläggsanslag för år 1918 anser jag mig däremot i likhet med akademien icke kunna förorda densamma.

Beträffande slutligen akademiens framställning om en allmän förhöjning till 50 öre av inträdesavgiften till de s. k. folkkonserter, som anordnas av statsunderstödd orkesterförening, torde denna fråga böra tagas under förnyat övervägande, då Kungl. Maj:t kommer att fatta beslut angående dispositionen av det anslag, som för det i denna punkt avsedda ändamål må komma att av riksdagen anvisas för år 1919.

Under återopande av vad jag nu anfört hemställer jag,

Ökat anslag

att till understöd åt föreningar, som anordna god orkestermusik för allmänheten, samt till inspektion av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet anvisa på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 57,000 kronor, att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott fastställa.

H. Abnormundervisningen.

1. Befrämjande av dövstumundervisningen,
oförändrat ordinarie förslagsanslag ... kronor 200,000: —
2. Kyrklig själavård åt dövstumma, *oförändrat ordinarie förslagsanslag*, högst » 14,000: —

3. **Ordbok för dövstumma.** På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1914 års senare riksdag till understöd för utgivande av en ordbok för dövstumma ett anslag av 5,000 kronor att på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, utgå med 1,000 kronor årligen under fem år samt anvisade därav på extra stat för år 1915 ett belopp av 1,000 kronor.

[193.]
Ordbok för
dövstumma.

Enär igångsättandet av ifrågavarande ordboksarbete syntes kunna till vidare anstå, gjordes till 1915 års riksdag icke någon framställning om anslag för berörda ändamål.

Sedan emellertid folkskolöverstyrelsen avgivit infordrat förslag till de närmare villkor, under vilka anslaget i fråga borde utgå, fann Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 10 december 1915 gott ställa omförmälda av riksdagen för år 1915 anvisade belopp, 1,000 kronor, till centralstyrelsens för svenska dövstumläraresällskapet förfogande, under villkor att hos statskontoret styrktes, att från de till styrelsernas för dövstumskoldistriktet disposition stående donationsmedel eller av kommuner eller enskilda lämnats bidrag till ifrågavarande ordboksarbete av sammanlagt minst 5,000 kronor, att ordboksarbetet ställdes under inseende och ledning av inspektören för dövstumundervisningen, att centralstyrelsen, innan anslagsbeloppet för år 1915 utbetalades och därefter årligen, till dess arbetet i sin helhet vore färdigt, till folkskolöverstyrelsen avgåve redogörelse för arbetets fortgång och företagets ekonomiska ställning samt att centralstyrelsen ställde sig till efterrättelse de anvisningar i fråga om ordboksarbetet eller anslagsmedlens användning, som framställdes av överstyrelsen eller nämnde inspektör.

Vidare har riksdagen på Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar
Bihang till riksdagens protokoll 1918. 1 saml. 62

av ifrågavarande anslag å 5,000 kronor anvisat på extra stat för vartdera av åren 1917 och 1918 ett belopp av 1,000 kronor, vilka belopp genom nådiga beslut den 30 juni 1916 och den 25 juni 1917 ställts till centralstyrelsens för svenska dövstumläraresällskapet förfogande att användas under iakttagande i tillämpliga delar av de villkor, som genom ovanberörda beslut den 10 december 1915 uppställts i fråga om motsvarande anslag för år 1915.

I skrivelse den 31 augusti 1917 har folkskolöverstyrelsen hemställt om förslag till riksdagen rörande anvisande för år 1919 av 1,000 kronor för ifrågavarande ändamål. Beträffande det pågående ordboksarbetet har överstyrelsen därvid meddelat följande:

Över det hittills bedrivna arbetet med ordboken hade överstyrelsen mottagit redogörelse från ordföranden i den redaktionskommitté, som närmast fått sig anförtrott att utarbeta ordboken, läraren vid dövstumskolan i Lund Lorenz Malmlundh. Av denna berättelse framginge, att arbetet, sedan riksdagen beviljat oförmälda anslag, fortgått i sådan utsträckning, att manuskript i en första bearbetning föreläge färdigt beträffande bokstäverna A, B, C, D, E, F, I, J, L och S samt en stor del av bokstäverna G, O och U, motsvarande tillsammans i det närmaste hälften av den blivande ordbokens hela innehåll.

Då medel erfordras för ifrågavarande arbetes fortsättande under år 1919, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att av det utav 1914 års senare riksdag till understöd för utgivande av en ordbok för dövstumma beviljade anslaget å 5,000 kronor anvisa på *extra stat* för år 1919 såsom reservationsanslag ett belopp av 1,000 kronor.

[194.] 4. **Tidning för dövstumma.** Till understöd för utgivande under åren 1913 och 1914 av Tidning för dövstumma beviljade 1913 års riksdag på extra stat för år 1914 ett anslag av 1,000 kronor att utgå enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna skäl meddela. Sedermera har för tidningens utgivande under åren 1915—1918 på extra stat för vart och ett av dessa år anvisats ett belopp av 500 kronor.

Genom nådigt beslut den 25 juni 1917 ställde Kungl. Maj:t det för år 1918 beviljade anslaget till typografen B. G. Fondelius' i Sundbyberg förfogande för fortsatt utgivande under sistnämnda år av ifrågavarande tidning, under villkor att av tidningen för samma år, i den mån den utkomme, avgiftsfritt överlämnades ett exemplar till ecklesiastikdepartementet, ett exemplar till folkskolöverstyrelsen, ett exemplar till inspektören för dövstumundervisningen och ett exemplar till varje dövstumskola i riket.

Nu har Fondelius anhållit att i likhet med de föregående åren få sig av statsmedel tilldelat ett understöd av 500 kronor för år 1919 för möjliggörande av tidningens fortsatta utgivande under sagda år.

I skrivelse den 31 augusti 1917 har folkskolöverstyrelsen, som över ansökningen hört inspektören för dövstumundervisningen, tillstyrkt bifall till denna anhållan.

Då understöd av statsmedel till ifrågavarande ändamål synes böra beredas jämväl för år 1919, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd för utgivande under år 1919 av Tidning för dövstamma bevilja på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 500 kronor, att utgå enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kan finna skäl meddela.

5. **Institutet och förskolan för blinda å Tomtebodå.** I den av Kungl. Maj:t fastställda staten för institutet och förskolan för blinda å Tomtebodå med däri sedermera vidtagna ändringar finnes upptagen en musikleärare, för vilken begynnelselönen utgår med 1,500 kronor, därav 450 kronor i tjänstgöringspenningar, förutom bostad med värme samt rätt till tre ålderstillägg å vartdera 200 kronor efter respektive 5, 10 och 15 år. Därjämte upptages i staten ett belopp av 500 kronor till arvode för musikundervisningen i övrigt.

Sedan innehavaren av musikleärbefattningen vid blindanstalten under år 1916 avlidit, har Kungl. Maj:t på framställning av direktionen över anstalten genom nådigt beslut den 12 maj 1917 medgivit, dels att med åtgärder för den lediga tjänstens återbesättande finge anstå tills vidare till den 1 juli 1918, dels att direktionen, tills befattningen blivit med ordinarie innehavare besatt, finge på det sätt anordna musikundervisningen, att undervisningen i instrumentalmusik och i sång uppdelades på två särskilda personer, dels ock att det arvode, som författningsenligt med ett belopp av 1,500 kronor tillkomme vikarie för musikleäraren, finge uppdelas mellan de två vikarierna i förhållande till dem åliggande arbete på så sätt, att läraren i instrumentalmusik erhöle arvode efter 1,000 kronor och läraren i sång arvode efter 500 kronor för år, varjämte den förre skulle tilldelas den musikleäraren tillkommande bostad med värme.

På grund av hittills vunnen erfarenhet om lämpligheten av förenämnda uppdelning av musikundervisningen har nu direktionen ansett tidpunkten lämplig för genomförande av en definitiv omorganisation av musikunder-

[195.]

Institutet och
förskolan för
blinda å
Tomtebodå.

[195.] visningen vid institutet och förskolan ävensom därmed sammanhängande ändring i lönestaten samt i sådant avseende uti underdånig framställning den 16 augusti 1917 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till 1918 års riksdag avlåta proposition om i sådant hänseende erforderlig ändring i lönestaten.

Till stöd för denna sin hemställan har direktionen anfört följande:

Under de senare åren har musikundervisningen omfattat notläsning, körsång, piano- och orgelspel samt pianostämning. Till senaste ordinarie musiklärarens död var arbetet så fördelat, att all undervisning i körsång samt piano- och orgelspel tillkom honom, under det att undervisningen i pianostämning meddelades av annan lärare. Den ordinarie läraren uppbar, sedan 1908 års stat trät i kraft, musiklärarlönen oavkortad, och läraren i pianostämning erhöll hela arvudet. Sedan början av år 1917 har musikundervisningen fördelats så, att en lärare meddelat körsångundervisning 4 timmar i veckan åt 83 lärjungar, fördelade på två avdelningar, mot arvode beräknat efter 500 kronor för år, under det att undervisning i Brailles notskrift samt piano- och orgelspel meddelats 24 timmar i veckan åt 14 lärjungar av annan lärare, som därför avlönats efter 1,000 kronor om året och haft bostadslägenheten upplåten åt sig. Den sistnämnde har också undervisat två gossar i pianostämning under så många timmar, att han enligt beräknade 3 kronor i timmen därför uppburit det ovannämnda arvudet å 500 kronor.

Denna fördelning av undervisningen har visat sig vara lämplig och har även medfört den fördelen, att man utan disciplinära olägenheter kunnat anförtro en del därav, nämligen instrumentalundervisningen, åt en blind musiker, ett förhållande, var till man väl vid en blindanstalt får anses ha full rätt att taga hänsyn.

Men det vore också önskligt att få vidga området för musikundervisningen till att omfatta även fiolspel. Då blindinstitutet var förenat med dövstumläroverket å Manilla, drevs undervisning i fiolspel med ganska mycken framgång, men den avskaffades — sannolikt på grund av en ledsam erfarenhet, att många av dem, som lärt fiolspel, blevo kringvandrande musikanter och sålunda rentav fostrades till strykarens demoraliserande liv — en erfarenhet, som är långt ifrån okänd även vid andra blindinstitut. Emellertid är det en mycket enkel sak för den, som vill gå omkring med musiken som förevändning för tiggeri, att skaffa sig något annat portativt och mycket lättlärdare instrument t. ex. dragspel eller positiv, varför fiolspelningens avskaffande vid institutet näppeligen åstadkommit någon minskning i antalet blinda tiggare.

Nu torde visserligen ej kunna antagas, att ett återinförande av fiolundervisningen skall kunna medföra, att något avsevärt antal blinda därigenom vinner en ny utväg att förtjäna sitt uppehälle — konstnärsämnen äro säkert lika sällsynta bland blinda som bland seende, och de relativt ansprakslösa platserna i en orkester kunna ej i allmänhet vara att påräkna för en blind till följd av omöjligheten för honom att spela från bladet och att noggrant följa dirigentens intentioner. Men säkerligen skulle några genom att skaffa sig färdighet å instrumentet kunna erhålla en bederlig biinkomst med att spela på smärre tillställningar, och åt många skulle en sådan färdighet kunna skänka stunder av en förädlade glädje.

Den utvidgning av musikundervisningen, som direktionen anser önskelig, skulle sålunda bestå däri, att tillfälle beredes ett antal av institutets lärjungar att lära fiolspel. Huru stort detta antal bör vara är omöjligt att säga, då det måste variera år

från år efter växlingen i antalet utbildningslämpliga. Högre än till 6 samtidigt synes det dock väl ej behöva sättas. [195.]

Den omständigheten, att dessa lärjungars och sålunda även undervisningstimmar-
nas antal lära komma att åtskilligt växla och att detsamma blir förhållandet så väl
med alla andra lärjungar i instrumentalmusik som ock med pianostämmarna, måste
inverka på avlöningarnas bestämmande. Då emellertid instrumentalmusiken alltid
kommer att drivas i så pass stor omfattning, att den fyller åtminstone en lärares dis-
ponibla tid, bör en ordinarie lärare i denna undervisningsgren finnas anställd, i vil-
kens avlöning då också lämpligen kan ingå den tillgängliga bostaden. Antalet säng-
undervisningstimmar kan också fixeras till 4 i veckan, då lärjungarna, som blott få
undervisning i körsång med vad därtill hörer — de äro för unga för att solosång
skulle införas — alltid böra kunna undervisas på två avdelningar. För denna under-
visning bör anställas särskild lärare med fast arvode.

Emedan den undervisningstid, som kan utkrävas av den ordinarie läraren i in-
strumentalmusik, ej torde räcka till all undervisning i piano, orgel, fiol och pianostäm-
ning, bör utom avlöningar till de båda ovannämnda lärarna också finnas ett ytter-
ligare anslag, som lämpligast kan utgå som timlön. Hinder bör dock ej finnas för
lärarna i instrumentalmusik och sång att giva dessa överskjutande lektioner, om så
finnes lämpligt, och för den skull bör dessa lärares timtal bestämmas till ett visst
antal, med rätt för dem att uppbära särskild ersättning för överskjutande antal lek-
tioner. För läraren i instrumentalmusik torde antalet lämpligast böra sättas till 24 i
veckan eller det antal, som institutets ämneslärare minst skola undervisa, och för säng-
läraren till 4 timmar, d. v. s. nuvarande timtal.

Vid bestämmande av avlöningsbeloppen anser direktionen, att samma grundsats
bör i huvudsak tillämpas, som gjorde sig gällande i direktionens förslag till stat år
1907, vilket ligger till grund för den nu gällande staten, nämligen att avlöningarna
för institutets lärare ej böra vara lägre än för motsvarande lärare vid Stockholms
folkskolor. Vid dessa åtnjuter för närvarande sånglärare för en tjänstgöring av 24
timmar i veckan 1.500 kronor i årslön och tre ålderstillägg å 200 kronor. Då den
mindre bostadslägenhet, inklusive värme, som må tillkomma läraren i instrumentalmu-
sik, gott kan värderas till 200 kronor, synes den kontanta avlöningen till denne
lärare böra sättas till 1.300 kronor, fördelade i lön och tjänstgöringspenningar, jämte
tre ålderstillägg å 200 kronor efter 5, 10 och 15 års väl vitsordad tjänstgöring. Ar-
vodet för sångläraren anser direktionen böra bestämmas till 550 kronor jämte två
ålderstillägg å 100 kronor efter respektive 5 och 10 års väl vitsordad tjänstgöring.
Det bleve i sådant fall lika med det, som för 6 veckotimmar lämnas sånglärare vid
realskola, och det torde icke kunna sättas lägre, fastän mindre tjänstgöring begäres,
då läraren ej kommer att bo vid institutet utan får offra åtskillig tid på färden till
och från sina lektioner.

För undervisning i instrumentalmusik och pianostämning, som meddelas å tid,
som överskjuter den för de respektive musiklärarna bestämda, torde särskilt anslag
böra upptagas i staten. Då sådana extra timmar kunna komma att givas av annan
person än de fast anställda lärarna, bör ersättningen ej bestämmas efter lektions-
givarens lönegrad, såsom fallet är vid elementarläroverken, där den utgår med 80, 95,
110 eller 125 kronor allt efter lönegraden, utan hellre med fixt belopp för vecko-
timme. I betraktande av läsårets längd — 40 veckor — och de tidsödande resorna
anser direktionen detta arvode ej kunna sättas lägre än till 125 kronor. Vid beräk-

[195.] ning av 4 timmars undervisning i pianostämning och lika mycket i fiolspel skulle det behöfliga an-laget uppgå till 1.000 kronor.

Samtliga de föreslagna lönebeloppen måste anses låga, men direktionen har ej kunnat föreslå dem högre i betraktande av de löneförmåner för musikleärare, som gälla annorstädes. Då inom en ej avlägsen framtid ny löne reglering torde bli va nödvändig vid statens blindskolor, torde emellertid en höjning kunna begäras, helst förslag redan äro å bane om höjning av musikleärlönerna vid andra skolor.

På grund av remiss har folkskolöverstyrelsen den 31 augusti 1917 avgivit utlåtande i detta ärende och därvid yttrat bland annat:

Genom den anordning, som nu av direktionen föreslås, skulle två önskemål i fråga om undervisningen i musik och sång vid blindanstalten vinnas. Dels skulle det bli va möjligt att för den ur disciplinär synpunkt ojämförligt mest krävande delen av undervisningen, nämligen sångundervisningen, erhålla en seende lärare, under det för undervisningens övriga grenar blind lärarkraft fortfarande, därest så i övrigt finnes lämpligt, skulle kunna användas. Dels skulle undervisningen i instrumentalmusik kunna utsträckas att omfatta jämväl fiolspelning. Det första av dessa önskemål är givetvis framkallat av de erfarenheter, som gjorts under den gängna tiden, då undervisningen i såväl sång som instrumentalmusik uppehölls av en blind lärare. Klart torde ock vara, att genom den anordning, direktionen nu tänkt sig, särskilt sångundervisningen bör kunna bli va bättre tillgodosedd. Att de elever, som äga håg och fallenhet för fiolspelning, erhålla undervisning däri, torde hava tillräckligt skäl för sig, även om man ej kan förvänta, att därigenom några ökade utkomstmöjligheter skulle kunna beredas dessa elever. För de blinda, som äga musikalisk begåvning, torde utövandet av musik kanske mer än något annat vara ägnat att bereda ädel vederkvickelse och glömska av deras hårda öde. Och bland musikinstrument är ju fiolen det, som i allmänhet är billigast att anskaffa och lättast kan vara till hands.

Överstyrelsen auser sig alltså böra förorda den omreglering av musikleärbefattningarna vid anstalten, som är en förutsättning för den föreslagna anordningens genomförande.

Vad angår de föreslagna avlöningsbeloppen synas dessa så lågt tilltagna, att någon avprutning av desamma icke lär kunna ifrågasättas. De torde i vart fall böra anses vara av mera provisorisk natur, då det tvivelsutan lär bli va nödvändigt att snart nog underkasta avlöningsförhållandena vid anstalten en revision för att bringa dem i överensstämmelse med de lönevillkor, som äro föreslagna och, såsom väl är att hoppas, med snaraste komma att bestämmas för andra lärarkärer.

Departementschefen.

Den omorganisation av musikundervisningen vid ifrågavarande läroanstalt, som direktionen ifrågasatt och folkskolöverstyrelsen tillstyrkt, finner jag behöflig och lämplig. Mot de föreslagna avlöningsbeloppen synes mig intet vara att erinra. Därest omorganisationsförslaget bifalles, torde de i förenämnda nådiga beslut den 12 maj 1917 meddelade föreskrifter böra utsträckas att gälla för tiden intill 1918 års utgång. Jag hemställer således, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels vidtaga sådan ändring i staten för institutet och förskolan för blinda å Tomtebodå, att, med uteslu-

tande av posterna »1 musiklärare» samt »arvode för musikundervisningen i övrigt», däri upptagas följande poster:

1 musiklärare, förutom bostad med värme, lön 1,000 kronor, tjänstgöringspenningar 300 kronor, summa 1,300 kronor, jämte rätt till tre tillägg å avlöningen, vardera å 200 kronor, det första efter 5, det andra efter 10 och det tredje efter 15 års tjänstgöring, av vilka belopp 150 kronor utgöra lön och 50 kronor tjänstgöringspenningar,

1 musiklärare, arvode 550 kronor, jämte rätt till två tillägg å avlöningen, vardera å 100 kronor, det första efter 5 och det andra efter 10 års tjänstgöring,

musikundervisningen i övrigt, arvode å 125 kronor för årlig veckotimme, sammanlagt högst 1,000 kronor för år; dock att sådan ersättning må till förenämnda båda musiklärare kunna utgå allenast för tjänstgöring, som överskjuter respektive 24 och 4 veckotimmar;

dels ock i anledning härav höja det å ordinarie stat Ökat anslag
uppförda anslaget till institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas med 850 kronor eller från dess nuvarande belopp, 78,200 kronor, till 79,050 kronor.

6. Bekostande av elevers vid institutet och förskolan för blinda å Tomteboda ävensom åtföljande vårdares resor å statens järnvägar, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	kronor	2,000: —
7. Förskolan för blinda i Växjö, <i>oförändrat ordinarie anslag</i>	»	14,800: —
8. Hantverksskolan i Kristinehamn för blinda, <i>oförändrat ordinarie bestämt anslag</i>	»	9,000: —
<i>oförändrat ordinarie reservationsanslag</i>	»	11,000: —

9. Förstärkande av ordinarie reservationsanslaget till hantverksskolan i Kristinehamn för blinda. På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning godkände 1915 års riksdag stat för hantverksskolan i Kristinehamn för blinda att gälla från och med år 1916 ävensom vissa villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i sagda stat upptagna avlöningsförmåner för ordinarie befattningshavare, varjämte riksdagen beslöt, bland

[196.]
Förstärkande av ordinarie reservationsanslaget till hantverksskolan i Kristinehamn för blinda.

[196.] annat, att i riksstaten för år 1916 på ordinarie stat upptaga för nämnda skola ett anslag å sammanlagt 20,000 kronor. I 1918 års riksstat är berörda anslag uppfört med oförändrat belopp, 20,000 kronor.

Den 26 juni 1915 utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse i ämnet, och den 3 december 1915 fastställdes reglemente för hantverksskolan.

Ovanberörda stat är av följande lydelse:

A. Inkomststat.

1. Ordinarie statsanslag.

Bestämt anslag: till avlöningar	kronor 9,000:—	
Reservationsanslag: till övriga utgifter för skol- verksamheten	» 11.000:—	kronor 20,000:—

2. Inkomster av affärsverksamheten.

Intressemedel, förslagsvis	kronor 1,000:—	
Försäljningsmedel, förslagsvis	» 58.500:—	» 59 500:—
		<u>Summa kronor 79,500:—</u>

B. Utgiftsstat.

1. <i>Avlöningar.</i>	Lön.	Tjänstgö- ringspen- ningar.	Summa.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
Rektor, förutom bostad med värme ...	2,000	1,000	3,000	} Efter 5 år kan avlöningen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor, av vilka belopp 350 kronor utgöra lön och 150 kronor tjänstgöringspenningar.
1 ämnes- och handarbetslärarinna, förutom bostad med värme	1.050	450	1.500	
1 arbetslärare d:o d:o	1 050	450	1.500	} Efter 5 år kan avlöningen höjas med 200 kronor, efter 10 år med ytterligare 200 kronor, och efter 15 år med än ytterligare 200 kronor, av vilka belopp 150 kronor utgöra lön och 50 kronor tjänstgöringspenningar.
2 d:o d:o d:o	2.100	900	3.000	
Säger avlöningar	—	—	9,000	

2. Övriga utgifter för skolverksamheten.	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Hyror och underhåll av lokalerna	—	—	4,020
Avlöning till timlärare, magasinbiträden m. m.	—	—	3,330
Utackorderingsbidrag till behövande elever	—	—	6 000
Utrustningsbidrag till avgående elever	—	—	3.250
Värme och lyshållning	—	—	1,700
Diverse utgifter	—	—	1.200
Säger övriga utgifter för skolverksamheten	—	—	19,500
3. Materialier m. m.			
Förslagsvis	—	—	51 000
Summa	—	—	79,500

ägande skolans styrelse beträffande de under 2 här ovan upptagna utgiftsposter att å en post göra någon minskning och å en annan någon ökning, endast utgiftsstaten i sin helhet icke överskrides.

Nu har styrelsen för nämnda skola i en av folkskolöverstyrelsen med eget utlåtande den 31 augusti 1917 överlämnad underdånig skrivelse anhållit, det täcktes Kungl. Maj:t till 1918 års riksdag avlåta proposition om höjning av ifrågavarande anslag för år 1919 till 21,000 kronor, samt i sammanhang därmed framlagt följande förslag till inkomst- och utgiftsstat för år 1919:

A. Inkomststat.

1. Ordinarie statsanslag.

Bestämt anslag till avlöningar ..... kronor 9,000:—
 Reservationsanslag till övriga utgifter för skol-
 verksamheten ..... » 12 000:— kronor 21,000:—

2. Inkomster av affärsverksamheten.

Intressemedel, förslagsvis ..... kronor 1,000:—
 Försäljningsmedel, förslagsvis ..... » 134 600:— » 135 600:—
 Summa kronor 156,600:—

B. Utgiftsstat.

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
1. Avlöningar.				
Rektor, förutom bostad med värme ...	2,000	1,000	3,000	Efter 5 år kan avlöningen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
1 ämnes- och handarbetslärarinna, förutom bostad med värme	1 050	450	1 500	
1 arbetslärare d:o d:o	1 050	450	1 500	Efter 5 år kan avlöningen höjas med 200 kronor, efter 10 år med ytterligare 200 kronor och efter 15 år med än ytterligare 200 kronor.
2 d:o d:o d:o	2 100	900	3 000	
Säger avlöningar	—	—	9,000	
2. Övriga utgifter för skolverksamheten.				
Hyror och underhåll av lokalerna	—	—	4,500	
Avlöningar till timlärare, magasinbiträden m. m.	—	—	4,500	
Utackorderingsbidrag till behövande elever	—	—	6,000	
Utrustningsbidrag till avgående elever	—	—	3,250	
Värme och lyshållning	—	—	2 600	
Diverse utgifter	—	—	1 750	
Säger övriga utgifter för skolverksamheten	—	—	22,600	
3. Materialier m. m.				
Förslagsvis	—	—	125 000	
Summa	—	—	156,600	

ägande skolans styrelse beträffande de under 2 här ovan upptagna utgiftsposterna att å en post göra någon min-kning och å en annan någon ökning, endast utgiftsstaten i sin helhet icke överskrides.

Styrelsen har meddelat, bland annat, att den föreslagna höjningen av utgiftsstaten föranletts, bland annat, av behovet att anställa en springgosse för materialdepåns och butikens räkning.

Folkskolöverstyrelsen har i detta ärende infordrat yttrande från inspektören för blindundervisningen. Denne har tillstyrkt den av styrelsen gjorda framställningen och därvid anfört bland annat:

Under nuvarande förhållanden måste den föreslagna höjningen anses synnerligen måttlig. Man skulle väl kunna ifrågasätta, om ej även utackorderingsbidragen bort höjas, då utackorderingarna blivit väsentligt dyrare, men den ökade kostnaden för dem drages vauligen av kommuner, föreningar eller enskilda välgörare, endast sålän av den blinde arbetaren själv, och då antalet sökande, som kunna skaffa tillräckligt bidrag utan statshjälp, är mycket stor, lär väl nu ej vara skäl att föreslå höjning.

Utrustningsbidragen synas mig också numera rätt små, men då styrelsen ej ansett sig böra föreslå höjning, måhända med anledning av svårigheten att skaffa utrustning, bör därmed anstå.

Utgifterna för materialinköpen upptagas förslagsvis till 125 000 kronor eller 24,600 kronor mer än i staten för år 1918, men då som inkomst av affärsverksamheten å posten försäljningsmedel upptages en lika stor ökning, från 110 000 kronor till 134,600 kronor, föranleder denna höjning ingen stegring i statsbidraget.

Folkskolöverstyrelsen har i likhet med inspektören funnit den ifrågasatta höjningen av anslaget fullt motiverad och har icke haft något att invända mot statförslaget i övrigt, varför överstyrelsen för sin del tillstyrkt bifall till ovanberörda framställning.

Det ordinarie anslaget till hantverksskolan i Kristinehamn för blinda utgör för närvarande, såsom ovan nämnts, 20,000 kronor. Av detta belopp äro 9,000 kronor avsedda till avlöningar och 11,000 kronor såsom bidrag till bestridande av övriga utgifter för skolans verksamhet. I fråga om sistnämnda utgifter har den ifrågavarande anstalten uppenbarligen lika litet som någon annan läroanstalt kunnat bliva oberörd av den inträdda dyrtiden. I nu gällande stat för hantverksskolan äro dessa utgifter upptagna till ett sammanlagt belopp av 19,500 kronor. Skolans styrelse har beräknat, att detta belopp skulle för år 1919 komma att överskridas med sammanlagt 3,100 kronor samt att största delen av sistnämnda summa, eller 2,100 kronor, skulle kunna täckas genom en motsvarande ökning av försäljningsmedlen. Återstoden, 1,000 kronor, borde enligt styrelsens mening erhållas såsom bidrag av statsmedel. Med hänsyn till de senaste årens prisstegringar, särskilt å bränsle, anser jag härefter föreligga. Huruvida ett sådant bidrag som det nu nämnda kan komma att allt framgent vara behövt torde emellertid icke nu kunna med säkerhet avgöras. För närvarande synes mig därför lämpligast, att ett förslagsanslag, högst 1,000 kronor, uppföres på extra stat för år 1919 till förstärkande av det å hantverksskolans ordinarie stat uppförda reservationsanslaget till övriga utgifter för skolverksamheten.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att till förstärkande av det å hantverksskolans i Kristinehamn för blinda ordinarie stat uppförda reservationsanslaget anvisa på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 1,000 kronor.

Departement-
chefen

Nytt anslag

10. Tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid blindundervisningsanstalterna. I anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt i ämnet väckta motioner medgav 1917 års riksdag, att tillfällig löneförbättring under år 1918 finge enligt vissa angivna grunder utgå till rektorerna vid rikets blindundervisningsanstalter, samt beviljade härefter erfor-

[197.]

Tillfällig
löneförbättring
åt lärar-
personalen
vid blindun-
dervisnings-
anstalterna

[197.] derliga medel. Vidare anvisade riksdagen på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag av 10,000 kronor för beredande under år 1918 av tillfällig löneförbättring till följande lärare vid statens blindundervisningsanstalter, nämligen till ämneslärare och ämneslärarinna vid institutet för blinda å Tomtebodas eller hantverksskolan i Kristinehamn, till lärarinna vid förskola ävensom till musiklärare och gymnastiklärare vid institutet enligt de av riksdagen i fråga om lärare vid folkskola beslutade grunder och till arbetslärare enligt de av riksdagen i fråga om lärare vid småskola beslutade grunder, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder kunde befinnas erforderliga.

Rörande omförmälda löneförbättring utfärdade Kungl. Maj:t kungörelser respektive den 23 november och den 11 december 1917.

Nu har folkskolöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1917, med förklarande att behovet av tillfällig löneförbättring för sistnämnda lärargrupp under år 1919 alltjämt kvarstode oförminskat, anhållit om beredande av anslag för ändamålet för år 1919 med ovannämnda belopp, 10,000 kronor.

Till denna folkskolöverstyrelsens anhållan vill jag förorda bifall. Men av nyssberörda skäl synas medel böra beredas för tillfällig löneförbättring under år 1919 även åt rektorerna vid ifrågavarande läroanstalter, och torde denna löneförbättring böra utgå med samma belopp och enligt samma grunder som den tillfälliga löneförbättringen åt sagda befattningshavare för år 1918. Någon höjning av anslaget läser icke av denna anledning vara erforderlig.

Jag anser mig emellertid böra i detta sammanhang erinra, att befattningshavarna vid statens blindundervisningsanstalter icke undantagits från delaktighet i det krigstidstillägg och den krigstidshjälp för år 1917, varom beslut fattats vid sistnämnda års riksdag. Då nu, såsom ovan nämnts, tillfällig löneförbättring blivit dessa befattningshavare medgiven för år 1918, lär vid framläggande av förslag till krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1918 frågan om rätt för dessa befattningshavare att jämväl för innevarande år åtnjuta krigstidstillägg och krigstidshjälp få tagas under särskild omprövning.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att anvisa på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag av 10,000 kronor för beredande av tillfällig löneförbättring under år 1919 dels till rektorn vid institutet och förskolan för blinda å Tomteboda med 600 kronor i första eller andra lönegraden och med 500 kronor i tredje lönegraden samt till en var av rektorerna vid

förskolan för blinda i Växjö och hantverksskolan i Kristinehamn för blinda med 600 kronor, att utgå i samma ordning som lönen vid tjänsten, *dels ock* till ämneslärare och ämneslärarinna vid institutet för blinda å Tomtebodas eller hantverksskolan i Kristinehamn för blinda, till lärarinna vid förskola, till musiklärare och gymnastiklärare vid institutet ävensom till arbetslärare, att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med de i förenämnda kungörelse den 11 december 1917 angivna grunder, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för den tillfälliga löneförbättringens utgående till rektorer och lärare vid blindundervisningsanstalterna må befinnas erforderliga.

11. Bidrag till avlöande av vikarier för lärare vid blindundervisningsanstalter, *oförändrat ordinarie förslagsanslag*..... kronor 1,200: —

12. **Tryckning av blindskrifter.** Till tryckning av blindskrifter har riksdagen på extra stat beviljat för vart och ett av åren 1883—1917 ett anslag av 2,500 kronor och för år 1918 ett reservationsanslag av 5,000 kronor.

[198.]

Tryckning
av blind-
skrifter.

I underdånig skrivelse den 16 augusti 1917 har nu direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas hemställt om förslag till riksdagen att på extra stat för år 1919 för ifrågakvarande ändamål bevilja anslag å sistnämnda belopp.

På grund av nådig remiss har folkskolöverstyrelsen den 31 augusti 1917 avgivit utlåtande i ärendet och därvid anført, att det uppenbarligen vore av stor betydelse för såväl blindanstalten som de blinda i landet, att tryckningen och spridningen av sagda skrifter försigginge i oförminskad omfattning.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att bevilja på *extra stat* för år 1919 till tryckning av blindskrifter ett reservationsanslag av 5,000 kronor.

13. **Understöd åt blindlärarelever och reseunderstöd åt blindlärare.** I likhet med vad för flera föregående år ägt rum har riksdagen på extra stat för år 1918 beviljat 1,200 kronor till understöd åt blindlärarelever och reseunderstöd åt blindlärare.

[199.]

Understöd åt
blindlärare-
elever och
reseunderstöd
åt blindlärare.

I underdånig skrivelse den 16 augusti 1917 har direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas anhållit om förslag till riksdagen att på extra stat för år 1919 bevilja enahanda anslag till ifrågakvarande ändamål.

På grund av nådig remiss har folkskolöverstyrelsen den 31 augusti 1917 avgivit utlåtande i ärendet och därvid tillstyrkt bifall till ansökningen.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att bevilja på *extra stat* för år 1919 till understöd åt blindlärarelever och reseunderstöd åt blindlärare ett reservationsanslag av 1,200 kronor.

[200.]
De blindas
förening.

14. **De blindas förening.** Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen till understöd åt De blindas förening anvisat på extra stat för vart och ett av åren 1911—1914 25,000 kronor och för vart och ett av åren 1915—1918 35,000 kronor, att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

I en till folkskolöverstyrelsen ingiven, till Kungl. Maj:t ställd ansökning har föreningens styrelse nu hemställt, att även för år 1919 ett anslag av 35,000 kronor måtte beredas föreningen till upprätthållande av dess filantropiska verksamhet. Vid ansökningen var fogad föreningens årsberättelse för år 1916.

Över framställningen har folkskolöverstyrelsen inhämtat yttrande av inspektören för blindundervisningen, vilken framhåller,

att under år 1916 visserligen föreningens inkomster och tillgångar något ökats men dock icke så, att stegringen kunde anses ens tillvärmelsevis motsvara penningvärdets fall, samt att föreningen allt fortfarande vore i behov av det begärda statsunderstödet för att kunna driva sin mycket nyttiga verksamhet utan allt för stora inskränkuingar.

I underdånigt utlåtande den 31 augusti 1917 har folkskolöverstyrelsen för egen del anfört följande:

Då de blinda, som beröras av föreningens verksamhet, till följd av nu rådande förhållanden på arbetsmarknaden och höga materialpris mera än någonsin äro i behov av föreningens bistånd, anser överstyrelsen det synnerligen önskvärt, att föreningen fortfarande genom anslag av statsmedel sättes i tillfälle att fullfölja sin hittills så framgångsrika och samhällsnyttiga verksamhet. Överstyrelsen vill alltså på det varmaste understödja föreningens ifrågasvarande anhöllan.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till understöd åt De blindas förening anvisa på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 35,000 kronor, att utgå enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

[201.]
Hyresbidrag
åt drottning
Sofias
stiftelse.

15. **Hyresbidrag åt drottning Sofias stiftelse.** På Kungl. Maj:ts framställning beslöt 1914 års senare riksdag att för anordnande genom statens försorg av nödig anstaltsvård för blinda med komplicerat lyte upp-

rätta en för ändamålet erforderlig vårdanstalt samt beviljade för uppförande av därför behövlige byggnader med tillhörande anläggningar å ett av Lunds stad erbjudet tomtområde ett anslag av 521.000 kronor, varav på extra stat för år 1915 anvisades ett belopp av 150.000 kronor. Därjämte bemyndigade riksdagen Kungl. Maj:t att vid den tid, då den föreslagna statsanstalten trädde i verksamhet, för statsverkets räkning övertaga drottning Sofias stiftelses och den till denna stiftelse anknutna vårdanstaltens dåvarande tillgångar under utfästelse å statens vägnar om fullgörande av de särskilda villkor och förbehåll, som innehölles i stiftelsens reglemente eller eljest kunde vara fästade vid sagda tillgångar eller särskilda delar därav. Sedermera anvisade 1916 års riksdag på förslag av Kungl. Maj:t för ändamålet ytterligare 47,350 kronor.

Sedan Kungl. Maj:t den 4 augusti 1916 uppdragit åt överintendentens ämbetet att gå i författning om utförande av byggnadsarbetet, meddelade ämbetet i skrivelse den 28 februari 1917, att, efter det anbud för verkställande av nämnda arbete införskaffats, ett ytterligare tilläggsanslag av 350,750 kronor visat sig vara erforderligt för att omedelbart kunna igångsätta arbetet. Ämbetet hade emellertid funnit, att de ökade kostnaderna under dåvarande förhållanden, då material- och arbetspriser oavlåtligt stege utan några som helst beräkneliga grunder, icke med säkerhet skulle stanna vid sistnämnda belopp. Tvärtom kunde man förutse, att sagda tilläggsanslag skulle visa sig otillräckligt, när arbetet nästa gång komme att utbjudas på entreprenad. Med anledning härav hemställde ämbetet i förberörda skrivelse om anstånd med uppförande av ifrågavarande byggnader, tills stadgade förhållanden inträtt i byggnadsyrket. Denna hemställan biföll Kungl. Maj:t den 30 mars 1917.

I 1917 års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t då redan föreslagit riksdagen att av de till uppförande av förenämnda byggnader redan beviljade anslagen å tillhoppa 568,350 kronor anvisa på extra stat för år 1918 ett belopp av 100,000 kronor. Med hänsyn till vad departementschefen i det vid propositionen nr 280 fogade utdraget av stadsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 23 april 1917 anfört därom, att Kungl. Maj:t genom beslut den 30 mars 1917 bifallit överintendentens ämbetets ovanberörda hemställan om anstånd med uppförande av ifrågavarande byggnader, ansåg riksdagen anvisande av medel för berörda ändamål icke vara erforderligt, varför nyssnämnda framställning icke vann riksdagens godkännande.

I avbidan på statens övertagande av anstalten anhöll stiftelsens styrelse i skrivelse den 14 december 1914 om ett särskilt årligt anslag i form av hyresbidrag. Till stöd för denna framställning anfördes huvudsakligen, att

201.] stora ekonomiska svårigheter förefunnes för anstalten under övergångstiden, innan staten vid tiden för den beslutade nybyggnadens tagande i anspråk komme att övertaga anstalten. Särskilt vore det stegringen av priset för olika slags förnödenheter samt väntad höjning av hyran för anstaltens lokaler, som beredde svårigheter, vartill komme, att anstalten efter år 1915 ej längre hade att påräkna från enskild person åtnjutet hyresbidrag å 5,000 kronor.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har riksdagen för vart och ett av åren 1916, 1917 och 1918 till hyresbidrag åt den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten för blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl. anvisat på extra stat ett anslag av 5,000 kronor. Den 25 juni 1917 ställde Kungl. Maj:t det för år 1918 anvisade anslaget till styrelsens för drottning Sofias stiftelse förfogande för det med anslaget avsedda ändamålet.

Styrelsen för stiftelsen har nu hos folkskolöverstyrelsen anhållit, att överstyrelsen måtte utverka hyresbidragets höjning till 10,000 kronor och därvid anfört följande:

Det hyresbidrag av allmänna medel, 5 000 kronor, som enligt nådigt brev den 25 juni 1917 av riksdagen beviljats att utgå år 1918, uppginge blott till hälften av det hyresbelopp, som stiftelsen under samma år måste erlägga för de för dess behov förhyrda lokalerna. För föreståndarinnan, som hittills icke åtnjutit någon som helst hyresersättning — emedan hon alltid haft bostad i dövstumskolan, vilken bostad icke längre stode till hennes förfogande — måste stiftelsen skaffa bostad, men då detta icke vore möjligt, funnes ingen annan utväg än att stiftelsen lämnade hyresbidrag till lämpligt belopp, som ansåges icke böra sättas lägre än till 1,200 kronor för år (från och med den 1 oktober 1917), för vilket belopp bostad av 4 rum och kök jämte delvis värme men utau belysning kunde erhållas.

Vederbörande hyresvärd å Fredriksberg hade redan meddelat, att stiftelsen icke längre än till den 1 oktober 1918 finge disponera manbyggnaden därstädes, varför med hänsyn till den alltjämt fortgående hyresstegringen i allmänhet och bostadsbristen i Vänersborg i synnerhet en väsentlig förhöjning av hyresbeloppet för år 1919 måste beräknas, om för syften å Fredriksberg annan lokal skulle kunna anskaffas.

Vid ansökningen voro fogade detaljerade uppgifter angående de för åren 1917 och 1918 erforderliga hyresbeloppen, vilka beräknats uppgå för år 1917 till 9,075 kronor och för år 1918 till 10,000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1917 har folkskolöverstyrelsen gjort framställning i detta ärende hos Kungl. Maj:t. Överstyrelsen har därvid anfört bland annat:

Då förhållandena inom byggnadsbranschen alltjämt och sannolikt under åtskillig tid framåt torde lägga hinder i vägen för arbetets påbörjande, har överstyrelsen icke ansett sig nu böra göra framställning om anvisande för år 1919 av medel för sagda ändamål. Måste alltså anstalten fortfarande under några år och nu närmast under år 1919 vara

inrymd i förhyrda lokaler, synes det oundgängligt, att staten träder emellan och lämnar erforderligt hyresbidrag.

Av den utav styrelsen lämnade framställningen i ämnet framgår, att det statsanslag, som hittills för ändamålet beviljats, numera icke motsvarar mer än hälften av den verkliga hyreskostnaden.

Då anstaltens i det hela starkt begränsade inkomster på grund av den allmänna prisstegringen äro ytterst hårt anlitade, bliva de uppenbarligen otillräckliga för den ökade hyreskostnadens bestridande, och statsbidraget torde därför böra bestämmas till sådant belopp, att det motsvarar den verkliga hyreskostnaden. Överstyrelsen anser sig därför böra understödja den av stiftelsens styrelse gjorda framställningen.

Då riksdagen ansett, att den anstaltsvård åt blinda med komplicerat lyte, som för närvarande utövas av drottning Sofias stiftelse, skall övertagas av staten men tidpunkten härför på grund av uppskov med uppförandet av förenämnda byggnader blivit ansenligt framflyttad och då de inkomster, över vilka styrelsen för nämnda stiftelse förfogar, icke räcka till bestridande även av hyreskostnaderna för de för vårdanstalten erforderliga lokalerna, torde det vara nödvändigt, att staten fortfarande i sistberörda avseende träder emellan. Stiftelsens styrelse har uppvisat, att dessa kostnader redan för år 1918 måste beräknas utgå med ett sammanlagt belopp av 10,000 kronor. Detta belopp synes då böra för ändamålet äskas hos riksdagen samt uppföras på extra stat för år 1919.

Departement-
schefen.

På grund av vad nu anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till hyresbidrag åt den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten för blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl. anvisa på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 10,000 kronor.

Ökat anslag.

16. **Resestipendier åt abnormlärare.** Till resestipendier åt föreståndare, lärare och lärarinnor vid rikets abnormskolor (dövstumskolor, blindskolor och sinnesslöanstalter) på de villkor och under de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt föreskriva, anvisade 1914 års senare riksdag på *extra stat* för år 1915 ett belopp av 1,000 kronor.

[202.]

Resestipendier åt
abnormlärare.

Med åberopande av vad jag anfört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 anvisade belopp av 1,000 kronor till resestipendier åt föreståndare, lärare och lärarinnor vid rikets abnormskolor

(dövstumskolor, blindskolor och sinnesslöanstalter) må på de villkor och under de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna skäligt föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1919.

[203.]

Uppfostrings-
anstalter för
vanartade och
i sedligt av-
seende för-
summade
barn.

17. **Uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn.** I riksstaten är sedan år 1903 uppfört ett ordinarie förslagsanslag å 70,000 kronor till uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn. Utgifterna å anslaget hava — efter avdrag av anslaget tillhörande uppbördsmedel — utgjort: år 1913 82,927 kronor 84 öre, år 1914 79,177 kronor 9 öre, år 1915 81,228 kronor 7 öre och år 1916 79,897 kronor 95 öre eller i årligt medeltal för perioden 1913—1916 80,807 kronor 76 öre. Då någon minskning av dessa utgifter knappast torde vara att motse, synes anslaget för år 1919 lämpligen böra bestämmas till ungefär det belopp, som år 1916 tagits i anspråk, eller i runt tal 80,000 kronor.

Jag hemställer således, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Ökat anslag.

att höja det på *ordinarie stat* uppförda förslagsanslaget till uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn från dess nuvarande belopp, 70,000 kronor, till 80,000 kronor eller med 10,000 kronor.

I. Den tekniska undervisningen.

1. **De tekniska läroverken.** Vid bifall till vad jag under punkterna 204, 206, 209 och 210 här nedan föreslår kommer det ordinarie anslaget till de tekniska läroverken, nu 794,675 kronor, att ökas med 239,250 kronor till 1,033,925 kronor.

2. **Tekniska högskolan.** Tekniska högskolans styrelse har i underdånig skrivelse den 14 september 1917 anhållit, att vissa av högskolans lärarkollegium gjorda framställningar rörande ändringar i högskolans ordinarie stat samt om anslag på extra stat för högskolan måtte föreläggas 1918 års riksdag. Jag anhåller att få underställa Kungl. Maj:t dem av de gjorda framställningarna, vilka jag ansett böra understödjas och i detta sammanhang framläggas. Vad lärarkollegiet i avseende å de särskilda framställningarna anfört och som av styrelsen åberopats skall jag i erforderliga delar återgiva vid anmälan av desamma.

[204.]
Tekniska
högskolan.

En bland de av lärarkollegiet föreslagna ändringarna i fråga om högskolans ordinarie stat gäller den i staten upptagna specialläraren i industriell ekonomi och statskunskap med ett arvode av 6,000 kronor. I avseende härå yttrar kollegiet:

Speciallärare
i national-
ekonomi, in-
dustriell eko-
nomi samt
rättskunskap.

Av detta arvode, 6,000 kronor, avlönas för närvarande fem speciallärare för undervisning i industriell ekonomi för olika fack, nationalekonomi samt stats- och rättskunskap. För undervisning i stats- och rättskunskap har ej mera tid än 1½ föreläsningstimme för vecka under en termin kunnat anslås. Detta har även ansetts kunna vara tillräckligt med hänsyn därtill, att redan i studentexamens historiekurs ingår undervisning i statskunskap. Kursen vid tekniska högskolan omfattar därför till huvudsaklig del rättskunskap.

För att bringa benämningen å läroämnena i närmare överensstämmelse med den sålunda såsom lämpligast befunda undervisningen och då det visat sig nödvändigt att de olika delarna av ämnesgruppen handhavas av särskilda speciallärare, får kollegiet föreslå, att i högskolans stat det ifrågavarande arvodet måtte angivas skola utgå till speciallärare i nationalekonomi, industriell ekonomi samt rättskunskap.

Till arvode åt speciallärare i nationalekonomi fanns tillföre å högskolans ordinarie stat upptaget ett belopp av 1,350 kronor. Under hög-

Departement-
chefen.

[204.]

skolans omorganisation har detta arvode uppförts för en speciallärare i industriell ekonomi och statskunskap samt utökats, först medelst anslag å extra stat; arvodet är från och med år 1916 å den ordinarie staten upptaget med sitt nuvarande belopp, 6,000 kronor. I sammanhang med arvodets förhöjning angavs såsom åsyftat, att undervisningen inom den ifrågasvarande ämnesgruppen skulle uppdelas i tre olika föreläsningkurser, nämligen nationalekonomi och näringslagstiftning, industriell ekonomi samt stats- och rättskunskap. Tillräcklig erfarenhet synes nu hava vunnits rörande det lämpligaste undervisningsområdet för befattningen, och densamma lärer då böra erhålla en däremot svarande benämning. Samtidigt bör tillses, att intet formellt hinder möter för den av kollegiet omfördälda uppdelningen på olika lärare av den till befattningen hörande undervisningen. Jag vill således tillstyrka vad kollegiet i fråga om denna befattning föreslagit.

Ett stort antal av lärarkollegiets framställningar avse beredande av ökade avlöningsförmåner för åtskilliga befattningshavare vid högskolan. I den mån jag funnit mig böra biträda dessa framställningar, skall jag nu redogöra för dem.

Speciallärare
i stadsanläggningslära.

Den första av dessa framställningar grundar sig på en av specialläraren i stadsanläggningslära, docenten P. O. Hallman till styrelsen avlåten, av styrelsen till lärarkollegiet remitterad skrivelse av i huvudsak följande innehåll:

Som bekant hava de tekniska fordringarna vid samhällsbyggandet — ej endast i vad de röra sådana delar som väganläggningar, broar, vattenledningar, husens inredning och ornering m. fl. dylika detaljer — blivit huvudfrågor, och särskild lagstiftning har därom utfärdats, varför det nu torde vara lämpligt att söka verka för, att det vetande, som bibringas eleverna i detta ämne, icke blir baserat enbart på föredrag utan även på praktiska övningar under lektionstid.

Det kan visserligen vara så, att elevernas tid med övningar är strängt upptagen, men det är dock fullt tydligt redan nu, att en och annan elev visat särskilda anlag för och vilja till att bliva en god stadsbyggare i stort och att för en sådan endast teoretisk undervisning icke varit tillfyllest; att ämnet i hög grad intresserat är även uppenbart.

Jag har experimenterat med att giva eleverna en praktisk uppgift att lösa och därefter i huvudsak avgivit mina betyg; men jag har därvid tydligt funnit, att den bestämda tiden för undervisningen är otillräcklig så tillvida, att den icke medgivit några lektioner i det direkta ritningsarbetet.

I detta sammanhang kan jag ej underlåta att nämna, att den högre undervisningen för lantmätarna, vilken i ämnet i fråga går ungefär parallellt med den vid tekniska högskolan — om än lagd specialiserad för dem — från och med detta läsår utökats med ritningslektioner; och det kan väl icke vara annat än oläpligt, att tekniska högskolan skall stå efter i detta fall.

I skrivelsen hemställer Hallman, huruvida icke undervisningstiden i stadsanläggningslära kunde utsträckas, så att även några praktiska övningar medhunnas, tilläventyrs blott för dem som så särskilt önskade. Dessa kunde måhända i så fall befrias från del av annat ämne. Sedan numera stadsanläggningslära medtagits såsom obligatoriskt läroämne inom fackskolorna för väg- och vattenbyggnad och för arkitektur, hade Hallman funnit tiden vara inne att ifrågasätta föreläsningarnas utfyllande med praktiska övningar.

[204.]

I anledning av Hallmans skrivelse yttrade lärarkollegiet:

Lärarkollegiet, som inser, att enbart föreläsningar i detta ämne ej kan vara tillräckligt, särskilt för eleverna i arkitekturfackskolan, vilka böra göras väl förtrodda med det moderna samhällsbyggandet, anser sig böra biträda den gjorda framställningen och får föreslå, att undervisningstiden, för närvarande 2 timmar föreläsningar under en termin, utökas med 3 timmar övningar även under en termin, vilka borde bli obligatoriska för eleverna i fackskolan för arkitektur men frivilliga för eleverna i fackskolan för väg- och vattenbyggnad.

Om, såsom plägar ske, en föreläsningstimme räknas motsvara 2 övningstimmar, borde lärarens arvode ökas med 75 procent, eller från 900 kronor till i runt tal 1,600 kronor, innebärande en ökning av ordinarie staten med 700 kronor.

Framställningen om denna arvodesökning synes vara väl grundad. Den vidgade undervisningen i stadsanläggningslära är helt visst av behovet påkallad i en tid, då fordringarna i fråga om bildandet av olika slag av samhällen blivit i lagstiftningsväg väsentligt skärpta. Beloppet av ökningen finner jag ej oskäligt.

Departementschefen.

I fråga om höjning av arvodet till en speciallärare i läran om hiss- och transportanordningar anför lärarkollegiet:

Specialläraren i läran om hiss- och transportanordningar har för närvarande en tjänstgöringsskyldighet av 3 timmar föreläsningar och 6 timmar övningar i veckan under vårterminen. Ämnet ingår i läroplanerna för fackskolorna i maskinbyggnad och mekanisk teknologi, i skeppsbyggeri, i elektroteknik och i bergsvetenskap. Av dessa har den förstnämnda fackskolan 6 och de tre sistnämnda 3 timmar övningar i veckan. De tre sistnämnda fackskolornas övningstimmar ha således hittills måst förläggas till samma tider som mekanisternas. Därigenom har läraren haft att på samma tider leda övningarna delvis i alla fyra fackskolorna samtidigt i skilda ritsalar.

Härtill kommer, att då läraren på samma tider har att leda flera gruppers övningar, blott med svårighet besök vid industriella anläggningar kunna anordnas, enär härutinnan de olika gruppernas behov är olika både till arten och omfattningen. Dylika besök äro av stor betydelse för en rationell undervisning i ifrågavarande läroämne, enär de olika industriernas art och de lokala förhållandena spela en avgörande roll vid transportanläggningarna inom desamma.

De berörda förhållandena skulle kunna ändras till det bättre därigenom, att det

Speciallärare i läran om hiss- och transportanordningar.

[204.] stora elevantalet fördelades på grupper, vilket lämpligen kan ske, om lärarens tjänstgöring utsträcker till åtminstone 9 övningstimmar i veckan under vårterminen.

Detta skulle innebära en ökning av 25 procent av lärarens totala tjänstgöring. Enär avlöningen nu är 2,000 kronor för år, motsvarande omkring 20 kronor för föreläsningstimme och 10 kronor för övningstimme, borde avlöningen bli 2,500 kronor för år, vilket innebär en ökning av ordinarie staten med 500 kronor, som sålunda bör begäras för år 1919.

Departementschefen.

Jag har ej något att invända mot framställningen om berörda arvodesökning.

Kvinnligt skrivbiträde.

Genom beslut av 1912 års riksdag uppfördes å högskolans ordinarie stat avlöning för ett kvinnligt skrivbiträde. Avlöningen bestämdes till 1,200 kronor, därav lön 700 kronor, tjänstgöringspenningar 350 kronor och ortstillägg 150 kronor. Efter 5 år kan lönen höjas med 200 kronor och efter 10 år med ytterligare 200 kronor. Avlöningen reglerades sålunda efter den så kallade normaltypen. Tillika föreskrev riksdagen, att beträffande nämnda skrivbiträde skulle gälla vissa av riksdagen angivna villkor och bestämmelser.

I fråga om utfärdandet av de närmare stadganden rörande tillsättning av ifrågavarande biträdestjänst, kompetensfordringar för befattningen m. m., som pläga av Kungl. Maj:t meddelas, har styrelsen för tekniska högskolan anhållit, att det från styrelsen infordrade förslaget till dessa stadganden måtte få avgivas i samband med förslag till nya stadgar i övrigt för högskolan. Sådana hava varit under utarbetande och torde nu snart föreligga till Kungl. Maj:ts prövning. Vid berörda anhållan anmärkte styrelsen, att de föreskrifter rörande tillsättning m. m., som funnes i gällande stadgar, tills vidare kunde tillämpas även i fråga om skrivbiträdet. Genom beslut den 27 september 1912 biföll Kungl. Maj:t styrelsens omförmälda anhållan.

Högskolans lärarkollegium har nu föreslagit, att avlöningen för det kvinnliga biträdet skall utgå efter den för dylika biträden fastställda andra graden, det vill säga avlöningen skall utgöra 1,600 kronor, därav lön 900 kronor, tjänstgöringspenningar 550 kronor och ortstillägg 150 kronor, vartill kommer rätt till två ålderstillägg, vardera å 200 kronor, efter respektive 5 och 10 års tjänstgöring. Till stöd för detta förslag har lärarkollegiet anfört:

Under de senare åren hava kansligöromålen vid högskolan undergått en så väsentlig ökning, att extra hjälp för skrivning samt därmed jämförliga enklare göromål i ganska stor utsträckning måst anlitas.

Det fast anställda biträdet har full sysselsättning med mera krävande göromål,

såsom registrering, förande av betygsjournaler och förteckningar över de studerande, korrekturläsning med mera dylikt. Det arbete, som av henne utföres, fordrar därför mycken omtanke och stor arbetsduglighet, vadan det synes kollegiet, att de med befattningen förenade avlöningsförmånerna ej motsvara de fordringar, som måste ställas å ifrågakvarande befattningshavare. Härtill må framhållas, att vid andra statens verk och inrättningar motsvarande befattningar betalas med högre lön än vad som sker vid högskolan.

[204.]

Lärarkollegiets ifrågakvarande framställning synes mig befogad. Vad kollegiet anfört rörande beskaffenheten av biträdets arbete och de krav, som måste ställas å befattningens innehavare, angiver enligt min mening, att befattningen är av natur att böra hänföras till den för mera kvalificerad arbetskraft avsedda högre avlöningstyp, den nuvarande andra graden, som i lärarkollegiets framställning avsetts.

Departement-
schefen.

För den sålunda ändrade befattningen böra i tillämpliga delar gälla enahanda villkor och bestämmelser, som av riksdagen fastställts beträffande den nuvarande biträdesebefattningen, samma villkor och bestämmelser, som återfinnas i nådiga kungörelsen den 10 juni 1912 angående allmänna villkor och bestämmelser att gälla för vissa å domstolars, ämbetsverks och myndigheters stater uppförda biträdesebefattningar.

Den nuvarande biträdesebefattningens innehavarinna, vilken naturligen ej haft något att invända mot befattningens tillämnade förändring, åtnjuter för närvarande en avlöning av 1,200 kronor. Hon skulle, enligt vad upplysts, först med ingången av år 1919 komma i åtnjutande av ett ålders-tillägg å 200 kronor och således nå en avlöning av 1,400 kronor. Såsom innehavarinna av den andra gradens biträdesebefattning, vartill hennes nuvarande tjänst enligt vad föreslagits skulle komma att förvandlas, kommer hon att uppbära en begynnelseavlöning av 1,600 kronor. Någon rätt för henne att tillgodoräkna sig föregående tjänstgöring för erhållande av ålders-tillägg i den förändrade befattningen, vilket under vissa förutsättningar skulle kunna äga rum, har ej ifrågasatts och är i alla händelser på grund av vad jag meddelat rörande biträdets avlöningsförhållanden utesluten.

Ålderstilläggen vid den förändrade befattningen komma att utgå av åttonde huvudtitelns förslagsanslag: ålderstillägg.

En grupp av de anslagsäskanden, som lärarkollegiet framställt, gäller biblioteket. Till grund för lärarkollegiets förslag härom ligger en av högskolans biblioteksnämnd verkställd utredning. Denna är framlagd i en skrift, undertecknad av professorerna vid högskolan O. E. Lundholm, V. K. A. Fellenius, J. G. Petré, I. L. Wahlman, H. B. M. Pleijel, C. A. Heuman och C. F. Kullgren. I utredningen framhålls nödvändigheten av att kraftiga och skyndsamma åtgärder vidtagas för att åtminstone i någon mån söka

[204.] förbättra de synnerligen brydsamma förhållanden, i vilka biblioteket, enligt biblioteksnämndens mening, för närvarande befinner sig på grund av otillräckligt årsanslag, otillräcklig och otillräckligt avlönad personal samt otillräckliga lokalutrymmen.

Bibliotekets
årsanslag.

I avseende å årsanslaget återgiver nämnden till en början följande uttalande av 1906 års kommitté för den högre tekniska undervisningens ordnande:

Det årliga anslaget till biblioteket, som förut utgjorde 3,500 kronor, höjdes av 1898 års riksdag allenast till 4,500 kronor, ehuru 1890 års kommitté gjort framställning om ett högre belopp. Hela bokförrådet utgjorde vid mitten av år 1907 något över 28,000 volymer.

Sedan lång tid tillbaka har emellertid detta anslag visat sig vara för knappt, för att det vetenskapligt-tekniska bibliotek, varpå högskoleundervisningen måste stödja sig, skulle kunna tidsenligt motsvara även mycket moderata anspråk. Och om det nämnda anslaget redan under närvarande förhållanden är otillräckligt, bliver naturligtvis detta i ännu högre grad fallet, då högskolan utvidgas och utvecklas. Den omfattande utländska litteraturen med dyrbara planschverk och tidskrifter på teknikens olika områden har hittills icke kunnat representeras på ett sätt, som motsvarar undervisningens krav och behovet av vetenskapliga hjälpmedel, och biblioteket kan därför naturligen ej heller uthärda någon jämförelse med motsvarande institutioner vid utländska högskolor. Vid den betydande ökning av elevernas antal och av anspråken på en gedigen ingenjörsutbildning, som med kommitténs förslag avses, bliver därför en ökning av hjälpmedlen för bibliotekets tidsenliga utveckling i hög grad av behovet påkallad.

Vid närmare undersökning av hithörande omständigheter och med ledning av motsvarande förhållanden vid sådana medelstora utländska högskolor, som hava en med tekniska högskolan jämförbar ställning, har kommittén kommit till det resultat, att för avhjälpande av de närmaste behoven anslaget till biblioteket ej bör bestämmas till lägre belopp än 12,000 kronor årligen.

Ur vederbörande departementschefs anförande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 10 mars 1911, i utdrag bilagt propositionen om tekniska högskolans omorganisation (nr 124/1911), åberopar biblioteksnämnden uttalanden, som utvisa, att departementschefen ej haft någon erinran att göra vid kommitténs förslag att höja statsanslaget till biblioteket till 12,000 kronor. Särskilt synes det mig angeläget, anmärker departementschefen, att högskolans bibliotek kommer i fullgott stånd, så att såväl lärare och elever som uppfinnare och andra för tekniska spørsmål intresserade där må finna den fullständiga facklitteratur, utan vilken ett framgångsrikt studium icke är möjligt.

Vidare omförmäler biblioteksnämnden hurusom de år 1910 tillkallade sakkunniga för fortsatt beredande av frågan om den högre tekniska undervisningens ordnande — vilka, säger nämnden, stodo inför nödvändigheten

att i möjligaste mån nedpruta anslagskraven för att snarast möjligt ernå åtminstone en partiell lösning av högskolans allt mer brännande byggnads- och omorganisationsfrågor — i sitt den 12 december 1910 avgivna utlåtande föreslog, att anslaget till biblioteket under åren 1912 och 1913 skulle utgå med 8,000 kronor årligen samt år 1914 med 10,000 kronor för att ökas till 12,000 kronor, då högskolan blivit fullständigt ordnad. Dessförinnan hade styrelsen i underdånig skrivelse av den 14 oktober 1910 rörande högskolans anslagsbehov för år 1912 ävenledes hemställt om biblioteksanslagets höjande från 4,500 till 8,000 kronor.

De sakkunnigas uttalanden föranledde departementschefen att i sitt nyssberörda anförande ytterligare betona angelägenheten av att vid högskolan få tillgång till ett förstklassigt bibliotek. »Med hänsyn», säger departementschefen, »till de höga pris, som litteratur å ifrågavarande område på grund av utstyrelsen med dyrbara ritningar och planscher samt sin förhållandevis ringa spridning betingar, är det uppenbart, att det nuvarande anslaget å 4,500 kronor behöver väsentligen höjas. Jag ansluter mig alltså till högskolestyrelsens och de sakkunnigas förslag härutinnan.»

I enlighet härmed äskades i Kungl. Maj:ts ovannämnda proposition år 1911 en höjning av bibliotekets årsanslag till 8,000 kronor. Förslaget härom bifölls av riksdagen. Anslaget har sedan förblivit oförändrat.

Efter erinran om de höjningar, som årsanslaget sålunda undergått, och om de framkomna önskemålen rörande dess ytterligare ökande anför biblioteks nämnden för egen del:

Under de tre år, undertecknade i egenskap av biblioteks nämnd haft att besluta rörande inköp av böcker och tidskrifter, ha vi kunnat till fullo övertyga oss om, att detta biblioteksanslag, 8,000 kronor, är i hög grad otillräckligt. Endast genom ett ideligt prutande och jämkande de olika facken emellan har det varit möjligt att något så när nöjaktigt tillgodose de allra oundgängligaste behoven. I många fall har en ny, särskilt betydelsefull tidskrift icke kunnat anskaffas med mindre man avbeställt en äldre, som icke ansågs i lika hög grad nödvändig, ett förfaringssätt, som naturligtvis i och för sig är högst betänkligt, då tidskrifternas relativa betydelse ofta kan på kort tid omkastas. Biblioteket saknar fortfarande hela serier av för den tekniska undervisningen och forskningen ytterst viktiga tidskrifter, vilkas anskaffande med hittills varande årsanslag legat utom möjlighetens gräns. Detsamma gäller även — om också icke i lika kännbar grad — om den icke periodiska facklitteraturen. Också höra klagomål över luckor i bibliotekets litteraturförråd till ordningen för dagen såväl från allmänhetens sida som från högskolans lärare och studenter.

Vid de flesta utländska tekniska högskolor äro biblioteken i besittning av ett flertal exemplar av de större och viktigare handböckerna inom olika områden. Detta har även i fråga om härvarande bibliotek varit ett önskemål, som ofta framställts men hittills icke kunnat förverkligas. Endast i ett par undantagsfall har det ansetts alldeles ofrånkomligt att åtminstone inköpa två exemplar av respektive arbeten.

Den, som besöker biblioteket någon av de första dagarna under en lästermin.

[204.]

skall i expeditjonsrummet finna en lång kö av lånesökande studenter, och säkert är, att endast de, som därvid äro mest påpassliga, ha någon utsikt att icke bli alldeles lottlösa. En vecka in på terminen är bibliotekets förråd av modernare och aktuell facklitteratur merendels fullständigt länsat. För att något så när reglera fördelningen har man måst tillgripa utvägen att fastställa en mycket kort lånetid, en åtgärd, som givetvis dels medför högst väsentligt ökat arbete för bibliotekspersonalen, dels i många fall betydligt förringar den nytta, som boklånen eljest kunde medföra.

Att allmänheten, som under de senare åren i långt större utsträckning än förut uppsökt biblioteket, under sådana förhållanden beklagligtvis alltför ofta måst återvända med oförrättat ärende, är lätt att inse.

Biblioteksanslagets knapphet har också till följd, att högskolans lärare, i vida större utsträckning än rimligtvis kan fordras, bliva hänvisade till egna resurser för att något så när hålla sig à jour med den nyare facklitteraturen. Även högskolans speciella institutioner måste ofta för bokinköp använda ganska mycket av sina för instrument, utensilier och undervisningsmateriell avsedda medel, något som åtminstone till en del skulle kunna undvikas, om bibliotekets årsanslag stode i mera rimlig proportion till behovet.

Visserligen ha de senare krigsåren även på det tekniska området medfört en viss stagnation i litteraturproduktionen eller åtminstone i det från utlandet kommande litteraturflödet, vilket i flera fall hämmats genom exportförbud, och denna omständighet har i förening med kursfallet på utländskt mynt i någon mån avlastat bibliotekets budget, så att någon mindre summa kunnat användas för särskilt behövliga kompletteringar av tidskriftsförrådet. Till allra största delen har emellertid nämnda avlastning kompensats genom det stegrade priset på tidskrifter och böcker, och kanske framför allt på bokband. Om bokbindarnas priser fortfara att gå i höjden, vilket nog tyvärr är att befara, måste man väl snart tillgripa utvägen att låta en stor del av bibliotekets nyinköpta böcker och tidskrifter ligga oinbundna, varmed då måste följa en väsentlig begränsning av utlåningen, till stort förfång för utnyttjandet.

Under krigsåren ha i Sverige framvuxit ett flertal nya industrier, särskilt på det kemiskt-tekniska området, och härigenom har anskaffandet av en del speciella facktidskrifter blivit ett ännu mer trängande behov, vilket emellertid endast i mycket obetydlig mån kunnat tillgodoses.

När kriget en gång tar slut, har man med all sannolikhet att motse en produktion inom den tekniska litteraturen av hittills oanad omfattning. Om tekniska högskolans bibliotek icke då står något så när rustat med nödiga ekonomiska resurser, kan det riskera att bli efter i en sådan grad, att det kanske för lång framtid är ohjälpligt. Ty det är att märka — och i detta avseende har biblioteket redan inhöstat mängen bitter erfarenhet — att tekniska böcker och tidskrifter, som av ett eller annat skäl icke förvärvats vid utgivningen, ofta efter några få år äro slutsålda och sedan icke stå att få för penningar. Någon gång kan det ju hända, att de kunna anskaffas på antikvarisk väg, men ofta då till väsentligt högre och i många fall för vårt bibliotek oöverkomliga pris.

Högskolans bibliotekarie H. Lindstedt har senast i en inlägga till styrelsen den 9 maj 1917 framhållit nödvändigheten av att bibliotekets årsanslag skyndsammast och avsevärt höjes, och häri vill biblioteksnämnden, såsom framgår av det föregående, för sin del på det kraftigaste instämma. Vad beträffar det erforderliga beloppets storlek måste det anses uteslutet att gå under den summa av 12.000 kronor, som redan av 1906 års kommitté ansågs som ett minimikrav för avhjälpan av de närmaste behoven.

De år 1910 tillkallade sakkunniga tänkte sig visserligen, såsom ovan anförts, att årsanslagets höjande till 12.000 kronor skulle kunna uppskjutas, tills »högskolan blivit fullständigt ordnad» — vilket man då hoppades skola ske tämligen snart — men å andra sidan föreslog de redan för år 1914 10.000 kronor, och detta belopp måste nu på grund av de allmänna prisförhöjningarna anses motsvara minst 12.000 kronor. Det är vår övertygelse, att denna summa redan nu är för låg och i en snar framtid kommer att visa sig alldeles otillräcklig, så att den måste ytterligare höjas. Då emellertid bibliotekets lokalresurser för närvarande äro ytterst begränsade, såsom nedan närmare utvecklas, torde det vara lämpligt att tills vidare stanna vid nämnda belopp.

Biblioteksnämnden yttrar sig härefter om bibliotekspersonalen, vilken densamma, såsom redan nämnts, finner vara otillräcklig och därtill otillräckligt avlönad. Nämnden anför:

Bibliotekarien. Biblioteksamanuensen. Extra biträde vid biblioteket.

Bibliotekets personal utgöres för närvarande av en bibliotekarie och en biblioteksamanuens med arvoden å respektive 2.400 kronor och 1,200 kronor. Förut voro dessa arvoden respektive 1.000 kronor och 400 kronor, men föreslogos av 1906 års kommitté höjda till nämnda belopp, vilka även av 1911 års riksdag beviljades.

Om denna höjning är betydande, ha ock göromålen betydligt ökats. Biblioteket halles numera under terminerna öppet för allmänheten alla veckodagar (med tillsammans 16 timmar), i stället för förut endast 3 dagar (med tillsammans 6 timmar). Högskolans lärare, som väl äro bibliotekets största »arbetsgivare», utgjorde under värterminen 1917 107, i stället för 66 tio år tidigare. Samtidigt har antalet studerande vid högskolan stigit från omkring 400 till omkring 500 och kommer väl under de närmaste åren att ökas med ytterligare ett hundratal. Bokförrådet har under samma tid ökats från omkring 28.000 till omkring 36,000 volymer. Man har icke längre kunnat undanskjuta att utgiva en tryckt supplementskatalog, och det måste sörjas för dess fortsättande, så att de förra, i detta avseende mycket otillfredsställande förhållandena icke återkomma.

Utom dessa ha en del andra omständigheter tillkommit, vilka icke varit förutsedda av kommittén vid dess uppgörande av förslag rörande bibliotekspersonalens arvoden. Med den alltmer stegrade produktionen av teknisk litteratur har det visat sig nödvändigt att underkasta förslagen om inköp av böcker och tidskrifter en vida mer ingående prövning, och om än biträde härvid lämnas av den för ändamålet tillsatta biblioteksnämnden, faller dock huvudparten av detta arbete på bibliotekarien och biblioteksamanuensen, vilka fungera den förra som föredragande, den senare som sekreterare i nämnden. En annan och väsentligt större arbetsökning har tillkommit genom den i och för sig lyckliga omständigheten, att högskolans elever genom de uppställda fordringarna på ett självständigt och i allmänhet på ingående litteraturstudier grundat examensarbete blivit föranledda att utnyttja bibliotekets resurser i vida intensivare grad än förut. Men även från allmänhetens sida har biblioteket under de senare åren blivit långt mera frekventerat än förut varit fallet. Bibliotekarien påpekar detta förhållande i den förut omnämnda inlagan och tillägger rörande orsakerna följande:

»Delvis torde detta bero på den omständigheten, att vetenskapsakademiens bibliotek år 1913 utflyttades till Frescati och därigenom blivit svårtillgängligare för den studerande allmänheten, men sedermera även av den orsaken, att, sedan krigets verkningar gjort sig gällande hos oss och i stor utsträckning frampressat ny företagsamhet inom olika industrier att försöka i Sverige tillverka varor eller ersättningar för varor,

[204.]

vilka förut erhållits från utlandet, ingenjörer och teknici i större utsträckning än förut uppsöka biblioteket för att begagna sig av dess resurser.»

Alltnog, förhållandena äro nu sådana, att biblioteksarbetet fullständigt lägger beslag på bibliotekariens tid och arbetskraft och även tar i anspråk biblioteksamanuensens tid i en utsträckning, som icke kan anses skäligt ersatt med nuvarande arvode. Biblioteks nämnden vill därför härmed föreslå, att hemställan göres om förhöjning av arvodet för bibliotekarien från nuvarande 2,400 kronor till 3,500 kronor och för biblioteksamanuensen från nuvarande 1,200 kronor till 1,600 kronor.

I än högre grad blir detta motiverat, om bibliotekets årsanslag i enlighet med vad ovan föreslagits blir höjt från nuvarande 8,000 kronor till 12,000 kronor, då härmed måste följa en högst väsentligt ökad arbetsbörda för personalen. Det måste då bli absolut nödvändigt att i stor utsträckning anlita extra arbetshjälp.

Detta har även under nuvarande förhållanden vid många tillfällen varit i hög grad av behovet påkallat ehuru omöjligt att reali-era, då inga medel härför stått till bibliotekets förfogande. Särskilt har ett sådant behov gjort sig gällande vid början och slutet av terminerna, då en fullständig rusning äger rum för utfående och återlämnande av boklån, varvid bibliotekspersonalen för att förekomma stockning i bibliotekets verksamhet måst arbeta efter stängningstiden till långt ut på nätterna. En hel del välbehöfliga arbeten ha måst tills vidare undanskjutas av brist på arbetskrafter. Så har exempelvis ordnandet och inregistreringen av den stora boksamling (omkring 2,000 volymer), som biblioteket för tre år sedan erhöll i gåva av framlidne ingenjören Carl Nyströmers stärbhus, ännu icke kunnat påbörjas, detta till icke obetydligt förfång, då densamma innehåller en stor del mycket värdefull litteratur.

På grund av det sagda finner biblioteks nämnden det synnerligen önskvärt, att ett icke alltför knappt tillmätt anslag ställes till bibliotekets förfogande för bestridande av erforderlig extra arbetshjälp, däri inbegripet såväl enklare handräckning som mera kvalificerad hjälp, såsom med katalogisering och dylikt. I det förra avseendet har bibliotekarien framställt önskemålet, att vid biblioteket anställas en särskild, i bokbinderiarbete något kunnig vaktmästare med de för sådan tjänst vanliga löneförmånerna, vilken skulle ha att biträda vid expeditionen med böckernas nedtagande, återuppställande och ordnande, deltaga i övervakandet av läsesalen — vars tillgänglighet för allmänheten sålunda skulle kunna utsträckas utöver expeditionstiderna för utlåning — utföra enklare bokbinderiarbeten, kollationera köp och till och från bokbindaren sända böcker samt gå med diverse förekommande budsändningar för bibliotekets räkning ävensom biträda vid revideringar.

Biblioteks nämnden, som till fullo inser önskvärdheten av att en dylik vaktmästarbefattning inrättades, förmodar dock, att en mera provisorisk anordning för nuvarande skulle vara lättare att genomföra och även befinnas, åtminstone tills vidare, för ändamålet tillräcklig. Biblioteks nämnden vill därför föreslå, att ett årligt anslag av 1,500 kronor ställes till styrelsens förfogande för att efter förslag av bibliotekarien användas till bestridande av kostnaderna för vid biblioteket behövlig extra arbetshjälp.

I fråga om behovet av utökade lokaler innehåller biblioteks nämndens framställning följande:

Den nuvarande bibliotekslokalen har en sammanlagd golvyta av cirka 300 kvm., fördelade på sex egentliga rum, två tamburer, en skrubben och en korridor, de båda senare med sekundär dager. Ett av rummen utgör tillika arbets- och expediti-

Tillökning
av biblioteks-
lokalerna.

rum för högskolans kamrerare. Av de övriga användes ett till läsesal, ett annat till läneexpeditionen och ett tredje till arbetsrum för bibliotekspersonalen. Samtliga rummen — inklusive tamburerna, skrubben och korridoren — måste emellertid tillika användas som bokmagasin, och väggarna äro från golv till tak klädda med hyllor, varjämte även fristående sådana äro uppställda överallt, där plats finnes.

Hyllfackens sammanlagda längd utgjorde år 1908 enligt en av dåvarande bibliotekarien verkställd utredning omkring 800 meter, däri icke inberäknade en del hyllor, som genom sin placering äro så gott som oåtkomliga. Sedan dess ha visserligen en del smärre ändringar vidtagits genom upptagande av dörröppningar m. m., varigenom hyllängden något minskats, men för en överslagsräkning torde man kunna utgå från anförda siffra. Då nu 1 hyllmeter enligt vedertagen bibliotekspraxis beräknas rymma i medeltal 30 volymer, finner man, att den befintliga hyllängden under normala förhållanden skulle lämna utrymme endast för omkring 24,000 volymer.

Till denna storlek uppgick bibliotekets bokförråd redan vid slutet av år 1897. För allt, som sedan tillkommit, utgörande vid pass 12,000 volymer eller en tredjedel av hela bokförrådet, har således endast genom extra ordinära åtgärder erforderlig plats kunnat beredas.

Också hade man redan på nyåret 1899, då undertecknad Heuman erhöll anställning vid biblioteket, börjat med att på sina ställen uppställa böckerna i dubbla rader. Sedermera har även här och där placering i tredubbla rader tillgripits. Naturligtvis har det därvid ofta blivit nödvändigt att avbryta den systematiska uppställningsordningen, och speciellt hava tidskrifterna under årens lopp totalt förlorat sin ursprungliga planmässiga uppställning. Det behöver ej sägas, vilka olägenheter detta innebär, icke minst för högskolans lärare, som för vinnande av nödig arbetsro helst bedriva sina litteraturstudier i biblioteket på tider, då detta icke är tillgängligt för allmänheten, och därvid ofta bliva nödsakade att utan bibliotekspersonalens hjälp leta rätt på det de behöva. Särdeles besvärligt blir ett sådant letande, då bokhyllorna som här gå högt i tak.

Till en början kunde man emellertid något så när reda sig med de omnämnda nödfallsåtgärderna, så länge de kunde inskränkas till att drabba endast äldre, mindre efterfrågade böcker och tidskrifter. Men i den mån man måste fortgå på samma väg, blevo förhållandena allt mer och mer olidliga. Nu synes man ha kommit till den punkt, där denna väg icke mer är framkomlig. På allra sista tiden har man i själva verket måst tillgripa ännu betänkligare sätt för böckernas placering, i det i en del fall till och med själva golvet måst tagas till hjälp.

En för allmänheten särskilt kännbar följd av utrymmesbristen är, att det endast i obetydlig mån varit möjligt tillgodose önskemålet om ett referensbibliotek i läsesalen, då hyllorna där från golv till tak äro upptagna av tidskriftsband. Ej heller finnes där tillräcklig plats för årets löpande tidskrifter, utan en stor del av dessa måste placeras i de inre biblioteksrummen och äro således icke omedelbart tillgängliga för de besökande.

För bibliotekspersonalens vidkommande medför den nämnda nödtvungna uppställningen av böckerna i dubbla, eventuellt tredubbla rader givetvis i första hand ett mångdubbelt ökat besvär vid deras nedtagande och återuppställande. Men därtill kommer, att det olidligt tränga utrymmet över huvud verkar ytterligt försvårande, ja delvis fullständigt förlamande på allt ordnat arbete inom biblioteket. Så saknas lämplig plats för exponering av de till påseende inkomna böckerna, för uppställande av nyförvärvade arbeten för inregistrering och katalogisering, för ordnande av böcker

[204.]

och tidskrifter, som skola avgå till bokbindaren eller återkomma därifrån, o. s. v. För närvarande hota också såväl rums- som arbetssvårigheterna att fullständigt växa personalen över huvudet.

Av det anförda torde till fullo framgå, att det för biblioteket är ett i högsta grad trängande behov att snarast möjligt erhålla ökat utrymme. Härtill har nu också en möjlighet yppat sig, då genom högskolans nu försiggående partiella överflyttning till nybyggnaderna vid Valhallavägen en del ovanpå den nuvarande bibliotekslokalen belägna rum blivit utrymda, vilka ej äro för annat ändamål oundgängligen erforderliga. Dessa rum skulle då kunna genom en spiraltrappa förenas med något av de nuvarande biblioteksrummen och därigenom göras lättare tillgängliga.

Med iakttagande av största möjliga sparsamhet i fråga om golvutrymmet torde man i dessa rum kunna uppställa hyllor med en sammanlagd hylllängd av omkring 400 meter, vilket alltså enligt ovan angivna beräkningsgrund skulle kunna räckta för magasinering av omkring 12.000 volymer. Detta är det överskott, varmed det i närvarande stund befintliga bokförrådet överskjuter det, som normalt kan inrymmas i de nuvarande bibliotekslokalerna. För att bereda plats för de närmast följande årens nyförvärv måste man således åter tillgripa åtgärden att placera de äldsta böckerna och tidskrifterna i dubbla rader eller eventuellt inhysa desamma på vinden. Under avvaktn och förhoppning på att det av högskolans myndigheter upprepade gånger framlagda förslaget om fullständigt utbyggande av lokalerna vid Valhallavägen snart förverkligas, torde man dock på detta sätt kunna hjälpligt reda sig, åtminstone under några år framåt.

Givetvis bör på en sådan provisorisk inredning nedläggas minsta möjliga kostnader. Även med användande av de allra enklaste anordningar torde dock icke kostnaden kunna beräknas lägre än till 3 kronor för löpande hyllmeter, alltså motsvarande en summa av inalles 1,200 kronor. Till jämförelse må meddelas, att för hyllor av det slag, som använts i vetenskapsakademiens nya bibliotek vid Frescati, enligt uppgift av den firma (Isaksson & C:o), som utfört arbetet därstädes, priset för dagen för löpande hyllmeter belöper sig till omkring 12 kronor (för dubbelhyllor) å 16 kronor (för enkelhyllor).

För en längre tid än omkring fem år framåt kunna dessa provisoriska anordningar under inga omständigheter anses vara tillräckliga. Om det visar sig, att biblioteket icke heller efter denna tid har utsikt att få överflytta till nya tidsenliga lokaler, måste mera genomgripande åtgärder vidtagas, för att biblioteket över huvud skall kunna på ett något så när tillfredsställande sätt fylla det ändamål, som därmed är avsett.

Biblioteksnämnden avslutar sin utredning med en sammanställning av de här ovan omförmälda för de särskilda ändamålen avgivna äskandena.

Lärarkollegiet har förklarat sig anse den gjorda framställningen, som grundade sig på för kollegiet väl kända behov, vara till alla delar synnerligen beaktansvärd. Anslagen till extra arbetshjälp och till bibliotekslokalens tillökande ansågos böra uppföras å extra stat; övriga av biblioteksnämnden avsedda behov borde tillgodoses genom höjning av vederbörande å ordinarie stat uppförda anslag.

Biblioteksnämndens ovan återgivna utredning är tillräckligt talande för att många ord skulle ytterligare behövas till påvisande av bibliotekets stora behov av höjt årsanslag och större lokalutrymme. Bibliotekets tillstånd är tydligen ej sådant som anstår landets främsta tekniska läroanstalt i fråga om möjlighet vare sig att anskaffa behöflig litteratur eller att hålla densamma i erforderlig mån lätt tillgänglig för studier på stället eller för hemlån. Jag är alltså sinnad att föreslå utverkande av de i nu berörda avseenden begärda anslagsbeloppen, 4,000 kronor å ordinarie stat till ökande av bibliotekets årsanslag från 8,000 kronor till 12,000 kronor samt 1,200 kronor å extra stat till provisorisk inredning av nya bibliotekslokaler.

Vad biblioteksnämnden anfört rörande behovet av höjda arvoden till bibliotekarien och biblioteksamanuensen samt av anslag till extra arbets-hjälp har jag ock funnit övertygande. Så till vida har jag ansett mig böra avvika från nämndens förslag härutinnan, att enligt min mening höjningarna av de båda å ordinarie stat uppförda befattningshavarnas arvoden böra begränsas till 600 kronor för bibliotekarien och 300 kronor för biblioteksamanuensen. Höjningen utgör för vardera 25 procent av nuvarande avlöningsförmåner, och om densamma beviljas, komma arvodena att utgöra respektive 3,000 kronor och 1,500 kronor.

Bland de av högskolestyrelsen till Kungl. Maj:t framburna anslags-askandena avse åtskilliga avlöningsförhållandena för vaktmästare, laboratorietjänare med flera lägre befattningshavare.

Å högskolans ordinarie stat äro för närvarande uppförda:

1 förste vaktmästare med en avlöning av.....	kronor	1,500: —
1 vaktmästare » » » »	»	1,200: —
4 laboratorietjänare, vardera med en avlöning av.....	»	1,200: —
1 maskinist med en avlöning av	»	1,200: —
2 portvakter, vardera med en avlöning av	»	150: —

Vaktmästare,
laboratorie-
vaktmästare,
verkmästare,
maskinister,
reparatör,
portvakter
samt vakt-
mästare, till-
lika prepara-
tor.

Portvakternas avlöning utgår i form av arvode. De övrigas avlöning är efter vanliga grunder uppdelad i lön och tjänstgöringspenningar samt ortstillägg, för förste vaktmästaren respektive 900 kronor, 450 kronor och 150 kronor, för en var av de övriga respektive 700 kronor, 350 kronor och 150 kronor. För dem, som hava sin avlöning sålunda fördelad, kan lönen efter 5 år höjas med 100 kronor och efter 10 år med ytterligare 100 kronor. Enligt en i staten intagen anmärkning 2 skall för dessa, därest de i sin ifrågavarande egenskap åtnjuta fri bostad och bränsle, ortstillägg ej utgå ävensom å lönen avdragas 100 kronor årligen. I en annan anmärkning, 1, bestämmes, att av laboratorietjänarna två äro anställda vid

[204.] kemiska laboratoriet, en vid bergsskolan samt en vid elektrotekniska och fysiska laboratorierna.

Då de nya högskolebyggnaderna började närma sig sin fullbordan, beviljades anslag å extra stat till arvoden åt ytterligare erforderlig personal av vaktmästare, laboratorietjänare med flera. Detta skedde först för senare hälften av år 1916. För vartdera av åren 1917 och 1918 har av riksdagen beviljats medel till dylika arvoden, utgörande för år 1918:

för en vaktmästare	kronor 1,175: —
» en laboratorietjänare vid bergsskolan, två laboratorietjänare vid elektrotekniska och fysiska laboratorierna samt tre laboratorietjänare vid mekaniska laboratorierna, vardera	» 1,175: —
» en verkmästare	» 2,000: —
» en maskinist	» 1,600: —
» en reparatör	» 1,200: —
» två portvakter tillhopa	» 300: —

Arvodena för vaktmästaren och laboratorietjänarna äro satta till ett belopp, som för en ordinarie befattningshavare med avlöning av 1,200 kronor ungefär skulle återstå efter avdrag av vederbörandes pensionsavgift.

Enligt lämnat medgivande hava verkmästaren och maskinisten ägt att utöver det kontant utgående arvodet åtnjuta förmån av fri bostad och bränsle. Därest dylik förmån bereddes vaktmästaren och laboratorietjänarna, skulle, enligt tillika lämnad föreskrift, å deras arvode avdragas ett belopp, motsvarande vad som i pensionsavgift skulle frångått dem, om de varit ordinarie innehavare av befattningarna.

Såsom av det anförda synes hava de å extra stat uppförda befattningshavarna väsentligen behandlats såsom om de varit ordinarie innehavare av befattningarna. Att de fortfarande fått stå å extra stat har berott på vederbörandes önskan att hava tillräckligt rådrom för bedömande av de anställdas lämplighet att antagas till ordinarie befattningshavare.

Nu har emellertid lärarkollegiet — och med kollegiet högskolestyrelsen — gjort framställning om att de 6 laboratorietjänarna, verkmästaren, maskinisten och reparatören måtte bliva uppförda å ordinarie stat från och med år 1919. Kollegiet upplyser, att verkmästar- och maskinistbefattningarna uppehållits sedan slutet av år 1916 och att de övriga befattningarna samtliga komme att före utgången av år 1917 bestridas av tillförordnade innehavare. De kontanta avlöningsförmånerna begäras satta för laboratorietjänarna till 1,200 kronor och för övriga till samma belopp

som nu å extra stat utgå för dem, respektive 2,000 kronor, 1,600 kronor och 1,200 kronor. För de tre sistnämnda påyrkas, att de utöver den kontanta avlöningen skola berättigas åtnjuta fri bostad och bränsle. Till stöd härför åberopas, att deras kontanta avlöningar komma att väsentligt understiga vad 1906 års kommitté för dessa befattningshavare föreslagit — kommittén hade för övrigt tänkt sig, att de utöver den kontanta avlöningen skulle komma i åtnjutande av berörda naturaförmåner. Kollegiet anmärker vidare, att på omförmälda befattningshavare måste ställas stora krav i fråga om särskild utbildning.

Beträffande rätt till ålderstillägg har kollegiet velat särskilt tillgodose verkmästaren och maskinisten genom förslag att deras ålderstillägg skulle sättas ganska höga i förhållande till lönen: 250 kronor efter 5 års och ytterligare 250 kronor efter 10 års tjänstgöring. För laboratorietjänarna och reparatören ifrågasättes ej ålderstillägg till belopp utöver det i motsvarande fall vanliga, 100 kronor, att utgå ett efter 5 och ytterligare ett efter 10 års tjänstgöring.

Lärarkollegiet finner vidare skäligt, att de personer, vilka såsom tillförordnade innehåft i det föregående omförmälda befattningar av olika slag, måtte, därest de antagas till ordinarie innehavare av desamma, få för åtnjutande av ålderstillägg räkna sig till godo den tid, de därförinnan innehåft anställning vid högskolan.

Jag har här talat om laboratorietjänarna med den benämning, de för närvarande hava. Lärarkollegiet finner emellertid denna benämning mindre lämplig och föreslår, att de i stället kallas laboratorievaktmästare, ett namn, som bättre överensstämmer med namnen å andra liknande befattningar i statens tjänst.

Såsom av det föregående synes, skulle av de å extra stat nu uppförda befattningshavarna fortfarande komma att kvarstå en vaktmästare och två portvakter. Deras befattningar komma nämligen, såsom lärarkollegiet anmärkt, att bliva behövliga blott till dess högskolans fullständiga utbyggande genomförts. Lärarkollegiet erinrar vidare, att samtidigt med att den nya maskinistbefattningen överflyttas till ordinarie stat, den å sådan stat nu uppförda maskinistbefattningen kan försättas å extra stat. Även densamma komme att bliva obehövlig efter högskolans fullständiga utbyggande.

Vid överbägande av nu omförmälda del av lärarkollegiets och styrelsens anslagsäskanden är det först anledning att erinra om den allmänna reglering av vaktmästares med flera likställda befattningshavares avlöningsförhållanden, som torde komma att framläggas för 1918 års riksdag. Om

Departa-
mentschefen.

[204.] man i likhet med mig anser yrkandena om vederbörande laboratorietjänar- (vaktmästar-), verkmästar-, maskinist- och reparatörsbefattningars överflyttning å ordinarie stat förtjänta att vinna avseende, kunde man synas böra ställa framställningen om denna åtgärd i närmaste samband med en eventuell proposition rörande allmän reglering av avlöningsförhållandena för vaktmästare och likartade befattningshavare. Jag har dock trots mig böra redan i förevarande sammanhang göra framställning om berörda överflyttning. Det har nämligen synts mig angeläget att oberoende av en dylik propositions avlåtande och den eventuella framgången av däri förekommande förslag redan nu söka utverka vederbörande befattningars försättande å ordinarie stat och därigenom under alla förhållanden tillförsäkra befattningshavarna den tryggare ställning, som detta medför. Det torde vara mig förbehållet att, därest en proposition av ovan antydd innebörd kommer till stånd, i sammanhang med denna göra de framställningar om ändring i vederbörandes avlöningsförmåner, vartill omständigheterna må föranleda.

Jag vill alltså tillstyrka förslaget om de av högskolans myndigheter avsedda befattningarnas uppförande på ordinarie stat, dock med en av förhållandena påkallad modifikation. Såsom nämnts anvisar styrelsen såsom en lämplig åtgärd att, samtidigt med den nu å extra stat uppförda maskinistbefattningens överflyttande å ordinarie stat, den nu å ordinarie staten uppförda maskinistbefattningen försättes å extra stat. Sistnämnda befattning är emellertid besatt med ordinarie innehavare. Denne tjänstgör för närvarande å den extra maskinistbefattningen, och avsikten är att han skulle övergå till denna bättre avlönade befattning vid dess uppförande å ordinarie stat. Saken synes mig bäst ordnas sålunda, att avlöningen vid den nuvarande å ordinarie stat uppförda maskinistbefattningen höjes till belopp, som avsetts för den tilltänkta nya maskinistbefattningen å ordinarie stat. Tillika uppföres å extra stat en maskinistbefattning med arvode motsvarande avlöningen vid den nuvarande ordinarie befattningen med vederbörlig minskning för beloppet av pensionsavgift vid ordinarie tjänst. Arvodet skulle då komma att utgöra 1,175 kronor.

Jag talade om det belopp, »som avsetts för den tilltänkta nya maskinistbefattningen å ordinarie stat». I själva verket är det så, att de arvodesbelopp, som för nu ifrågavarande befattningar bestämts å extra stat efter avdrag i vissa fall med belopp, motsvarande pensionsavgift, nära avpassats efter vad man tänkt sig för befattningarna såsom uppförda å ordinarie stat. I enlighet därmed är ock lärarkollegiets förslag avfattat.

För laboratorievaktmästarna — denna benämning torde böra upptagas för *samtliga* laboratorietjänarna — och reparatören skulle alltså avlöningen

upptagas till 1,200 kronor, därav 700 kronor lön, 350 kronor tjänstgöringspenningar och 150 kronor ortstillägg, jämte rätt till två ålderstillägg, vardera å 100 kronor, efter respektive 5 och 10 års tjänstgöring. Laboratorievaktmästarna skola, i händelse de åtnjuta fri bostad och bränsle, lida vedertaget avdrag å lönen jämte förlust av ortstillägget. Vad reparatören beträffar har han hittills ej varit tillförsäkrad bostad och bränsle, vare sig med eller utan avdrag å avlöningen. Nu vill kollegiet, såsom nämnt, i avseende härå likställa honom med verkmästaren och maskinisten, som utöver det kontanta arvudet fått åtnjuta fri bostad och bränsle. Jag har dock ej ansett mig böra understödja yrkandet härom, utan torde han i förevarande avseende böra likställas med vaktmästare och laboratorievaktmästare.

Vad maskinistbefattningen angår har jag redan uttalat mig om huru med densamma bör förfaras. Den kontanta avlöningen, nu 1,600 kronor å extra stat. synes mig böra sättas så att han inordnas under den avlöningstyp, i vilken till exempel maskinisten och eldaren vid karolinska institutet är uppförd, det vill säga avlöningen skulle komma att uppgå till 1,650 kronor, därav lön 900 kronor, tjänstgöringspenningar 600 kronor och ortstillägg 150 kronor, med rätt till två ålderstillägg, vardera å 100 kronor, efter 5 och 10 års tjänstgöring. Så till vida skulle löneförmånerna för maskinisten vid tekniska högskolan förete en avvikelse, att han utöver den kontanta avlöningen borde erhålla rätt till fri bostad och bränsle. Denna förmån har med hänsyn till de krav på särskild utbildning, som måste ställas på befattningshavaren, redan medgivits för honom såsom uppförd å extra stat.

I fråga slutligen om verkmästaren har hans å extra stat uppförda avlöning, 2,000 kronor, vartill kommit rätt till fri bostad och bränsle, bestämts med hänsyn till de särskilda fordringar i avseende å utbildning och skicklighet, som man ansett sig böra uppställa beträffande denna befattningshavare. Enligt vad lärarkollegiet tillförene meddelat rörande verkmästarens åligganden skulle han väl sköta maskinistsysslor men även hava tillsyn över och ansvar för de olikartade maskinella anordningarna i högskolans laboratorier samt ombesörja förekommande reparations- och underhållsarbeten. Jag anser mig ej böra ifrågasätta någon förändring till det sämre i verkmästarens förmåner vid befattningens uppförande å ordinarie stat. Likasom verkmästaren nu åtnjuter högre avlöning i förhållande till den å extra stat uppförda maskinisten, bör han även vid den förväntade allmänna löne-regleringen tillförsäkras en motsvarande ställning i ekonomiskt avseende.

Den nu tilltänkta kontanta avlöningen för verkmästaren, 2,000 kronor, torde lämpligen kunna uppdelas i lön 1,100 kronor, tjänstgöringspenningar 750 kronor och ortstillägg 150 kronor. Tillika bör han i likhet med maskinisten vid naturhistoriska riksmuseet och Sveriges geologiska undersök-

[204.] ning, vilkens avlönningsförmåner tidigare tagits till förebild vid bestämmandet av löneförmånerna för verkmästaren — då benämnd förste maskinist och med arvode av 1,800 kronor — erhålla rätt till två ålderstillägg, vardera å 150 kronor, efter 5 och 10 års tjänstgöring.

Lärarkollegiets förslag om rätt för vederbörande att vid övergång å ordinarie stat för åtnjutande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss föregående tjänstgöring i de å extra stat uppförda befattningarna vill jag understödja. Jag finner ej anledning att härvidlag göra undantag för maskinisten, ehuru väl han i avseende härå kunde synas vara i annan ställning än laboratorievaktmästarna, verkmästaren och reparatören. Jag vill nämligen erinra därom, att maskinisten icke utövar sin ordinarie befattning och åtnjuter för densamma stadgade avlönningsförmåner utan uppehåller den för år 1917 av riksdagen på extra stat beviljade maskinistbefattningen och uppbär det med densamma förenade arvodet, 1,600 kronor, varjämte han åtnjuter fri bostad med bränsle.

Ålderstilläggen komma att utgå av det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda förslagsanslaget: ålderstillägg. Vederbörande böra i tillämpliga delar vara underkastade de villkor och bestämmelser för åtnjutande av i staten upptagna avlönningsförmåner, som i enlighet med riksdagens beslut genom nådig kungörelse den 11 juni 1909 fastställts att gälla till efterrättelse för befattningshavare vid tekniska högskolan.

Såsom i det föregående nämnts äro nu å ordinarie och extra stat uppförda laboratorietjänare fördelade på vissa angivna institutioner. Då nu de sex hittills å extra stat uppförda laboratorietjänarna överflyttas till ordinarie stat och benämningen laboratorietjänare utbytes mot laboratorievaktmästare, bör, jämte i övrigt nödig ändring i staten, vederbörande anmärkning i staten undergå erforderlig förändring.

Jag erinrar, att, enligt vad av det föregående framgår, å extra stat för år 1919 böra uppföras arvoden för en maskinist med 1,175 kronor, en vaktmästare med 1,175 kronor samt två portvakter med tillhoppa 300 kronor.

Ett nytt extra anslag, som i detta sammanhang bör av mig anmälas, har även begärts. Det gäller arvode vid en kombinerad preparators- och vaktmästarbefattning vid tekniska högskolans mineralogiska avdelning. Anslagsäskandet grundar sig på en skrivelse av professorn i mineralogi och geologi vid tekniska högskolan P. J. Holmquist, som däri anfört:

En befattning av detta slag är för tekniska högskolan och dess mineralogiska avdelning av lika stor betydelse och nödvändighet, som motsvarande befattningar vid Uppsala universitets mineralogiska institution och Sveriges geologiska undersökning äro det för dessa institutioner. Behovet av dylik preparatorstjänst vid mineralogiska

institutioner överhuvud taget framgår ock därav, att Stockholms högskolas mineralogiska institut liksom ock mineralogiska avdelningen vid den nyinrättade tekniska högskolan i Trondhjem och i allmänhet de mineralogiska institutionerna i utlandet försetts med preparatorsbefattning. Hittills har högskolans mineralogiska avdelning fått dela vaktmästare med de kemiska laboratorier, men till följd av det vaktmästarens nästan ständiga närvaro krävande arbetet på dessa har vaktmästarhjälpen inskränkt sig till handräckning vid demonstrationer och materialets ordnande för föreläsningarna, medan så gott som allt det tidsödande monteringsarbetet i museet och samlingarna utförts av föreståndaren och assistenten.

Ifrågavarande mineralogiska samlingar avse att giva de bergstuderande och andra av mineralindustrierna intresserade personer tillfällen till studier och jämförelser av svenska och utländska mineralämnen och fyndigheter. För att denna praktiskt och vetenskapligt betydelsefulla uppgift, som det framför andra tillkommer tekniska högskolans mineralogiska avdelning att tillgodose, skall kunna lösas, är det en nödvändighet, att mera arbetshjälp än förut kommer avdelningen till del.

De arbeten, som preparatorn-vaktmästaren skulle hava att utföra, bestå av montering och rengöring av samlingarna, upp- och nedpackning samt emottagande och avsändande av nyförvärv, provsändningar och bytesmaterial, handräckning vid föreläsningar och demonstrationer, instrumentskötsel, allt arbeten, som ej kunna fullgöras av avdelningens föreståndare eller assistenter och ej heller av person, som saknar kännedom om och vana vid ifrågavarande samlingar eller i väsentlig grad upptages av sysselsättningar på annat håll.

Sin viktigaste uppgift har preparatorn uti förfärdigandet av de s. k. slipproven eller mikroskopiska tunuproven. Framställning av dylik för mikroskopisk undersökning av bergarter, malmer och mineral avsedda slipprov fordrar en vana och skicklighet, som först efter årslång övning kan fullt förvärfas. Den mineralogiska avdelningen är och kommer att framgent bliva i stort behov av att få sådana slipprov utförda. De behövas dels för undervisningen, dels ock i synnerhet för de examensstudier och vetenskapliga arbeten, som numera ingå i denna undervisning eller tillkommer densamma att understödja.

Hittills har avdelningen varit hänvisad till att genom inköp av utländska preparatsamlingar eller beställning hos andra institutioners preparatorer anskaffa sådana slipprov. Detta har dock endast kunnat ske i ringa mån och med mycket oläglig tidsutdräkt samt utan att arbetet med preparatens framställning kunnat övervakas, vilket i många fall är en nödvändighet.

För utförande av preparaten kommer den mineralogiska avdelningen att i de nya lokalerna vara i besittning av nödigt maskineri, nämligen av med elektriska motorer drivna sågnings-, slipnings- och poleringsapparater. Det är att hoppas, att avdelningen, som med sin nya utrustning väl kan sägas hava blivit jämställd med andra mineralogiska institutioner inom vårt land och i utlandet, ock genom att erhålla egen preparator sättes i tillfälle att utöva en motsvarande verksamhet.

För bedömande av storleken av det anslag, som bör av riksdagen begäras för ifrågavarande ändamål, får jag här bifoga ett meddelande från Sveriges geologiska undersöknings chef, överdirektör A. Gavelin. Av detsamma framgår, att geologiska undersökningens preparator under de senare åren åtnjutit en avlöning av 2,000 kronor per år samt att han därigenom tillerkänts något större löneförmåner än som avses för vaktmästare. Enligt meddelande av professor Quensel vid Stockholms högskola utgör lönen för mineralogiska institutets preparator därstädes numera ävenledes 2,000

[204.] kronor per år. Beträffande anställning och tjänstgöringstid bör däremot, såsom i allmänhet äger rum, den mineralogiska preparatorn likställas med vaktmästare.

Vid Holmqvists skrivelse var fogat det däri omförmälda meddelandet från överdirektören Gavelin.

Lärarkollegiet, som funnit Holmqvists framställning synnerligen beaktansvärd, har hemställt om beredande av ett arvode för preparatorn-vaktmästaren till samma belopp, som enligt stat utginge till motsvarande befattningshavare vid universitetet i Uppsala. Arvodet borde uppföras å extra stat.

Till styrkande av det framlagda anslagskravets vikt och värde för undervisningen vid tekniska högskolan har Holmqvist till ecklesiastikdepartementet ingivit uttalanden av flera fackmän. Bland dem anför professorn i malmgeologi och metallurgi vid tekniska högskolan i Trondhjem J. H. L. Vogt flerahanda skäl, talande för behovet av en preparator vid mineralogisk-geologisk undervisning. Holmqvists kollega, professorn i byggnadsteknik H. Kreüger förklarar, att det skulle vara av den största betydelse för undervisningen i sistnämnda ämne, om en skicklig preparator kunde anställas vid tekniska högskolan. Chefen för Ljusne-Woxna aktiebolag, bergsingenjören H. von Eckermann betonar värdet för vårt lands järn- och bergsbruk av preparatorsbefattningens inrättande.

Departementschefen.

Jag har, om än med någon tvekan, ansett mig böra understödja berörda anslagsäskande såsom det angivits av lärarkollegiet. Dock torde det föreslagna arvodet, 1,500 kronor, böra minskas med ett belopp, som ungefärligen motsvarar ordinarie preparators pensionsavgifter, samt följaktligen skäligen bestämmas till 1,450 kronor. Befattningshavaren synes så som preparator ej böra fästas uteslutande vid mineralogisk-geologiska avdelningen.

Fyllnadsarvode åt rektors biträde, förhöjning i sekreterarens och kamrerarens arvoden, arvode åt speciallärare i teknisk kemi, skogsskötsel, bokföring, fotografi och elektroteknik.

I ordningen kommer nu att omförnäla vissa framställningar, vilka innefatta begäran om att åtskilliga för närvarande å extra stat utgående anslagsposter måtte, såsom fortfarande behövliga, med samma belopp, uppföras å extra stat jämväl för år 1919. Den enda förändring, som föreslås i fråga om dessa anslagsposter, gäller ett nu för speciallärare i kemi uppfört arvode. Kollegiet hemställer nämligen, att denne speciallärarens läroämne måtte erhålla förändrad benämning: teknisk kemi. Härmed avses att bringa benämningen å läroämnet i större överensstämmelse med vad undervisningen i detsamma omfattar, nämligen huvudsakligen redogörelse för i tekniken använda viktigare oorganiska och organiska materialiers egenskaper, framställning och användning.

De anslag, vilkas uppförande å extra stat för år 1919 jag i enlighet med nu avsedda framställningar vill föreslå, äro: [204.]

till fyllnadsarvode åt rektors biträde vid tillsyn av byggnaderna m. m.	kronor	1,000: —
» förhöjning av sekreterarens arvode	»	1,000: —
» » » kamrerarens »	»	1,000: —
» arvode åt en speciallärare i teknisk kemi	»	1,200: —
» » » » » skogsskötsel	»	600: —
» » » » » bokföring	»	750: —
» » » » » fotografi	»	500: —
» » » » » elektroteknik	»	3,000: —

I högskolestyrelsens ovannämnda skrivelse den 14 september 1917 framläggas slutligen yrkanden om extra anslag till förstärkande av två å högskolans ordinarie stat uppförda anslag, det ena å 17,500 kronor till samlingar och laborationer, det andra å 25,000 kronor till diverse utgifter för bränsle, lyshållning m. m.

För samma ändamål som nyssnämnda anslag å 17,500 kronor utgick för år 1917 ett extra anslag å 25,500 kronor; för år 1918 är motsvarande anslag uppfört med 30,000 kronor. Dessa tillskott till det ordinarie anslaget till samlingar och laborationer hava erfordrats med anledning av förflyttningen av vissa bland högskolans institutioner till de nyuppförda byggnaderna.

Det belopp, som för ifrågavarande ändamål begärts på extra stat för år 1919, utgör 64,500 kronor. Lärarkollegiet motiverar detta anslagskrav med följande ord:

Med tanke på att priserna å de förbrukningsartiklar, som äro erforderliga för laboratorierna, stigit med i genomsnitt omkring 100 procent mot de, som gällde, då 1906 års kungliga kommitté beräknade det erforderliga anslaget till samlingar och laborationer till 54,100 kronor för år, anser kollegiet, att detta belopp bör ökas med åtminstone 50 procent för år 1919 eller till i runt tal 82,000 kronor. Skillnaden emellan 82,000 kronor och det i ordinarie staten upptagna anslaget till samlingar och laborationer, 17,500 kronor, utgörande 64,500 kronor, bör sålunda begäras å extra stat.

Vid föregående åskanden av extra anslag för berörda ändamål har lärarkollegiet ävenledes grundat sig på de av 1906 års kommitté för den högre tekniska undervisningens ordnande gjorda beräkningarna. Dessa åskanden hava städse överstigit de av Kungl. Maj:t hos riksdagen begärda och av riksdagen beviljade beloppen. Vid nedsättningen har hänsyn tagits till att från elevavgifterna skulle kunna lämnas tilläventyrs erforderliga tillskott till fyllande av behovet av medel till samlingar och laborationer.

Samlingar
och labora-
tioner.

Departement-
schefen.

[204.] Då lärarkollegiet nu påyrkat ett mer än dubbelt så stort extra anslag, lärer detta av samma skäl tarva någon nedsättning. Med allt erkännande åt de av kollegiet anförda skälen för anslagsförhöjningen anser jag mig kunna föreslå, att det extra anslaget för år 1919 sättes till 50,000 kronor.

Jag nämnde nyss, att man beräknat tillskott ur elevavgifterna till erhållande av medel för samlingar och laborationer. Det torde böra här anmärkas, att Kungl. Maj:t genom beslut den 26 juni 1915 anbefallt styrelsen för tekniska högskolan att, så snart förhållandena medgåve, verkställa utredning rörande det antagliga stadigvarande behovet av anslag till samlingar och laborationer och de ändringar i staten, som bleve av nöden, därest, såsom vid förarbetena till omorganisationen av högskolan avsetts, bidrag ur elevavgifterna skulle utgå endast till täckande av kostnader för assistentarvoden samt för samlingar och laborationer. Denna utredning har ännu ej kommit till stånd, och lärarkollegiet tillkännagiver nu, att densamma fortfarande icke kunnat av lärarkollegiet verkställas, enär erfarenhet hittills ej kunnat vinnas rörande de årliga omkostnaderna för samlingar och laborationer.

Diverse utgifter för bränsle, lyshållning m. m.

Utöver det ordinarie anslaget till diverse utgifter för bränsle, lyshållning m. m. å 25,000 kronor uppförde 1916 års riksdag för samma ändamål på extra stat för år 1917 ett anslag av 40,000 kronor. De sålunda till buds stående medlen visade sig emellertid ej vara tillräckliga för ändamålet, och i särskild proposition (nr 120) föreslog Kungl. Maj:t 1917 års riksdag att till förstärkning av nyssberörda extra anslag anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 50,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 låta av tillgängliga medel förskottsvis utanordna nämnda belopp. Riksdagen beviljade sagda tilläggsanslag, och de extra anslagsmedlen, tillhoppa 90,000 kronor, äro ställda till förfogande av vederbörande.

Att märka är att år 1917 belysning behövdes inom de nya byggnaderna först med ingången av höstterminen, då dessa togos i bruk. Anledningen till att det extra anslaget måste förstärkas var förnämligast att söka i de stegrade kostnaderna för bränsleinköp.

För år 1918 anvisade riksdagen år 1917 i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag ett extra anslag av 40,000 kronor för ifrågavarande ändamål. Det är med hänsyn till rådande förhållanden ej ägnat att förväna, att styrelsen ansett sig behöva begära ytterligare medel för belysning, uppvärmning m. m. under sagda år. Framställningen därom kommer jag att i annat sammanhang anmäla för Kungl. Maj:t.

Med insikt om otillräckligheten av nyssnämnda belopp, 40,000 kronor, för år 1918 har nu styrelsen i sin ovanberörda skrivelse den 14 september 1917, då det gällt att bereda högskolan extra anslag till diverse utgifter för

belysning, uppvärmning m. m. under år 1919, ansett sig böra ifrågasätta ett avsevärt höjt belopp. Under åberopande av omöjligheten att ens tillnärmelsevis nu kunna uppskatta huru stort extra anslag för ändamålet kan komma att behövas, har lärarkollegiet föreslagit, att en rund summa av 100,000 kronor anvisas för år 1919. Kollegiet har därvid anmärkt, att om höga bränslepris skulle göra denna summa otillräcklig, fyllnadsanslag framdeles bleve erforderligt.

Med erinran att för år 1917, såsom nämnt, extra anslag till belopp av tillhopa 90,000 kronor måst anvisas samt att ett avsevärt högre belopp kräves för år 1918, finner jag mig ej hava anledning till anmärkning mot det av styrelsen och lärarkollegiet begärda beloppet för år 1919.

I detta sammanhang tillåter jag mig påminna hurusom riksdagen vid beviljande av förutnämnda tilläggsanslag av 50,000 kronor för år 1917, med anmärkning att torv borde komma till användning i så stor utsträckning som möjligt, uttalat den förväntan, att Kungl. Maj:t toge under övervägande huruvida dylik eldning med fördel kunde äga rum inom tekniska högskolan. Kungl. Maj:t anbefallde på grund därav högskolestyrelsen att, efter verkställd utredning, skyndsamt inkomma med utlåtande i anledning av berörda spörsmål. Efter hörande av konstruktören av centralvärmeanordningarna i högskolans nya byggnader, civilingenjören H. Theorell, och rektors biträde vid tillsyn av högskolans byggnader, byråingenjören G. A. Brodin, har styrelsen den 14 september 1917 avgivit underdånigt utlåtande i ärendet. Däriförklarar styrelsen det icke vara möjligt för densamma att i nämnvärd grad inverka på bestämmandet av det bränsle, som under den närmaste tiden kunde komma till användning för högskolebyggnadernas uppvärmning. Av förebragt utredning framginge emellertid att användning av torvbränsle för de ifrågavarande byggnadernas uppvärmning icke mötte något hinder och även borde ske, så snart förhållandena bleve sådana, att brännmaterial fritt kunde väljas och kostnaderna för torveldning ställde sig billigare än eldning med annat bränsle. Detta kunde dock icke exakt avgöras i vad gällde de nya byggnaderna annat än genom någon tids erfarenhet rörande värmeutbytet av de olika brännmaterialen just vid den anläggning, som vore i fråga. Sedan sådan erfarenhet vunnits, bleve valet av brännmaterial endast beroende av dess pris och arbetskostnaden för eldningen. Härav följde åter att olika brännmaterial komme att användas allt efter som bränslepris och arbetskostnad växlade.

Enligt beslut den 5 oktober 1917 har Kungl. Maj:t funnit den i riksdagens berörda skrivelse väckta frågan icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

[204.]

Därest mina nu omförmälda förslag vinna bifall, kommer högskolans ordinarie stat att ökas med ett belopp av 17,350 kronor, nämligen

till förhöjning av arvodet för en speciallärare i stadsanläggningslära	kronor	700: —
» förhöjning av arvodet för en speciallärare i hiss- och transportanordningar	»	500: —
» förhöjning av avlöningen för det kvinnliga skrivbiträdet	»	400: —
» förhöjning av anslaget till biblioteket	»	4,000: —
» » » arvodet » bibliotekarien	»	600: —
» » » » biblioteksamanuensen	»	300: —
» » » avlöningen för maskinisten	»	450: —
» avlöning för en verkmästare	»	2,000: —
» » » 6 laboratorievaktmästare, vardera 1,200 kronor	»	7,200: —
» avlöning för en reparatör	»	1,200: —
		<hr/>
		tillhopa kronor 17,350: —

De extra anslagen skulle komma att utgöra tillhopa 165,850 kronor.

Under återopande av vad jag i det föregående under denna punkt anfört tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

1. vidtaga följande ändringar i den ordinarie staten för tekniska högskolan, nämligen:

a) att det nu i staten såsom arvode åt en speciallärare i industriell ekonomi och statskunskap upptagna beloppet av 6,000 kronor skall i stället utgöra arvode till speciallärare i nationalekonomi, industriell ekonomi och rättskunskap,

b) att arvodet för en speciallärare i stadsanläggningslära höjes från dess nuvarande belopp, 900 kronor, till 1,600 kronor,

c) att arvodet för en speciallärare i hiss- och transportanordningar höjes från dess nuvarande belopp, 2,000 kronor, till 2,500 kronor,

d) att avlöningen för det kvinnliga skrivbiträdet höjes från dess nuvarande belopp, 1,200 kronor, till den för dylika biträden av andra graden fastställda avlöningen, 1,600 kronor, därav lön 900 kronor, tjänstgöringspenningar 550 kronor och ortstillägg 150 kronor,

jämte rätt till två ålderstillägg, vardera å 200 kronor, efter respektive 5 och 10 års väl vitsordad tjänstgöring,

e) att anslaget till biblioteket höjes från dess nuvarande belopp, 8,000 kronor, till 12,000 kronor,

f) att arvodena till bibliotekarien och biblioteksamanuensen, nu respektive 2,400 kronor och 1,200 kronor, höjas till 3,000 kronor för bibliotekarien och 1,500 kronor för biblioteksamanuensen,

g) att avlöningen för maskinisten höjes från dess nuvarande belopp, 1,200 kronor, till, förutom fri bostad med bränsle, 1,650 kronor, därav lön 900 kronor, tjänstgöringspenningar 600 kronor och ortstillägg 150 kronor, jämte rätt till två ålderstillägg, vardera å 100 kronor, efter 5 och 10 års tjänstgöring,

h) att i staten uppföres en verkmästare med en avlöning, förutom fri bostad med bränsle, av 2,000 kronor, därav lön 1,100 kronor, tjänstgöringspenningar 750 kronor och ortstillägg 150 kronor, jämte rätt till två ålderstillägg, vardera å 150 kronor, efter 5 och 10 års tjänstgöring,

i) att, jämte det de nu i staten uppförda fyra laboratorietjänarna erhålla förändrad benämning: laboratorievaktmästare, i staten uppföras ytterligare sex laboratorievaktmästare med enahanda avlöningsförmåner som nämnda fyra befattningshavare ävensom en reparatör, likaledes med samma avlöningsförmåner,

j) att vederbörande i staten nu förekommande anmärkning 1 rörande laboratorietjänarnas fördelning på särskilda avdelningar av högskolan erhåller följande ändrade lydelse: »Av laboratorievaktmästarna äro två anställda vid kemiska laboratoriet, två vid bergsskolan, tre vid elektrotekniska och fysiska laboratorierna samt tre vid mekaniska laboratorierna»,

k) att den i staten förekommande anmärkning 2 rörande avdrag å vissa befattningshavares avlöning, i händelse de åtnjuta fri bostad och bränsle, skall erhålla följande ändrade lydelse: »Därest förste vaktmästaren, vaktmästaren, laboratorievaktmästarna och reparatören i sådan egenskap åtnjuta fri bostad och bränsle, skall,

[204.]

Ökat anslag.

så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej utgå ävensom å lönen avdragas 100 kronor»;

2. för genomförande av omförmälda förändringar i högskolans ordinarie stat, så vitt de avse ändring i anslagsbelopp eller uppförande av nya anslag, höja högskolans *ordinarie stat* från dess nuvarande belopp, 370,450 kronor, till 387,800 kronor eller med 17,350 kronor;

3. besluta, att beträffande det kvinnliga skrivbiträdet i dess förändrade ställning skall i tillämpliga delar gälla vad som stadgats i nådiga kungörelsen den 10 juni 1912 angående allmänna villkor och bestämmelser att gälla för å vissa domstolars, ämbetsverks och myndigheters stater uppförda biträdesbefattningar;

4. förordna, att maskinisten, verkmästaren, de sex nya laboratorievaktmästarna och reparatören skola för åtnjutande av ovan angivna avlöningsförmåner i tillämpliga delar vara underkastade enahanda villkor och bestämmelser som de, vilka genom kungörelse den 11 juni 1909 äro fastställda för åtnjutande av de för vissa befattningshavare vid tekniska högskolan från och med år 1910 gällande nya avlöningsförmåner;

5. medgiva, att maskinisten må, därest han vid 1918 års utgång fortfarande innehar förordnande å den på extra stat för år 1918 uppförda maskinistbefattningen, såsom innehavare av den ordinarie med höjd avlöning utrustade maskinistbefattningen äga att för åtnjutande av ålderstillägg räkna sig till godo den tid, han innehaft berörda förordnande, samt att de, vilka för närvarande bestrida de å extra stat för år 1918 uppförda befattningarna såsom verkmästare, laboratorietjänare och reparatör, må, därest de vid slutet av år 1918 kvarstå i tjänstgöring och med 1919 års ingång antagas envar till motsvarande ordinarie befattning, äga att för åtnjutande av ålderstillägg räkna sig till godo sin nysberörda tjänstgöring såsom befattningshavare å extra stat;

Ökat anslag.

6. för tekniska högskolan anvisa på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 165,850 kronor,

att för nedan angivna ändamål utgå med högst följande belopp:

till extra arbetshjälp vid biblioteket	kronor	1,500: —
» provisorisk inredning av nya lokaler för biblioteket	»	1,200: —
» arvode åt en vaktmästare	»	1,175: —
» » » maskinist	»	1,175: —
» » » två portvakter	»	300: —
» » » en vaktmästare, tillika preparator	»	1,450: —
» fyllnadsarvode åt rektors biträde vid tillsyn av byggnaderna m. m.	»	1,000: —
» förhöjning av sekreterarens arvode	»	1,000: —
» » » kamrerarens »	»	1,000: —
» arvode åt en speciallärare i teknisk kemi	»	1,200: —
» arvode åt en speciallärare i skogs-skötsel	»	600: —
» arvode åt en speciallärare i bokförling	»	750: —
» arvode åt en speciallärare i fotografi	»	500: —
» arvode åt en speciallärare i elektroteknik	»	3,000: —
» samlingar och laborationer	»	50,000: —
» diverse utgifter för bränsle, lys-hållning m. m.	»	100,000: —
tillhopa kronor		165,850: —

3. Laboratoriebyggnad m. m. för tekniska högskolans fackskola för kemisk teknologi. På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning beviljade 1916 års riksdag för uppförande av laboratoriebyggnad m. m. för tekniska högskolans fackskola för kemisk teknologi ett anslag av 1,128,000 kronor och anvisade därav på extra stat för år 1917 ett belopp av 170,000 kronor. Sedermera har riksdagen på extra stat för år 1918 anvisat ett belopp av 500,000 kronor av förberörda anslag.

Den 14 juli 1916 utfärdade Kungl. Maj:t instruktion för tekniska högskolans byggnadskommitté i fråga om utförandet av den nya laboratoriebyggnaden samt fastställde av professorn E. Lallerstedt utarbetade ritningar, kostnadsförslag och arbetsplan för byggnadsföretaget.

[205.]

Laboratoriebyggnad m. m. för tekniska högskolans fackskola för kemisk teknologi.

I en av tekniska högskolans styrelse med tillstyrkande yttrande den 14 september 1917 till Kungl. Maj:t överlämnad skrivelse har nu byggnadskommittén hemställt om utverkande för år 1919 av återstoden av omförmälda byggnadsanslag eller 458,000 kronor.

Vid byggnadskommitténs skrivelse är fogad en av Lallerstedt uppgjord beräkning av de årliga utgifterna för byggnadsföretaget, enligt vilken beräkning berörda återstod, 458,000 kronor, skulle erfordras för år 1919. Lallerstedt har emellertid därvid anmärkt, att genom den betydande prisstegring, som inträffat, sedan kostnadsförslaget till den kemiska institutionen uppgjorts, byggnadsanslaget antagligen komme att överskridas. Några medel till möjliga merkostnader behövde dock icke utgå före år 1920. Storleken av eventuell merkostnad torde knappast kunna uppgivas, förrän anbud å huvudentreprenaden inkommit.

Departement-
schefen.

Utsikten till fördyrandet av ifrågasvarande byggnadsföretag torde under nuvarande förhållanden icke vara överraskande. Då kostnadsökningen i detta fall kan befaras uppgå till synnerligen betydande belopp och de kontraherade arbetena hittills endast omfatta grunden, vore det ju tänkbart att låta de påbörjade arbetena avstanna. All hittillsvarande erfarenhet under krisen giver emellertid vid handen, att uppskov med byggnadsarbetens utförande allenast medfört ytterligare fördyranden, och vid sådant förhållande anser jag mig ej böra ifrågasätta en sådan åtgärd.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

Minskad
anslag.

att av det till uppförande av en laboratoriebyggnad m. m. för tekniska högskolans fackskola för kemisk teknologi av 1916 års riksdag beviljade anslaget å 1,128,000 kronor anvisa på *extra stat* för år 1919 såsom reservationsanslag återstående beloppet, 458,000 kronor.

[206.]

Chalmers
tekniska
institut.

4. **Chalmers tekniska institut.** I skrivelse den 28 augusti 1917 har styrelsen för Chalmers tekniska institut anhållit om framställning till riksdagen ej mindre om vissa ändringar i institutets ordinarie stat än även om utverkande av åtskilliga anslag å extra stat för tillgodoseende av olika institutets behov. Några av de äskanden, som från institutets sida nu gjorts, anser jag mig för närvarande ej böra underställa Kungl. Maj:ts prövning, utan torde frågan om tillgodoseende av dessa krav böra tills vidare anstå.

De förslag, vilka jag funnit mig nu böra anmäla inför Kungl. Maj:t för avlåtande av framställning till riksdagen, går jag att närmare omförmäla.

Å institutets stat äro för närvarande uppförda dels en professor i väg- och vattenbyggnadslära, dels ock en speciallärare i betongkonstruktioner, den sistnämnde med ett arvode av 900 kronor. Styrelsen har nu anhållit, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, med uteslutande ur staten av arvodet till specialläraren i betongkonstruktioner, å ordinarie stat uppföra 1,200 kronor till arvode åt en speciallärare i byggnadsstatik och 2,100 kronor till arvode åt en speciallärare i byggnadsteknik.

[206.]
Speciallärare
i byggnads-
statik och
byggnads-
teknik.

Styrelsens förslag grundar sig på en av lärarkollegiet i ämnet gjord framställning, uti vilken i förevarande avseende anföres följande:

Professorn i väg- och vattenbyggnadslära har sig ålagd undervisningen i byggnadsstatik i högre avdelningens andra årskurs med 4 veckotimmar under vårterminen och i byggnadsstatik i högre avdelningens tredje årskurs, fackskolan för väg- och vattenbyggnadskonst, med 4 veckotimmar året om. I denna senare undervisning deltar också fackskolan för husbyggnadskonst med 4 veckotimmar under höstterminen. Vidare åligger honom undervisning i väg- och brobyggnadslära i tredje årskursen med 6 veckotimmar, varav 2 äro anslagna till föreläsningar och 4 till övningar, samt i fjärde årskursen med 12 veckotimmar, varav 4 till föreläsningar och 8 till övningar.

Eleverna i fackskolan för husbyggnadskonst deltaga sålunda under höstterminen i tredje årskursen i den undervisning i byggnadsstatik, som egentligen är avsedd för eleverna i fackskolan för väg- och vattenbyggnadskonst i samma årskurs. Detta synes ej vara fullt lämpligt. Eleverna i fackskolan för husbyggnadskonst hava visserligen behov av undervisning i *byggnadsstatik* men i en annan gren av ämnet, nämligen den, som omfattar grafostatikens och hållfasthetslärans tillämpning på husbyggnadskonstruktioner. För den skull föreslår lärarrådet inrättandet av en speciallärarbefattning i byggnadsstatik, omfattande grafostatikens och hållfasthetslärans tillämpning på husbyggnadskonstruktioner, med en tjänstgöring av 6 veckotimmar under höstterminen och ett årligt arvode av 1.200 kronor.

Elever, som från fackskolan för husbyggnadskonst vid institutet avlagt avgångsexamen och vid konsthögskolan önska vinna ökad utbildning, hava för att där vinna inträde att vid tekniska högskolan genomgå dess fjärde årskurs, till vilken de utan avläggande av inträdesprov hava tillträde. Då undervisningen vid Chalmerska institutet är treårig och utgör ett för sig avslutat helt, under det att kursen vid tekniska högskolan är fyraårig, ansluter sig undervisningen i fjärde årskursen vid tekniska högskolan ej till den, som lämnats vid institutet. Givetvis måste detta vara till men såväl för de i fjärde årskursen vid högskolan inträdande eleverna från institutet som för de lärare, vilka vid högskolan handhava undervisningen. Det har också förports olägenheter av denna art, och särskilt har det från högskolehåll påpekats, att från institutet avgångna elever ej besitta de kunskaper i *byggnadsteknik*, som de i fjärde årskursen inträdande eleverna böra äga.

I den del av byggnadstekniken, som omfattar läran om betongkonstruktioner, finnes visserligen vid institutet en speciallärarbefattning, omfattande 3 veckotimmar året om, under det att för undervisning i andra delar av ämnet ingen tid finnes anslagen.

För att råda bot för detta missförhållande föreslår lärarkollegiet en utvidgning av speciallärarbefattningen i betongkonstruktioner till en speciallärarbefattning i bygg-

[206.]

nadsteknik, omfattande utom läran om betongkonstruktioner även läran om grundläggningar samt materiallära med tillhörande laborationer, med en undervisningsskyldighet av 6 veckotimmar året om och ett årligt arvode av 2,100 kronor.

Genom denna omläggning av undervisningen skulle fackskolan för husbyggnadskonst i tredje årskursen få sin arbetsordning ökad med 5 veckotimmar under höstterminen och 3 under vårterminen. En ungefärlig motsvarande lindring kunde beredas samma fackskolas elever genom att från deras arbetsordning borttaga 4 timmars undervisning i väg- och brobyggnadslära under höstterminen samt undervisningen i tillämpad värmelära, som nu omfattar 3 veckotimmar under höstterminen, vilka ämnen för deras utbildning ej äro av väsentlig betydelse.

I överensstämmelse med ovan angivna förslag får lärarkollegiet anhålla, att styrelsen ville till Kungl. Maj:t ingå med framställning om proposition till riksdagen om upprättande vid institutet av en speciallärarbefattning i byggnadsstatik med ett årligt arvode av 1 200 kronor och en speciallärarbefattning i byggnadsteknik med ett årligt arvode av 2,100 kronor.

För egen del anför styrelsen i nu förevarande avseende:

Styrelsen har låtit uppgöra en jämförelse mellan antal veckotimmar, anslagna till undervisning i byggnadsstatik, byggnadsteknik samt läran om betongkonstruktioner vid Chalmerska institutet (I) och tekniska högskolan (H). Denna jämförelse ter sig på följande sätt:

		Byggnadsstatik.		Byggnadsteknik.		Betongkonstruktioner.	
		I	H	I	H	I	H
Andra årskursen	A	h. t.	— 6	—	4	—	—
		v. t.	4 5	—	4	—	—
» »	V	h. t.	— 6	—	—	—	—
		v. t.	4 5	—	—	—	—
Tredje årskursen	A	h. t.	4 (5)	—	8	3	—
		v. t.	— —	—	7	3	—
» »	V	h. t.	4 5	—	5	—	—
		v. t.	4 —	—	4	—	—
Fjärde årskursen	A	h. t.	— (6)	—	8	—	—
		v. t.	— —	—	4	—	—
» »	V	h. t.	— —	—	—	3	—
		v. t.	— —	—	—	3	—

A = fackavdelning för arkitektur.

V = » » » väg- och vattenbyggnadskonst.

Av denna tabell framgår, att ämnet byggnadsstatik vid tekniska högskolan i fackskolan för husbyggnadskonst upptager 6 veckotimmar under höstterminen och 5 under vårterminen i andra årskursen samt för en del elever 5 veckotimmar under höstterminen i tredje årskursen. Vid institutet upptar ämnet 4 timmar under vårterminen i andra årskursen och 4 under höstterminen i tredje årskursen. Genom den av lärarrådet föreslagna anordningen skulle ämnet komma att upptaga 4 veckotimmar under vårterminen i andra årskursen och 6 timmar under höstterminen i tredje årskursen.

I byggnadsteknik meddelas undervisning vid tekniska högskolan i fackskolan för husbyggnadskonst under 3 år. Reducerade till ett år skulle antalet veckotimmar under vardera terminen uppgå till $17\frac{1}{2}$. Vid institutet meddelas undervisning i betongkonstruktioner under 3 veckotimmar under ett år. Lärarrådet föreslår en undervisning i byggnadsteknik, omfattande 6 veckotimmar under ett år.

Av den gjorda jämförelsen torde framgå, att undervisningstiden vid institutet i de ifrågakvarande ämnena för närvarande är vida mindre än den vid tekniska högskolan. Undervisningen i dessa viktiga ämnen lär sig sålunda icke kunna anses motsvara de anspråk, som med skäl böra ställas på densamma. Styrelsen, som därför finner behovet av förbättrad undervisning vara synnerligen trängande, får under återopande i övrigt av innehållet i lärarrådets skrivelse hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes föresla riksdagen att, med utslutande av det i institutets stat upptagna anslaget å 900 kronor till arvode åt en speciallärare i betongkonstruktioner, å ordinarie stat bevilja ett anslag å 2,100 kronor till arvode åt en speciallärare i byggnadsteknik och ett anslag å 1,200 kronor till arvode åt en speciallärare i byggnadsstatik.

Det av styrelsen framlagda förslaget innebär sålunda i korthet följande.

Departementschefen.

I den undervisning i byggnadsstatik, som enligt vad av ovanstående framgår nuvarande professorn i väg- och vattenbyggnadslära meddelar i tredje årskursen, fackskolan för väg- och vattenbyggnadskonst, deltaga under höstterminen även eleverna i fackskolan för husbyggnadskonst. För tillgodoseende av denna undervisning, närmare specialiserad i grafostatikens och hållfasthetslärans tillämpning på husbyggnadskonstruktioner, skulle inrättas en speciallärarbefattning i byggnadsstatik med 6 veckotimmars tjänstgöring under höstterminen och ett årligt arvode av 1,200 kronor.

Vidare skulle den nuvarande speciallärarbefattningen i betongkonstruktioner, med vilken för närvarande följer en undervisningsskyldighet av 3 veckotimmar året om, utvidgas till en speciallärarbefattning i byggnadsteknik, omfattande utom läran om betongkonstruktioner även läran om grundläggningar samt materiallära med tillhörande laborationer, med 6 veckotimmars tjänstgöring såväl vårtermin som hösttermin och ett årligt arvode av 2,100 kronor.

Den av styrelsen föreslagna anordningen finner jag ur flera synpunkter ändamålsenlig. Att eleverna i fackskolan för husbyggnadskonst ej längre skulle undervisas gemensamt med eleverna i fackskolan för väg- och vattenbyggnadskonst utan erhålla en för dem speciellt avpassad undervisning i byggnadsstatik anser jag innebära avsevärda fördelar för denna undervisning i såväl den ena som den andra av nämnda fackskolor.

Den nämnda omorganisationen skulle medföra en ökning av den ordinarie staten å 2,400 kronor.

[206.]
Uppvärmning, belysning och diverse utgifter.

För vart och ett av åren 1914—1916 har riksdagen på grund av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar beviljat ett belopp av 6,000 kronor till förstärkning av det å ordinarie stat uppförda anslaget å 12,000 kronor till uppvärmning, belysning och diverse utgifter. För år 1917 höjdes det extra anslagsbeloppet till 12,000 kronor, med vilken summa det jämväl för år 1918 utgår.

Styrelsen har nu i sin ovanberörda skrivelse hemställt om höjning av förevarande extra anslag till 20,000 kronor för år 1919.

Till stöd härför anför styrelsen:

Utgifterna för uppvärmning och belysning samt diverse utgifter hava under en följd av år stegrats; de till utgifternas bestridande tillgängliga medlen hava därför visat sig alltmera otillräckliga. Brist har uppkommit, och denna har för varje år ökats.

Styrelsen lämnar därefter följande sammanställning av inkomster och utgifter till ifrågakvarande ändamål under åren 1912—1916:

Inkomster.	1912.	1913.	1914.	1915.	1916.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Ordinarie statsanslag	12,000:—	12,000:—	12 000:—	12 000:—	12 000:—
Extra statsanslag	—	—	6,000:—	6,000:—	6,000:—
Elevavgifter, försäljnings- och hyresmedel samt räntor	8 045:97	15 759:26	8 380:83	12 012:81	12 870:78
Balans brist till följande år	2 307:61	5 363:88	6 445:73	8 265:98	12 657:35
Summa	22,353:58	33,123:14	32,826:56	38,278:79	43,528:13
Utgifter.					
Balans från föregående år	1,426:29	2,307:61	5,363:88	6,445:73	8,265:98
Till uppvärmning, belysning och diverse utgifter	20 927:29	30 815:53	27,462:68	31 833:06	35 262:15
Summa	22,353:58	33,123:14	32,826:56	38,278:79	43,528:13

Härefter anför styrelsen:

Under årens lopp har således uppstått en brist, som vid 1916 års slut uppgick till 12.657 kronor 35 öre. Det torde redan nu på grund av de under året enormt ökade bränslekostnaderna kunna sägas, att bristen kommer att uppgå till än högre belopp vid 1917 års slut. Även om kostnaderna för uppvärmning komma att sjunka under åren 1918 och 1919, lärer sålunda vara tydligt, att en icke obetydlig ökning av det extra anslaget kräves för att utjämna bristen. Härtill kommer ytterligare en omständighet. Till ifrågakvarande utgiftstitel höra också utgifter för inventarier och reparationer. Nu har professorn i fysik vid institutet frambållit, att han saknar lokal för egna undersökningars utförande samt verkstadsplats för den vaktmästare, som enligt beslut av 1917 års riksdag skall tillsättas från den 1 januari 1918. Kostnaden för dessa arbeten jämte några i samband därmed stående behöfliga reparationer har av firman A. Krüger & Son beräknats till 2.450 kronor eller i runt tal till 2,500 kronor. Dessa arbeten äro nödvändiga för institutionsföreståndarens vetenskapliga

verksamhet. De hittills tillgängliga anslagsbeloppen lämna emellertid icke tillgång till arbetenas utförande.

(206.)

Jag anser mig böra förorda styrelsens nu gjorda hemställan. Även med den ökning av det extra anslagsbeloppet till 12,000 kronor, som riksdagen beviljat för åren 1917 och 1918, torde man för dessa år hava att räkna med brist. Det synes angeläget, att den år efter år balanserade bristen avplanas. Kan detta icke ske genom den nu ifrågasatta anslagshöjningen, bör styrelsen vara betänkt på andra utvägar för ändamålet.

Departementchefen.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1914—1917 till förstärkning av det å ordinarie stat uppförda anslaget å 9,000 kronor till bibliotek, samlingar och laboratorier anvisat 6,000 kronor. I skrivelse den 27 september 1916 hemställde styrelsen om utverkande å extra stat för år 1918 dels av ett till 18,300 kronor förhöjt belopp för ifrågavarande ändamål, dels ock av ett anslag för en gång å 45,200 kronor till utrustning av fysiska och kemiska laboratorier samt mineralogiska och byggnadstekniska samlingarna.

Bibliotek,
samlingar och
laboratorier.

Till förstärkning av ovanberörda ordinarie anslag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att på extra stat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag, högst 16,000 kronor.

Vad åter angick den begärda engångskostnaden å 45,200 kronor till omförmälda laboratoriers och samlingars utrustning förklarade föredragande departementschefen i den framställning, som i ärendet gjordes till riksdagen, sig finna de krav, som i detta avseende framstälts, vara i hög grad förtjänta av beaktande men ansåg sig icke kunna föreslå, att hela det då begärda beloppet å i runt tal 45,000 kronor uppfördes på 1918 års stat. I enlighet med departementschefens hemställan föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att på extra stat för år 1918 för ändamålet anvisa ett belopp av 15,000 kronor.

I fråga om sistnämnda förslag förklarade sig riksdagen ej hava funnit tillfredsställande utredning föreligga beträffande behovet av hela det för ändamålet beräknade beloppet, 45,000 kronor. Riksdagen hade dock icke velat motsätta sig beviljandet av det för år 1918 begärda beloppet, 15,000 kronor, men ville samtidigt framhålla, att riksdagen därmed icke finge anses hava tagit ställning till framtida anslagskrav i detta avseende.

Den av Kungl. Maj:t föreslagna ökningen i anslaget till förstärkning av anslaget till bibliotek, samlingar och laboratorier från 6,000 kronor till 16,000 kronor ansåg riksdagen böra begränsas till 14,000 kronor.

Styrelsen har nu i sin ovan omförmälda skrivelse den 28 augusti 1917

[206.] hemställt om anvisande dels till utrustning av fysiska och kemiska laboratorierna samt mineralogiska och byggnadstekniska samlingarna av ett anslag å 30,000 kronor, därav 15,000 kronor på extra stat för år 1919, dels ock av ett belopp av 14,000 kronor till förstärkning av det i institutets stat upptagna anslaget å 9,000 kronor till bibliotek, samlingar och laboratorier.

Vad det sistnämnda anslagskravet angår framhåller styrelsen, hurusom nämnda belopp, 14,000 kronor, även för år 1919 vore för institutet oundgängligen nödvändigt.

Vad åter beträffar det förra anslaget till omförmalda laboratoriers och samlingars utrustning har styrelsen anmodat de professorer, vilkas institutioner beröras av detta anslag, att inkomma med ytterligare utredning angående behovet av hela det beräknade beloppet.

I fråga om det fysiska laboratoriet anför professorn i fysik A. J. H. Koch i sin till styrelsen ställda skrivelse följande:

Jag anhåller härmed att få överlämna en jämförelse mellan statsanslagen till samlingar och laborationer i fysik vid polyteknisk læreanstalt i Köpenhamn och vid Chalmers tekniska institut. På 1890- och i början av 1900 talet stod polyteknisk læreanstalt inför en omändning av den fysiska institutionen så grundlig och genomgripande, att den närmast bör betraktas som en nydaning. Detsamma är nu förhållandet hos oss, och det torde därför vara lärofikt att se, vilka summor man i Danmark anslagit för detta ändamål. Ur av trycket utgivna årliga redogörelser för räkenskaper och verksamhet vid polyteknisk læreanstalt har man en god och detaljerad översikt över anslagen och deras användning i form av inköpta instrument m. m. En liknande jämförelse med vår svenska systerinstitution i Stockholm skulle möjligen även varit av intresse, men tillgängliga siffror och övriga av trycket utgivna redogörelser lämna icke den överblick och ledning vid bedömandet av förhållandena, som är önskvärd och nödvändig.

I nedanstående tabell äro sammanställda de årliga utgifterna för samlingar och laborationer i fysik exklusive uppvärmning, rengöring och dylikt vid Chalmers tekniska institut och vid polyteknisk læreanstalt under 10-årsperioden 1907—1916; vidare innehåller tabellen antalet deltagare i laborationerna i fysik å de båda instituten ävensom årsutgifter för laborant räknat under de senaste 5 åren. Något enkelt samband mellan laborantantal och årskostnader kan nog icke påräknas. Vid laborationsövningarna medför givetvis ett större laborantantal större slitningskostnader och löpande utgifter. I fråga om föreläsningsverksamheten och samlingarnas underhåll torde elevantalet ej göra sig direkt märkbart, i synnerhet när det rör sig om så stort åhörarantal.

År.	Årsanslag till fysik vid		Laborantantal i fysik vid		Årsanslag per laborant i fysik vid	
	Chalmers tekniska institut.	Polyteknisk læreanstalt.	Chalmers tekniska institut.	Polyteknisk læreanstalt.	Chalmers tekniska institut.	Polyteknisk læreanstalt.
	Kronor.	Kronor.			Kronor.	Kronor.
1907	495:—	4 816:—	—	—	—	—
1908	630:—	4 846:—	—	—	—	—
1909	350:—	4 493:—	—	—	—	—
1910	95:—	4 553:—	—	—	—	—
1911	505:—	4 677:—	—	—	—	—
1912	295:—	4 656:—	82	99	3:60	47:—
1913	1,070:—	4 722:—	114	115	9:40	41:—
1914	15:—	4 881:—	113	88	0:10	55:—
1915	*) 4,650:—	4 399:—	131	165	*) (35:—)	27:—
1916	2,000:—	6 860:—	123	186	16:—	36:—
Summa	10,105:—	48,903:—				

Hela det *årliga* statsanslaget till fysikundervisningen vid polyteknisk læreanstalt utgjorde 5,600 kronor under åren 1907—1915; år 1916 höjdes årsanslaget till 8,600 kronor.

Av tabellen ser man, att de årliga kostnaderna för undervisningen i fysik vid polyteknisk læreanstalt varit i genomsnitt cirka 5 gånger större än motsvarande vid vårt institut. Det av mig förslagsvis begärda årliga anslaget till fysiska avdelningen å 2,500 kronor torde ej kunna anses vara för högt tilltaget.

Förutom dessa å ordinarie stat uppförda anslag erhöll polyteknisk læreanstalt ett utrustningsanslag å 140 000 kronor, fördelat på åren 1907—1911, av vilket cirka 85,000 kronor använts till inköp av instrument och apparater. För liknande ändamål har jag helt försiktigt begärt ett utrustningsanslag å sammanlagt 30,000 kronor, avsett att tillfredsställa det mest trängande instrumentbehovet. Tyvärr var denna begäran allt för »för-iktigt»; de högt avsevärda prisförhöjningar, som på senaste tiden företagits, omöjliggjöra till avsevärd del realiserandet av den tilltänkta inköpsplanen. En förutberäkning av kostnaderna synes mig nu lönlös; det torde därför bliva nödvändigt att längre fram, då normala förhållanden åter inträtt, begära ett lämpligt fyllnadsanslag. I alla händelser vågar jag hoppas, att ingen skall anse det nu begärda utrustningsanslaget å 30,000 kronor obilligt begärt.

Vad beträffar de kemiska laboratorierna anför professorn i kemi och kemisk teknologi N. A. Langlet och professorn i oorganisk kemi m. m. A. G. Bodman i en till styrelsen gemensamt avlåten skrivelse följande:

För att ytterligare fastslå, att det begärda utrustningsanslaget måste anses vara mycket måttligt tilltaget, hava vi uppgjort nedanstående jämförelsetabell mellan anslagen för samtliga kemiska laboratorier vid dels Chalmers tekniska institut, dels tekniska högskolan, dels den polytekniske læreanstalt i Köpenhamn.

*) Inklusive ett av styrelsen beviljat utrustningsanslag.

[206.]

Utgifter för de kemiska laboratorierna.

(Uppvärmning, belysning och rengöring ej medräknade.)

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	1911— 1915.
Chalmers tekniska institut i Göteborg.						
Anslag	kronor 2,533:—	2,854:—	3,545:—	4,957:—	4,032:—	17,921:—
Laboranter	» 107:—	100:—	135:—	135:—	143:—	620:—
Anslag för laborant	» 24:—	29:—	26:—	37:—	29:—	29:—
Tekniska högskolan i Stockholm.						
Anslag	kronor 6,331:—	8,119:—	7,111:—	7,950:—	5,431:—	34,942:—
Laboranter	» 74:—	76:—	90:—	91:—	87:—	418:—
Anslag för laborant	» 85:—	106:—	90:—	87:—	62:—	84:—
Den polytekniske läroanstalt i Köpenhamn.						
Anslag	kronor 17,724:—	18,549:—	18,793:—	20,979:—	21,786:—	97,831:—
Laboranter	» 159:—	172:—	193:—	174:—	211:—	909:—
Anslag för laborant	» 111:—	108:—	97:—	120:—	103:—	108:—
Extra anslag	kronor 3 000:—	10 170:—	3 000:—	3 000:—	1 022:—	20 192:—
Summa anslagna medel för läroanstalten kronor 118,023:—						
Totalt anslag för laborant						» 130:—

Jämförelsen gäller de 5 åren 1911—1915.

Åv tabellerna, i vilkas slutsummor ej äro inberäknade kostnader för värme, belysning och rengöring, framgår, att under dessa år de kemiska laboratorierna åtnjutit följande anslag, nämligen:

Chalmers tekniska institut i Göteborg	kronor 17,921:—	(däri inberäknad den mineralogiska avdelningen).
Tekniska högskolan i Stockholm	» 34 942:—	
Den polytekniske läroanstalt i Köpenhamn	» 97 831:—	(ordinarie anslag).
» » » » »	» 118,023:—	(inberäknat extra anslag).

Siffrorna i fråga visa, att Chalmers tekniska institut åtnjutit det lägsta anslaget, vilket ju även var att vänta av relationen mellan de olika högskolornas totala elevantal. För att emellertid få siffrorna mera jämförbara, hava vi för varje läroanstalt ur deras kataloger och årsredogörelser uträknat hur många av eleverna som åtnjutit laborationsundervisning i kemi.

Att därvid Chalmers tekniska institut kommer med högre antal laboranter än tekniska högskolan finner sin förklaring däri, att vid förstnämnda institut, utom fackskoleeleverna, alla elever i högre avdelningens första årskurs deltaga i de kemiska laborationerna.

Anslagssummorna för kemilaborant och år bliva vid de skilda instituten:

Chalmers tekniska institut	kronor 29:—
Tekniska högskolan	» 84:—
Den polytekniske läroanstalt	» 108:—

vilket otvetydigt pekar därefter, att man på Chalmers tekniska institut arbetar under mycket restriktiva omständigheter vis à vis tillgång på anslag.

Att för de summor, som stå till laboratoriernas förfogande, kunna annat än nöd-
torftigt driva laborationerna, är möjligt endast med stora inskränkningar, för så vitt
det gäller underhållning av apparater endast under det villkor, att nästan ingen ny-
anskaffning av material företages.

Med framhållande i detta samband av att den polytekniske læreanstalt under de
5 ifrågavarande åren till nyanskaffning haft till sin disposition ytterligare 20.000
kronor utöver det ordinarie anslaget på 97.800 kronor, varigenom alltså dess anslags-
summa för laborant springer upp till 130 kronor för år, torde till full tydlighet vara
påvisat, att de anslagsäskanden, som hösten 1916 framlagts för styrelsen, ingalunda
äro överdrivna, utan att man med fog kan påstå, att de hålla sig inom sparsamhetens
snävaste gränser.

Den ytterligare utredning, som nu i ärendet förebragts, ävensom den
av vederbörande ämnesrepresentanter uppdragna jämförelsen med förhål-
landen vid motsvarande eller i viss mån motsvarande läroanstalter har
övertygat mig om nödvändigheten av det ursprungligen beräknade anslags-
beloppet, 45,000 kronor, för tillgodoseende av de laboratorier, varom här är
fråga. Sedan riksdagen för ändamålet beviljat ett anslag av 15,000 kro-
nor, skulle följaktligen återstå 30,000 kronor, och anser jag mig, på sätt
jämväl styrelsen ifrågasätter, böra tillstyrka, att framställning göres till riks-
dagen om beviljande på extra stat för år 1919 av hälften utav sistnämnda
belopp eller alltså 15,000 kronor, vilket synes böra utgå enligt de när-
mare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna skäl meddela. Den återstå-
ende hälften torde böra utgå på 1920 års stat.

Styrelsens förslag angående ett extra anslag å 14,000 kronor till för-
stärkning av det i institutets stat upptagna anslaget å 9,000 kronor till
bibliotek, samlingar och laboratorier anser jag mig likaledes böra förorda.

Vidare har styrelsen hemställt om utverkande på extra stat för år
1919 av ett belopp av 10,000 kronor till planering och ordnande av gårds-
planen.

Styrelsen anför i detta avseende:

Alltsedan arbetet med de byggnader, vartill 1911 års riksdag anslagit medel,
påbörjades, har gårdsplanen befunnit sig i sådant tillstånd, att man måst utlägga
plankor och bräder såsom gångbanor för att komma från en byggnad till en annan.
Under 6 år har sålunda detta tillstånd fortfarit av brist på medel. Med gårdens pla-
nering och ordnande torde lämpligen ej längre böra anstå. Kostnaderna härför hava
av firman A. Krüger & Son, som uppfört nybyggnaderna, beräknats till 9,603 kronor
50 öre, och anbud från annan firma stiger till 11,500 kronor. Kostnaderna torde böra
beräknas till 10,000 kronor.

Den nuvarande anordningen å gårdsplanen måste betecknas som i
hög grad otillfredsställande. Jag finner mig böra biträda styrelsens fram-
ställning jämväl i denna del.

[206.]

Departement-
schefen.Planering och
ordnande av
gårdsplanen.Departement-
schefen.

206[.]
Fördelning
av institutets
vaktmästare
vid de olika
laborato-
rierna.

Jag anhåller slutligen att få underställa Kungl. Maj:ts prövning ett ärende rörande Chalmers tekniska institut, vilket icke inkommit i samband med institutets övriga s. k. riksdagspetita men likväl torde vara av beskaffenhet att föranleda framställning till riksdagen.

Å institutets stat äro för närvarande uppförda 5 ordinarie vaktmästarbefattningar. Sedan Kungl. Maj:t, med föranledande av riksdagens beslut om inrättande av den femte av dessa befattningar, anbefallt styrelsen att inkomma med yttrande i fråga om de särskilda vid institutet anställda vaktmästarnas fästande vid de särskilda institutionerna, har styrelsen i skrivelse den 10 november 1917 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte genom anteckning i staten förordna, att av vaktmästarna vid institutet en skall vara vaktmästare vid huvudbyggnaden åt Vasagatan, en vaktmästare vid fysiska institutionen, en vid elektrotekniska laboratoriet, en vid kemiska laboratoriet och en vid maskinlaboratoriet.

Styrelsens förslag i detta avseende, mot vilket jag saknar anledning till erinran, innebär ett tillägg till gällande stat för institutet och torde såsom sådant böra underställas riksdagen.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels — med uteslutande ur staten för Chalmers tekniska institut av en speciallärare i betongkonstruktioner med arvode å 900 kronor — därstädes uppföra ej mindre en speciallärare i byggnadsstatik med arvode av 1,200 kronor än även en speciallärare i byggnadsteknik med arvode av 2,100 kronor;

dels för ändamålet höja institutets *ordinarie stat* med ett belopp av 2,400 kronor eller från 172,150 kronor till 174,550 kronor;

dels medgiva, att i nämnda stat före den nuvarande anmärkningen om avdrag å lönen för vissa befattningshavare, därest de åtnjuta fri bostad och bränsle, vilken anmärkning skall betecknas såsom anmärkning 2, insättes en anmärkning 1 av följande lydelse: »Av de fem vaktmästarna är en vaktmästare vid huvudbyggnaden åt Vasagatan, en vid fysiska institutionen, en vid elektrotekniska laboratoriet, en vid kemiska laboratoriet och en vid maskinlaboratoriet»;

dels till utrustning av de fysiska och kemiska laboratorierna samt de mineralogiska och byggnadstekniska

Ökat anslag.

samlingarna vid institutet bevilja ett anslag av 30,000 kronor samt att av detta anslag anvisa på *extra stat* för år 1919 såsom reservationsanslag ett belopp av 15,000 kronor;

dels ock i övrigt anvisa på *extra stat* för år 1919: till förstärkning av det i institutets stat upptagna anslaget å 9,000 kronor till bibliotek, samlingar och laboratorier ett förslagsanslag, högst 14,000 kronor,

till förstärkning av det i institutets stat upptagna anslaget å 12,000 kronor till uppvärmning, belysning och diverse utgifter ett förslagsanslag, högst 20,000 kronor, samt

till planering och ordnande av institutets gårdsplan ett reservationsanslag av 10,000 kronor.

Ökat anslag

Nytt anslag

5. Uppehållande av verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm. Från och med år 1900 hava av riksdagen beviljats medel för uppehållande av verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm. Till detta ändamål har sålunda för vart och ett av åren 1911—1916 anvisats ett belopp av 16,161 kronor, under villkor att Stockholms stad med samma belopp lämnade ökat bidrag till skolan. Anslaget har varit uppdelat å särskilda poster.

[207.]

Uppehållande av verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm.

För vartdera av åren 1917 och 1918 har riksdagen beviljat ett till 17,325 kronor förhöjt anslag; villkoret om motsvarande bidrag från Stockholms stad har fortfarande upprätthållits.

För år 1919 har påkallats fortsatt anslag för samma ändamål och med samma belopp som under år 1918. På grund härav och då samma villkor som hittills torde böra fästas vid anslaget, tillstyrker jag förslag till riksdagen

att till uppehållande av verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm anvisa på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 17,325 kronor, att utgå till följande ändamål med högst nedan angivna belopp:

för höjning av betjäningens avlöning	kronor	446: —
» » » underläraernas »	»	9,905: —
» » » anslaget för den extra ordinarie undervisningen.....	»	260: —
» » » anslaget till belysning	»	750: —

för höjning av anslaget till inventa- riers anskaffande och underhåll	kronor 1,000: —
» » » anslaget till undervis- ningsmateriell	» 1,750: —
» » » anslaget till diverse utgifter	» 2,800: —
såsom bidrag till avlöning åt en vakt- mästare.....	» 414: —
	<hr/>
	tillhopa kronor 17,325: —

under villkor att Stockholms stad för år 1919, ut-
över förut anslagna medel å 7,500 kronor, för berörda
ändamål bidrager med samma belopp som statsanslaget.

[208.]

Provisorisk
lönereglering
vid tekniska
skolan i
Stockholm.

6. Provisorisk lönereglering vid tekniska skolan i Stockholm.

Till beredande av provisorisk lönereglering med 20 procent å i stat upp-
förda avlöningsförmåner åt befattningshavare vid tekniska skolan i Stock-
holm, med undantag för föreståndaren i hans egenskap av föreståndare
för hela skolan samt föreståndare för högre konstindustriella skolan och
överlärare inom denna avdelning, har riksdagen på extra stat för vart och
ett av åren 1912—1918 beviljat ett anslag av 4,600 kronor, med beräk-
nande att till löneregleringen bidrag skulle lämnas av Sjöstedtska fonden
med ett belopp av 480 kronor samt under villkor att Stockholms stad för
ändamålet särskilt tillsköte 4,600 kronor.

Då medel för sådan provisorisk lönereglering erfordras jämväl för år
1919, tillstyrker jag förslag till riksdagen

att till beredande av provisorisk lönereglering med
20 procent å i stat uppförda avlöningsförmåner åt be-
fattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm, med
undantag för skolans föreståndare i hans egenskap av
sådan samt såsom föreståndare för högre konstindu-
striella skolan och överlärare inom denna avdelning, be-
vilja på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst
4,600 kronor, med beräkande att till denna lönereg-
lering bidrag lämnas av Sjöstedtska fonden med ett be-
lopp av 480 kronor samt under villkor att Stockholms
stad för ändamålet särskilt tillskjuter samma belopp som
statsanslaget.

7. **Tekniska gymnasier i Malmö och Örebro samt tekniska fackskolor i Malmö och Västerås.** I riksstaten är under åttonde huvudtiteln på ordinarie stat uppfört ett anslag till de tekniska läroverken av 794,675 kronor. I detta anslag ingår ett belopp av 26,600 kronor åt vardera av de tekniska elementarskolorna i Malmö och Örebro. Dessutom har riksdagen beviljat på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 25,900 kronor, åt tekniska elementarskolan i Malmö och ett förslagsanslag, högst 42,860 kronor, åt tekniska elementarskolan i Örebro.

I det föregående under punkten 181 har jag omförmålt, att jag ämnar framdeles hemställa om proposition till innevarande års riksdag angående ett enhetligt ordnande av de praktiska ungdomsskolor, vilka omhändervärderna undervisningen för den ungdom, som efter inhämtande av barndomsskolornas lärokurser övergår eller ämnar övergå till praktiskt arbete inom näringslivets olika områden. Sagda förslag är avsett att omfatta, utom andra läroanstalter, jämväl ovanberörda tekniska elementarskolor. Jag tänker sålunda föreslå, att tekniska elementarskolan i Malmö ombildas till tekniskt gymnasium och fackskola och att tekniska elementarskolan i Örebro förändras till tekniskt gymnasium. Vidare torde en teknisk fackskola böra inrättas i Västerås. Med avseende på de lägre tekniska yrkesskolorna skall jag yttra mig i det följande under punkten 218. I fråga om organisationen av övriga tekniska läroanstalter ämnar jag däremot icke nu föreslå någon förändring.

Likaledes har jag för avsikt att framdeles hemställa om förslag till innevarande års riksdag angående ny löne- och pensionsreglering för vissa lärarkårer, däribland lärarpersonalen vid vissa tekniska läroverk.

Enligt inom ecklesiastikdepartementet verkställda beräkningar skulle, med hänsyn tagen jämväl till nyssberörda lönereglering, till bestridande av kostnaderna för ovannämnda tekniska undervisningsanstalter i Malmö, Örebro och Västerås ett anslag av 247,700 kronor vara erforderligt. Detta anslag torde böra i sin helhet uppföras på ordinarie stat. Då det nuvarande ordinarie anslaget till de tekniska elementarskolorna i Malmö och Örebro utgör, såsom ovan nämnts, 26,600 kronor för vardera eller sammanlagt 53,200 kronor, skulle således det ordinarie anslaget till de tekniska läroverken böra ökas med ett belopp av 194,500 kronor.

Ärendet i sin helhet tarvar emellertid, såsom jag i det föregående omnämnt, ytterligare beredning, varför jag nu hemställer allenast, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående tekniska gymnasier i Malmö och Örebro samt tekniska fackskolor i Malmö och Västerås, beräkna för ändamålet en **Ökat anslag.**

[209.]

Tekniska
gymnasier
i Malmö och
Örebro samt
tekniska fack-
skolor i
Malmö och
Västerås.

ökning av det i riksstaten under åttonde huvudtiteln å *ordinarie stat* uppförda anslaget till de tekniska läroverken med 194,500 kronor.

[210.]

Löne- och pensionsreglering för den ordinarie lärarpersonalen vid de tekniska elementarskolorna i Norrköping, Borås och Härnösand.

8. **Löne- och pensionsreglering för den ordinarie lärarpersonalen vid de tekniska elementarskolorna i Norrköping, Borås och Härnösand.** Avlöningsförhållandena för lektorer vid de tekniska elementarskolorna hava reglerats i anslutning till motsvarande förhållanden vid de högre allmänna läroverken. Då, såsom jag ovan under punkten 138 omförmålt, det är min avsikt att framlägga förslag till ny löne- och pensionsreglering för sistnämnda läroverks personal, synas mig de grunder, som därvid komma att vinna tillämpning, jämväl böra våra normgivande för en löne- och pensionsreglering för de tekniska elementarskolornas ordinarie lärarpersonal.

Såsom jag i annat sammanhang anfört, ämnar jag, när erforderliga förarbeten blivit avslutade, hemställa om avlåtande av framställning till riksdagen angående reglering av fortsättningsskolan, den lägre tekniska undervisningen, den lägre handelsundervisningen och närliggande undervisningsområden. Detta senare regleringsförslag skulle jämväl omfatta de tekniska elementarskolorna i Malmö och Örebro, under det att de tekniska elementarskolorna i Norrköping, Borås och Härnösand tills vidare skulle lämnas oberörda av detta förslag.

Under nästföregående punkt har jag hemställt om förslag till riksdagen att i avbidan på proposition angående de i samma punkt omförmålda tekniska läroanstalter, vilken proposition är av mig avsedd att innefatta förslag jämväl till löne- och pensionsreglering för personalen vid där ifrågasvarande läroanstalter, för ändamålet beräkna viss ökning av det ordinarie anslaget till de tekniska läroverken. Även för de i nu förevarande punkt omförmålda tekniska elementarskolornas personal ämnar jag föreslå dylik reglering, och torde denna fråga lämpligen kunna upptagas till behandling i samband med frågorna om löne- och pensionsreglering för den ordinarie lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter.

Enligt inom ecklesiastikdepartementet verkställda beräkningar skulle för detta ändamål erfordras ett belopp av cirka 25,000 kronor.

Jag hemställer följaktligen, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Ökat anslag.

att, i avbidan på proposition angående löne- och pensionsreglering för den ordinarie lärarpersonalen vid de tekniska elementarskolorna i Norrköping, Borås och Härnösand, beräkna för ändamålet en ökning av det *ordinarie anslaget* till nämnda skolor med 25,000 kronor.

9. **Tekniska elementarskolan i Norrköping.** Under vart och ett av åren 1902—1910 utgick ett av riksdagen för tekniska elementarskolan i Norrköping beviljat extra anslag till belopp av 2,800 kronor. Anslaget var uppdelat i särskilda poster, avseende betjäningens avlöning, lyshållning, uppvärming m. m. Frånsett ett tillfälligt anslag för inköp av modeller har riksdagen till i huvudsak samma ändamål som under åren 1902—1910 beviljat extra anslag till höjda belopp för de följande åren, nämligen för vardera året 1911 och 1912 4,250 kronor, för vardera av åren 1913 och 1914 4,950 kronor, för år 1915 5,250 kronor, för år 1916 5,950 kronor, för år 1917 6,350 kronor och för år 1918 6,750 kronor. Det belopp, som sålunda utgår för år 1918, är uppdelat på följande poster:

[211.]
Tekniska
elementar-
skolan i
Norrköping.

till undervisning i svenska språket	kronor	200: —
• betjäningens avlöning	»	400: —
• lyshållning, uppvärming m. m.	»	2,700: —
• assistenter och repetitörer	»	800: —
• undervisning i främmande språk	»	400: —
• höjd avlöning åt läraren i frihandsteckning	»	150: —
• bibliotek och samlingar	»	300: —
• undervisning i verkstadsarbete	»	1,800: —
	Summa kronor	6,750: —

För år 1919 har skolans styrelse i underdånig skrivelse den 20 augusti 1917 åskat ett till 8,400 kronor ökat anslag. Förhöjningen, 1,650 kronor, är fördelad å nedannämnda poster på följande sätt:

till betjäningens avlöning	kronor	200: —
• lyshållning, uppvärming m. m.	»	800: —
• assistenter och repetitörer	»	400: —
• höjd avlöning åt läraren i frihandsteckning	»	50: —
• undervisning i verkstadsarbete	»	200: —
	Summa kronor	1,650: —

Till stöd för framställningen har styrelsen anfört, att styrelsen, som noga övervägt varje post särskilt, funnit den begärda ökningen vara den minsta möjliga för att skolans verksamhet skulle kunna uppehållas utan att en större brist å skolans stat skulle uppstå. Endast genom en förmånlig försäljning av gammalt skrotjärn, vilket inbragt 1,088 kronor, hade styrelsen kunnat få staten för år 1916 att gå ihop, och 1917 års räkenskaper komme anta uligen att visa en avsevärd brist. Då styrelsen redan för ved och kol hade utbetalat 1,281 kronor mer än under hela år 1916. Utgiften till betjäningen hade stigit avsevärt under de två senaste åren, och styrelsen hade måst höja avlöningen till maskinisten å verkstaden. Med de små anslagen till läraren i frihandsteckning samt till assistenter och repetitörer vore det hart när omöjligt att

skaffa kompetenta personer, som för de avlöningar, styrelsen kunde bjuda, ville åtaga sig arbete vid skolan.

Departementschefen.

Styrelsens framställning om fortsatta anslag för vissa ändamål till samma belopp som förut vill jag naturligen tillstyrka, och jag anser styrelsens äskande om vissa anslagshöjningar ej heller kunna avvisas. Jag erinrar, att tekniska elementarskolan i Norrköping likasom motsvarande läroanstalter i Borås och Härnösand tills vidare ej komma att beröras av ett under utarbetande varande förslag till reglering bland annat av den lägre tekniska undervisningen. Såsom av punkt 210 framgår, ämnar jag emellertid framlägga förslag om lönereglering för den ordinarie lärarpersonalen vid sagda tre tekniska elementarskolor. Detta löneregleringsförslag kommer emellertid icke att minska behovet av de nu begärda extra anslagen.

Ökat anslag.

Jag tillstyrker nu, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till uppehållande av verksamheten vid tekniska elementarskolan i Norrköping anvisa på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 8,400 kronor, att utgå till nedan angivna ändamål med högst följande belopp: till undervisning i svenska språket..... kronor 200: —

» betjäningens avlöning.....	»	600: —
» lyshållning, uppvärmning m. m....	»	3,500: —
» assistenter och repetitörer.....	»	1,200: —
» undervisning i främmande språk...	»	400: —
» höjd avlöning åt läraren i frihandsteckning.....	»	200: —
» bibliotek och samlingar.....	»	300: —
» undervisning i verkstadsarbete.....	»	2,000: —

tillhopa kronor 8,400: —

[212.]

Tekniska elementarskolan i Borås.

10. **Tekniska elementarskolan i Borås.** För uppehållande av verksamheten vid tekniska elementarskolan i Borås har riksdagen beviljat på *extra stat* för vart och ett av åren 1903—1910 ett anslag av 3,850 kronor samt för vart och ett av åren 1911—1917 4,250 kronor.

För år 1918 beviljade riksdagen för sagda ändamål ett förslagsanslag, högst 6,050 kronor, fördelat på följande poster:

till undervisning i verkstadsarbete.....	kronor	1,000: —
» » » svenska och främmande språk.....	»	500: —
» » » frihandsteckning.....	»	200: —

till kemiska och fysiska laborationer.....	kronor	500: —
• bibliotek och övriga samlingar	»	300: —
• betjäningens avlöning	»	850: —
• lyshållning, uppvärmning m. m.	»	2,700: —
	tillhopa kronor	6,050: —

Nu har vederbörande skolstyrelse i skrivelse den 27 augusti 1917 gjort framställning om anslag till ifrågavarande ändamål för år 1919. Denna begäran anser jag böra understödjas. Jag tillåter mig än en gång bringa i erinran vad jag under punkterna 210 och 211 anfört därom, att tekniska elementarskolan i Borås tills vidare ej är avsedd att beröras av den planerade omorganisationen av den tekniska undervisningen. Däremot har jag för avsikt att föreslå lönereglering vid innevarande års riksdag för den ordinarie lärarpersonalen vid, bland andra, tekniska elementarskolan i Borås. De nu begärda extra anslagen äro emellertid erforderliga även om en lönereglering i enlighet med det förslag, som nu förberedes, blir av riksdagen beslutad för ifrågavarande tekniska elementarskola.

På grund av vad sålunda anförts tillstyrker jag förslag till riksdagen att till uppehållande av verksamheten vid tekniska elementarskolan i Borås anvisa på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 6,050 kronor, att utgå till följande ändamål med högst nedan angivna belopp, nämligen:

till undervisning i verkstadsarbete	kronor	1,000: —
• » » svenska och främmande språk	»	500: —
• undervisning i frihandsteckning ...	»	200: —
• kemiska och fysiska laborationer...	»	500: —
• bibliotek och övriga samlingar	»	300: —
• betjäningens avlöning	»	850: —
• lyshållning, uppvärmning m. m.	»	2,700: —
	tillhopa kronor	6,050: —

11. **Tekniska elementarskolan i Härnösand.** Till uppehållande av verksamheten vid tekniska elementarskolan i Härnösand har riksdagen under en följd av år anvisat anslag å extra stat. För år 1904 beviljades sålunda 3,675 kronor och för år 1905 6,250 kronor. Av det förra anslaget var viss del avsedd för höstterminen 1903 och av det senare viss

[213.]

Tekniska elementarskolan i Härnösand.

[213.] del för höstterminen 1904. Vidare beviljades för vartdera av åren 1906 och 1907 4,350 kronor samt för vart och ett av åren 1908—1914 4,550 kronor, varförutom för år 1908 beviljades 90 kronor, avsedda till viss undervisning under höstterminen 1907. För år 1915 anvisades dels för uppehållande av verksamheten vid nämnda skola tillhopa 5,050 kronor, dels ock för täckande av brist i skolans räkenskaper vid 1912 års utgång 374 kronor, och jämväl för vartdera av åren 1916 och 1917 beviljades 5,050 kronor.

För år 1918 har riksdagen på extra stat anvisat ett förslagsanslag, högst 7,050 kronor, att utgå till följande ändamål med högst nedan angivna belopp, nämligen:

till undervisning i svenska språket.....	kronor	200: —
» » » främmande språk...	»	400: —
» lyshållning, uppvärmning m. m....	»	5,400: —
» betjäningens avlöning	»	850: —
» förhöjning av arvodet till gymnastiklärare	»	200: —

tillhopa kronor 7,050: —

I underdånig skrivelse den 6 augusti 1917 har skolans styrelse anhållit om beredande åt skolan av extra anslag för enahanda ändamål under år 1919. Styrelsen har därvid begärt höjning å vissa av förstnämnda anslagsposter. Tillika har styrelsen hemställt om beviljande av ett nytt anslag, nämligen till undervisning i verkstadsarbete.

För min del anser jag, att de förut beviljade anslagsposterna böra med oförändrade belopp utgå för år 1919 med undantag för anslaget till lyshållning, uppvärmning m. m. — för dylika ändamål har jag redan förut denna dag upprepade gånger haft att framlägga krav om förhöjning av utgående anslag.

Till stöd för sin framställning i denna del har styrelsen anfört huvudsakligen:

Vid äskandet av det sedermera av riksdagen anvisade anslaget å 5,400 kronor för ifrågavarande ändamål för år 1918 hade styrelsen beräknat åtgången av koks till 1,650 hektoliter à 3 kronor, till vilket pris styrelsen hösten 1916, då sagda äskande framställdes, lyckats inköpa det för läs-året 1916—1917 erforderliga kokspartiet. För läs-året 1917—1918 hade styrelsen ännu icke kunnat anskaffa koks, men torde densamma komma att betinga ett pris av minst 6 kronor för hektoliter. Till inköp för år 1919 efter detta pris med samma koksförbrukning, 1,650 hektoliter, åtginge 9,900 kronor, d. v. s. 4,950 kronor mer än som beräknats för år 1918. Om priset på koks skulle sjunka, vore denna summa ändock behöflig för att täcka den brist, som säkerligen komme att uppstå såväl under år 1917 som under år 1918, då anslaget för dessa år

beräknats med ett kokspris av endast 3 kronor för hektoliter. Anslaget till lyshållning, uppvärmning m. m. för år 1918, 5,400 kronor, skulle sålunda behöva höjas med 4,950 kronor till 10,350 kronor, men då även priset på elektrisk ström för belysning, ved till vaktmästaren och maskinisten m. m. avsevärt stigit, torde ett anslag av 10,500 kronor icke vara för högt tilltaget.

[210.]

Jag tillstyrker styrelsens begäran om detta anslags uppförande å extra stat för år 1919.

Såsom jag redan nämnt, har styrelsen vidare anhållit om beviljande av anslag till undervisning i verktadsarbete. I fråga härom yttrar styrelsen:

Till verkstaden för undervisning och materiell har skolan hittills åtnjutit ett årligt anslag av 3 000 kronor på ordinarie stat. Då emellertid verkmästarrens avlöning sedan början av höstterminen 1912 utgått med 2 500 kronor för år, har till erforderligt biträde i verkstaden, elektrisk energi för drivande av maskinerna samt materiell återstått endast 500 kronor. Enär under de två senaste åren priset å såväl elektrisk energi som för driften erforderliga förnödenheter avsevärt stigit, har denna summa visat sig vara otillräcklig, och anslaget har därför måst överskridas med i medeltal 250 kronor för år, ehuru största möjliga sparsamhet iakttagits och nyanskaffning av materiell inskränkts till det allra nödvändigaste. Härtill kommer, att alldenstund skolans verkmästare nästa år fyller 70 år, ombyte av verkmästare sannolikt måste ske under år 1918. Då någon ny kompetent verkmästare numera icke torde kunna erhållas för lägre avlöning än 3.000 kronor för år, anser styrelsen, att från och med år 1919 till verkstaden för undervisning och materiell erfordras ett årligt extra anslag av 1,000 kronor, för att undervisningen skall kunna på ett tillfredsställande sätt bedrivas. Styrelsen får även erinra om, att 1917 års riksdag till nu berörda ändamål för år 1918 beviljat tekniska elementarskolorna i Borås och Norrköping, med vilka tekniska elementarskolan i Härnösand med avseende på antalet lärjungar är närmast jämförlig, extra anslag av respektive 1,000 kronor och 1,800 kronor.

Till en början tillåter jag mig hänvisa till vad jag under punkt 210 i det föregående anfört rörande lönerreglering för den ordinarie lärarpersonalen vid, bland andra tekniska elementarskolor, den i Härnösand samt om den ställning, dessa elementarskolor tills vidare komma att intaga vid en eventuell omorganisation av den tekniska undervisningen. Då det under nu förevarande punkt omförmälda anslagsbehovet kvarstår orubbat även om en lönerreglering för ifrågavarande tekniska elementarskola i enlighet med det förslag, jag har för avsikt att framlägga, bliver av riksdagen beslutad, anser jag mig oförhindrad att understödja det av skolans styrelse framförda anslagsäskandet.

Jag tillstyrker alltså, med åberopande av vad jag ovan anfört, förslag till riksdagen

att till uppehållande av verksamheten vid tekniska Öknt anslag.
elementarskolan i Härnösand anvisa på *extra stat* för

år 1919 ett förslagsanslag, högst 13,150 kronor, att utgå till följande ändamål med högst nedan angivna belopp, nämligen:

till undervisning i svenska språket.....	kronor	200: —
» » » främmande språk...	»	400: —
» » » verkstadsarbete	»	1,000: —
» lyshållning, uppvärmning m. m....	»	10,500: —
» betjäningens avlöning.....	»	850: —
» förhöjning av arvudet till gymna- stiklärare	»	200: —
<hr/>		
tillhopa kronor		13,150: —

[214]
Tekniska
skolan i
Eskilstuna.

12. **Tekniska skolan i Eskilstuna.** Riksdagen har för beredande av tillfällig löneförbättring under åren 1914—1918 enligt vissa av vederbörande departementschef i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1913 angivna grunder åt rektor, ordinarie lärare, tjänstemän och vaktmästare vid tekniska skolan i Eskilstuna beviljat på extra stat för vart och ett av nämnda år 1,337 kronor, under villkor att Eskilstuna stad för ändamålet bidroge med 1,336 kronor under samma år.

Genom nådigt beslut den 25 juni 1917 anbefalldes Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län att från stadsfullmäktige i Eskilstuna infordra och till Kungl. Maj:t överlämna yttrande, huruvida fullmäktige, beträffande det för år 1918 beviljade anslaget, iklädde sig uppfyllandet av nyssnämnda villkor. Sedan stadsfullmäktige fattat beslut härom, har Kungl. Maj:t den 7 december 1917 ställt statsanslaget till förfogande av skolans direktion.

Med anledning av en utav direktionen gjord framställning om fortsatt anslag för samma ändamål tillstyrker jag förslag till riksdagen

att till beredande av tillfällig löneförbättring under år 1919, enligt de av vederbörande departementschef i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1913 angivna grunderna, åt rektor, ordinarie lärare, tjänstemän och vaktmästare vid tekniska skolan i Eskilstuna anvisa på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 1,337 kronor, under villkor att Eskilstuna stad för nämnda ändamål bidrager med 1,336 kronor.

13. **Slöjdföreningens i Göteborg skola.** Till understöd åt slöjdföreningens i Göteborg skola har riksdagen för vart och ett av åren 1907—1918 anvisat på extra stat 30,000 kronor att, under villkor att Göteborgs stad tillsköte minst lika mycket för år ävensom på de övriga villkor, som Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, ställas till skolstyrelsens förfogande för därmed avsett ändamål. Genom särskilda beslut har Kungl. Maj:t förordnat om anslagens tillhandahållande åt styrelsen och därvid för åtnjutande av statsbidraget fastställt vissa villkor, som finnas omförmälda i det vid 1907 års statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 12 januari 1907, punkten 122.

I skrivelse den 24 september 1917 har nu styrelsen för nämnda skola anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes göra framställning till 1918 års riksdag om beviljande av ett anslag till skolan å enahanda belopp för år 1919. Denna styrelsens hemställan har tillstyrkts av magistraten i Göteborg samt av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län.

Av handlingarna framgår, att Göteborgs stad för år 1917 till slöjdföreningens skola anslagit 60,585 kronor samt att skolstyrelsen i förslag till stat för år 1918 bland beräknade inkomster upptagit ett anslag av Göteborgs stad å 88,713 kronor.

De skäl, som under en följd av år föranlett beviljande av statsanslag till ifrågavarande skola, gälla fortfarande, och jag hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till understöd för uppehållande av slöjdföreningens i Göteborg skola bevilja på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 30,000 kronor, att, under villkor att Göteborgs stad för skolan tillskjuter minst lika mycket för år 1919 ävensom på de övriga villkor, som Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, ställas till styrelsens för skolan förfogande för därmed avsett ändamål.

14. **Resestipendier åt föreståndare och facklärare vid lägre tekniska läroanstalter.** Riksdagen har år 1914 till resestipendier åt föreståndare och facklärare vid lägre tekniska läroanstalter under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, anvisat på extra stat för år 1915 ett belopp av 3,000 kronor.

Såsom jag erinrat i början av min anmälan av frågor, hörande till regleringen av riksstatens åttonde huvudtitel för år 1919, har ifrågavarande anslag hittills icke tagits i anspråk för sitt ändamål, och enligt Kungl. Maj:ts den 31 december 1917 därom meddelade beslut torde det ej heller komma

[215.]

Slöjdföreningens i Göteborg skola.

[216.]

Resestipendier åt föreståndare och facklärare vid lägre tekniska läroanstalter.

till användning under år 1918. I enlighet med vad jag yttrade i sammanhang med nämnda erinran får jag därför nu tillstyrka, att riksdagens medgivande utverkas till att anslaget må användas under år 1919. I det föregående har jag flera gånger haft anledning framhålla min avsikt att, så snart erforderliga utredningar blivit avslutade, framlägga förslag om avlatande av framställning till riksdagen angående omorganisation av vissa av de tekniska läroanstalterna. Därest dylik framställning varder av Kungl. Maj:t avlåten samt ombildning av ifrågavarande anstalter bliver av riksdagen beslutad, synes det vara lämpligt, att de resestipendier, som omförmålas under nu förevarande punkt, få tilldelas föreståndare och facklärare jämväl vid sådana ombildade lägre tekniska anstalter. Då formuleringen av det ändamål, för vilket det av 1914 års riksdag anvisade och under denna punkt upptagna anslaget till resestipendier icke torde lägga hinder i vägen härför, synes det emellertid icke vara erforderligt att av riksdagen inhämta uttryckligt medgivande till en sådan vidgad användning av anslaget, utan torde Kungl. Maj:t vara oförhindrad att besluta om dylik disposition av ifrågavarande resestipendier.

På grund av vad jag sålunda anfört och under åberopande av vad jag anfört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 anvisade belopp av 3;000 kronor till resestipendier åt föreståndare och facklärare vid lägre tekniska läroanstalter må under de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1919.

[217.]
Överstyrelse
för yrkes-
under-
visningen.

15. **Overstyrelse för yrkesundervisningen.** Såsom jag i det föregående under punkten 181 omförmålt, har jag för avsikt att så snart ske kan göra framställning om förslag till innevarande års riksdag angående ett enhetligt ordnande av de praktiska ungdomsskolor, vilka omhänderhava undervisningen för den ungdom, som efter inhämtande av folkskolans lärokurs övergår eller ärnar övergå till praktiskt arbete inom näringslivets olika områden. Sagda förslag är avsett att omfatta, utom andra läroanstalter, sådana, som äro avsedda för den lägre tekniska undervisningen, den lägre handelsundervisningen och undervisning i husligt arbete. Då det synes mest ändamålsenligt, att ledningen av sistnämnda läroanstalter lägges i en central styrelses hand, ärnar jag även föreslå inrättandet av en överstyrelse för yrkesundervisningen, däri dock

givetvis icke inbegripen den undervisning, som meddelas vid tekniska högskolan och därmed jämförliga läroanstalter.

Enligt inom ecklesiastikdepartementet verkställda beräkningar skulle kostnaderna för en sådan överstyrelse för år 1919 belöpa sig till 50,000 kronor. Detta belopp synes böra upptagas på ordinarie stat.

Med hänsyn därtill att erforderlig ytterligare utredning i hithörande frågor ännu icke är avslutad, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, i avvidan på proposition angående inrättandet av en överstyrelse för teknisk undervisning, beräkna för ändamålet å *ordinarie stat* för år 1919 ett belopp av 50,000 kronor. Nytt anslag.

16. Understöd åt lägre tekniska yrkesskolor m. m. I riksstaten är under åttonde huvudtiteln på extra stat för år 1918 uppfört ett förslagsanslag å 140,000 kronor till understöd åt lägre tekniska yrkesskolor m. m. Såsom jag i det föregående under punkten 181 omförmält, har jag för avsikt att framdeles göra framställning om förslag till innevarande års riksdag angående ett enhetligt ordnande av de praktiska ungdomsskolor, vilka omhänderhava undervisningen för den ungdom, som efter inhämtande av folkskolans lärokurs övergår eller ärnar övergå till praktiskt arbete inom näringslivets olika områden. Sagda förslag är avsett att omfatta, utom andra läroanstalter, även lägre tekniska yrkesskolor.

Enligt inom ecklesiastikdepartementet verkställda beräkningar skulle till understöd åt sistnämnda skolor för år 1919 krävas en ökning med 110,000 kronor av nuvarande förslagsanslaget till ifrågavarande ändamål. Anslaget bör följaktligen för år 1919 upptagas med ett till 250,000 kronor förhöjt belopp. I samband med avlåtande av proposition i ämnet till riksdagen torde även böra tagas under omprövning, huruvida icke benämningen å anslaget lämpligen bör ändras, så att det tydligare angiver de ändamål, för vilka det är avsett efter genomförandet av den planerade omorganisationen av ifrågavarande undervisningsanstalter.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t nu tacktes föreslå riksdagen

att, i avvidan på blivande proposition i ämnet, beräkna på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag, högst 250,000 kronor åt lägre tekniska yrkesskolor m. m. Ökat anslag

[218.]

Understöd åt
lägre
tekniska
yrkesskolor
m. m.

[219.]

Anslag till
husmoders-
skolor m. m.

17. **Anslag till husmodersskolor m. m.** Riksdagen har under sjätte huvudtiteln på extra stat för år 1918 anvisat ett förslagsanslag av 50,000 kronor att, i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för civildepartementet angivna grunder, utgå som understöd dels till yrkeskolor för husmodersutbildning i städer, köpingar, industri- och andra liknande samhällen, dels ock till obemedlade och mindre bemedlade elever vid nämnda skolor, varjämte riksdagen medgivit, att av omförmälda anslag ett belopp av högst 1,500 kronor må användas för bestridande av kostnaderna för statens tillsyn av samma skolor.

Närmare föreskrifter att lända till efter rättelse tills vidare, så länge anslag för ifrågakvarande ändamål utgår, hava sedermera av Kungl. Maj:t meddelats genom kungörelse den 29 juni 1917 (sv. förf.-saml. nr 567).

Ovannämnda husmodersskolor höra till det slag av praktiska ungdomsskolor, vilka omhänderhava den lägre undervisningen för den ungdom, som efter inhämtande av folkskolans lärokurs övergår eller ärnar övergå till praktiskt arbete inom näringslivet. Med anledning härav har jag, efter samråd med chefen för civildepartementet, funnit lämpligast, att anslag till understöd åt husmodersskolorna händanefters åskas under riksstatsens åttonde huvudtitel.

I det föregående under punkten 181 har jag omförmäلت, att jag ämnar framdeles hemställa om förslag till innevarande års riksdag angående ett enhetligt ordnande av nyssberörda praktiska ungdomsskolor. Därvid bör givetvis hänsyn tagas jämväl till ifrågakvarande husmodersskolor. Men då, såsom förut nämnts, förarbetena med den tillämnade propositionen om de praktiska ungdomsskolorna ännu icke hunnit slutföras, är jag icke heller nu beredd att avgiva slutgiltigt förslag rörande husmodersskolorna.

Medel för uppehållande av undervisningen i sistnämnda skolor under år 1919 torde emellertid böra i riksstaten för sagda år reserveras, och synes ett belopp av 50,000 kronor böra för ändamålet tagas i beräkning. Detta belopp torde böra uppföras på extra stat.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående anslag till husmodersskolor m. m., beräkna för ändamålet under riksstatsens åttonde huvudtitel på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag av 50,000 kronor.

Nytt anslag.

J. Åtgärder för fysisk utbildning.

1. Gymnastiska centralinstitutet, *oförändrat*
ordinarie anslag ..... kronor 39,650: —

2. **Tillfällig avlöningsförbättring åt befattningshavare vid gymnastiska centralinstitutet m. m.** Riksdagen har för tillfällig avlöningsförbättring åt vissa befattningshavare vid gymnastiska centralinstitutet på extra stat anvisat för vart och ett av åren 1912—1916 ett förslagsanslag av högst 8,400 kronor samt för dylik avlöningsförbättring ävensom vissa arvodesförhöjningar för vart och ett av åren 1917 och 1918 ett förslagsanslag av högst 9,700 kronor, att utgå under vissa av riksdagen angivna villkor. I sammanhang med anvisande av berörda anslag för år 1918 beviljade riksdagen i anledning av en av Kungl. Maj:t gjord framställning till beredande av ett personligt lönetillägg åt läraren vid gymnastiska centralinstitutet A. G. Schmiterlöw med 1,000 kronor, varav 500 kronor lön och 500 kronor tjänstgöringspenningar, för vart och ett av åren 1917 och 1918 på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 2,000 kronor.

[220.]
 Tillfällig avlöningsförbättring åt befattningshavare vid gymnastiska centralinstitutet.

Nu har direktionen för nämnda institut i skrivelse den 13 augusti 1917 hemställt, dels att tillfällig avlöningsförbättring och arvodesförhöjning enligt de grunder och på de villkor, som för år 1918 blivit fastställda, måtte komma samma befattningshavare vid institutet till del även för år 1919 med ett sammanlagt belopp av högst 9,700 kronor, dels ock att till beredande av ett personligt lönetillägg åt ovanbemälde Schmiterlöw ett belopp av 1,000 kronor måtte ställas till förfogande även för år 1919.

Jag tillstyrker, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att
dels medgiva, att tillfällig avlöningsförbättring för år 1919 må kunna tillkomma följande befattningshavare vid gymnastiska centralinstitutet med nedannämnda belopp:
 överlärare 1,000 kronor, därav 500 kronor lön och 500 kronor tjänstgöringspenningar,
 lärare 1,000 kronor, därav 500 kronor lön och 500 kronor tjänstgöringspenningar,
 lärarinna 500 kronor, därav 250 kronor lön och 250 kronor tjänstgöringspenningar, samt
 vaktmästare och portvakt vardera 400 kronor;

[220.]

dels godkänna följande villkor för åtnjutande av ifrågavarande avlösningsförbättringar:

att tjänstinnehavare, som erhållit tillstånd att med sin tjänst vid gymnastiska centralinstitutet förena militär beställning, icke må tillgodonjuta avlösningsförbättring, varom nu är fråga,

att i övrigt, frånsatt föreningen av föreståndarbefattningen vid institutet med överlärartjänst därstädes, tjänstinnehavare icke må med den tjänst, för vilken avlösningsförbättring utgår, förena annan tjänstebefattning, allmän eller enskild, såframt ej, vad angår överlärare, Kungl. Maj:t och, vad angår annan tjänstinnehavare vid institutet, direktionen, uppå därom gjord framställning och efter prövning, att ifrågavarande tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen vid institutet, finner befattningen kunna få tills vidare mottagas och bibehållas, samt

att överlärare eller lärarinna, som i sådan egenskap åtnjuter fri bostad, skall, utöver det för denna förmån i gällande stat för institutet bestämda avdraget å lönen, vidkännas ytterligare sådant avdrag med: överlärare 300 kronor och lärarinna 150 kronor;

dels medgiva, att följande arvoden för särskilda göromål vid gymnastiska centralinstitutet må för år 1919 förhöjas med nedan angivna belopp:

arvodet åt föreståndaren med 300 kronor,

arvodet för sekreterargöromålens besörjande med 150 kronor och

arvodet för räkenskapsförargöromålens besörjande med 150 kronor, samt

att för år 1919 må utgå ersättning för besörjande av biblioteksgöromålen vid institutet med 300 kronor;

dels för bestridande av samtliga berörda kostnader för år 1919 på *extra stat* för samma år anvisa ett förslagsanslag, högst 9,700 kronor;

dels ock till beredande av ett personligt lönetillägg åt läraren vid gymnastiska centralinstitutet A. G. Schmiterlów med 1,000 kronor, varav 500 kronor lön och 500 kronor tjänstgöringspenningar, bevilja på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 1,000 kronor.

3. **Uppehållande av gymnastiska centralinstitutets verksamhet.**

[221.]

För uppehållande av gymnastiska centralinstitutets verksamhet har riksdagen på extra stat beviljat för vart och ett av åren 1910—1917 ett anslag av 7,650 kronor samt för år 1918 ett anslag av 8,700 kronor. I sistnämnda anslag hava ingått ett belopp av 5,400 kronor till förhöjning av anslaget till arvoden åt extra lärare, ett belopp av 2,500 kronor till förhöjning av anslaget till ved, ljus, materiell, samlingar m. m. samt ett belopp av 800 kronor till avlöning åt extra vaktmästarbiträde.

Uppehållande
av gymnasti-
ska central-
institutets
verksamhet.

Enär direktionen över nämnda institut anmält, att institutets behov av medel utöver ordinarie stat för verksamhetens uppehållande under år 1919 med säkerhet icke kommer att understiga vad för år 1918 blivit anslaget, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till uppehållande av gymnastiska centralinstitutets verksamhet under år 1919 anvisa på *extra stat* för samma år ett förslagsanslag, högst 8,700 kronor, att användas med högst nedanstående belopp till följande ändamål:

till förhöjning av anslaget till arvoden		
åt extra lärare.....	kronor	5,400: —
» förhöjning av anslaget till ved, ljus,		
materiell, samlingar m. m.....	»	2,500: —
» avlöning åt extra vaktmästarbiträde	»	800: —
	tillhopa kronor	8,700: —

4. **Skrivbiträde vid gymnastiska centralinstitutet.**

Till skrivbiträde vid gymnastiska centralinstitutet har riksdagen på extra stat för år 1918 anvisat ett anslag å 700 kronor.

[222.]

Skrivbiträde
vid gymnasti-
ska central-
institutet.

Jämväl för år 1919 erfordras, enligt vad vederbörande anmält, dylikt anslag till enahanda belopp, och får jag för den skull hemställa om förslag till riksdagen

att till skrivbiträde vid gymnastiska centralinstitutet anvisa på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 700 kronor.

5. **Kvinnlig poliklinik vid gymnastiska centralinstitutet.**

För fortsatt uppehållande under höstterminen 1914 samt åren 1915—1918 av undervisning jämte läkarvård vid en med gymnastiska centralinstitutet

[223.]

Kvinnlig
poliklinik vid
gymnastiska
central-
institutet.

förenad kvinnlig poliklinik har riksdagen på extra stat beviljat medel, beräknade efter 500 kronor för år.

Direktionen över nämnda institut har nu anhållit, att för år 1919 ett anslag av 500 kronor måtte till enahanda ändamål beredas institutet, för vars undervisning under sagda år åt kvinnliga elever polikliniken med all säkerhet komme att vara oumbärlig.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till fortsatt uppehållande under år 1919 av undervisning jämte läkarvård vid en med gymnastiska centralinstitutet förenad kvinnlig poliklinik anvisa på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 500 kronor.

[224.]

Inköp av
litteratur
m. m. vid
gymnastiska
centralinsti-
tutet.

6. **Inköp av litteratur m. m. vid gymnastiska centralinstitutet.**
Till inköp av litteratur och till bokbindning för gymnastiska centralinstitutets bibliotek har riksdagen på extra stat för år 1918 anvisat ett anslag av 600 kronor.

I skrivelse den 13 augusti 1917 har direktionen för gymnastiska centralinstitutet gjort framställning om beredande av fortsatt anslag med enahanda belopp för nu ifrågavarande ändamål och därvid anfört, bland annat, följande:

• • Institutets bibliotek, som omfattar över 6,000 volymer, har icke förrän nu åtnjutit anslag av statsmedel, utan har till största delen tillkommit genom gåvor av äldre gymnastik- och fäktlitteratur. Däremot är den nyare litteraturen på det gymnastiska området därstädes i mycket ringa grad tillgodosedd. Denna litteratur är likväl särdeles omfattande, ty den berör icke blott det rent fackligt gymnastiska, utan sträcker sig in på uppfostrans, sundhetslärans och sjukvårdens områden. De förefintliga luckorna därutinnan kunna givetvis icke fyllas av det anslag, som nu kommit biblioteket till del, utan kommer behovet av ett liknande anslag att kvarstå under en följd av år. Därtill kommer nödvändigheten att årligen disponera medel för prenumeration av periodisk litteratur, bokbindning m. m.

Då alltså medel för ifrågavarande ändamål erfordras jämväl för år 1919, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till inköp av litteratur och bokbindning för gymnastiska centralinstitutets bibliotek anvisa på *extra stat* för år 1919 ett reservationsanslag av 600 kronor.

7. **Kostnadsfri gymnastik för medlemmar av Stockholms förenade studentkårer.** På gjorda framställningar har Kungl. Maj:t alltsedan år 1906 årligen ställt medel till direktionens över gymnastiska centralinstitutet förfogande för anordnande vid institutet — enligt vad under senare år föreskrivits under av direktionen godkänd ledare — av kostnadsfria övningar i gymnastik för studenter vid högre undervisningsanstalter i Stockholm, numera sammanslutna under namn av »Stockholms förenade studentkårer». Anslaget har plägat utgå med 1,000 kronor för läsår, och medel hava i regel tagits ur anslaget till extra utgifter under åttonde huvudtiteln eller reservationerna å anslagen under nämnda huvudtitel.

Nu har direktionen över gymnastiska centralinstitutet i skrivelse den 13 augusti 1917 gjort framställning om uppförande å extra stat för institutet av anslag till ovanberörda ändamål.

Till stöd härför har direktionen anfört:

Initiativet till ifrågavarande övningar har utgått från studenterna själva, vilka därigenom berett sig tillfälle att tillgodose behovet av ordnade kroppsövningar. Direktionen har därvid endast varit en förmedlande länk mellan studentsammanslutningen i Stockholm och Kungl. Maj:t vid utverkandet av nämnda anslag, vilket sedan ingått i institutets räkenskaper och redovisats i vanlig ordning.

Det har emellertid icke undgått direktionens uppmärksamhet, att den ringa fasthet och säkerhet, som utmärkt detta år från år utverkade anslag, inverkat i viss mån menligt på det med detsamma avsedda syftet. Studerandena vid de olika högskolorna hava vid studieårets början svävat i ovisshet om anslagets tillvaro och för den skull ej vetat, om övningarna komme att äga rum. En viss tid har därför åtgått, innan förhållandet härutinnan kunnat bringas till deras kännedom.

Vederbörande högskolekollegier hava dessutom icke kunnat undgå att betrakta dessa övningar såsom en angelägenhet, som stode utanför högskolorna, en studenternas privatsak, som dessa skolor icke hade att befatta sig med.

Direktionen har därför länge hyst den åsikten, att Stockholms studentkårer borde få denna angelägenhet ordnad på ett mera planmässigt och stabilt sätt, i likhet med vad för universiteten ägt rum. Det är härvid naturligt, att högskolorna själva taga saken om hand och att deras lärarkollegier tillse, att tillfälle till dagliga kroppsövningar beredes de studerande. En utredning är därför från deras sida önskvärd beträffande vad som kan åtgöras i denna för vår ungdom så viktiga fråga.

Direktionen tror sig även känna, att den av Kungl. Maj:t tillsatta gymnastikkommittén, som har att inkomma med förslag rörande den fysiska fostrans ordnande i sin helhet inom vårt land, har sin uppmärksamhet fästad vid det otillfredsställande tillstånd, som nu är rådande vad kroppsövningar beträffar vid Stockholms högskolor.

Utän att vilja föregripa ett fullständigt ordnande av denna angelägenhet, anser direktionen likväl, att redan nu en förbättring i så måtto kan åvägabringas, att det sedan år 1906 utgående anslaget till kostnadsfria gymnastikövningar blir tills vidare årligt. Dessa övningars tillvaro betryggas därigenom, så att de studerande äga förvisning om deras årliga tillvaro. Detta kan ske, om de ingå bland gymnastiska centralinstitutets riksdagspetita och av riksdagen uppföras såsom ett extra anslag.

På grund av vad sålunda anförts, hemställer direktionen, att Kungl. Maj:t täcktes

[225.]

Kostnadsfri
gymnastik för
medlemmar
av Stock-
holms för-
enade stu-
dentkårer.

taga under överbäggande lämpligheten av att ett extra anslag å 1,500 kronor ställes till direktionens förfogande till kostnadsfria gymnastikövningar vid gymnastiska centralinstitutet under höstterminen 1918 och kalenderåret 1919 för Stockholms förenade studentkårer.

Departementschefen.

Jag inser till fullo behovet av kroppsövningar för den studerande akademiska ungdomen. Likaså är jag ense med direktionen om att starka skäl tala för att denna fråga, vad Stockholms studentkårer beträffar, ordnas på ett mera planmässigt sätt än nu är fallet. I avbidan härför synas emellertid övningarna böra upprätthållas i sin nuvarande form. Kostnaderna härför torde dock i fortsättningen icke böra bestridas ur ovan nämnda till Kungl. Maj:ts förfogande stående medel, utan framställning om anslag för övningarnas bedrivande från och med år 1919 böra göras till riksdagen. För höstterminen 1918 lærer nödigt belopp kunna av Kungl. Maj:t beredas av tillgängliga medel.

Nytt anslag.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till anordnande vid gymnastiska centralinstitutet av kostnadsfria övningar i gymnastik för medlemmar av Stockholms förenade studentkårer anvisa på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 1,000 kronor.

[226.]
Understödjande av idrotten.

8. **Understödjande av idrotten.** Alltsedan år 1914 har ett extra anslag årligen utgått till understödjande av idrotten. Beloppet, som de första åren utgjorde 100,000 kronor, har de senare åren bestämts till 75,000 kronor. Då frågan om anslags beviljande för år 1918 av vederbörande departementschef den 13 januari 1917 anmäldes för Kungl. Maj:t, erinrade departementschefen om de bestämmelser, som genom nådigt beslut den 21 januari 1916 utfärdats i fråga om användningen av 1916 års anslag. Jag tillåter mig hänvisa till redogörelsen härför (punkt 238 under åttonde huvudtiteln i statsverkspropositionen 1917). De bestämmelser, som genom nådigt beslut den 26 januari 1917 meddelats rörande användningen av 1917 års anslag, äro till det mesta av enahanda innehåll. Avvikelserna inskränka sig till att föreskrift lämnats om att Sveriges militära idrottsförbund skall i sin berättelse meddela uppgift om till vilka militära organisationer samt för vilka ändamål understöd lämnats, att svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbunds andel i det extra anslaget ökats från 41,650 kronor till 47,250 kronor, eller med 5,600 kronor, och Sveriges centralförenings för idrottens främjande andel minskats med detta belopp och således nedsatts från 20,350 kronor till 14,750 kronor, samt att i bestämmelserna om anslag från centralföreningen till planläggning av lek- och idrottsplatser m. m. orden »kontant eller i utfört arbete» utslutits.

Centralföreningen och riksförbundets förvaltningsutskott hava nu i gemensam underdanig skrivelse av den 7 november 1917 anhållit, att anslagsbeloppet måtte för år 1919 sättas till 100,000 kronor. Såsom skäl härför har framhållits, huru oerhört prisen stegrats på alla de utgiftsposter, som anslaget avsåge att täcka.

Med hänsyn till det nuvarande tidsläget anser jag mig emellertid böra hemställa, att anslaget sättas till samma belopp, som de senaste åren utgått, och tillstyrker alltså förslag till riksdagen

att till understödjande av idrotten anvisa på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 75,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma.

9. **Understödjande av skididrotten bland ungdomen.** Riksdagen har år 1914 för understödjande av skididrotten bland ungdomen på *extra stat* för år 1915 anvisat ett belopp av 30,000 kronor att användas på sätt och under villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

[227.]
Understöd-
jande av
skididrotten
bland ung-
domen.

Med åberopande av vad jag anfört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 anvisade belopp av 30,000 kronor för understödjande av skididrotten bland ungdomen må på sätt och under villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1919.

K. Understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m.

[228.]

Svenska
fornskrifts-
sällskapet.

1. **Svenska fornskriftsällskapet.** Till understödjande av svenska fornskriftsällskapets verksamhet har riksdagen för vart och ett av åren 1877—1918 anvisat ett extra anslag av 2,000 kronor. Med de för åren 1916—1918 beviljade anslagen har förbundits det villkoret, att sällskapet skulle kostnadsfritt för statens räkning avlämna 300 exemplar av sina under anslagsåret utgivna arbeten.

Sällskapets styrelse har nu i underdånig skrivelse den 14 september 1917, med bifogande av tryckt redogörelse för sällskapets senaste årsmöte, anhållit om ett anslag å 2,000 kronor jämväl för år 1919, och har styrelsen till stöd för denna framställning åberopat den motivering, som av styrelsen förebragts i underdånig skrivelse den 21 oktober 1914. För det huvudsakliga innehållet i denna skrivelse lämnades en redogörelse i dåvarande departementschefens anförande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1915, punkten 185.

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien har den 6 november 1917 avgivit infordrat utlåtande i ärendet och därvid tillstyrkt den gjorda framställningen.

Under hänvisning till vad dåvarande departementschefen i nyssberörda anförande den 14 januari 1915 yttrat i förevarande ämne, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt svenska fornskriftsällskapet anvisa på *extra stat* för år 1919 ett reservationsanslag av 2,000 kronor, under villkor att sällskapet kostnadsfritt för statens räkning avlämnar 300 exemplar av sina under anslagsåret utgivna arbeten.

[229.]

Samfundet
för utgivande
av handskrif-
ter rörande
Skandina-
viens historia.

2. **Samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia.** Till understöd åt samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia har riksdagen anvisat för vart och ett av åren 1907—1918 ett extra anslag av 1,000 kronor. Vid anslaget har det villkoret varit fäst, att samfundet skulle till ecklesiastikdepartementet avlämna 50 exemplar av den för anslagsåret avsedda publikationen.

Enligt särskilda nådiga brev, det senaste av den 25 juni 1917, har Kungl. Maj:t ställt nämnda av riksdagen anvisade belopp till samfundets förfogande att användas för med anslaget avsett ändamål under iakttagande av nysnämnda villkor.

I underdånig skrivelse den 29 augusti 1917 har nu samfundet hemställt om utverkande av enahanda anslag för år 1919 och till stöd härför anfört, att ifrågavarande anslag i anseende till betydligt ökade tryckningskostnader nu mer än någonsin vore behövt för att samfundet skulle kunna ostört fortsätta sitt utgivningsarbete. Vidare har samfundet meddelat:

Vid årsskiftet 1916—1917 hade utkommit del 25:2 av Historiska handlingar, innehållande handlingar rörande riksdagarna åren 1809—1815 (huvudsakligen Christian Wählin's anteckningar) och redigerad av Axel Brusewitz. Den i samfundets underdåniga skrivelse den 27 september 1916 omnämnda historiken över samfundets verksamhet under det första århundradet av dess tillvaro är nu färdig och utgives såsom bibang till Historiska handlingar, del 25. Även det i flera underdåniga skrivelser förut omtalade registret till de 20 första delarna av Historiska handlingar torde kunna under år 1917 utlämnas. En ny publikation förberedes, nämligen en uti riksarkivet i Köpenhamn påträffad samling av danska ministerbrev från Stockholm under Gustav II Adolfs tid (huvudsakligen agenten Peder Galts depescher åren 1622—1625).

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien har den 2 oktober 1917 avgivit infordrat underdånigt utlåtande över denna framställning och därvid tillstyrkt densamma.

Med anledning av vad sålunda förekommit hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till understöd åt samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinavien's historia anvisa på *extra stat* för år 1919 ett reservationsanslag av 1,000 kronor, under villkor att samfundet till ecklesiastikdepartementet avlämnar 50 exemplar av den för anslagsåret avsedda publikationen.

3. **Svenska vitterhetssamfundet.** Till understödjande av svenska vitterhetssamfundets verksamhet har riksdagen på *extra stat* för vardera av åren 1914—1918 anvisat ett anslag av 3,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma. Det för år 1918 beviljade anslaget ställdes enligt nådigt beslut den 25 juni 1917 till förfogande av samfundets styrelse, under villkor att genom styrelsens försorg avlämnades till ecklesiastikdepartementet dels så snart ske kunde 5

[230.]

Svenska
vitterhets-
samfundet.

exemplar av samfundets under anslagsåret utgivna skrifter, dels och före viss dag kortfattad redogörelse för samfundets verksamhet under anslagsåret.

Styrelsen har nu anhållit, att anslag till samma belopp måtte beviljas även för år 1919, och till stöd härför anfört, att den nu rådande dyrtiden även gjort sig kännbar för samfundet, i det att kostnaden för tryckning av dess publikationer stigit och under den närmaste framtiden än ytterligare komme att ökas. Vidare har styrelsen meddelat:

Programmet för samfundets publikationsverksamhet har i följd av mellankomna hinder för utgivarna måst undergå någon förändring. Under år 1917 ämnar styrelsen, jämte det från år 1916 resterande 6:e häftet av Leopolds samlade skrifter, som redigeras av lektorn K. Fredlund, utgiva återstoden av kommentaren med ordbok till Dalins Argus, som redigeras av professorn B. Hesselman och docenten M. Lamm och vilket arbete därmed är avslutat, samt slutet av första delen och hela andra delen av fru Lenngrens skrifter, redigerade av lektorn Th. Hjelmqvist och professorn K. Warburg. Under förberedelse att utkomma under år 1918 (delvis kanske redan under år 1917) äro kommentar och glossar till Lucidors samlade dikter, utgivna av lektorn F. Sandwall, och återstoden av kommentaren till Stagnelii samlade skrifter, som redigeras av docenten F. Böök. Samfundets publikationsverksamhet under den närmast följande tiden komme att omfatta — utom fortsättning av Leopolds och Lenngrens skrifter — kritiska och kommenterade upplagor av Georg Stiernhielms dikter under redaktion av filosofie licentiaten Johan Nordström, Gunno Dahlstiernas dikter, redigerade av docenten Erik Noreen, J. H. Kellgrens skrifter, redigerade av docenten Sverker Ek, och Carl August Ehrenswards estetiska skrifter, redigerade av filosofie doktorn Gunhild Bergh. På samfundets framtidsprogram stå vidare kritiska upplagor av Vitalis dikter, Viktor Rydbergs ungdomsdikter och Singoalla, Carl Snoilskys ungdomsdiktning och Strindbergs Mäster Olof i dess olika texter.

Svenska akademien har den 11 oktober 1917 avgivit infortrat utlåtande i ärendet och därvid tillstyrkt bifall till berörda ansökan.

Under hänvisning i övrigt till vederbörande departementschefs anförande i ämnet till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1913, punkten 241, hemställer jag om förslag till riksdagen

att till understödjande av svenska vitterhetssamfundets verksamhet anvisa på *extra stat* för år 1919 ett reservationsanslag av 3,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma.

[231.]
Medicinska
tidskrifter.

4. **Medicinska tidskrifter.** Till understöd för utgivande av tidskriften Nordiskt medicinskt arkiv har riksdagen anvisat på extra stat för vart och ett av åren 1896—1905 ett belopp av 3,000 kronor samt för vart och ett av åren 1906—1915 ett belopp av 5,000 kronor.

Sedan vidare riksdagen år 1915 till understöd för utgivande av tid-

skrifterna Skandinavisches Archiv für Medizin och Skandinavisches Archiv für Chirurgie, som vore avsedda att träda i stället för Nordiskt medicinskt arkiv, på extra stat för år 1916 under vissa villkor beviljat ett anslag å 5,000 kronor, har riksdagen år 1916, på därom av Kungl. Maj:t gjord framställning, medgivit, att sistnämnda anslag finge på enahanda villkor beträffande friexemplars överlämnande till vissa bibliotek, som i fråga om tidskrifterna Skandinavisches Archiv für Medizin och Skandinavisches Archiv für Chirurgie föreskrivits, användas för fortsatt utgivande under år 1916 av tidskriften Nordiskt medicinskt arkiv. Vidare har riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar på extra stat beviljat för år 1917 ett anslag å 5,000 kronor samt för år 1918 ett förslagsanslag, högst 5,000 kronor, till understöd för utgivande av tidskrifterna Skandinavisches Archiv für Medizin och Skandinavisches Archiv für Chirurgie eller av tidskriften Nordiskt medicinskt arkiv, under villkor att av statsunderstödd tidskrift för vartdera av åren 1917 och 1918 kostnadsfritt överlämnades till vart och ett av universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund 10 exemplar samt till karolinska mediko-kirurgiska institutets bibliotek 5 exemplar, av vilka exemplar behöfligt antal skulle i främsta rummet tilldelas vederbörande institutioner och kliniker vid de medicinska undervisningsanstalterna.

I underdånig skrivelse den 11 september 1917 har föreningen för fortsatt utgivande av Nordiskt medicinskt arkiv anhållit, att såsom understöd för fortsatt utgivande under år 1919 av tidskriften Nordiskt medicinskt arkiv måtte anvisas ett anslag av 8,000 kronor eller, om detta icke kunde bifallas, åtminstone samma belopp, som för ändamålet årligen utgått allt sedan år 1906, 5,000 kronor. Till stöd för denna framställning har föreningen anfört följande:

Tidskriften Nordiskt medicinskt arkiv, som utkommit sedan år 1869, har förmedlat publicerandet av ett stort antal svenska, norska, danska och finska vetenskapliga arbeten inom medicinens olika grenar. Sedan år 1901 ha dessa arbeten till större delen varit översatta till främmande språk. Arkivet har härigenom möjliggjort för de nordiska medicinska författarna att framträda i samlad trupp inför utländsk publik, vilket otvivelaktigt är ägnat att stärka den nordiska medicinska forskningens ställning och gör det lättare att vinna beaktande åt dess resultat, än när dessa kringspidas i skaran av utländska tidskrifter, där dessutom deras nordiska ursprung glömmes. Arkivets betydelse för denna nordiska samlingstankes förverkligande har icke varit liten och kan förväntas i framtiden bli ännu större.

För att arkivet skall kunna fylla sin viktiga uppgift kräves, att det har en tillräcklig spridning i utlandet. Detta mål torde även i någon mån hava uppnåtts dels genom prenumeration i främmande länder, dels genom byte med talrika utländska medicinska tidskrifter.

Emellertid är denna spridning, framför allt den genom prenumeration av kliniker, bibliotek och enskilda vetenskapsmän, ännu allt för begränsad, och ett målmedvetet

[231.] arbete på vinnande av ökad spridning åt tidskriften har därför dels redan utförts, dels planlagts.

Då det är en allmän erfarenhet, att specialtidskrifter lättare vinna spridning i den stora utländska medicinska bokmarknaden än sådana publikationer, som intaga arbeten, tillhörande många olika grenar av medicinsk vetenskap, har under de sista åren den förändring vidtagits, att de arbeten, som inflyta i arkivet, strängare begränsas till två specialriktningar, nämligen till kirurgi med obstetrik och gynekologi, samt till invärtes medicini med pediatrik, och de båda avdelningar, vari arkivet sedan år 1901 utkommit, ha i samband därmed under år 1917 ombildats till två mera självständiga specialtidskrifter: Arkiv för kirurgi och Arkiv för inre medicin, båda dock fortfarande under gemensam ekonomisk ledning och utgörande avdelningar av Nordiskt medicinskt arkiv.

Vidare har redaktionen genom utsändande av gratisexemplar av arkivet till ett antal läkare i de nordiska länderna sökt och även i viss mån lyckats väcka intresse för tidskriften och öka dess prenumerantantal, och en liknande spridning till medicinska och kirurgiska kliniker i utlandet är även beslutad. Tidpunkten för en sådan ansats att sprida arkivet torde för närvarande vara lämplig särskilt ur den synpunkten, att genom kriget den utländska medicinska tidskriftslitteraturen blivit betydligt torftigare än vanligt, i det att åtskilliga tidskrifter utkomma mera sällan och oregelbundet, med sparsammare material, en del rent av upphört att publiceras. En tidskrift som Nordiskt medicinskt arkiv, vilken utges från neutrala länder under neutralt namn och erbjuder artiklar på de tre stora kulturspråken samt innehåller prenumerationsanmälan på dessa språk i varje häfte, torde för närvarande ha särskilda utsikter att vinna ökat beaktande.

Så snart ske kan är det också arkivledningens avsikt att, upptagande en redan av framlidne professorn Axel Key uttalad tanke, ytterligare dela arkivet i specialorgan, närmast i ett arkiv för obstetrik och gynekologi, varav behov otvivelaktigt förefinnes.

En ökad spridning och vidare utveckling av arkivet äro även ägnade att återverka på arkivets innehåll, så att allt flera arbeten och just de bästa söka sig dit för publikation. Härigenom underlättas återigen strävandena för arkivets spridning, och det kan förväntas bli allt bättre skickat att fylla sin uppgift. Att intresset för arkivet för närvarande befinner sig i rask stegring är lätt att besanna för var och en, som följt de senaste årens medicinska publikationer.

För att kunna tillförsäkra arkivet rikliga och goda bidrag är det av ofantligt stor betydelse att kunna erbjuda de vetenskapliga författarna möjligheter att utan åtminstone mera betydande kostnader få sina arbeten tryckta och att få dem offentliggjorda utan allt för stor tidsutdräkt. För att vinna det senare syftet utges arkivet numera i tvångsfria häften, som utkomma, så snart de för dem bestämda manuskripten hunnit tryckas.

Alla ansträngningar att öka arkivets spridning och således medelbart gagna den nordiska medicinen äro emellertid förenade med ökade utgifter.

Vidare bör framhållas, att, såsom allmänt är känt, kostnaderna för sättning, tryckning, papper, reproduktion av bilder m. m., med ett ord allt som hör till publicerandet av vetenskapliga arbeten, i hög grad fördyrats. Sättnings- och tryckningskostnaderna ha sedan världskrigets början fördyrats med innemot 20 %, papperskostnaden med 150 % och kostnaden för reproduktion av bilder (i foto- eller autotypi) med omkring 43 %.

Det är framför allt denna omständighet, som medfört, att Nordiskt medicinskt

arkiv, som, såsom en vid ansökningsfogad översikt visar, under åtskilliga år, tack vare åtnjutna understöd, burit sig, på sista tiden åter börjat att, trots nämnda understöd, gå med förlust. Denna har täckts genom frivilliga bidrag av ett antal svenska läkare.

[231.]

Vidare må påpekas, att vissa andra understöd än det svenska statsanslaget på senare åren minskats, indragits eller visat sig osäkra. Bidrag från Letterstedtska fonden har från och med år 1903 nedatts från 1 000 till 500 kronor. Den Classenska fondens (i Köpenhamn) bidrag å 500 kronor indrogs år 1913. Ett bidrag från Norge å 1 000 kronor, dels av norska läkare, dels från Nansen-fonden, har för åren 1903—1908 inkommit regelbundet. Från och med år 1909 har samma belopp beviljats av norska stortinget och hittills utgått regelbundet, om det än, åtminstone vid ett tillfälle, lär ha varit ifrågasatt att indraga detsamma. Den danska statens understöd, 1,200 kronor, har hittills kommit arkivet till godo, men antydningar ha ej saknats, att denna inkomstpост vore osäker.

Av svenska staten har Nordiskt medicinskt arkiv sedan länge åtnjutit ett rikligt understöd, vilket med varm tacksamhet erkännes. Sedan länge tillbaka hade tidskriften därifrån ett årligt anslag av 3 000 kronor, vilket från och med år 1906 ökats till 5,000 kronor, som sedan regelbundet utgått. Då anslaget sålunda ökades med 2,000 kronor, fästes därvid det villkor, att arkivet skulle ställa gratis till förfogande ej blott 25 exemplar till institutioner vid universiteten och karolinska institutet utan även ett vida större antal exemplar, med vilka karolinska institutets bibliotek byter sig till talrika medicinska tidskrifter. Så länge arkivet självt ombesörjde bytet och sålde de så erhållna in- och utländska tidskrifterna till karolinska institutets bibliotek, hade arkivet därpå en inkomst av omkring 800 kronor om året. Å andra sidan övertog biblioteket (d. v. s. staten) portokostnaden för utskändandet av arkivets bytesexemplar, belöpande sig till omkring 300 kronor för år. På grund härav blev den faktiska ökningen av arkivets inkomster vid anslagets höjning år 1906 omkring 1,500 kronor i stället för 2,000 kronor.

I betraktande av nu anförda förhållanden och då ökade ekonomiska svårigheter hota att hämma en löftesrik utveckling av nordens främsta medicinska tidskrift, vilken allt hitintills haft sin ledning och sitt förnämsta stöd i Sverige samt därifrån hämtat den avgjort övervägande delen av sina vetenskapliga bidrag, anhåller föreningen, att Kungl. Maj:t täcktes göra framställning till 1918 års riksdag att öka det extra statsanslaget för år 1919 till tidskriften Nordiskt medicinskt arkiv med 3,000 kronor från 5,000 till 8,000 kronor.

Arkivet förbinder sig därvid att gratis ställa till förfogande såväl 10 exemplar av tidskriften till vardera universitetet och 5 exemplar till karolinska institutet, som ock att till nämnda instituts bibliotek utan ersättning sända det antal exemplar av arkivet, som behöves för byte med ett antal in- och utländska medicinska tidskrifter.

Skulle Kungl. Maj:t eller riksdagen ej bevilja den begärda ökningen av anslagsbeloppet eller någon del därav, anhåller föreningen, att åt tidskriften Nordiskt medicinskt arkiv måtte för år 1919 beviljas samma extra statsanslag som för närmast föregående år eller 5 000 kronor, och förbinder sig föreningen även i detta fall att tillhandahålla ovannämnda gratisexemplar.

På grund av nådig remiss har kanslersämbetet för rikets universitet, efter hörande av karolinska institutets lärarkollegium, den 2 oktober 1917 i ärendet avgivit underdånigt utlåtande och därvid, i likhet med lärar-

[231.] kollegiet, förordat avlåtande av framställning till riksdagen om anvisande på extra stat för år 1919 av ett anslag å 8,000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Departementchefen

Ehuru det måste vara ägnat att framkalla betänkligheter att höja ett anslagsbelopp, som redan förut väsentligen överstiger vad som i allmänhet plägar beviljas för vetenskapliga tidskrifter, finner jag mig dock med hänsyn till de av föreningen åberopade skälen böra förorda någon höjning av nu utgående anslag. Därest från föreningens sida ansträngningar göras för att från Norge och Danmark ävensom på enskild väg erhålla ökat understöd, bör en höjning av svenska statens understöd till 6,500 kronor bliva tillfredsställande.

Såsom förut nämnts, hava under de senare åren anslag för ifrågavarande ändamål beviljats till understöd för utgivande av antingen två medicinska tidskrifter, Skandinavisches Archiv für Medizin och Skandinavisches Archiv für Chirurgie, avsedda att träda i stället för tidskriften Nordiskt medicinskt arkiv, eller ock av sistnämnda tidskrift. Den åsyftade särdelningen av ifrågavarande tidskrift i två eller, eventuellt, flera fristående tidskrifter är emellertid beroende, bland annat, på en överenskommelse med en utländsk förläggare om grunder för arkivets expedition i utlandet, vilken överenskommelse hittills omöjliggjorts genom kriget. Då den ifrågasatta delningen av tidskriften icke heller synes kunna komma till stånd under den tid, det föreslagna understödet avser, torde, såsom föreningen begärt, anslaget för år 1919 böra utgå såsom understöd för utgivande av tidskriften Nordiskt medicinskt arkiv.

Ökat anslag.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t tackes föreslå riksdagen att bevilja på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 6,500 kronor, till understöd för utgivande av tidskriften Nordiskt medicinskt arkiv, under villkor att av tidskriften för år 1919 kostnadsfritt överlämnas dels till vart och ett av universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund 10 exemplar samt till karolinska medicokirurgiska institutets bibliotek 5 exemplar, av vilka exemplar behöfligt antal i främsta rummet tilldelas vederbörande institutioner och kliniker vid de medicinska undervisningsanstalterna, dels ock till sistnämnda bibliotek det ytterligare antal exemplar, som enligt bestämmande av institutets lärarkollegium erfordras för byte med in- och utländska medicinska tidskrifter.

5. **Tidskriften Acta mathematica.** Hos Kungl. Maj:t har utgivaren av tidskriften Acta mathematica, professorn G. Mittag-Leffler anhållit om beredande av statsunderstöd för tidskriftens fortsatta utgivande, i vilket avseende begärts för år 1919 ett anslag av 3,000 kronor eller enahanda belopp, som för sådant ändamål blivit av riksdagen beviljat för vart och ett av åren 1896—1918. Sökanden har därvid anfört följande:

{ 232.
Tidskriften
Acta math-
ematica.

Dels ha de direkta omkostnaderna för utgivande i följd av dyrtiden icke oväsentligt ökats, dels ha inkomsterna genom tidskriftens för-äljning i Tyskland högst väsentligt nedgått och i Frankrike aldeles uteblivit. Härtill kommer den avsevärda valutaförsämringen i förhållande till kronan av riks-mark och francs. De uppoffringar, vilka huvudredaktören för tidskriftens upprätthållande iklätt sig och vilka under de senaste åren städse rört sig kring 8,000 kronor om året, torde således under närmaste år och kanske även längre komma att väsentligen ökas, antagligen minst fördubblas.

Emellertid synes det vara av vikt att även med mycket betydande uppoffringar uppehålla tidskriften under nuvarande kritiska tid.

Acta mathematica torde nämligen vara den enda vetenskapliga tidskrift — i varje fall den enda matematiska — vilken under världskriget lyckats bibehålla sin rent internationella karaktär. Avhandlingar äro redan färdigtryckta eller föreligga i manuskript, vilka utom från de skandinaviska länderna stamma från de främsta matematiker i England, Frankrike, Italien, Japan, Ryssland, Schweiz, Serbien, Tyskland, Ungern, Österrike. Kan tidskriften under fortgången av världskriget uppehålla denna standpunkt, finnes grundad förhoppning till det antagande, att densamma efter krigets slut under lång tid framåt skall kunna hävda sin ställning som icke endast det förnämsta utan även det enda organet för internationell matematisk forskning.

Det synes icke heller oantagligt, att tidskriften i så fall skall kunna övertaga ledningen av det första återknyttandet av de mellanfolkliga kulturförbindelserna inom vetandets högsta områden, vilket dock en gång måste komma.

Detta är synpunkter, vilka synas mig vara värda beaktande för varje vän av vårt fosterland och vilka jag för min del vill söka att, i den mån mina krafter i det ena eller andra avseendet sådant medgiva, orubbligen följa.

Under tiden den 1 oktober 1916—den 1 oktober 1917 ha i tryck utgivits första och andra häftena av band 41. I första häftet finnes en intressant avhandling av en svensk författare, professorn A. Wiman: »Ueber den Zusammenhang zwischen dem Maximalbetrage einer analytischen Funktion und dem grössten Betrag bei gegebenem Argumente der Funktion», en annan sådan »Sur la limitation de degré des coefficients des équations différentielles algébriques à points critiques fixes» av den franske matematikern Jean Chazy, professor i Lille, en av de främsta lärjungarna till den betydande matematikern Paul Painlevé, nyligen konseljpresident för franska regeringen, och slutligen en avhandling av ungraren professorn Fredrik Riesz i Kolozsvár: »Ueber lineare Funktionalgleichungen», vilken är av ovanligt stor betydelse genom de nya, vida synpunkter, som häri med överskådlig klarhet och skarp formuleringskonst framföras.

Andra häftet innehåller dels ett intressant arbete av docenten vid Polytechnikum i Zürich Georg Pólya: »Ueber die Potenzreihen, deren Konvergenzkreis natürliche Grenze ist», dels ett högviktigt, fundamentalt arbete »Contributions to the theory of the Riemann Zetafunction and theory of the distribution of primes» av de bada främsta av Englands nu levande matematiker, professorn G. H. Hardy och professorn J. E. Little.

wood, båda i Cambrigde. Publikationen har mycket fördröjts därigenom, att den sistnämnde innehar en högre befälspost i kriget å ort, som icke kunnat meddelas.

Uppsatta och delvis redan tryckta äro dessutom ett stort antal avhandlingar, av vilka bland andra en är författad i en skyttegrav på västfronten av en ung framstående tysk, doktor Robert Jentzsch, och en annan av den store franske matematikern Paul Appell, professor vid la Sorbonne och doyen de la faculté des sciences samt ordförande och ledare för en stor del av de viktigaste av de franska krigskommittéerna. Att han oaktat den omfattande och betungande arbetsbörd, som äligger honom, dock använder sina få lediga stunder på matematiskt författarskap, är ett förhållande, som ej kommer att förgätas i matematikens historia.

Efter remiss har vetenskapsakademien med skrivelse den 14 november 1917 överlämnat ett av dess sakkunniga ledamöter, professorerna M. Nyrén och B. Hasselberg avgivet yttrande, däri de — under framhållande, bland annat, att ifrågavarande tidskrift alltjämt intoge en ledande ställning och att den trots rådande, för allt vetenskapligt arbete så ogynnsamma förhållanden upprätthållit sin internationella karaktär — hemställt, att akademien måtte på det livligaste förorda den gjorda ansökingen; och har akademien med stöd av berörda yttrande tillstyrkt bifall till densamma.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att till understöd för fortsatt utgivande av tidskriften *Acta mathematica* anvisa på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor.

[233.]
Tidskriften
Sfinx.

6. **Tidskriften Sfinx.** På extra stat för vart och ett av åren 1903 —1918 har riksdagen till understöd för fortsatt utgivande av tidskriften *Sfinx* anvisat ett belopp av 1,200 kronor, att utgå under vissa villkor, som senast formulerats sålunda, att dess utgivare skulle kostnadsfritt överlämna till universitetsbiblioteket i Uppsala 40 exemplar och till universitetsbiblioteket i Lund 20 exemplar av tidskriften för att användas för dessa biblioteks bytesverksamhet med utlandet.

Tidskriftens utgivare, docenten Ernst Teodor Akmar har nu anhållit, att Kungl. Maj:t tacktes till 1918 års riksdag avlåta proposition därom, att till fortsatt utgivande av tidskriften måtte beviljas ett anslag av 1,200 kronor att utgå för år 1919 under villkor, motsvarande dem, som fastställts för åtnjutande av det för år 1918 beviljade statsanslaget.

Ansökingen är tillstyrkt av filosofiska fakultetens i Uppsala humanistiska sektion samt av universitetskanslersämbetet.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att anvisa på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 1,200 kronor, till understöd för fortsatt

utgivande av tidskriften *Sfinx*, under villkor att dess utgivare kostnadsfritt överlämnar till universitetsbiblioteket i Uppsala 40 exemplar och till universitetsbiblioteket i Lund 20 exemplar av tidskriften för att användas för dessa biblioteks bytesverksamhet med utlandet.

7. **Tidskriften svenska landsmål och svenskt folkliv.** Sedan riksdagen för utgivande under vart och ett av åren 1910—1918 av tidskriften »Nyare bidrag till kännedomen om de svenska landsmålen och svenskt folkliv» eller, såsom den numera benämnes, »Svenska landsmål och svenskt folkliv» beviljat ett årligt extra anslag av högst 5,000 kronor, har tidskriftens utgivare, professorn J. A. Lundell anhållit om enahanda statsunderstöd för tidskriften under år 1919; och har denna anhållan förordats av filosofiska fakultetens i Uppsala humanistiska sektion ävensom av universitetskanslern.

[234.]

Tidskrift för
landsmål.

Med anledning härav och under åberopande av den utredning, som förebragts i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 12 januari 1909, punkten 176, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå riksdagen

att anvisa på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 5,000 kronor, att på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt bestämma, användas till understöd för utgivande under år 1919 av tidskriften Svenska landsmål och svenskt folkliv.

8. **Undersökning av svenska folkmål.** Sedan riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning för systematisk undersökning av svenska folkmål anvisat på extra stat för år 1914 ett anslag av 7,500 kronor att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma, uppdrog Kungl. Maj:t enligt nådigt brev den 22 augusti 1913 åt professorerna O. von Friesen, J. A. Lundell och A. Nooren, dåvarande docenten B. Hesselman och docenten S. Lampa samt filosofie licentiaten H. Geijer att tillika med överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Uppsala utöva ledningen av omförmälda undersökning, varjämte meddelades vissa närmare föreskrifter beträffande undersökningens planering och utförande under år 1914.

[235.]

Undersökning av
svenska
folkmål.

För fortsatt systematisk undersökning av svenska folkmål har riksdagen, på därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar, anvisat på extra stat för vart och ett av åren 1915—1917 7,500 kronor och för år 1918 8,000 kronor, samtliga anslag att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t

[235.] kunde finna lämpligt bestämma. Dessa anslag hava, i likhet med vad som skett beträffande det för år 1914 beviljade beloppet, ställts till rektors vid universitetet i Uppsala förfogande för att i mån av behov tillhandahållas ledarna av undersökningen mot redovisning inför kammarrätten.

Genom nådigt brev den 3 november 1916 föreskrevs, jämte det Lampa befriades från onförmälda uppdrag, att beträffande undersökningens planering och utförande under år 1917 skulle gälla enahanda bestämmelser, som enligt nådiga brevet den 23 oktober 1915 i motsvarande avseenden fastställt för år 1916. De föreskrifter, som i sistberörda nådiga brev meddelats, voro följande:

Undersökningens huvudföremål skall utgöras av dialekterna. I den mån det låter förena sig med dialektundersökningens planmässiga fullföljande, skola dock alla tillfällen iakttagas till undersökning av folktraditioner, även när dessa icke äro av rent språkligt intresse.

Arbetet skall bestå i a) detaljerad registrering av till ledningen överlätna eller i ledningens vård deponerade samlingar samt vad i övrigt tillhör samlingarnas arkivaliska förvaltning; b) sådan bearbetning av detta material, som närmast erfordras såsom grundval för materialets komplettering och kontrollering; c) bedrivande av fortsatta undersökningar i land-orten.

Det under c) omnämnda arbetet ägnas under år 1916 huvudsakligen åt två arbetsfält, det ena med centrum i Västmanland, det andra med centrum i Jämtland. Denna arbetsuppgift har ledningen att överlämna åt två personer, vilka tillika skola arbeta på de under a) och b) här ovan nämnda uppgifterna. För sitt arbete åtnjuta dessa personer ett arvode å 2.500 kronor vardera för arbetsåret, beräknat till 10 $\frac{1}{2}$ månader. Av arbetstiden beräknas för båda undersökarna sammanlagt 8 månader till resor. För den tid, undersökarna äro stadda på resor, uppbares av vardera undersökaren ersättning med 200 kronor i månaden utom årsarvodet.

Ledningen och undersökarna skola vid undersökningarna så vitt möjligt försäkra sig om medverkan av personer, bosatta i landsorten. Samarbete bör ock åstadkommas med förut organiserade undersökningar, som ännu äro i verksamhet.

För inlösen av handskrifter, som anses böra införlivas med samlingarna i Uppsala, får av statsanslaget användas ett belopp av intill 500 kronor. Vad som återstår av statsanslaget efter frånräkande av denna utgiftspost ävensom av årsarvodet och re-ersättningar må i mån av behov användas för papper, bokbinderiarbeten och dylika expenser för undersökningen.

De samlingar, som genom de av ledarna föranstaltade undersökningarna åstadkommas, ävensom samlingar, som utan förbehåll överlämnas till dem, skola bliva statens egendom och hållas tillgängliga för vetenskaplig forskning. Samlingarna skola, så snart utrymme inom universitetsbiblioteket kan beredas, förvaras därstädes.

Sedan kanslersämbetet för rikets universitet anbefallts att efter vederbörandes hörande inkomma med förslag till användning av det för år 1918 beviljade anslaget, har kanslersämbetet, efter hörande av överbibliotekarien vid Uppsala universitet samt von Friesen, Lundell, Noreen, Hesselman och Geijer, avgivit förslag i berörda hänseende, och har Kungl. Maj:t genom

nådigt brev den 9 november 1917 meddelat föreskrifter väsentligen överensstämmande med de senast i ämnet lämnade, dock att med hänsyn till nu rådande dyrtid av de båda undersökarnas arbetstid tillsammans minst 5 månader beräknats till resor, vilka skulle ägnas huvudsakligen åt Svealand och Norrland.

I underdånig skrivelse den 28 september 1917 hava nu överbibliotekarien samt von Friesen, Lundell, Noreen, Hesselman och Geijer anhållit om ett till 12,500 kronor förhöjt anslag för år 1919 till fortsatt systematisk undersökning av svenska folkmål att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma; och hava de i sin ansökning anført följande:

Att utföra de speciella arbeten, som i omförmälda nådiga brev den 3 november 1916 föreskrivas, har under år 1917 liksom under åren 1914—1916 varit uppdraget åt filosofie licentiaterna Torsten Ericsson och Herman Geijer.

1917 års arbeten ha i enlighet med föreskrifterna i ovannämnda nådiga brev huvudsakligen omfattat dels registrering och andra till samlingarnas förvaltning hörande arbeten, dels bearbetning närmast så-om grundval för deras kontrollering och komplettering, dels fort-atta undersökningar i land-orten, hittills huvudsakligen Västmanland, Dalarna, Jämtland och Ångermanland.

För det arbete, som utförts under år 1916, redogöres utförligt i en uppsats med titel »Undersökningen av svenska folkmål år 1916», som tryckes i tidskriften Svenska landsmål år 1917. För 1917 års arbeten skall motsvarande redogörelse lämnas i 1918 års årgång av samma tidskrift.

Sökandena erinra därefter, att förutom den höjning av anslaget för år 1918, som riksdagen beviljat och vilken höjning motsvarade de ökade kostnaderna för papper m. m., de även hemställt om anvisande för sistnämnda år av ett ytterligare belopp av 3,375 kronor, avsett till inlösen av handskrifter m. m. Detta anslagskrav hade icke biträttts av dåvarande departementschefen, enär han med hänsyn till rådande tidsförhållanden ansåge sig kunna tillmötesgå en framställning om anslagshöjning endast i den mån detta vore nödvändigt för upprätthållande av verksamheten i dess dittillsvarande omfattning.

Sökandena fortsätta sedermera sin framställning sålunda:

Sedan anslaget höjts med 500 kronor, har den hittills mycket kännbara otillräckligheten av de till materialanskaffning m. m. avsedda medlen blivit för närvarande väsentligen avhjälpt, under det att den ej mindre kännbara otillräckligheten av det hittills till inlös-n av handskrifter avsedda beloppet (högst 500 kronor) kvarstår. Efter omförmälda motivering mot en ökning av jämväl sistnämnda anslagspost, våga vi nu icke återkomma med begäran om höjning härav. Vi anse oss dock böra uttala, att för vinnande av det med undersökningen avsedda ändamålet en snar utvidgning erfordras icke blott genom ökade möjligheter att för samlingarna förvärva nya uppteckningar — något vartill medel kunnat i viss, dock icke tillfylligtgörande, utsträckning erhållas även genom anslag av vissa landsting samt smärre gåvor av enskilda — utan

[235.]

ock på så sätt, att vid sidan av de två personer, som hittills varit årsanställda i »undersökningens» tjänst och som, i enlighet med av Kungl. Maj:t givna föreskrifter, specialiserat sina undersökningsarbeten till att avse huvudakligen blott uppsvenska och nordsvenska folkmål, kunde anställas en tredje med motsvarande uppgift i fråga om götamålens undersökning och ledningen av de tillfälliga medarbetare, som arbeta inom sistnämnda måls område. Om ock behovet av en tredje årsanställd medarbetare redan nu är kännbart och dess tillfredsställande ej mer än nödvändigt torde böra uppskjutas, anse vi oss dock böra utesluta även detta önskemål, då vi nu till Kungl. Maj:t ingå med underdånig framställning rörande beredande av medel för undersökningens fortsättande, i anknytning till pågående arbeten, under år 1919.

För närvarande förefinnas två andra behov, som äro av sådan natur, att de nödgå oss att redan nu hemställa om en väsentlig höjning av anslaget. Intetdera av dessa behov är betingat av någon av oss planerad utvidgning av verksamheten utan beror därpå, att de två i det föregående icke berörda posterna i undersökningens budget, nämligen årsarvoden och reseersättningar, äro alldeles otillräckliga även utan någon som helst utvidgning av verksamheten utöver den omfattning, den nu har.

De i undersökningens tjänst för år anställda medarbetarna ha hittills haft ett årsarvode av 2,500 kronor vardera. Att detta arvode är för lågt inses omedelbart och framgår till yttermera visso vid en jämförelse med de arvoden, som uppbäras av personer med jämförliga arbetsuppgifter och kvalifikationer. Inom det verk, där de i undersökningens tjänst årsanställda personerna ha en väsentlig del av sin verksamhet förlagd, nämligen Uppsala universitetsbibliotek, torde de närmast vara att jämföra med andre bibliotekarierna. Denna jämförelse gäller dock blott den sida av deras verksamhet, som består i förvaltning av undersökningens mycket omfattande och dyrbara samlingar. Men vid sidan av denna uppgift ha dessa personer att utföra omfattande dialektundersökningar samt att leda och kontrollera av tillfälliga medarbetare utförda undersökningsarbeten rörande skilda dialekter, för vilket krävas särskilda kvalifikationer utöver dem som erfordras för samlingarnas förvaltning. Under de år verksamheten pågått, har arbetsbördan betydligt ökat i och med de egna undersökningsområdenas utvidgning och tillkomsten av allt flera tillfälliga medarbetare. Det torde då vara på tiden, att det nuvarande arvodet, som redan vid början betecknades som lågt, ersättes av ett som mera motsvarar arbetets art och mängd. I varje fall synes oss ett arvode ej understigande en andre bibliotekaries, vilket utgör 3,700 kronor, böra komma i fråga.

Den ene av undersökningens för år anställda medarbetare har som undersökningens sekreterare och arkivarie dels den omedelbara ledningen av arbetet i det hela, dels det huvudsakliga ansvaret för samlingarna. Vi anse, att för detta något särskilt arvode bör anslås, minst 500 kronor.

Enligt av Kungl. Maj:t givna bestämmelser har hittills till ersättning för resor, som skolat utföras av de båda årsanställda undersökarna, beräknats årligen 1,600 kronor, fördelade på 8 resemånader, alltså en reseersättning av 200 kronor i månaden, varav skolat bestridas ej blott levnadskostnaderna under resan utan alla utgifter såsom järnvägsbiljetter, skjuts m. m. samt i vissa fall jämväl någon ersättning åt sagesmän, vilkas tid i större utsträckning tagits i anspråk. Erfarenheten har visat, att resekostnaderna stundom kunnat hållas nere något under beloppet, 200 kronor i månaden, men att de, såsom var att vänta, i allmänhet betydligt överstigit detta belopp. 1917 års erfarenhet har visat, att icke ens sammanlagda reseersättningen, 200 kronor, och månadsarvudet, 208 kronor 33 öre, alltså 408 kronor 33 öre i månaden eller 13 kronor 61 öre om dagen, alltid räcker att täcka nuvarande reseutgifter — även med

iakttagande av ganska stor sparsamhet. Ju mer resorna innebära täta förflyttningar på stora avstånd, vilket de i betydlig utsträckning måste göra, när det gäller ledning av arbeten pågående på skilda orter och uppsökande av material inom större områden, dess mer överskrida resekostnaderna den månatliga ersättningen av 200 kronor, som ursprungligen beräknats för resor av annan typ, nämligen sådana som mera uteslutande bestått i längre vistelser inom trängre områden med tillfälle att i större utsträckning än under nuvarande förhållanden står till buds få bostad i allmogehem. Till jämförelse kan nämnas, att vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens amanuenser under tjänsteresor uppbära ett dagtraktamente av 8 kronor utöver sitt arvode och utöver ersättning för järnvägsbiljetter, skjuts m. m. samt att akademiens antikvarier uppbära motsvarande dagtraktamente med 11 kronor och att dessa ersättningar under nuvarande dyrtid ansetts för låga. Vidare kan förtjäna framhållas, att nordiska museets innevarande års sommar utförda byundersökningsresor — för vilka definitiva uppgifter dock ännu ej kunna lämnas — synas ha dragit en kostnad av i medeltal omkring 350 kronor i månaden för varje deltagare och att därvid ett par omständigheter finnas, som göra, att dessa resor torde kunna ställa sig billigare än åtminstone en betydlig del av de resor, som undersökningens årsanställda medarbetare ha att utföra, nämligen dels den omständigheten, att museets byundersökningsresor helt och hållet utförts under sådan årstid, då cykel kan ersätta skjuts, under det dialektundersökningsresorna till väsentlig del måst vara förlagda till andra årstider, och dels att både transport- och levnadskostnader i viss mån kunna nedbringas, då flera resa tillsammans, i jämförelse med de resekostnader, som uppstå, när man färdas ensam.

För år 1919 beräkna vi, att en resetid för de båda av statsanslaget honorerade undersökarna tillsammans av omkring 8 månader är erforderlig. Deras resor anse vi fortfarande böra förläggas till huvudsakligen Svealand och Norrland. Då det ej synes vara möjligt bygga på att resekostnaderna då skola ställa sig billigare än nu, och då de omständigheter, för vilka vi i det föregående redogjort, synas oss bjuda att för år 1919 räkna med en reseersättning av i medeltal minst 400 kronor i månaden, att utgå jämte årsarvodet, såsom sannolikt nödvändig, så beräkna vi det till reseersättningar för nämnda år erforderliga beloppet till sammanlagt 3.200 kronor. De förluster, som uppstå under 1917 års resor, måste de båda undersökarna bära själva.

I anslutning till vad ovan anförts skulle staten för den av oss ledda undersökningen av svenska folkmål år 1919 te sig som följer:

Två årsarvoden à 3,700 kronor vardera	kronor	7,400: —
Sekreterararvode	»	500: —
Re-ersättningar	»	3,200: —
Inlösen av handskrifter	»	500: —
Expenser för papper, renskrivning m. m.	»	900: —
		<hr/>
	Krouor	12,500: —

I utlåtande den 26 oktober 1917 har universitetskanslern, efter hörande av Uppsala filosofiska fakultets humanistiska sektion, tillstyrkt proposition till 1918 års riksdag om beviljande för ifrågavarande ändamål av ett extra anslag av 12,500 kronor.

Det arvode av 2,500 kronor, som utgår till en var av de två i undersökningens tjänst för år anställda medarbetarna, är, som av utredningen

framgår, med hänsyn till arten av deras arbete för lågt särskilt under nuvarande förhållanden och bör rimligtvis höjas. Den föreslagna ökningen torde emellertid med hänsyn till den avlöning, som tillkommer jämförlig ordinarie tjänsteman, skäligen böra begränsas till 1,000 kronor för vardera medarbetaren, vid vilket förhållande något särskilt arvode till den, som utför sekreterarbetet, ej torde böra utgå. Ersättningen för medarbetarnas resor är under nu rådande dyrtid icke tillfyllest utan torde lämpligen böra något höjas. Då emellertid tiden för medarbetarnas resor genom förenämnda nådiga brev den 9 november 1917 nedsatts från sammanlagt minst 8 till minst 5 månader för år, torde posten till reseersättningar lämpligen kunna nedsättas med 1,200 kronor under vad sökandena begärt och således för år 1919 beräknas till 2,000 kronor, vilket innebär en höjning av 400 kronor utöver vad nu för ändamålet beräknas utgå. Det begärda anslaget av 12,500 kronor skulle vid sådant förhållande kunna minskas med 2,100 kronor och följaktligen bestämmas till sammanlagt 10,400 kronor, vilket belopp i allt fall utgör 2,400 kronor mera än under innevarande år. Jag hemställer därför, med åberopande av vad för övrigt i detta ärende förekommit, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Ökat anslag.

att till fortsatt systematisk undersökning av svenska folkmål anvisa på *extra stat* för år 1919 ett reservationsanslag av 10,400 kronor, att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt bestämma.

[236.]

Undersökningar m. m. av sydsvenska bygdemål.

9. **Undersökningar m. m. av sydsvenska folkmål.** Till systematisk undersökning av sydsvenska folkmål har riksdagen på *extra stat* för år 1918 anvisat ett reservationsanslag av 2,000 kronor, att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma.

Genom nådigt beslut den 9 november 1917 ställdes nämnda belopp till förfogande av centralstyrelsen för landsmålsföreningarna i Lund att av styrelsen disponeras för uppteckningar av folkmål i Skåne, Halland, Blekinge och Småland, för inköp av äldre samlingar rörande folkmål, folksejder m. m. inom dessa landskap samt för bearbetning och eventuell publicering av tidigare därifrån insamlat material. Därjämte föreskrevs dels att de samlingar, som sålunda åstadkommes eller inköptes, ävensom dylika samlingar, vilka utan förbehåll överlämnades till centralstyrelsen, skulle bliva statens egendom och hållas tillgängliga för vetenskaplig forskning, dels ock att samlingarna skulle, om och i den mån utrymme för dem kunde beredas inom universitetsbiblioteket i Lund, förvaras därstädes.

Hos Kungl. Maj:t har nu centralstyrelsen anhållit om beredande jäm-

väl för år 1919 av ett anslag å 2,000 kronor för ifrågavarande ändamål och till stöd därför gjort huvudsakligen enahanda uttalande, som förekommer i styrelsens under år 1916 inlämnade ansökning, närmare omnämnd i punkten 248 av bilagan åttonde huvudtiteln till 1917 års statsverksproposition.

På grund av nådig remiss har kanslersämbetet för rikets universitet, sedan humanistiska sektionen av filosofiska fakulteten och rektorsämbetet vid universitetet i Lund yttrat sig, den 17 oktober 1917 avgivit underdånigt utlåtande i ärendet och därvid i likhet med sektionen och rektorsämbetet förordat bifall till framställningen.

Med åberopande av den utredning, som lämnats i nyss omnämnda bilaga till 1917 års statsverksproposition, punkten 248, tillstyrker jag, det Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen

att till systematisk undersökning av sydsvenska folk-mål anvisa på *extra stat* för år 1919 ett reservationsanslag av 2,000 kronor, att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt bestämma.

10. **Insamling av svenska folkminnen.** För insamling, förteckning och undersökning av svenska folkminnen har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1913—1918 beviljat ett anslag av 4,500 kronor, att utgå på de villkor och i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskriva. Anslagen hava föranletts av framställningar från stadsnotarien i Lund Nils Andersson, docenten i litteratur- och musikhistoria vid universitetet i Lund Tobias Norlind och docenten i nordisk och jämförande folkminnesforskning vid samma universitet C. W. von Sydow.

På sätt framgår av det vid statsverkspropositionen till 1914 års förra riksdag fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1914, punkten 227, meddelade Kungl. Maj:t, efter det vederbörande universitetsmyndigheters yttranden i ärendet inhämtats, genom nådigt beslut den 28 mars 1913 bestämmelser rörande användningen av det för år 1913 anvisade beloppet, och i huvudsak enahanda föreskrifter hava sedermera lämnats i fråga om anslagen för åren 1914—1917.

Beträffande det för år 1918 anvisade anslaget för ifrågavarande ändamål har Kungl. Maj:t genom beslut den 9 november 1917 anvisat för användning i huvudsaklig överensstämmelse med ett av Lunds universitets humanistiska sektion avgivet förslag till Andersson 2,000 kronor, till en var av Norlind och von Sydow 1,000 kronor och till extra utgifter 500

[237.]
Insamling
av svenska
folkminnen.

kronor, med föreskrift tillika att redovisning för anslaget i dess helhet skulle insändas till kammarrätten.

Hos Kungl. Maj:t hava nu Andersson, Norlind och von Sydow anhållit om beredande jämväl för år 1919 av ett anslag å 4,500 kronor för ifrågasatt varande ändamål.

I ärendet har universitetskanslern, sedan den humanistiska sektionen av filosofiska fakulteten vid universitetet i Lund yttrat sig, den 26 oktober 1917 avgivit underdånigt utlåtande och därvid, i likhet med sektionen, förordat bifall till framställningen.

Under hänvisning jämväl till den utredning, som innefattas i punkten 216 av det vid 1912 års statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 13 januari 1912, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till insamling, förtecknande och undersökning av svenska folkminnen bevilja på *extra stat* för år 1919 ett reservationsanslag av 4,500 kronor, att utgå på de villkor och i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt fastställa.

[238.]

11. **Vetenskaplig undersökning av ortnamn inom Hallands län.**

Vetenskaplig
undersökning
av ortnamn
inom
Hallands län.

I underdånig skrivelse den 29 september 1917 har ortnamnskommittén ifrågasatt utsträckande av kommitténs arbeten till att omfatta Hallands län samt hemställt om förslag till 1918 års riksdag att bevilja medel för ändamålet.

Innan jag närmare redogör för innehållet i denna framställning, torde jag få förutskicka följande erinringar beträffande uppkomsten och utvecklingen av frågan om vetenskaplig undersökning av svenska ortnamn.

På framställning av dåvarande riksantikvarien H. O. H. Hildebrand uppdrog Kungl. Maj:t enligt beslut den 2 maj 1902 åt en kommitté, bestående av Hildebrand såsom ordförande samt dåvarande kammarrådet G. Thulin och professorn A. G. Noreen såsom ledamöter, att för vidtagande av förberedande undersökningar för åstadkommande av ett arbete om svenska ortnamn, väsentligen motsvarande det i Norge med anslag av allmänna medel utgivna samlingsverket »Norske Gaardsnavne», dels för ett län eller landskap låta verkställa undersökning av namnen å byar och gårdar ävensom å viktigare berg samt större skogar, sjöar och landsträckor, dels ock efter vunnen erfarenhet uppgöra och, så snart ske kunde, underställa Kungl. Maj:ts prövning plan för arbetet i dess helhet jämte beräkning av de penningbelopp, som för arbetets fullständiga utförande kunde antagas vara erforderliga.

I underdånig skrivelse den 9 september 1904 framlade kommittén, som efter åtskilliga förberedande undersökningar funnit den för ett län eller landskap anbefallda ortnamnsundersökningen lämpligast böra omfatta Älvsborgs län, ett med särskild hänsyn till sagda län utarbetat förslag till plan för arbetet i dess helhet. Beträffande kostnaderna för arbetet förklarade sig kommittén icke redan då kunna uppgöra en slutgiltig beräkning, utan syntes det kommittén bäst, att, sedan primärundersökningarna för ett län blivit till större delen avslutade, kommittén finge till Kungl. Maj:t inkomma med förslag å det län, som, enligt kommitténs uppfattning, därefter lämpligast borde bliva föremål för behandling, och efter undersökning av förhållandena beträffande detta län uppgöra kostnadsberäkning för detsamma. Kostnaden för undersökning av ortnamn i Älvsborgs län beräknades av kommittén till omkring 29,000 kronor. I kostnadsberäkningen hade ej intagits tryckningskostnad, då sådant anbud till kommittén inkommit, varigenom tryckningen syntes kunna verkställas utan någon som helst kostnad för statsverket.

I 1905 års statsverksproposition föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till fullbordande enligt den av kommittén uppgjorda plan av den påbörjade utredningen angående ortnamn i Älvsborgs län på extra stat för år 1906 anvisa ett förslagsanslag å 10,000 kronor. I sitt yttrande i ämnet till statsrådsprotokollet anmärkte dåvarande departementschefen, att redan dessförinnan dels till kommittén anvisats av Kungl. Maj:t sammanlagt 25,000 kronor, dels ock statskontoret förskottsvis till arvoden jämte resekostnads- och traktamentsersättning åt kommitténs ordförande och ledamöter utanordnat tillhoppa 3,109 kronor 24 öre.

I skrivelse den 11 mars 1905 yttrade riksdagen, som anmälde, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning blivit av riksdagen bifallen, att riksdagen ansåge det ändamål, för vars uppnående omförmälda kommitté blivit tillsatt, vara förtjänt av intresse; att det emellertid icke undgått riksdagens uppmärksamhet, att under fortgången av kommitténs arbete planen för detsamma allt mera utvidgats och kostnaderna långt överskridit vad härför från början torde hava beräknats; att riksdagen med hänsyn till de synnerligen stora kostnader, som skulle bliva en följd av att den av kommittén föreslagna arbetsplanen följdes i fråga om landets samtliga län, ansåge sig icke kunna underlåta att uttala sina betänkligheter mot ett sådant fortsättande av det påbegynta kommittéarbetet; att efter de av kommittén gjorda förarbetena och givna anvisningarna en fortsättning av den planlagda undersökningen också syntes kunna ske i lämpligare form än genom kommittéarbete; samt att, då emellertid Kungl. Maj:t, oaktat kommittén därom gjort framställning, ej ifrågasatt bevil-

[238.] jande av anslag för arbetets fortsättning, riksdagen ansåge sig icke böra göra något vidare uttalande därom, huruvida och i vilken ordning ifrågasvarande undersökningar borde fullföljas.

Sedan kammarkollegium uti infortrat underdånigt utlåtande den 23 maj 1905 dels framställt vissa smärre anmärkningar mot förutnämnda av kommittén uppgjorda förslag till plan för kommitténs arbete i dess helhet, därvid kollegiet särskilt förklarade sig ej kunna biträda kommitténs förslag, såvitt anginge ifrågasatt befogenhet för kommittén att i vissa fall fastställa jordeboksnamn, dels ock, med anledning av vad riksdagen i berörda skrivelse yttrat, meddelat, att vid excerpering för kommitténs räkning av de hos kollegium förvarade handlingar åtskilliga förenklingar vidtagits, varigenom, utan att undersökningens fullständighet därigenom syntes äventyras, avsevärd besparing torde vara att förvänta, samt kommittén i huvudsaklig överensstämmelse med vad kammarkollegium föreslagit omarbetat den uppgjorda planen, anbefalldes Kungl. Maj:t genom beslut den 20 oktober 1905 kommittén att med iakttagande av de i den sålunda ändrade planen angivna grundsatser, dock att i fråga om så kallade naturnamn framställning ej behövde göras hos kammarkollegium, utarbeta och utan särskild kostnad för statsverket till trycket befordra redogörelserna för ortnamnen i Älvsborgs län.

I underdånig skrivelse den 2 oktober 1906 gjorde därefter kommittén framställning om anslag för utsträckande av kommitténs arbeten till att omfatta Örebro län. Kommittén hemställde därvid, att alla undersökningar av ortnamn skulle bekostas av statsmedel, men bearbetningen av det insamlade materialet, beräknad till visst belopp per jordeboksenhet, av landsting eller eventuellt av enskilda, varigenom ungefär två tredjedelar av kostnaden för ortnamnsundersökningar i ett län skulle bestridas av statsverket.

Med anledning härav föreslog Kungl. Maj:t i 1907 års statsverksproposition riksdagen att för utförande i enlighet med av Kungl. Maj:t fastställd plan av undersökningar rörande ortnamn inom Örebro län bevilja ett anslag av 14,000 kronor och därav på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp av 10,000 kronor, dock under villkor att av landsting, korporationer eller enskilda för samma undersökningar tillsköttes för åren 1907—1912 minst ett belopp av 7,000 kronor.

Denna Kungl. Maj:ts framställning blev av riksdagen bifallen.

På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning anvisade sedermera riksdagen på extra stat för år 1909 återstoden, 4,000 kronor, av omförmälda anslag.

Med anledning av 1907 års riksdags omförmälda beslut samt riksdagens

i skrivelse den 11 mars 1905 beträffande sättet för utförandet av undersökningarna angående ortnamn gjorda uttalande, att desamma fortsättande syntes kunna ske i lämpligare form än genom kommittéarbete, beslöt Kungl. Maj:t den 15 november 1907 att dels på därom gjord ansökningsentlediga Hildebrand från det honom lämnade uppdraget att vara ordförande i nämnda kommitté, dels ock uppdraga åt övriga ledamöter av kommittén, Thulin och Noreen, att för en kostnad, icke överstigande 21,000 kronor, därav 14,000 kronor statsmedel, låta i enlighet med den av Kungl. Maj:t den 20 oktober 1905 gillade plan anställa undersökning rörande ortnamn inom Örebro län och redigera redogörelse därför samt utan särskild kostnad för statsverket befordra redogörelsen till trycket, med iakttagande att arbetets ledning och huvudsakliga utförande skulle tillkomma Noreen, som, då han funne sådant nödigt, i kamerala frågor skulle äga rådföra sig med Thulin och, vid behov av annan sakkunnig hjälp, skulle hava att därom göra underdånig framställning.

Sedan Thulin, som den 26 maj 1909 utnämns till regeringsråd, hos Kungl. Maj:t anhållit att bliva entledigad från ifrågavarande uppdrag, fann Kungl. Maj:t enligt beslut den 18 juni 1909 gott uppdraga åt dåvarande tillförordnade notarien i kammarkollegium G. Hedin att i Thulins ställe vara ledamot av omförmälda kommitté.

I januari 1910 inkommo Noreen och Hedin till ecklesiastikdepartementet med framställning om anvisande av dels 3,500 kronor till täckande av uppkommen brist i de för ifrågavarande arbete beviljade medlen, dels ock 5,000 kronor till arbetets fortsättande.

Vid underdånig föredragning den 11 mars 1910 av sistnämnda framställning redogjorde dåvarande departementschefen för de utgifter av statsmedel, som, sedan ifrågavarande kommitté tillsatts, dittills varit förenade med fullgörandet av kommitténs uppdrag, vilka utgifter uppgått till sammanlagt 58,150 kronor 34 öre. Vidare yttrade departementschefen:

Den senast gjorda framställningen avsåge anvisande av anslag å tillhoppa 8,500 kronor dels för täckande av en under åren 1907—1909 uppkommen brist å omkring 3,500 kronor, dels ock till bestridande av arvode för kommitténs sekreterare under år 1910 och en del av år 1911. De kostnader, som sedermera återstode för fullbordande av redogörelsen angående ortnamn i Älvsborgs län, skulle utgöras av utgifter dels för korrekturläsning å den del av redogörelsen, som då ännu icke blivit tryckt, dels till utarbetande av register och inledning till hela arbetet, dels ock till ersättning åt kommitténs ledamöter under deras sammanträden. Dessa kostnader kunde emellertid icke då till beloppet angivas, då desamma vore beroende på dels den tid, som kunde komma att åtgå för dessa arbetens utförande, dels oberäknliga omständigheter i fråga om tryckningens förlopp. Kostnaden för kommitténs sammanträden, vilken utgjordes av arvoden samt resekostnads- och traktamentsersättning, syntes icke komma att uppgå till något avsevärt belopp, då för fullbordande av ifrågavarande utredning några ytter-

[238.]

ligare sammanträden i orten icke syntes vara erforderliga. Såsom av det anförda framginge, komme kostnaden för ortnamnsutredningen i Älvsborgs län att ganska betydligt överstiga det från början härför beräknade beloppet av 29,000 kronor. Det kunde naturligtvis icke ifrågasättas att, när berörda arbete stode så nära sin fullbordan, resa några hinder mot dess slutförande i enlighet med den uppgjorda planen. Att bearbetningen av våra ortnamn hade en mycket stor betydelse såväl för vår kulturhistoria som för den närvarande tiden vore allmänt erkänt. Någon tvekan om att undersökningen av ortnamnen borde omfatta hela vårt land syntes därför icke kunna föreligga. I sammanhang härmed ville departementschefen dock hava uttalat, att en hela riket omfattande ortnamnsutredning, verkställd i samma ordning som den hittills utförda, uppenbarligen komme att medföra högst avsevärda utgifter för det allmänna. Det syntes därför nödvändigt att undersöka, huruvida icke arbetet i fortsättningen skulle kunna utföras med förhållandevis mindre kostnader.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställde departementschefen, det Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att dels för täckande av brist i de för utförande av undersökningar rörande ortnamn inom Älvsborgs län anvisade medel, dels ock till fortsättande av samma undersökningar i enlighet med av Kungl. Maj:t fastställd plan på extra stat för år 1911 bevilja ett anslag av 8,500 kronor.

I enlighet härmed gjorde Kungl. Maj:t i proposition, nr 182, till 1910 års riksdag framställning i ämnet.

I skrivelse den 30 maj 1910 angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel yttrade riksdagen med anledning av denna framställning följande:

1905 års riksdag hade vid beviljande av då äskat anslag å 10,000 kronor till påbörjande av ortnamnsundersökningen inom Älvsborgs län framhållit de synnerligen stora kostnader, som skulle bli en följd av att den av vederbörande ortnamnskommitté föreslagna arbetsplanen följdes i fråga om landets samtliga län, samt uttalat sina betänkligheter mot ett sådant fortsättande av det påbegynta kommittéarbetet. Att dessa betänkligheter varit välgrundade, torde med all tydlighet framgå av utredningen i det förevarande ärendet, vilken gäve vid handen, att, sedan nämnda kommitté till-satts, till bestridande av de med dess uppdrag förenade utgifter av statsmedel anvisats tillhopa 58,150 kronor 34 öre, däri dock inginge ett av riksdagen för ortnamnsundersökningen inom Örebro län anvisat belopp av 14,000 kronor, samt att för slutförande av arbetet med undersökningen inom Älvsborgs län, vilken från början varit beräknad att draga en kostnad av 29,000 kronor, erfordrades ytterligare 8,500 kronor. Emellertid ansåge riksdagen det självklart, att det icke låte sig göra att genom vägran att bevilja sålunda belopp avbryta det pågående utgivandet från trycket av resultatet av sistberörda undersökningar. Otvivelaktigt vore nämligen, att ortnamnsundersökningarna, såsom jämväl av 1905 års riksdag framhållits, vore förtjänta av intresse; och om än den huvudsakliga delen av detta intresse finge anses vara av rent vetenskaplig art, så torde det å andra sidan icke kunna förnekas, att även praktisk nytta stode att av undersökningarna vinna. Riksdagen ville i sådant avseende endast erinra om det gagn, som exempelvis vid uppläggandet och förandet av jordböcker och under-rätternas fastighet-böcker samt vid avfattandet av de officiella ekonomiska och topografiska kartorna iträgavarande undersökningar kunde bereda i avseende å bedömandet av frågan om bortrensande av oriktiga eller vilseledande namn m. m. dylikt; och hade,

enligt vad riksdagen hade sig bekant, vikten av dessa praktiska synpunkter behjärtats av såväl kammarkollegium som ock chefen för rikets allmänna kartverk. Om således riksdagen ingalunda underskattade betydelsen av ortnamnsundersökningarna, kunde riksdagen dock icke underlata att åter uttala de betänkligheter i avseende å kostnadsfrågan, åt vilka 1905 års riksdag givit uttryck. Såsom av statsrådsprotokollet framginge, hade även departement-chefen haft sin uppmärksamhet riktad på denna fråga, i det han framhållit, att en hela riket omfattande ortnamnsutredning, verkställd i samma ordning som den hittills utförda, uppenbarligen komme att medföra högst avsevärda utgifter för det allmänna samt att det därför syntes nödvändigt att undersöka, huruvida icke arbetet i fortsättningen skulle kunna utföras med förhållandevis mindre kostnader.

I full anslutning till detta uttalande ville riksdagen framhålla nödvändigheten av att kostnaderna för framtida undersökningar bleve på ett eller annat sätt väsentligt nedbringade. Under uttalande härav anmälde riksdagen, att riksdagen dels för täckande av brist i de för utförande av undersökningar rörande ortnamn inom Älvsborgs län anvisade medel, dels ock till fortsättande av samma undersökningar i enlighet med av Kungl. Maj:t fastställd plan på extra stat för år 1911 beviljat ett anslag av 8,500 kronor.

I skrivelse den 27 oktober 1910 väckte ortnamnskommittén förslag om viss förenkling i arbetsplanen för undersökningen av svenska ortnamn, och i en annan skrivelse samma dag hemställde kommittén, att av riksdagen måtte äskas dels åt sekreteraren för ortnamnsundersökningarna en årlig avlöning av 4,000 kronor att utgå så länge hans uppdrag varade, dels ock till undersökning av ortnamn i Värmlands län ett belopp av 10,000 kronor att utgå exempelvis med hälften för år 1912 och andra hälften för år 1913, dock med villkor att, innan något av sistnämnda belopp utbetalades, kommittén visat sig genom anslag från länet, vare sig av landsting eller korporationer eller enskilda personer, förfoga över ett lika stort belopp som det av staten beviljade.

I sistnämnda skrivelse yttrade kommittén, bland annat, följande:

Det syntes kommittén, att tiden vore inne att utsträcka undersökningen av ortnamn till ett nytt län, nämligen Värmlands län, detta på den grund, att för en dylik undersökning redan blivit av enskild person ställd till kommitténs disposition en summa av 5,000 kronor, vartill komme, att enligt till kommittén ingånget meddelande ensamt i Karlstad nyligen under några få dagar tecknats bidrag till samma ändamål å över 1,000 kronor, allt under förutsättning att övriga nödiga medel erhöles från staten och länet efter samma grunder, som tillämpats vid beviljande av anslag till Örebro län. Dessa grunder vore, såsom i Kungl. Maj:ts proposition till 1907 års riksdag nämnts, att en tredjedel av den beräknade kostnaden skulle bestridas av länet, vare sig i form av landstingsanslag eller enskilda bidrag, och de två tredjedelarna av statsverket. Då nu en approximativ beräkning, stödd på hittills vunnen erfarenhet vid den pågående undersökningen rörande Älvsborgs och Örebro län, givit vid handen, att Värmlands län skulle kräva ett totalanslag å 30 000 kronor, skulle alltså från länet, utöver de redan dels lämnade, dels utlovade 6 000 kronor, fordras 4,000 kronor och från statsverket 20,000 kronor. Men det syntes härvidlag vara lämpligt att förfara om icke i

[.238]

sak så dock i form på ett i någon mån annat sätt än som skett vid äskandet och beviljandet av anslag till Örebro län, och detta av följande skäl. På sätt i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 11 mars 1910 nämnts, betingade fullbordandet av redogörelsen för Älvsborgs län vissa kostnader utöver redan beviljade medel, nämligen för korrekturläsning å den del — omkring hälften — av redogörelsen, som ännu icke blivit tryckt, och till utarbetande av register och inledning till hela arbetet, kostnader som emellertid icke då kunde till beloppet angivas, enär desamma vore beroende på dels den tid, som kunde komma att åtgå för dessa arbetens utförande, dels oberäknliga omständigheter i fråga om tryckningens förlopp. Då de nämnda arbetena med korrekturläsning och utarbetande av register väsentligen borde komma att utföras av ortnamnskommitténs sekreterare, men denne därjämte naturligtvis finge åt sig uppdragna många partier av den särskilt maktpåliggande inledningen, som, om ock direkt avseende Älvsborgs län, dock bleve grundläggande för behandlingen av alla följande län, och då därtill komme, att sekreteraren, i händelse undersökningen nu utsträcktes till Värmlands län, bleve tagen i anspråk för bearbetandet av det dithörande materialet, så syntes det nästan ogörligt att exakt bestämma, huru mycket av hans tid och arbete kunde komma att tagas i anspråk för det ena eller andra länet eller, medelst inledningen, för samtliga län. Det syntes därför enklast att för sekreteraren bestämma ett årligt arvode att, så länge hans uppdrag varade, utgå med exempelvis 4 000 kronor, ett belopp, som icke torde kunna sägas vara för högt för en person, som innehade de för ortnamnsarbetet nödiga kvalifikationer och som vore helt upptagen av samma arbete. Genom denna åtgärd skulle då det för Värmlands län behövlige statsanslaget kunna nedbringas till hälften. Ty då man ansåge den tredjedel av de beräknade kostnaderna, som länet skulle bestrida, skola täcka bearbetningen av materialet, men denna bearbetning till väsentlig del just utfördes av sekreteraren, vore det klart, att om denna tredjedel hädanefter bestredes av staten i och genom det ifrågasatta sekretärarvode, den summa, som för Värmlands län skulle behövas, nedbringades från 30 000 till 20 000 kronor, en summa, som då borde lika fördelas mellan staten och länet, vilket senare på så sätt fortfarande finge bestrida en tredjedel av totalkostnaderna, ehuru ej den tredjedel, som avsåge materialets bearbetning. Denna anordning med särskilt sekretärarvode syntes så mycket lämpligare, som något särskilt anslag för avslutandet av Älvsborgs län då ej erfordrades, och så mycket rimligare, som Kungl. Maj:t i brev av den 15 november 1907 och den 18 juni 1909 i enlighet med riksdagens uttalanden i frågan hänvisat kommittéledamoten Noreen att vid behov av annan sakkunnig hjälp än den redan till buds stående kamerala därom hos Kungl. Maj:t göra underdånig framställning. Erhölles nu ifrågasatta sekretärarvode, funnes utiikt att såsom sekreterare få behålla kommitténs hittillsvarande sekreterare. Dennes kunskaper, särskildt på flera av de för ortnamnsundersökningen betydelsefulla områden, och vid ortnamnsarbetet vunna grundliga erfarenhet skulle helt säkert göra annan sakkunnig hjälp obehövlig.

I underdånig skrivelse den 2 februari 1911 hemställde kommittén sedermera på anförda skäl, att det begärda anslaget till avlöande av sekreterare måtte få utgå från och med den 1 april 1911, vid vilken tidpunkt de för kommittén för ändamålet tillgängliga medlen vore förbrukade.

I förenämnda skrivelse, däri kommittén väckte förslag om förenkling i arbetsplanen för ortnamnsundersökningen, anfördes huvudsakligen följande:

I den av Kungl. Maj:t fastställda planen för ortnamnsundersökningarna inom Älvsborgs och Örebro län hade föreskrivits, bland annat, att undersökningen skulle omfatta jämte sådana avsöndringar, som fått sina namn fastställda av vederbörande myndigheter, jämväl andra lägenheter, som betecknats med särskilda namn, därvid borde skiljas mellan fastställda avsöndringar, ej fastställda sådana samt verk och inrättningar.

Lägenhetsnamnen hade emellertid på grund av sitt sena ursprung visat sig varken språkligt eller kulturellt vara av något större intresse åtminstone för vår tid, och till följd av avsöndringsväsendets raska utveckling hade kommitténs redogörelser ofta redan vid sitt utgivande varit mer eller mindre ofullständiga beträffande lägenheterna. Det hade därför syntts, som om det arbete, lägenheterna förorsakade kommittén, icke medfört motsvarande nytta. Om man undantog municipalsambällena, bruk, fabriker, järnvägsstationer m. fl. lägenheter, som vore i vidare kretsar kända eller eljest av större betydelse, syntes därför lägenheterna böra uteslutas från kommitténs arbete. Ett sådant uteslutande komme att medföra en icke oväsentlig besparing i kostnader, enär omkring en tredjedel av arbetet med undersökning i orten förorsakades av lägenheterna, varjämte de givetvis vållade åtskillig kostnad för bearbetning och korrekturläsning m. m.

På grund av vad sålunda anförts hemställde kommittén, det Kungl. Maj:t täcktes i så måtto ändra den för ortnamnsundersökningen fastställda planen, att lägenheter, som icke vore införda i själva jordeböckerna, skulle göras till föremål för undersökning endast i den mån de vore i vidare kretsar kända eller eljest av större betydelse, därvid de skulle anteckningsvis upptagas vid de hemman, å vilkas områden de vore belägna, samt att de uppgifter, som inginge i de i planen omnämnda noterna, måtte få införas i den genom lägenheternas borttagande lediga 6:te kolumnen i kommitténs redogörelse. I händelse av nådigt bifall till denna framställning hemställde kommittén tillika, att den sålunda ändrade planen måtte förklaras gälla för undersökningen av ortnamnen inom Örebro län.

Kommitténs framställning rörande arvode åt sekreteraren och utsträckande av kommitténs arbeten till att omfatta Örebro län blev den 10 februari 1911 av dåvarande departementschefen föredragen för Kungl. Maj:t. Till vederbörande statsrådsprotokoll för sagda dag yttrade departementschefen, bland annat, följande:

Av riksdagens uttalande i förevarande ämne syntes framgå, att riksdagen behjärtade angelägenheten av ortnamnsundersökningarnas fortsättande och därför icke ämnade ställa sig avvisande mot ytterligare anslagskrav för ifrågavarande ändamål, blott kostnaderna hölles inom rimliga gränser. Detta motsvarade ock den uppfattning, departementschefen själv vid ett tidigare tillfälle uttalat i frågan. Utgifterna för ortnamnsundersökningarna beträffande Älvsborgs län hade väl i följd av den stort anlagda planen och måhända också därför, att de varit de första, belöpt sig till vida högre belopp än som från början skäligen kunnat antagas. I fråga om kommande undersökningar torde emellertid genom den föreklung i arbetsplanen, som kommittén föreslagit, samt genom den erfarenhet angående arbetets rationella bedrivande, som av de redan verkställda undersökningarna vunnits, en ej oväsentlig utgiftsminskning vara att påräkna.

Sedan departementschefen därefter tillkännagivit, att han av närmare angivna orsaker anslöte sig till ortnamnskommitténs då föreliggande fram-

[238.]

ställning, hemställde han, att Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att dels till arvode åt ortnamnskommitténs sekreterare under de sista tre kvartalen av år 1911 och under år 1912 på extra stat för sistnämnda år bevilja ett anslag av 7,000 kronor, dels ock för utförande i enlighet med av Kungl. Maj:t fastställd plan av undersökningar rörande ortnamn inom Värmlands län bevilja ett anslag av 10,000 kronor och därav på extra stat för år 1912 anvisa ett belopp av 5,000 kronor, dock under villkor att av landsting, korporationer eller enskilda för samma undersökningar tillsköttes ett belopp av minst 10,000 kronor.

I överensstämmelse härmed avläts nådig proposition i ärendet till 1911 års riksdag.

Riksdagen, som biföll framställningen, yttrade i frågan, bland annat, följande:

Såsom riksdagen år 1910 haft anledning uttala, funne riksdagen ifrågavarande undersökningar förtjänta av intresse både ur vetenskaplig och praktisk synpunkt. Då riksdagen i allt fall vid upprepade tillfällen givit uttryck åt vissa befänkligheter mot beviljandet av för ändamålet äskade anslag, hade detta uteslutande haft sin grund i farhågor, att arbetsplanen för undersökningarna varit så vidlyftigt anlagd, att undersökningarnas fullständiga genomförande efter denna plan skulle draga allt för stora kostnader. Enligt vad som inhämtades av statsrådsprotokollet, vore emellertid denna plan numera ej oväsentligt förenklad, och riksdagen hade vid sådant förhållande icke velat motsätta sig undersökningarnas utsträckande, såsom föreslagits, till Värmlands län, liksom riksdagen icke funnit anledning till anmärkning mot den för dessa undersökningar beräknade kostnaden.

Vad ortnamnskommittén hemställt i fråga om ändring i planen för kommitténs arbete blev av Kungl. Maj:t bifallet den 22 juni 1911. Enligt nådigt brev den 8 december 1911 uppdrogs därefter åt Noreen och Hedin att för en kostnad, icke överskjutande — utom arvode till sekreterare — 20,000 kronor, därav 10,000 kronor statsmedel, låta i enlighet med den genom nådiga beslut den 20 oktober 1905 och den 22 juni 1911 gillade planen anställa undersökning rörande ortnamn inom Värmlands län och redigera redogörelse därför samt, såvitt ske kunde, utan särskild kostnad för statsverket befordra redogörelsen till trycket. Därvid skulle iakttagas, att arbetets ledning och huvudsakliga utförande skulle tillkomma Noreen, som, då han funne sådant nödigt, i kamerala frågor skulle rådföra sig med Hedin och vid behov av annan sakkunnig hjälp hade att därom hos Kungl. Maj:t göra underdånig framställning.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade sedermera riksdagen på extra stat för år 1913 återstoden, 5,000 kronor, av det till undersökningarna inom Värmlands län beviljade anslaget.

Vidare torde jag böra i detta sammanhang erinra, att riksdagen till

arvode åt ortnamnskommitténs sekreterare anvisat på extra stat jämväl för vart och ett av åren 1913—1918 4,000 kronor. [238.]

Slutligen är att tillägga, att sedan Hedin avlidit, Kungl. Maj:ts den 17 september 1914 uppdragit åt kammarrådet Alfred Wilhelm Dufwa att efter Hedin vara ledamot av ortnamnskommittén.

Jag övergår härefter till en redogörelse för innehållet i ortnamnskommitténs av mig först berörda skrivelse, vilken är undertecknad av Noreen och Dufwa.

Kommittén erinrar till en början om dels vederbörande departementschefs den 11 mars 1910 gjorda uttalande, att någon tvekan om att undersökningen av ortnamnen borde omfatta hela vårt land icke syntes kunna föreligga, dels ock det i kommitténs av mig förut omförmälda skrivelse den 2 oktober 1906 förekommande uttalandet, att undersökningarna syntes bära påbörjas i ett nytt län, i den mån intresset visat sig så starkt, att anslag till erforderligt belopp beviljats av landsting eller enskilda. Vidare yttrar kommittén:

Med stöd av samma, ovan nämnda, uttalanden och hittills följd praxis anse sig undertecknade nu bära påpeka, att tiden synes vara inne att utsträcka ortnamnsundersökningen till ett nytt län, nämligen Hallands, detta på den grund att för en dylik undersökning redan blivit av enskild person inom länet ställd till vår, d. v. s. ortnamnskommitténs, disposition en summa av 20,000 kronor, under förutsättning att undersökningen med allra första igång-ättes och att övriga nödiga medel erhållas från staten. Härtill kommer som ett starkt talande skäl för att just nu till behandling upptaga Hallands län den omständigheten, att rikets allmänna kartverk skall under den närmaste tiden utge den ekonomiska kartan för detta län, vilket med nödvändighet förutsätter namngranskningar, som i större omfattning och med större noggrannhet kunna utföras, om de sättas i samband med den allmänna ortnamnsundersökningen. Äntligen må påpekas det gagn, som komme att tillfalla den pågående eller blivande undersökningen av nordligare läns namnskick genom den möjlighet till lärorika jämförelser, som beredes genom kännedomen om förhållandena i ett sydligt och ursprungligen danskt samt därför i såväl språkligt som kameralt avseende så avvikande landskap som Halland.

Vad beträffar de grunder, efter vilka hittills statsbidrag för dylika länsundersökningar lämnats, så voro dessa, såsom i Kungl. Maj:ts proposition av år 1907 nämnes, för Älvsborgs och Örebro läns vidkommande, att eu tredjedel bestreds genom bidrag från länet och två tredjedelar av statsverket. Sedan ortnamnskommitténs sekreterare år 1911 beviljats ett årsarvode, kunde statsbidraget för Värmlands län nedbringas till samma belopp som det från länet utgående och har dock visat sig vara fullt tillräckligt. För Hallands län åter behöver icke ens en dylik summa av staten tillskjutas. Det, såsom nämnt, från länet redan utlovade beloppet, 20 000 kronor, är nämligen så stort, att det mer än väl betäcker alla de utgifter, som för undersökningarna på ort och ställe samt excerpering av jordeböcker, pergamentsbrev och andra i svenska och danska arkiver befintliga handlingar kunna ifrågakomma. Vad som från statens sida

[238.]

då kan behöva tillskjutas är allenast ett skäligt arvode åt den, som erhåller uppdraget att verkställa den till tre år beräknade bearbetningen och redigeringen av det inkomna materialet.

För de hittills undersökta länen är genom Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut arbetet fördelat på följande sätt. För Älvsborgs län är det enligt nådigt beslut den 20 oktober 1905 uppdraget i sin helhet åt ortnamnskommittén, för närvarande bestående av undertecknade Noreen och Dufwa, som biträdas av en på sätt ovan nämnts särskilt avlönad sekreterare. Beträffande Örebro och Värmlands län stadgas däremot i kungl. brev av den 15 november 1907, respektive den 8 december 1911, att arbetets ledning och huvudsakliga utförande tillkommer Noreen, som då han finner sådant nödigt, i kamerala frågor rådför sig med »kommitténs kamerala ledamot» och vid behov av annan sakkunnig hjälp har att därom hos Oss göra underdanig framställning», något som hittills icke varit av behovet påkallat, eftersom även för dessa sistnämnda båda län kommitténs ovannämnde sekreterare kunnat prestera både nödig arbetskraft och sakkunskap. Annorlunda komme emellertid saken att ställa sig beträffande Hallands län. Såsom av nyss lämnade redogörelse framgår hava Noreen och sekreteraren redan att ombesörja utredningen rörande tre län, vilket till fullo tar deras disponibla tid och arbetskraft i anspråk. Visserligen är ett av dessa län, nämligen Älvsborgs, snart slutbehandlat, men den därigenom uppkommande lättningen i arbetsbördan bör helst komma Uppsala län till godo, då detta län snart torde komma under behandling, eftersom även för detsamma en donation, om ock mindre än den för Halland nu erbjudna, ställts genom en avliden upplännings testamente till ortnamnskommitténs disposition. Och då härtill kommer, att Noreen i fråga om Sveriges sydligaste provinser saknar den detaljerade dialektkännedom, som är ett oeftergivligt villkor för ett lyckligt genomförande av en ortnamnsundersökning av den på samma gång vidsträckta och minutiösa beskaffenhet, som här är i fråga, så synes nu ifrågavarande undersökning böra i främsta rummet anförtros icke åt Noreen utan åt någon därför speciellt kvalificerad och av andra arbeten i mindre grad betungad person. En sådan finnes att tillgå i docenten J. Sahlgren, som, i händelse uppdraget lämnas åt honom, förklarar sig villig och oförhindrad att bliva sin egen sekreterare och som, därest ortnamnskommittéu, såsom vi härmed våga föreslå, kompletterades med honom såsom speciell bearbetare av Hallandsundersökningen, skulle tillföra kommittén en värdefull hjälp vid bedömandet av de många frågor rörande sydligaste Sveriges ortnamn, vilka nu titt och ofta till kommittén remitteras från dels kammarkollegium, dels rikets allmänna kartverk.

Följden av en sådan anordning bleve då, att statens bidrag till arbetets bekostande allenast behövde utgå i form av ett årligt arvode åt Sahlgren under de 3 år, som, enligt vad redan ovan nämnts, anses krävas för Halland-beskrivningens redigerande. Då detta arvode naturligtvis icke bör understiga ett sekreterararvode, d. v. s. 4.000 kronor jämte 600 kronor krigstidshjälp, utan fastmera på grund av den så att säga chefsställning, som skulle tillkomma Sahlgren såsom den egentlige ledaren av arbetet, något överstiga ett dylikt arvodesbelopp, så synes en summa av 5.000 kronor årligen vara vad som lämpligen borde ifrågakomma. Härvid förutsätta vi, att Sahlgren icke, så länge han uppbär denna avlöning, samtidigt åtnjuter något arvode såsom ledamot av ortnamnskommittén. På så sätt skulle, som synes, statens bidrag till en Hallandsundersökning, 15.000 kronor, bliva betydligt mindre än om man tillämpade samma princip för beräknaude av statsbidragets belopp som i fråga om Värmlandsundersökningen, och naturligtvis ännu mycket mindre än det belopp, som skulle

utgå efter en tillämpning av den princip, som i fråga om Älvsborgs och Örebro län lades till grund för beräkningen.

[238.]

På grund av vad sålunda anförts har ortnamnskommittén hemställt, att Kungl. Maj:t måtte *dels* åt kommittén uppdraga att i enlighet med den genom nådiga besluten den 20 oktober 1905 och den 22 juni 1911 gillade planen anställa undersökning rörande ortnamn inom Hallands län och redigera redogörelse därför samt, så vitt ske kunde, utan särskild kostnad för statsverket befordra redogörelsen till trycket ävensom föreskriva, att därvid skulle iakttagas, att arbetets ledning och huvudsakliga utförande tillkomme Sahlgren, som skulle äga att, då han funne sådant nödigt, rådföra sig med ortnamnskommitténs båda andra ledamöter; *dels* ock föreslå 1918 års riksdag att till undersökning av ortnamnen i Hallands län enligt samma förenklade plan, som för Örebro län stadgats, bevilja ett anslag av 15.000 kronor, att utgå med en tredjedel för vart och ett av åren 1919, 1920 och 1921; dock med villkor att, innan något av detta belopp utbetalades, kommittén visade sig genom bidrag från länet förfoga över 20,000 kronor.

Efter nådiga remisser hava underdåniga, respektive den 8, den 9, den 19 och den 23 oktober samt den 6 november 1917 dagtecknade utlåtanden i ärendet avgivits av chefen för rikets allmänna kartverk, kammarkollegium, statskontoret, Kungl. Maj:ts befallningshavande i Hallands län och vitterhetsakademien, vilka alla tillstyrkt bifall till den föreliggande framställningen.

Statskontoret har i sitt utlåtande anført:

Även om med hänsyn till nu rådande förhållanden med deras krav på största sparsamhet angelägenheten av att utträcka ortnamnsundersökningarna till nya områden skulle kunna sättas i fråga, synas de särskilda omständigheter, som av kommitterade anförts såsom skäl för igångsättande inom den närmaste framtiden av ortnamnsundersökning för Hallands län, ej kunna fränkännas betydelse. De anslagsmedel, som vid bifall till kommitterades förslag och under förutsättning att anslag till ortnamnskommitténs sekreterare kommer att utgå med oförändrat belopp, skulle komma att för vart och ett av åren 1919—1921 anvisas för ortnamnsundersökningarna, eller 9,000 kronor, uppgå till samma belopp, som för vardera av åren 1912 och 1913 för möjliggörandet av ortnamnsundersökningarna i Värmland beviljats av riksdagen. Liksom i föregående fall ägt rum torde även nu ett eventuellt statsunderstöd böra beredas genom anslag å riksstaten.

Sedermera har, till närmare upplysning rörande det från länet utlovade bidraget till ifrågavarande arbete, Noreen på given anledning till ecklesiastikdepartementet insänt bestyrkta avskrifter av dels en till ortnamnskommittén inkommen skrivelse, undertecknad av viss person, som likväl önskade vara okänd, dels ock en av samma person utställd förbin-

[238.] delse att till ortnamnskommittén eller order erlägga, den 1 juli 1918 8,000 kronor, den 1 januari 1919 4,000 kronor, den 1 januari 1920 4,000 kronor och den 1 januari 1921 4,000 kronor, för vilka inbetalningars riktiga fullgörande aktiebolaget Göteborgs bank, enligt påteckning å förbindelsen, iklätt sig ansvarighet.

Nyssnämnda skrivelse lyder sålunda:

Till kungl. ortnamnskommittén.

För åstadkommande av ett ortnamnsregister för Hallands län är undertecknad villig att ställa till kommitténs förfogande ett belopp av 20,000 kronor, att erläggas i olika terminer under loppet av åren 1918, 1919, 1920 och 1921 med 8,000 kronor under det första året och 4,000 kronor under vart av de följande.

Såsom villkor för gåvan föreskrives, att arbetet påbörjas under år 1918 och bedrivs så skyndsamt, att det kan vara avslutat senast den 31 december 1921.

Ävenledes gör jag till villkor för gåvan, att Kungl. Maj:t och kronan ställa till förfogande för ändamålet ett belopp av minst 15,000 kronor.

Å det av mig utfästa beloppet lämnas härmed ett skuldebrev, försett med garanti av aktiebolaget Göteborgs bank.

Jag är gärna villig att tillmötesgå i fråga om tiderna för beloppets lyftande, därest kommittén skulle finna det önskvärt.

Halmstad den 27 oktober 1917.

(Underskrift.)

Departementschefen.

Jag delar åsikten om angelägenheten av att ortnamnsundersökningarna fortsättas och utsträckas till nya områden. Dessa undersökningars stora betydelse har, på sätt framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen, blivit vid så många olika tillfällen från skilda håll vitsordad, att något ytterligare därom icke torde behöva av mig nu andragas.

På grund härav är det, enligt min mening, endast nödvändigheten av att under nu rådande förhållanden iakttaga den strängaste sparsamhet med statens medel, som skulle kunna föranleda någon tvekan att biträda ortnamnskommitténs förslag om undersökningarnas snara utsträckande till Hallands län. De av kommittén anförda särskilda omständigheter, som tala för detta förslag, synas mig dock vara värda stort beaktande.

Vad angår önskvärldheten av att ortnamnsundersökningen inom Hallands län igångsättes före det planlagda utgivandet genom rikets allmänna kartverk av den ekonomiska kartan över länet, vars kartläggande nu påbörjats, vill jag inskränka mig till att erinra därom, att 1910 års riksdag, på sätt jag redan omförmålt, såsom exempel på den praktiska nytta, som kunde vinnas genom ifrågavarande undersökningar, framhållit just det gagn, som desamma vid avfattandet av de officiella ekonomiska och topografiska kartorna kunde bereda i fråga om bortrensande av oriktiga eller vilseledande namn med mera dylikt. Att denna fördel bör tillvaratagas i största möjliga utsträckning, anser jag vara uppenbart.

Vidare bör uppmärksammas, att den från enskilt håll gjorda utfästelsen om bidrag till bestridande av kostnaderna för arbetet i fråga, är avsedd att gälla endast under förutsättning att arbetet igångsättes redan under år 1918. Förutom att ett dylikt frikostigt anbud, vilket vittnar om ett varmt intresse för länets historia och topografi, måste anses vara förtjänt av tillmötesgående från statens sida, är det givetvis ur det allmännas synpunkt av stor vikt, att det erbjudna tillfället icke försittes. Betydelsen härav framträder särskilt, om man betänker, att det nu utlovade bidraget genom sin storlek möjliggör, att statsanslaget till arbetet sättes till ett förhållandevis avsevärt lägre belopp än vad fallet varit i fråga om ortnamnsundersökningarna ej blott i Älvsborgs utan även i Örebro och Värmlands län.

Jag anser mig alltså böra biträda kommitténs hemställan, att ortnamnsundersökningen nu måtte få utsträckas till Hallands län.

Beträffande sättet för arbetets utförande har kommitténs förslag, att densamma skulle för ändamålet förstärkas med en särskild ledamot, docenten J. Sahlgren, icke givit anledning till någon erinran från min sida. Det skulle visserligen kunna ifrågasättas att, i händelse Sahlgren under tiden för utförande av ifrågavarande undersökning blivit utsedd till innehavare av fast docentstipendium, det för ortnamnsundersökning föreslagna arvodet, 5,000 kronor, skulle minskas med visst belopp. Då emellertid ifrågavarande uppdrag icke har karaktären av lärarbeställning vid universitetet, synes mig en sådan minskning av arvodet icke i detta fall vara motiverad. På av kommittén angivna grunder synes man kunna utgå från att det för undersökningen inom Hallands län skulle utgöra den lämpligaste anordningen, att sekreterargöromålen utfördes av samma person, som närmast har att verkställa undersökningen. I övrigt torde den genom nådiga beslut den 20 oktober 1905 och den 22 juni 1911 gillade arbetsplanen böra i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

Förevarande undersökning har beräknats kräva en tid av omkring 3 år. Det från länet utlovade bidraget skulle, enligt vad kommittén meddelat, förslå till täckande av alla ifrågakommande utgifter för arbetet på orten och för erforderlig excerpering av arkivhandlingar m. m. Statens bidrag skulle avse allenast Sahlgrens avlönande. Under förutsättning att han icke samtidigt skulle uppbära arvode såsom ledamot av kommittén, har föreslagits, att Sahlgren skulle för ifrågavarande arbete erhålla ett särskilt arvode av 5,000 kronor för år. Statsanslaget skulle alltså komma att uppgå till sammanlagt 15,000 kronor, d. v. s. tre sjundedelar av kostnaden för arbetet i dess helhet. Såsom framgår av vad jag tidigare anfört i denna fråga, är sagda proportion för statsverket väsentligt gynnsammare

[238.] än den beräkningsgrund, som förr ansetts böra vinna tillämpning vid beviljande av medel till undersökningar av förevarande art.

Jämlikt bestämmelse i förut berörda brev den 2 maj 1902 äga ornamnskommittéer att för av deras uppdrag föranledda resor åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning. Enligt vad jag inhämtat har emellertid dylik ersättning ansetts icke böra tillkomma Sahlgren. I betraktande härav och med hänsyn till att han icke skulle erhålla något bidrag av sekreterare torde det ifrågasatta arvodet icke kunna sägas vara för högt tilltaget. Jag tillstyrker därför framställning till riksdagen att bevilja de för ändamålet äskade medlen, 15,000 kronor.

Av anslaget böra 5,000 kronor anvisas på extra stat för år 1919. Ett av de villkor, som fästats vid det från enskilt håll garanterade bidraget, är visserligen, såsom förut nämnts, att undersökningarna inom Hallands län påbörjas under år 1918. Ehuru jag icke kan tillstyrka anslag på tilläggsstat för innevarande år, torde likväl denna omständighet icke utgöra hinder för sagda villkors uppfyllande. Även om Sahlgrens arvode beräknas först från och med 1919 års början, torde nämligen vissa delar av arbetet kunna igångsättas redan under år 1918 och kostnaderna därför i sådant fall bestridas av den sistnämnda år till betalning förfallande andelen av det enskilda bidraget.

Vad beträffar villkoret, att arbetet skall vara slutfört senast den 31 december 1921, låter detta villkor sig förena med beräkningen, att ifrågasvarande undersökningar kräva en tid av 3 år.

Under nästföljande punkt kommer jag att hemställa, att hos riksdagen måtte äskas ett extra anslag å 4,000 kronor till arvode åt ornamnskommitténs sekreterare. Vid bifall till sistnämnda förslag ävensom till den nu föreliggande framställningen komma, såsom statskontoret i sitt utlåtande erinrat, de särskilda anslag av statsmedel, som under år 1919 skulle utgå till ornamnsundersökningarna, att belöpa sig till samma belopp, 9,000 kronor, som under vartdera av åren 1912 och 1913 anslagits för möjliggörande av sådana undersökningar inom Värmlands län.

Under åberopande av vad jag nu anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Nytt anslag.

att till utförande i enlighet med av Kungl. Maj:t fastställd plan av undersökningar rörande ornamn inom Hallands län bevilja ett anslag av 15,000 kronor samt därav anvisa på *extra stat* för år 1919 såsom reservationsanslag ett belopp av 5,000 kronor.

12. **Arvode åt ortnamnskommitténs sekreterare.** Riksdagen har vid olika tillfällen anslagit medel till undersökning av ortnamn inom Älvsborgs, Örebro och Värmlands län. Därjämte har riksdagen till arvode åt ortnamnskommitténs sekreterare anvisat på extra stat för år 1912 7,000 kronor, av vilket belopp 3,000 kronor voro avsedda för de tre sista kvartalen av år 1911, samt för vart och ett av åren 1913—1918 4,000 kronor.

Kommittén har nu i skrivelse den 15 september 1917 anhållit om beredande av ett anslag å sistnämnda belopp till arvode åt sekreteraren för år 1919 och till stöd därför yttrat:

Kommittén får hänvisa till vad i propositionen nr 143 till 1911 års riksdag anförts såväl rörande lämpligheten av ett fast årsarvode åt kommitténs sekreterare som ock beträffande detta arvodes belopp, 4,000 kronor för år, samt påpeka, att sekreterarens arbete under åren 1918 och 1919 kommer att avse dels revision av manuskriptet till samt korrekturläsning å det enda återstående ännu icke från trycket utgivna häradet inom Älvsborgs län, dels avslutandet av det nu redan sexton och ett halvt härad omfattande fullständiga register och påbörjandet av den utförliga inledning, med vilka enligt den av Kungl. Maj:t fastställda planen redogörelsen för Älvsborgs län skall vara försedd, dels fortsättandet och avslutandet av bearbetningen av Värmlands län, vara nu endast återstå de territoriella namnen i ett halvt och naturnamnen i nio och ett halvt av länets fjorton härader, dels fortsättandet och avslutandet av bearbetningen av Örebro län, av vars femton härader nu nio äro, fränsett naturnamnen, i tryckfärdigt manuskript föreliggande, dels äntligen den sig för varje år ökande mängd utredningar, som kommittén arligen måste avge i anledning av remisser från kammarkollegium och i all synnerhet rikets allmänna kartverk, med vilket kommittén i följd av kartverkets år 1903 till chefen för kungl. jordbruksdepartementet avlätna skrivelse har att för kartgranskning samverka.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen

att anvisa på *extra stat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 4,000 kronor, till arvode under samma år åt ortnamnskommitténs sekreterare.

13. **Verket »Sveriges kyrkor, konsthistoriskt inventarium».** Såsom bidrag till fortsatt utgivande av detta, utav dåvarande professorn, numera byggnadsrådet S. Curman och docenten J. Roosval påbörjade, med stöd av vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien utgivna verk har riksdagen på extra stat för vardera av åren 1914 och 1915 anvisat ett anslag av 10,000 kronor, att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma.

Vid framläggande i 1915 års statsverksproposition av anslagskraven för år 1916 beräknades, att av det nyss omförmälda, för år 1915 beviljade anslaget hälften eller 5,000 kronor skulle kunna besparas till nästföljande

[239.]

Arvode åt
ortnamns-
kommitténs
sekreterare.

[240.]

Verket »Sve-
riges kyrkor,
konsthisto-
riskt inven-
tarium»

[240.] år. För ifrågavarande ändamål askades därför hos riksdagen allenast ett belopp av 2,500 kronor för år 1916, varjämte begärdes riksdagens medgivande, att vad som besparades å det för år 1915 beviljade anslaget skulle få för samma ändamål användas under år 1916. Denna framställning bifölls av riksdagen.

För vart och ett av åren 1917 och 1918 beviljade riksdagen på Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning för ifrågavarande ändamål ett anslag av 10,000 kronor, att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma. Den 25 juni 1917 ställdes det för år 1918 beviljade anslaget till Curmans och Roosvals disposition i mån av behov med föreskrift att för anslagets användning skulle gälla de i nådiga besluten den 4 juli 1913 och den 31 december 1914 bestämda villkoren.

Enligt dessa beslut skulle såsom villkor för anslagets åtnjutande gälla, att ifrågavarande verk, som vore avsett att omfatta samtliga delar av landet, utgäves under enhetlig ledning; att utgivarna årligen redovisade för det under året utförda arbetet inför vitterhetsakademien, som skulle hava att med utlåtande däröver till Kungl. Maj:t överlämna dylik redovisning; att ditintills för verket insamlat primärmaterial ävensom sådant material, som därefter insamlades, skulle, i den mån verket utkomme av trycket, överlämnas till vitterhetsakademiens antikvariskt-topografiska arkiv; att av verket, i den mån det utkomme, överlämnades till ecklesiastikdepartementet 10 exemplar, till kungl. biblioteket 10 exemplar och till vitterhetsakademien 5 exemplar; samt att utgivarna årligen till Kungl. Maj:t ingåve räkenskapssammandrag för anslagsåret för att tillställas riksdagens revisorer, med skyldighet för utgivarna att, därest sådant skulle av revisorerna påkallas, till dem ingiva de fullständiga räkenskaperna för företaget.

Curman och Roosval hava nu anhållit om ett anslag av 10,000 kronor att under år 1919 användas till fortsatt utgivande av förevarande arbete.

I sin ansökning hava de anfört:

Arbetet, som under år 1914 tack vare det beviljade anslaget kunde bedrivas på bred basis, har under åren 1915 och 1916 på grund av de minskade anslagen måst rätt avsevärt inskränkas. Det har emellertid under år 1917 åter kunnat utvidgas om och ej till samma omfattning som under år 1914. Även med avseende på ifrågavarande arbeten har naturligtvis det sjunkande penningvärdet utövat märkbara verkningar, så att alla slag av undersöknings- och mättningsarvoden måst höjas. Över vårt arbete under år 1916 hava vi i enlighet med nådig föreskrift avlämnat en berättelse till vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien. Dessutom anhålla vi att även få lämna några uppgifter rörande de under år 1917 bedrivna arbetena.

Dessa hava särskilt inriktats på att till utgivning färdigställa så mycket som

möjligt av redan påbörjade arbeten, varför vi hysa förhoppningar om att kunna i slutet av år 1917 och i början av år 1918 utgiva ett större antal häften av trycket. Dessutom hade givetvis nya områden börjat bearbetas.

I Småland har Västerviks gamla kyrka, nu öde, uppmätts.

På Gottland uppmätas samtliga kyrkor i Dede ting, och undersökningen av desamma har också påbörjats.

I Östergötland pågå förberedelserna till beskrivning av Vreta Klosters kyrka.

I Västergötland hava uppmätningar utförts över de två intres-anta kyrkorna i Våmb och Forsby i Kåkindis härad samt över kyrkor i Skånings härad.

Västra delen av Kinnefjärdings härad föreligger i tryckfärdigt manuskript.

I Södermanland hava de flesta kyrkorna i Sotholms härad blivit uppmätta.

I Uppland färdigställas till tryckning beskrivningarna på Långhundra och Seminghundra härader samt Danderyds skeppslag, del 1.

I Västmanland har Sura gamla kyrka blivit uppmätt, varjämte landskapets kyrkor blivit besökta för en preliminär översikt.

I Värmland hava kyrkorna i Näs härad, norra delen, blivit undersökta och uppmätta.

I Dalarna har Falu norra tingslags kyrkoberskrivning ställts i tryckfärdigt skick.

I Stockholm fortsättes beskrivningen av Riddarholmskyrkan, varav en första del kommer att bliva tryckfärdig till slutet av år 1917.

Det är av största vikt, att arbetet får fortskrida oavbrutet och så hastigt som möjligt, emedan under varje år dyrbart historiskt material försvinner utan att bliva vetenskapligt undersökt.

På grund av nådig remiss har vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien den 2 oktober 1917 avgivit underdånigt utlåtande över denna ansökning och därvid tillstyrkt bifall till densamma.

Då, efter vad som anförts, det synes vara av stor vikt, att sökandena även under år 1919 komma i åtnjutande av ett anslag å 10,000 kronor för att under samma år kunna i erforderlig utsträckning fortsätta ifrågasvarande arbete, får jag hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att såsom bidrag till fortsatt utgivande av det av byggnadsrådet S. Curman och docenten J. Roosval påbörjade, med stöd av vitterhetsakademien utgivna verket »Sveriges kyrkor, konsthistoriskt inventarium» anvisa på *extra stat* för år 1919 ett reservationsanslag av 10,000 kronor, att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma.

14. **Föreningen Pietas.** Till befrämjande av föreningen Pietas verksamhet under åren 1911 och 1912 beviljade 1911 års riksdag ett extra anslag å 4,000 kronor, under villkor att föreningen till statens historiska

[241.]

Föreningen
Pietas.

[241.] museum med äganderätt överlämnade genom föreningens försorg utförda fotografier, register och beskrivningar över behandlade föremål. Vidare beviljades för enahanda ändamål att utgå under nyssnämnda villkor på extra stat för vardera av åren 1913 och 1914 ett anslag av 2,000 kronor, för vart och ett av åren 1915—1917 ett belopp av 2,500 kronor och för år 1918 ett förslagsanslag högst 3,000 kronor.

I underdånig skrivelse den 31 augusti 1917 har nu styrelsen för nämnda förening anhållit om statsanslag av 3,000 kronor för år 1919 till främjande av föreningens verksamhet och till stöd härför anfört:

Föreningen Pietas, vars mål är att åt framtiden i möjligast oskadade skick genom sakkunnigt utförd konservering bevara våra äldre textila minnesmärken, har haft den principen att för utfört arbete icke debitera församlingar, muséer och andra offentliga institutioner i landet annat än med föreningens direkta kostnader för material och arbete, under det att ingenting beräknats för den för arbetets utförande nödvändiga sakkunniga arbetsledningen, lokalhyra, stående försäkringar, fotografering m. m., emedan även utan pålägg för dessa omkostnaderna bliva synnerligen dryga i följd av arbetets art. Då de av föreningen behandlade föremålen i regel tillhöra dylika institutioner, i synnerhet kyrkor, är föreningen för bestridande av utgifterna för sin verksamhet helt och hållet beroende av statsanslaget.

Föreningen har haft att glädja sig åt en allt rikare verksamhet. Bland de föremål, som under år 1916 behandlats, märkes en synnerligen dyrbar tronhimmel tillhörig kungl. husgeräds-kammaren, broderad likki-tbelädnad tillhörig Riddarholmskyrkan, altarbeklädnader och mässkläder tillhöriga Västerås domkyrka, Hudiksvalls, Skellefteå, Järfälla, Sollentuna, Hatuna, Häbo-Tibble, Ludgo, Morlanda, Hjortsberga, Forsmarks, Rytterns samt Nörsjö kyrkor och Venngarms slottskapell.

Vid sin ansökning har styrelsen fogat intyg därom, att till vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien från föreningen avlämnats redogörelse för dess verksamhet år 1916 jämte tillhörande 85 fotografier.

På grund av nådig remiss har vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien den 2 oktober 1917 avgivit underdånigt utlåtande över ansökningen och därvid tillstyrkt bifall till densamma.

Under åberopande av det anförda får jag tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till främjande av föreningen Pietas verksamhet under år 1919 bevilja på *extra stat* för samma år ett förslagsanslag, högst 3.000 kronor, under villkor att föreningen till statens historiska museum med äganderätt överlämnar genom föreningens försorg utförda fotografier, register och beskrivningar över behandlade föremål.

15. **Statistiska tabeller över Öresundstullen.** Säsom bidrag till bestridande av kostnaderna för utgivande av dylika tabeller för tiden efter år 1660 beviljade 1913 års riksdag ett anslag av 15,000 kronor, varav på extra stat för år 1914 anvisades ett belopp av 1,500 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma.

[242.]
Statistiska
tabeller över
Öresunds-
tullen.

Säsom i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1914 omnämnes, förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 4 juli 1913, att sistnämnda belopp skulle tillhandahållas Carlsbergfondens i Köpenhamn kassa, sedan av vederbörande i Danmark till Kungl. Maj:ts beskickning i Köpenhamn lämnats skriftlig förbindelse att kostnadsfritt tillställa kungl. biblioteket 25 exemplar av verket i dess helhet, i den mån det utkomme, samt under villkor att, därest till arbetet komme att fogas lista med förklaring av däri förekommande termer och ovanligare ord, denna lista avfattades med hänsyn även till svenska läsares behov.

Enligt en från Kungl. Maj:ts minister i Köpenhamn ingången under rättelse har Carlsbergfondens direktion i skrivelse den 2 december 1913 till svenska beskickningen förbundet sig att uppfylla de för anslaget åtnjutande bestämda villkoren. Sedermera har direktionen till ecklesiastikdepartementet insänt redogörelser för arbetets fortgång under åren 1913—1916.

På därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar anvisade riksdagen för ovannämnda ändamål jämväl på extra stat för vart och ett av åren 1915—1918 ett anslag av 1,500 kronor.

Då enahanda belopp torde böra utgå för år 1919, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att av det till utgivande av statistiska tabeller över Öresundstullen år 1913 beviljade anslaget av 15,000 kronor anvisa på *extra stat* för år 1919 säsom förslagsanslag ett belopp av högst 1,500 kronor.

16. **Forskningsarbete vid utländska biologiska stationer.** Med åberopande av vad jag anförts i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

[243.]
Forsknings-
arbete vid
utländska
biologiska
stationer.

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 anvisade anslag av 1,800 kronor för beredande av tillfälle för svenska forskare till vetenskapligt arbete vid en eller flera utländska biologiska stationer må för enahanda ändamål användas under år 1919.

[244.]
Resestipen-
dier åt jour-
nalister.

17. **Resestipendier åt journalister.** För vart och ett av åren 1912—1917 har riksdagen till resestipendier åt journalister, företrädesvis medarbetare, som har redaktionellt arbete i svensk tidning eller journalistisk byrå till huvudsaklig sysselsättning, anvisat på extra stat 4,000 kronor, att efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas under de villkor för stipendiernas åtnjutande, som Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma. Genom kungörelse den 24 november 1911 har Kungl. Maj:t utfärdat bestämmelser i angivna hänseende att lända till efterrättelse tills vidare, så länge anslag för berörda ändamål fortfarande anvisas.

Svenska journalistföreningen har nu genom sin centralstyrelse anhållit om beredande för ändamålet av ett anslag å 4,000 kronor för år 1919.

Under erinran att även åren 1915—1917, då de till resestipendier och dylika understöd anvisade statsanslagen i allmänhet icke kommo till användning, likväl resestipendier utdelades till journalister samt att det för år 1918 beviljade anslaget för detta ändamål jämväl torde böra nämnda år tagas i anspråk, hemställer jag, att förslag måtte avlätas till riksdagen

att till resestipendier för år 1919 åt journalister, företrädesvis medarbetare, som hava redaktionellt arbete i svensk tidning eller journalistisk byrå till huvudsaklig sysselsättning, bevilja på *extra stat* för år 1919 ett reservationsanslag av 4,000 kronor att efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas under de villkor för stipendiernas åtnjutande, som Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma.

[245.]
Understöd åt
inhemska
skönlitterära
författare.

18. **Understöd åt inhemska skönlitterära författare.** I anledning av en inom riksdagen väckt motion beviljade 1907 års riksdag till fasta årliga understöd under åren 1908—1910 åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst ett anslag av 30,000 kronor, att av Kungl. Maj:t efter sakkunnigas hörande fördelas. På grund av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar blevo sedermera för liknande understöd enahanda belopp, 30,000 kronor, beviljade för var och en av treårsperioderna 1911—1913, 1914—1916 och 1917—1919. De för sistnämnda två treårsperioder beviljade anslagen skulle efter grunder och på villkor, som av Kungl. Maj:t bestämdes, efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas mellan därav förtjänta vitterhetsiddkare dels såsom fasta, dels i form av för viss tid givna understöd. Av de sålunda beviljade beloppen har riksdagen anvisat på extra stat för vart och ett av åren 1908—1918 ett anslag av 10,000 kronor.

Genom beslut den 30 juni 1916 förklarade sig Kungl. Maj:t — i likhet med vad som skett, då ifrågavarande anslag av riksdagen förut beviljats — vilja åt 5 sakkunniga, av vilka en skulle väljas av svenska akademien och en av styrelsen för Sveriges författarförening samt de 3 återstående utses av Kungl. Maj:t, anförtro uppgörandet av förslag till fördelning av det för åren 1917—1919 beviljade understödet, och anmodade Kungl. Maj:t i sammanhang därmed svenska akademien och nämnda styrelse att vardera välja dels en person att för treårsperioden 1917—1919 vara ledamot av sagda förslagsnämnd, dels en person att för samma tid vara suppleant för den utsedda ledamoten, varjämte Kungl. Maj:t förklarade sig vilja sedermera och efter utseende av de återstående ledamöterna av nämnden vidare förordna i ärendet.

Efter det svenska akademien och Sveriges författarförenings styrelse anmält sig hava i enlighet härmed utsett var sin ledamot av nämnden och suppleant för honom, förordnade Kungl. Maj:t genom särskilda beslut den 13 oktober och den 10 november 1916 övriga ledamöter i förslagsnämnden ävensom suppleanter för dem samt uppdrog åt nämnden att före 1916 års utgång till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till utdelning av ifrågavarande understöd och till de bestämmelser, som kunde anses böra lämnas i sammanhang därmed.

Sedan detta uppdrag fullgjorts av nämnden, tilldelade Kungl. Maj:t genom beslut den 24 november 1916 de av nämnden föreslagna personerna för vart och ett av åren 1917—1919 understöd av ifrågavarande anslag med de av nämnden angivna beloppen och meddelade föreskrifter rörande villkoren för understödets uppbärande m. m.

Jag tillstyrker nu förslag till riksdagen

att av det år 1916 till understöd under åren 1917—1919 åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst beviljade anslaget av 30,000 kronor anvisa på *extra stat* för år 1919 såsom förslagsanslag ett belopp av högst 10,000 kronor.

19. Antarktisk expedition. Riksdagen har år 1914 såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för en antarktisk expedition åren 1915—1919 beviljat ett anslag av 135,000 kronor samt därav på *extra stat* för år 1915 anvisat ett belopp av 27,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Såsom dåvarande departementschefen meddelade i anföranden till statsrådsprotokollen över ecklesiastikärenden den 14 januari 1915, den 14

[246.]

Antarktisk
expedition.

januari 1916 och den 13 januari 1917, har den svenska antarktiska kommittén anmält, att den såge sig nödsakad uppskjuta expeditionens avgång. Nu har kommittén i underdånig skrivelse den 19 november 1917 meddelat, att expeditionens avgång ännu en gång måste uppskjutas för ett år eller till eftersommaren 1919, varvid arbetena skulle fortgå åren 1919—1923 i överensstämmelse med den uppgjorda planen.

Med åberopande av vad jag anfört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för en antarktisk expedition åren 1915—1919 anvisade belopp av 27,000 kronor må på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1919.

[247.]

Rasbiologiska undersökningar.

20. **Rasbiologiska undersökningar.** Såsom understöd åt docenten Herman Lundborg för utförande under åren 1917—1920 av rasbiologiska undersökningar beviljade 1916 års riksdag ett anslag av 24,000 kronor. Av det sålunda beviljade anslaget har riksdagen anvisat på extra stat för år 1917 ett belopp av 6,000 kronor och för år 1918 såsom förslagsanslag ett belopp av högst 6,000 kronor. Genom nådiga brev, dagtecknade den 27 oktober 1916 och den 25 juni 1917, anbefalldes statskontoret att till Lundborg utbetala de för vederbörande år anvisade beloppen med ena hälften i januari och andra hälften i juli av ifrågavarande år. Följande bestämmelser hava av Kungl. Maj:t fastställts att lända till efterrättelse för den tid, under vilken medel till Lundborg utgå av omförmälda, av riksdagen beviljade anslag.

1. Lundborg äger under lästermin vistas utanför universitetsstaden, med skyldighet för honom att hos medicinska fakultetens dekanus anmäla uppehållsorten.

2. Lundborg är skyldig att årligen giva en serie av minst 10 offentliga föreläsningar på den tid, som medicinska fakulteten efter förslag av Lundborg äger bestämma.

3. Dagbok över Lundborgs ifrågavarande undervisning jämte ähörarlista och redogörelse för fortgången av hans undersökningsarbete skall av Lundborg avlämnas vid slutet av varje kalenderår. Med dessa handlingar förfares i tillämpliga delar på sätt i § 113 av de den 28 januari 1916 givna nådiga statuter för universiteten i Uppsala och Lund föreskrives beträffande dagbok.

Nu har Lundborg hos Kungl. Maj:t i underdånighet anhållit om ett ytterligare anslag av 1,500 kronor för ifrågavarande ändamål och därvid meddelat, att det sålunda ifrågasatta beloppet vore avsett att användas

dels för fotografiers upptagande i större utsträckning bland de befolkningselement, inom vilka undersökningen rörde sig (lapsk, finsk och svensk befolkning i Lappland och Värmland), dels ock för statistisk och annan hjälp vid bearbetningarna, vilket skulle möjliggöra, att sökanden kunde använda sin egen tid för mera krävande uppgifter av detta slag.

På grund av nådig remiss har kanslersämbetet för rikets universitet införskaffat närmare utredning i ärendet och därvid med eget, den 11 juni 1917 dagtecknat utlåtande, däri sökandens framställning förordats till bifall, överlämnat yttranden av medicinska fakulteten av den 12 mars och 8 maj 1917 ävensom två skrivelser i ämnet från Lundborg.

I dessa skrivelser framhåller Lundborg till en början, att det vid utförandet av vetenskapliga arbeten av den art, varom i detta fall vore fråga vore mera än vanligt svårt att på förhand förutse omfattningen av det för en undersökning erforderliga arbetet. Under den pågående undersökningen hade materialförrådet på senare tiden genom mängden av handlingar, som måste genomgås och excerperas, samt genom det stora antal personer, som borde undersökas, fotograferas o. s. v., vuxit så, att det blivit honom allt mera klart, hurusom han ej ensam förmådde inom rimlig tid tillgodose de krav, undersökningen i fråga uppställde.

För övrigt anför han beträffande det gjorda anslagsyrkandet följande:

Riksdagsanslaget, 6.000 kronor årligen under 4 år, var redan, då det begärdes, så knappt tilltaget, det var ett minimumanslag, avsett i första rummet för mig att leva på med min familj, i andra rummet till någon hjälp vid resor etc.

Det ligger i sakens egen natur, att jag ej enbart med dessa 6.000 kronor årligen kan genomföra dessa omfattande undersökningar, vilka kräva vid-träckta och långvariga resor i avlägsna landsändar och därjämte tid efter annan sakkunnig hjälp vid bearbetningarna på områden liggande delvis eller helt utanför det medicinskt-biologiska. Hit må räknas bland annat sådan av statistisk och genealogisk art. Härtill komma kostnader för fotografiers upptagande m. m.

Under den följd av år, som jag bedrivit rasbiologisk forskning i Sverige (d. v. s. från år 1908), har jag varit hänvisad att på enskild väg hopbringa några tusen kronor årligen utöver de relativt små medel, som jag uppburit från staten.

Det nu beviljade statsanslaget ändrar ej situationen till min fördel utan tvärtom, till följd av dyrtiden, i ogynnsam riktning.

Det har därjämte visat sig, att eventuellt tilläggsanslag från enskilt håll numera är betydligt svårare att erhålla, alldenstund mängden synes resonera som så: svensk rasbiologisk forskning är och bör vara ett viktigt statsintresse, vilket ju också riksdagsbeslutet i fråga tyckes ge vid handen.

Om nu varken staten till fullo eller enskilda äro hågade att bispringa mig på ett effektivt sätt, återstår mig ingen annan utväg än att lägga ned min verksamhet som forskare och söka min utkomst på annat sätt här i Sverige eller i annat land.

Det går ej under nuvarande förhållanden att arbeta med så otillräckliga medel i längden. Jag varken kan eller vill påtaga mig ansvaret härför.

[247.]

I sitt yttrande av den 8 maj 1917 har medicinska fakulteten, bland annat, närmare utrett frågan om huru anslaget använts och komme för framtiden att tagas i bruk. Yttrandet innehåller i huvudsak följande:

Då fakulteten på sin tid gjorde den framställning, som ledde till beviljandet av anslag åt Lundborg, var närmaste anledningen, att de existensmedel — docentstipendium och anslag från de på universitetets stat till Kungl. Maj:ts disposition stående medel — som under de närmast föregående åren utgått till Lundborg, ej längre syntes kunna vara att för honom påräkna. Anslaget i fråga motiverades därför, under hänvisning till Lundborgs framgångsrika och oegennyttiga verksamhet såsom forskare, dels med nödvändigheten att bereda medel till bestridande av levnadskostnaderna för Lundborg och hans familj, dels under hänvisning till de av Lundborgs forskningar betingade långa, långvariga och kostsamma resorna. Någon uppdelning av det begärda anslaget i visst belopp för levnadskostnaders bestridande, visst belopp för resor blev av fakulteten icke föreslagen och fakulteten vederligen vid ärendets fortsatta behandling ej heller av annan myndighet ifrågasatt. Kännedomen om Lundborgs hängivenhet för sin forskningsuppgift och det oegennyttiga sätt, på vilket han dittills ägnat sig åt densamma, syntes och synes fakulteten alljämt vara den bästa garantien, att vetenskapens intressen ej skulle bliva vid anslagets begagnande obehörigen undanskjutna. Å andra sidan ligger det i sakens natur, att levnadskostnaderna måste till en viss grad vara tillgodosedda, innan forskningsuppgiften kan komma till sin rätt.

Efter vad fakulteten har sig bekant, har Lundborg den 17 mars 1917 begivt sig till sitt forskningsområde i Lappland, där han sedan dess uppehåller sig.

Någon detaljerad utredning av sina levnadskostnader och resekostnader under den gångna delen av år 1917 har Lundborg från sin avlägsna uppehållsort uppenbarligen icke kunnat lämna. Möjligt är ock, att en sådan utredning även vid vistelse i Uppsala blivit honom svår att avgiva ej blott på den grund, att även i resekostnaderna givetvis ingå utgifter för vivre och dylikt, utan även med hänsyn därtill, att hittills lämnade föreskrifter för anslaget åtnjutande icke vederligen inneburit redovisnings-skyldighet av här ifrågasatt art.

Att anslaget även under den kommande delen av den tid, för vilken det är avsett, bör användas till bestridande dels av levnadskostnader, dels av kostnaden för forskningsresor samt att det för sistnämnda ändamål påräkneliga beloppet är i väsentlig grad beroende av vad som för levnadskostnader oundgängligen måste avses, framgår utan vidare av det redan sagda. Huru som i sistnämnda hänseende förhållandena under den gångna delen av år 1917 gestaltat sig helt annorlunda och vida ogymsammare, än vad vid anslagsbeloppets begärande år 1915 kunde förutses, är något som i det följande skall vidröras. Huru levnadskostnaderna under den kommande tiden kunna komma att gestalta sig, torde vara en sak, som för närvarande undandraget sig varje utredning från fakultetens sida. Vad åter resorna vidkommer lära de lika litet kunna på förhand till sin omfattning och kostnad beräknas. Även om man bortser därifrån, att även resekostnaderna äro beroende av rådande priskonjunkturer samt att resornas omfattning i hög grad betingas av för ändamålet tillgängliga medel, ligger i själva arbet-uppgiftens beskaffenhet ett moment, som försvårar eller omöjliggör förhandsberäkningar av detaljerad art på denna punkt. Resorna avse att vinna upplysningar rörande personer dels i nu levande, dels i tidigare släktled. Uppsökandet och undersökandet av de nu levande släktmedlemmarna beror i mycket av dessas förhållanden, som, allra helst när det gäller en nomadiserande befolkning, icke

lära låta sig på förhand beräknas. De tidigare släktledens förhållanden utrönas genom studiet av arkivhandlingar av olika slag, som endast steg för steg giva ledning för det fortsatta arbetet, så att en längre tid i förväg uppgjord resplan även här får ringa betydelse.

Av det här anförda torde framgå, att en detaljerad utredning angående anslaget framtida användning tyvärr icke later sig lämnas. Med hänsyn till här föreliggande underdåniga ansökan om tillfälligt anslag vill det likvisst synas fakulteten, som vore denna omständighet av mindre betydelse än det otvivelaktiga saktförhållandet, att det beviljade anslaget under nuvarande förhållanden är för forskningarna i fråga fullständigt otillräckligt samt att det begärda tillfälliga anslaget avser att bereda lättnad i arbetet på vissa vid riksdagsanslagets beviljande icke direkt avsedda punkter.

Att anslaget, 6,000 kronor för år räknat, redan vid den tidpunkt, då det begärdes, var ett minimianslag, när det gällde att tillgodose både levnadskostnader och resekostnader, ligger i öppen dag och blev ock i motiveringen till fakultetens framställning om anslaget beviljande klart uttalat. Det framgår ock av denna motivering, att det allenast var hänsyn till landets dåvarande svåra ekonomiska belägenhet, som föranledde, att icke redan då högre anslag begärdes.

Den betydande och oförutsebara stegring ej mindre i levnads- än i resekostnader, som sedan dess inträtt, gör anslaget såsom sagt numera fullständigt otillräckligt. Det behöver härvidlag blott erinras därom, att, såsom fakulteten redan vid begärande av anslaget framhöll, dess årsbelopp motsvarar allenast de löneförmåner, som enligt stat tillkomma laborator inom fakulteten utan ålderstillägg; och dessa löneförmåner avse dock enbart att bestrida levnadskostnader, men ingalunda vetenskapliga resor eller andra vetenskapliga arbeten. Att vid nu rådande förhållanden med en sådan summa både bestrida levnadskostnader och företagna resor i avlägsna landsändar ligger ej inom möjlighetens gränser. Då en förhöjning av anslaget icke synes kunna undvikas, därest det med detsamma avsedda syftet skall kunna vinnas, har fakulteten vid avlåtandet av en nyligen gjord hemställan om utverkande av anslag på extra stat för år 1919 åt det under bildning varande laboratoriet för rasbiologi så beräknat detta anslag, att det skulle kunna lämna tillgång till ett för resor avsett tillskottsbelopp av 900 kronor, motsvarande 15 procent av hela det nu utgående årsbeloppet. Även om denna hemställan, såsom fakulteten livligt hoppas, av statsmakterna behjärtas, lärer Lundborg under åren 1917 och 1918, därest ej prisförhållandena i vårt land under denna tid i mycket avsevärd grad ändras till det bättre, i synnerligen hög grad för fortsättandet av sitt forskningsarbete bliva beroende av de tillfälliga anslag, som kunna honom beredas.

Beträffande det understöd av 1,500 kronor, som av Lundborg begärts för biträde vid hans arbete, anser fakulteten, att ifall detsamma för ifrågasatt ändamål icke vore att påräkna för år 1918, det av fakulteten ifrågasatta tilläggsanslaget för sistnämnda år bör höjas med 1,500 kronor.

I ämnet har statskontoret den 4 september 1917 avgivit infortrat underdånigt utlåtande och därvid anför:

Det såsom understöd åt Lundborg för utövande under åren 1917—1920 av rasbiologiska undersökningar beviljade anslaget måste givetvis på grund av den sedan början av år 1916 inträdda ytterligare stegringen i levnadskostnaderna bliva för sitt

[247.]

ändamål mindre tillräckligt än man vid tiden för anslaget beviljande kunnat beräkna. Det nu ifrågasatta understödet synes emellertid åtminstone delvis vara avsett för arbeten, som icke ingått i den ursprungliga planen för undersökningarna. I varje fall torde, därest för undersökningarnas fortsatta bedrivande ytterligare medel skulle finnas vara erforderliga, framställning böra göras till riksdagen om uppförande för ändamålet av anslag å tilläggsstat för år 1918; och torde detta anslag böra tilltagas så, att det täcker den merkostnad, som för Lundborg kan beräknas uppkomma under åren 1917 och 1918. Vad år 1919 vidkommer torde dylik merkostnad åtminstone till en del komma att täckas, därest det i medicinska fakultetens yttrande omförmälda extra anslaget till ett laboratorium för rasbiologi varder av statsmakterna beviljat.

Genom nådig remiss erhöll universitetskanslersämbetet befallning att lämna vederbörande tillfälle att yttra sig med anledning av vad statskontoret anfört samt för egen del inkomma med det utlåtande i ämnet, vartill anledning kunde förefinnas.

Till åtlydnad härav har universitetskanslern med underdånigt utlåtande den 26 oktober 1917 överlämnat dels yttrande av medicinska fakulteten i Uppsala, dagtecknat den 3 oktober 1917, dels ock i avskrift en av samma fakultet till det större akademiska konsistoriet därstädes ställd skrivelse angående beredande av anslag till ett rasbiologiskt laboratorium vid universitetet i Uppsala jämte den framställning, som konsistoriet på grund härav gjort till kanslersämbetet.

I sitt berörda yttrande av den 3 oktober 1917 har fakulteten anfört:

Statskontorets förslag beträffande framställning till riksdagen om uppförandet för uppgivet ändamål av anslag å tilläggsstat för år 1918 och att detta anslag tilltagas så, att det täcker den merkostnad, som för Lundborg kan beräknas uppkomma under åren 1917 och 1918, vill fakulteten för sin del på det livligaste tillstyrka. Då statskontoret vidare beträffande år 1919 hänvisar till fakultetens gjorda hemställan om utverkande av anslag till ett laboratorium för rasbiologi, anser sig fakulteten böra här bilägga ej mindre avskrift av sin i detta syfte avlämnade skrivelse, avseende ett anslag på extra stat för år 1919 å tillammans 5 600 kronor, därav 900 kronor för merkostnad, motsvarande den här ifrågavarande, än även avskrift av större konsistoriets i anledning härav till universitetskanslern avlämnade skrivelse. Av denna sistnämnda framgår, hurusom konsistoriet på sådant sätt tillmötesgått fakultetens hemställan, att detsamma dels anhållit om utverkande på extra stat för år 1919 av anslag å 4 700 kronor åt det rasbiologiska laboratoriet, dels hemställt, att krigstidstillägg å nu utgående anslag måtte åt Lundborg beredas. Skulle den av konsistoriet sålunda förordade formen för anslaget beviljande vinna statsmakternas bifall, bleve alltså följden, att anslag å tilläggsstat jämväl för åren 1919 och 1920 sannolikt bleve erforderligt, varom fakulteten anser sig icke böra underlåta att i detta sammanhang erinra.

Beträffande beloppet av tilläggsanslaget har det av fakulteten beräknats till 15 procent av det beviljade anslaget eller 900 kronor för år räknat. Till grund för denna beräkning, ehuruval arseende år 1919, har självfallet allenast kunnat läggas de år 1917 rådande prisförhållandena. Då fakulteten nu har att yttra sig om merkostnaden för år 1917, finner fakulteten fortfarande nämnda procentuella förhöjning av rå-

dande förhållanden väl påkallad. Den omständigheten, att tilläggsbeloppet för år 1917 därvid skulle komma att något överstiga det i nådiga kungörelsen den 29 maj 1917 angående krigstidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst § 1 sista punkten fastställda maximum av 800 kronor, synes fakulteten i detta fall icke ägnad att väcka betänkligheter, då ju det Lundborg beviljade anslaget icke uteslutande avser levnads-kostnader utan jämväl bör tjäna såsom stöd vid hans forskningsresor.

Vidkommande beloppet av det tillägg, som synes böra för år 1918 beräknas, vill fakulteten erinra, hurusom minskningen i penningens köpkraft under år 1917 alljämt fortgått. Därest detta förhållande finnes böra föranfeda, att eventuellt krigstidstillägg till befattningshavare i statens tjänst för år 1918 begäres till högre procentuellt belopp än för år 1917, torde samma procentuella förhöjning böra beräknas å det till Lundborg för år 1918 utgående anslaget.

Kanslersämbetets sistnämnda utlåtande innehåller:

Att det av 1916 års riksdag åt Lundborg beviljade understöd, tillhoppa 24 000 kronor, för utförande under åren 1917—1920 av rasbiologiska underökningar är otillräckligt för täckande av de med detta arbete förenade kostnader, framgår tydligt av handlingarna i ärendet. En höjning av sagda anslag, som varit avsett att utgå med 6 000 kronor om året, synes därför vara av behovet påkallad. Likaledes synes Lundborgs anhållan om ett bidrag av 1 500 kronor, vilket tydligen vore ämnat att utgå såsom årligt bidrag för anskaffande av visst biträde, vara väl motiverad. Under hänvisning i övrigt till den utredning, som innehålles i medicinska fakultetens skrivelse med därtill hörande bilagor, hemställer universitetskanslern dels att Kungl. Maj:t behagade utöver det av riksdagen för år 1917 åt Lundborg beviljade anslag av 6 000 kronor till honom av tillgängliga medel anvisa 900 kronor till täckande av de merkostnader, som för Lundborg uppstått under sagda år, dels ock att Kungl. Maj:t måtte i nådig proposition föreslå 1918 års riksdag att såväl öka det Lundborg för åren 1918—1920 tillerkända anslagsbeloppet, tillsammans 18 000 kronor, med, förslagsvis, 3 000 kronor, därav för år 1918 1 000 kronor, som ock ställa till Lundborgs disposition för anskaffande under år 1918 av biträden vid statistiska bearbetningar m. m. ett anslag av 1 500 kronor, vilka båda sistnämnda belopp, tillsammans 2 500 kronor, lämpligen torde böra uppföras å tilläggsstat för år 1918.

Slutligen har statskontoret i utlåtande av den 7 november 1917 bland annat yttrat:

Beträffande den gjorda hemställan om beviljande åt Lundborg av krigstidstillägg å det nu till honom utgående understöd av 6 000 kronor kan statskontoret icke tillstyrka densamma, enär Lundborg enligt statskontorets mening icke i egenskap av innehavare av berörda understöd kan hänföras till befattningshavare i statens tjänst och alltså jämlikt gällande bestämmelser icke är berättigad till krigstidstillägg.

Då emellertid statskontoret i likhet med de akademiska myndigheterna anser skäligt, att det till Lundborg hittills utgående understödet under nu radande dyrtid varder höjt, får ämbetsverket, som icke har anledning till erinran mot det i sadant avseende ifrågasatta beloppet, 900 kronor, hemställa, att Kungl. Maj:t vid bestämmande av storleken av det anslag, om vars uppförande å riksstaten i anledning av framställning om anslag till ett rasbiologiskt laboratorium i Uppsala proposition till riksdagen kan varda avläten, täcktes avse lämpligt belopp för tillälligt öka av det till Lundborg nu utgående understödet.

[247.]

Departement-
schefen.

Jag tillåter mig här erinra, hurusom Kungl. Maj:t enligt beslut den 23 november 1917 funnit den gjorda framställningen om beviljande av anslag till ett rasbiologiskt laboratorium i Uppsala icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Det Lundborg för åren 1917—1920 av riksdagen tillerkända understödet har säkerligen genom undersökningsmaterialets oförutsebara tillväxt och den efter anslagets beviljande inträdda prisstegringen i icke oväsentlig grad mistat sin beräknade effektivitet, och billigheten fordrar, att i anledning därav understödet varder på lämpligt sätt höjt. Att nu bereda någon särskild summa till ökning av det utav riksdagen för år 1917 anvisade beloppet lärer svårigen låta sig göra, men hänsyn till Lundborgs under samma år havda merkostnader torde kunna tagas vid beräkning av den ökning, varom jag vill förorda framställning till riksdagen beträffande merkostnaderna för åren 1918—1920. I sådant avseende synes mig ett tillägg i understödet för vart och ett av dessa tre år å 2,000 kronor vara av omständigheterna påkallat. Likaså synas mig talande skäl anförda för tillgodoseende av Lundborgs behov av biträden vid statistiska bearbetningar m. m. genom ett härför avsett tillägg å 1,500 kronor för vart och ett av de sistnämnda tre åren. De för år 1918 erforderliga anslagshöjningarna torde böra uppföras såsom förslagsanslag, högst, på tilläggsstat för nämnda år. Till dessa anslagsbehov torde jag få återkomma vid anmälan av de ärenden, vilka synas mig böra föranleda framställning till riksdagen om anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918.

I enlighet härmed tillstyrker jag nu allenast, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Ökat anslag.

dels att av det såsom understöd åt docenten Herman Lundborg till utförande under åren 1917—1920 av rasbiologiska undersökningar beviljade anslaget å 24,000 kronor anvisa på *extra stat* för år 1919 såsom förslagsanslag ett belopp av högst 6,000 kronor;

dels att öka det såsom understöd åt Lundborg för åren 1919 och 1920 avsedda beloppet med 7,000 kronor, därav 3,000 kronor till avlönande av biträden åt Lundborg vid statistiska bearbetningar m. m.;

dels ock att av nämnda ökning anvisa såsom förslagsanslag, högst, ett belopp av 3,500 kronor på *extra stat* för år 1919.

21. **Anslag för utgivande av ett vetenskapligt arbete av f. d. riksantikvarien O. Montelius.** F. d. riksantikvarien O. Montelius har till Kungl. Maj:t inkommit med en framställning om utverkande av ett anslag å 25,000 kronor till bestridande av kostnader för fortsatt utgivande av arbetet »Die älteren Kulturperioden im Orient und in Europa».

[248.]
Anslag för utgivande av ett vetenskapligt arbete av f. d. riksantikvarien O. Montelius.

Till stöd härför har Montelius anfört följande:

Bland de problem, med vilkas lösning forskningen i vårt släktes kulturhistoria nu sysselsätter sig, är det två, som hava synnerligen stor betydelse.

Det ena av dessa problem är frågan om tidsbestämningen inom den långa följd av årtusenden, som ej belyses av skriftliga urkunder. Utan kronologi är ingen historia möjlig.

I Sverige börjar den tid, som vanligen kallas historisk, föga mer än ett tusen år före våra dagar. Men vi veta, att vårt fosterland var bebott redan många årtusenden före vår tideräknings begynnelse.

Redan för mer än 40 år sedan insåg jag, att det vore möjligt bestämma, vilket eller vilka århundraden av vår vanliga tideräkning var och en av de inom de tre sista årtusendena före Kristi födelse fallande perioderna i vårt lands kulturhistoria motsvarade, om man kände åldern av de söderifrån komna föremål, som hittats tillsammans med våra inhemska arbeten. Av särskild vikt voro de från Italien komna. Då det emellertid visade sig att åldern av de italienska föremål, som här kommo i fråga, icke var med säkerhet känd, började jag företaga systematiska undersökningar av Italiens forntid. Under en mängd resor till Italien och till de många museer utanför Italien, som innehålla italienska fornsaker, sökte jag vinna en allsidig kännedom om den italienska kulturens utveckling från det tredje årtusendet före Kristus till den klassiska tidens början.

Den genom skriftliga urkunder kända tiden i Italien börjar visserligen mer än ett årtusende före vår »historiska» tid, men den börjar dock ej förr än vid mitten av det sista årtusendet före Kristus. För att få kännedom om den italienska kronologien, — och över huvud den europeiska kulturens förutsättningar — måste jag utsträcka undersökningarna till Grekland, Västra Asien och Egypten.

Det andra av de två åsyftade problemen är frågan: »Var har den kultur uppstått, som givit de europeiska folken en människovärdig tillvaro?»

Svaret på denna fråga har utfallit olika, men enligt min övertygelse är vår kultur — om vi se på dess första början — icke av europeiskt utan av orientaliskt ursprung. Från Österlandet har den utbredd sig över vår världsdal, varvid först de trakter, som ligga Orienten närmast, kommo i åtnjutande av det goda, kulturen medför. Dessa trakter äro de, som av gammalt benämnas den grekiska världen. Att det orientalska inflytandet först skulle göra sig gällande på den stora ön Kreta, hade man kunnat vänta av dess belägenhet nära Mindre Asien och mitt för Nilens mynning. Märkliga upptäckter under de senaste årtiondena hava också visat, att på Kreta tidigare än i något annat europeiskt land en förvånande hög odling uppblomstrat, vilken utbredd sig över Greklands fastland och kringliggande öar. Från det östra medelhavsområdet spred sig kulturen sedan först till Italien, genom etruskerna, och sedan till det övriga Europa.

En fråga av stort historiskt intresse är: »I vilken del av Österlandet har vår kultur först uppstått? Var det i Nillandet eller i Eufratländerna?»

[248.]

Båda dessa områden hava varit av den största betydelse för Europa. En mycket framstående historiker har väl nyligen uttalat sig för, att Egyptens kultur skulle vara äldre än Babyloniens, men enligt min åsikt är den senare minst lika gammal som den egyptiska.

En mängd arbeten av fornforskare från olika länder i Europa och Amerika hava under de senaste mansåldrarna utförts i västra Asien, Egypten och Grekland för att sprida ljus över vår odlings äldsta historia. Resultaten äro offentliggjorda i ett stort antal periodiska publikationer och andra skrifter. Men antalet av sådana skrifter är så betydande, att man endast med den största svårighet kan få en översikt över det väldiga materialet. Det är därför av vikt, att någon gång en sådan översikt gives, och det arbetet torde bäst kunna utföras av en person, som även är förtrogen med hela Europas äldre kulturhistoria. Övertygad härom, har jag under många år förberett ett sådant verk, varvid jag särskilt avsett det som är av vikt för en ingående kännedom om den materiella och andliga kulturens utveckling. De stora huvuddragen av konst- och religionshistoria har jag sökt teckna, men för att ej skymma översikten, och emedan de sidorna redan äro skildrade av andra, har jag varken behandlat den politiska historiens eller konst- och religionshistoriens detaljer; ej heller har jag gått in på inskriftstolkningens enskildheter.

Utförligare har jag däremot sökt visa, huru den mänskliga boningen från en ringa början småningom utvecklats sig, till dess man kan tala om en verklig byggnadskonst; huru gudarnas boningar, templen, och de dödas boningar, gravarna, voro beskaffade; huru människan genom boskapsskötsel och åkerbruk gjorde sig oberoende av jaktens och fiskets ovissa avkastning; huru hon mer och mer höjde sig från en djurisk tillvaro till ett liv värdigt en människa; huru samfärdseln satte länderna i förbindelse med varandra; samt huru handeln förde icke blott varor utan även idéer från folk till folk.

I »La civilisation primitive en Italie» har jag framlagt det material, som jag samlat för att belysa Italiens äldre kultur, och resultatet av mina kronologiska undersökningar rörande detta land har jag meddelat i »Die Vorklassische Chronologie Italiens».

Nu är jag sysselsatt med Greklands och Orientens äldre kulturhistoria, som jag hoppas kunna behandla i två av varandra oberoende, men dock samhörande och ungefär samtidigt utkommande verk; »La Grèce préclassique» och »Die älteren Kulturperioden im Orient».

Det förra — ett band på omkring 35 ark i 4:o med inemot 2,000 figurer — utgives av kungl. vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, sedan en mecenat i Göteborg för ändamålet ställt 15,000 kronor till akademiens förfogande.

Det senare verket blir, så vitt jag kan se, dubbelt så stort: två band på tillsammans omkring 70 ark i samma format som det grekiska och likaledes illustrerat med ett stort antal avbildningar. Jag skulle där ge en översikt över kulturhistorien i Babylonien, Elam, Assyrien, Kaukasusområdet, Mindre Asien, Syrien, Palestina, Fenicien och Cypern samt Egypten.

Manuskriptet till det första bandet föreligger nära färdigt, och detta band kunde troligen, om nödiga medel erhållas, utkomma på hösten år 1918.

Det ingår som en del i det arbete »Die älteren Kulturperioden im Orient und in Europa», vars första avdelning, »Die Methode», utgavs år 1903. Där redogör jag för den metod, som bör användas vid arkeologiska forskningar i allmänhet, med särskild hänsyn till den typologiska utvecklingen.

För att vinna tid har jag påbörjat tryckningen av det nu ifrågavarande första bandet i hopp att även dess utgivande skulle möjliggöras genom någon mecenat. Någon sådan har det emellertid ej lyckats mig att finna, och vitterhetsakademien kan ej utgiva arbetet, emedan kostnaderna därför bli allt för höga.

Enligt ett från tryckeriet mottaget kostnad-förslag uppgå, med de nu högst väsentligt höjda prisen, kostnaderna per ark till 140 kronor endast för sättning, tryckning och papper, vartill komma icke mindre än omkring 110 kronor för noter, spalt-ättning, tabeller, upplappning och tryckning av illustrationer samt korrigerering och häftning m. m. Varje ark kostar således 250 kronor, och kostnaden för 70 ark skulle följaktligen bliva 17,500 kronor. Härtill komma för utförande av de mer än 3,000 klichéer, som erfordras till arbetets illustrerande, minst 7,500 kronor. Kostnaderna för bada banden skulle således uppgå till minst 25,000 kronor.

Härvid bör märkas, att arkantalet sannolikt blir större än nu är beräknat, emedan jag ej kan se, huru mycken plats alla avbildningarna kräva, och emedan manuskriptet till det senare bandet ännu ej föreligger. Tyvärr måste jag även befara, att tryckningskostnaderna, isynnerhet papperspris, alltjämt skola stiga.

Under sådana förhållanden måste kostnaderna för hela arbetet om Orientens äldre kulturförhållanden beräknas till mer än 25,000 kronor, ehuru det ej är möjligt för mig att nu säga, huru mycket de komma att överstiga detta belopp. Jag är naturligtvis beredd att personligen sörja för anskaffande av det överskjutande beloppet. Emedan endast hälften av det för ändamålet behöfliga anslaget erfordras under år 1918, skulle detsamma kunna utan någon olägenhet för arbetets fortgång fördelas på två år.

På grund av nådig remiss har vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien den 10 december 1917 avgivit utlåtande i ärendet och därvid anfört:

Under ett långt och verksamt liv har Montelius behandlat det europeiska kulturområdets förhistoria och genomfört sitt kronologiska system för vissa delar av forntiden inom alla de viktigare kulturländerna i Europa och Egypten. Med det arbete, denna ansökning avser, och det under utgivning varande verket *La Grèce préclassique* slutför han dessa synnerligen betydelsefulla undersökningar, som i nu fullbordade delar redan tillvunnit honom berättigat erkännande inom den internationella vetenskapliga världen, varför dessa så att säga utgöra slutstenen i den vetenskapliga byggnad, han satt som sitt livsmål att genomföra. Det material, han i dessa senare arbeten behandlar, har visserligen förut varit offentliggjort, men han lägger andra synpunkter på det och belyser det genom jämförelser, som giva ett fastare kulturhistoriskt grepp på det hela.

På grund av det ovan sagda får akademien tillstyrka bifall till ansökningen.

För utgivande av vetenskapliga arbeten har Montelius tidigare upprepade gånger erhållit statsunderstöd. Jag tillåter mig i sådant avseende erinra, att Montelius för utgivande av arbetet »*La civilisation primitive en Italie*» genom särskilda Kungl. Maj:ts beslut den 31 december 1892, den 7 april 1899, den 24 februari och den 30 december 1905 samt den 31 december 1906 erhöi understöd med tillhopa 15,250 kronor samt att 1907

Departementchefen.

års riksdag med anledning av särskilda inom riksdagen väckta motioner för fortsatt utgivande av samma arbete beviljade ett anslag av 21,000 kronor. Av detta belopp anvisades för vart och ett av åren 1908 och 1909 10,500 kronor.

Den nu föreliggande framställningen avser utverkande av statsbidrag för utgivande av ett sedan mer än 40 år tillbaka av Montelius förberett vetenskapligt arbete, utgörande en sammanfattning av de viktigaste resultaten av hans epokgörande forskningar inom den förhistoriska arkeologien. Från min sida torde icke tarvas någon utförligare motivering till förmån för detta anslagskrav. Vad i ärendet förekommit torde tillfyllest ådagalägga önskvärdheten av att staten genom förnyat understöd bereder den världsberömda vetenskapsmannen möjlighet att utan allt för betydande pekuniära uppoffringar fortsätta och fullfölja sitt för svensk forskning i så hög grad hedrande arbete.

Mot det åskade beloppets storlek har jag intet att invända. Klart är ju, att utgivandet av ett arbete av den omfattning, varom här är fråga, måste draga mycket stora kostnader, vilka endast i ringa mån torde kunna täckas genom arbetets försäljning.

Anslaget till resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande, från vilket anslag Montelius förut erhållit understöd, lämnar icke tillgång till ett så stort bidrag, som nu ifrågasatts. Det behöfliga beloppet torde därför böra äskas hos riksdagen. Anslaget torde utan olägenhet kunna uppdelas på två år, och tillstyrker jag följaktligen att hälften av det begärda beloppet eller 12,500 kronor anvisas på 1919 års riksstat.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Nytt anslag.

att för utgivande av f. d. riksantikvariens O. Montelius arbete »Die älteren Kulturperioden im Orient und in Europa» bevilja ett förslagsanslag, högst 25,000 kronor, samt därav anvisa på *extra stat* för år 1919 ett belopp av högst 12,500 kronor, att utgå under de villkor, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt fastställa.

[249.]

Resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande.

22. Resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande. I riksstaten under åttonde huvudtiteln finnes uppfört ett reservationsanslag till resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande. Närmare utredning rörande detta anslag för tiden intill år 1899 har lämnats i det vid 1899 års statsverksproposition fogade ut-

[249.]

drag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 13 januari 1899. Sistnämnda år bestämdes anslaget till 30,000 kronor men blev i 1901 års riksstat därigenom, att under rubrik »resestipendier åt civila läkare» till sjätte huvudtiteln överflyttades 3,500 kronor, upptaget till ett belopp av 26,500 kronor. På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning höjde 1907 års riksdag anslaget — som tidigare uppförts under rubriken resestipendier samt läroböckers och lärda verks utgivande — med 18,500 kronor till nuvarande belopp, 45,000 kronor, varjämte rubriken ändrades till nuvarande lydelse. Ändamålet med den åskade anslagshöjningen var, såsom av det vid propositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 12 januari 1907, punkten 35, inhämtas, dels att bereda intendenterna vid naturhistoriska riksmuseum samt föreståndaren för meteorologiska centralanstalten tillfälle att företaga utländska studieresor, dels ock lämnande av understöd åt tidskrifter, som vore hänförliga till lärda verk. Sådant understöd hade redan förut av Kungl. Maj:t pläгат att, företrädesvis från besparingar eller extra utgiftsmedel, lämnas till vissa tidskrifter.

I skrivelse den 31 maj 1907 rörande anslagen under riksstatens åttonde huvudtitel, punkten 25, däri riksdagen anmälde sitt beslut om anslagets höjande till 45,000 kronor, anförde riksdagen i ämnet bland annat: Då det icke torde få anses lämpligt att, på sätt dittills skett, utgifter för understöd av tidskrifter, som vore hänförliga till lärda verk, regelbundet bestredes av besparingarna eller huvudtitlarnas anslag till extra utgifter och då riksdagen icke haft något att erinra mot anslagshöjningen, i vad den avsåge beredande av resestipendier åt ovan omförmälda tjänstemän eller mot den för sådant ändamål beräknade årliga kostnaden, 1,650 kronor, hade riksdagen ansett sig böra bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Riksdagen hade emellertid velat framhålla, att det syntes riksdagen, som om, genom uppdelning av förevarande anslag i två särskilda, ett till resestipendier och ett till läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande, en större överskådlighet än vad nu vore för handen skulle vinnas beträffande de belopp, som kunde för de båda ändamålen avses.

Det nuvarande anslaget lämnar icke tillräcklig tillgång till understöd åt alla därav förtjänta sökande. På grund av rådande utrikespolitiska förhållanden har visserligen en minskning av utgifterna för studieresors understödjande inträtt, men vad sålunda kunnat besparas för andra med anslaget avsedda ändamål har dock ingalunda motsvarat den inträdda stegringen i kostnad för utgivande av tryckta arbeten. Av brist på erforderliga medel har därför nu såsom före kristiden månget berättigat krav på

Departementschefen.

[249.] delaktighet av anslaget måst lämnas ouppfyllt eller blott i någon mån kunnat tillgodoses. På grund därav och med hänsyn särskilt därtill, att från anslaget i fråga i stor utsträckning sådana värdefulla arbeten understödjas, som icke kunna påräkna någon större avsättning och vilka eljest icke skulle komma att tjäna den vetenskapliga forskningen, synes det mig angeläget, att åtgärder snarast vidtagas för höjande av anslagsbeloppet.

Dylika åtgärder påkallas även av en annan omständighet. Som bekant hava genom särskilda nådiga beslut företrädesvis av reservationsanslaget till de allmänna läroverken och reservationsanslaget till folkskoleseminarierna anvisats understöd för utgivande av andra tidskrifter än dem, för vilkas utgivande understöd lämnats från reservationsanslaget till resestipendier m. m. De åsyftade tidskrifterna äro Svenskt arkiv för pedagogik, Verdandi, Tidning för Sveriges läroverk, Fauna och Flora, Språk och stil, Moderna språk, Fysisk fostran, Ny tidning för idrott med bilagan Nautisk ordbok, Nordiskt idrottsliv och Svenskt gymnastikblad. För dessa tidskrifter uppgå statsunderstöden för år 1917 till sammanlagt 13,900 kronor. Dylika understöd visa benägenhet att fortfara år från år, och det synes mig mindre lämpligt att för flera av dem anlita de anslag, från vilka medel för ändamålet hittills utgått. För vinnande av större överskådlighet och enhetlighet vore det ock uppenbarligen vida bättre, om för beredande av understöd åt omförmälda tidskrifter anslaget till resestipendier m. m. höjdes med erforderligt belopp, så att därav kunde beredas understöd till åtminstone några av nyss uppräknade tidskrifter.

Innan jag närmare ingår på frågan om till vilket belopp, det åsyftade anslaget bör höjas, torde jag böra erinra därom, att understöd för utgivande av tidskrifter och lärda verk inom en måhända nära framtid kunna komma att utdelas från den av finländske handlanden E. J. Längman genom testamente den 20 december 1859 till svenska staten donerade fond, att användas huvudsakligen för främjande av »vetenskaper och sköna konst, litterära arbeten och skrifers gratis utdelning till allmoge». Fonden, som förvaltas av statskontoret, utvisade vid 1916 års slut en kapitalbehållning av 1,954,776 kronor 53 öre. Därest av fondens avkastning under år 1916 förekommit utdelning till kulturella ändamål, skulle på grund av testamentets bestämmelser det i sådant avseende tillgängliga beloppet hava uppgått till cirka 35,800 kronor.

Närmare bestämmelser rörande användningen av fonden hava ännu icke utfärdats. Särskilda inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga hava emellertid den 28 september 1917 överlämnat av dem verkställd utredning jämte »förslag till stadgar för Längmanska kulturfonden». Enligt förslaget skulle fonden främja vetenskap, konst och litteratur huvudsakligen

genom understöd för viss bestämd kulturell verksamhet eller för offentliggörande av resultat av dylik verksamhet eller för efterbildande av konstverk samt genom belöningar för vetenskapliga konstnärliga eller litterära verk. Kulturella samfund eller institutioner eller periodiska publikationer skulle kunna tilldelas understöd allenast för viss uppgift eller publikation vid sidan av den ordinarie verksamheten. Till institutioner eller periodiska publikationer skulle ock kunna utgå anslag för deras åvägbringande eller tillfälliga bispringande, dock endast i särskilt betydelsefulla fall. Dessutom skulle fonden verka för folkbildningen genom att dels å skolor och andra inrättningar för folkbildning tillhandahålla populära skrifter eller reproduktioner av konstverk för kostnadsfri utdelning samt mera omfattande skrifter och dyrbarare reproduktioner för att göras tillgängliga för allmänheten, dels ock understödja åstadkommandet av populära skrifter eller reproduktioner.

[249.]

Det synes visserligen icke uteslutet, att i händelse det framlagda stadgeförslaget vinner godkännande, något belopp av fondens ränteavkastning kunde utgå för de med det s. k. lärda-verksanslaget avsedda ändamål. Med den vittfamnande verksamhet, fonden enligt förslaget skulle erhålla, synas mig dock — särskilt som det ännu torde vara för tidigt att bedöma, när utdelning från fonden kan taga sin början — utsikterna för att understöd från fonden inom en nära framtid skola kunna lämnas till utgivande av tidskrifter och lärda verk vara så osäkra, att man icke av hänsyn till de eventuella understöden från fonden bör avhålla sig från att nu vidtaga den höjning av ifrågavarande anslag, som påkallas framför allt av tryckningskostnadernas oerhörda stegring.

Det belopp, med vilket anslaget nu torde böra ökas, synes mig, därest detsamma skall lämna utrymme åt bidrag till dem bland förut uppräknade skrifter, som icke lämpligen böra för framtiden bekostas av nuvarande anslag, ävensom någorlunda motsvara de högt stegrade utgivningskostnaderna m. m., icke kunna bestämmas lägre än till 35,000 kronor, varigenom anslaget i dess helhet skulle komma att utgå med 80,000 kronor.

Det torde av vad jag i detta ärende redan anfört framgå, att jag icke anser mig böra nu förorda, att i enlighet med 1907 års riksdags därom gjorda uttalande förevarande anslag uppdelas i två särskilda, ett till resestipendier och ett till läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande. Genom en sådan anordning skulle den olägenheten uppkomma, att det icke alltid vore möjligt att i förhållande till föreliggande behov fördela de anslagna beloppen. Detta låter sig nu med fördel göra. Särskilt under nu rådande utrikespolitiska förhållanden, som å ena sidan i hög grad för-

[249.]

svårat företaget av studieresor till utlandet men å andra sidan medfört väsentligt stegrade utgivningskostnader, har det visat sig synnerligen förmanligt att, på sätt jag nyss nämnde, kunna för utgivandet av tidskrifter och dylikt lämna ett mot utgivningskostnaderna bättre svarande understöd. Det synes mig vid sådant förhållande välbetänkt, att åtminstone tills vidare bibehålla anslaget odelat.

De nuvarande förhållandena påkalla en förhöjning i förevarande anslag redan under innevarande år. Därest man emellertid med en viss varsamhet övergår till den nya praxis i fråga om utdelande av anslag till tidskrifter från reservationsanslagen till de allmänna läroverken och till folkskoleseminarierna, för vilken jag förut uttalat mig, torde förstärkningsanslaget för år 1918 lämpligen kunna sättas till 25,000 kronor, vilket belopp följaktligen bör uppföras å tilläggsstat för samma år. Till denna fråga torde jag få återkomma i annat sammanhang.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag för närvarande, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att höja det under riksstatens åttonde huvudtitel på *ordinarie stat* uppförda reservationsanslaget till resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande från dess nuvarande belopp, 45,000 kronor, till 80,000 kronor eller med 35,000 kronor.

L. Diverse.

1. Ålderstillägg, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* ..... kronor 150,000: —

2. **Extra lönetillägg.** Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet anfört till statsrådsprotokollet över finansärenden denna dag i fråga om beredande åt vissa tjänstemän och betjänte av ett extra lönetillägg för år 1919, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

[250.]
Extra löne-
tillägg.

att till beredande, i enlighet med de i nyssnämnda statsrådsprotokoll angivna grunderna, av ett extra lönetillägg för år 1919 åt en del tjänstemän och betjänte i vissa till ecklesiastikdepartementet hörande ämbetsverk och kårer anvisa på *extra stat* för år 1919, såsom förslagsanslag, ett belopp av 5,000 kronor.

3. **Löneförbättring åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare.** I anslutning till vad chefen för finansdepartementet förut denna dag anfört till statsrådsprotokollet över finansärenden i fråga om avlåtande till riksdagen av förslag angående löneförbättring åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[251.]
Löneförbätt-
ring åt vissa
vaktmästare
och med dem
jämförliga be-
fattnings-
havare.

att, i avbidan på proposition angående löneförbättring åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, beräkna för ändamålet under åttonde huvudtiteln på *ordinarie stat* ett belopp av 80,000 kronor.

Nytt anslag.

4. **Rese- och traktamentspenningar.** Såsom chefen för civildepartementet meddelat i sitt till statsrådsprotokollet över civilärenden denna dag avgivna yttrande, har inom nämnda departement genom revisionskommisarien R. Vide verkstälts utredning angående en av rådande dyrtid betingad höjning av de dagtraktamenten, som jämlikt resereglementet den 13 december 1907 och därmed jämförliga av Kungl. Maj:t utfärdade

[252.]
Rese- och
traktaments-
penningar.

[252.] författningar utgå till statens befattningshavare vid extra förrättningar i statens tjänst.

I sitt den 8 september 1917 avgivna yttrande i ämnet har Vide föreslagit:

dels att de dagtraktamenten, om vilka närmare bestämmelser meddelats i resereglementet den 13 december 1907, finge tills vidare höjas med 2 kronor,

dels ock att de dagtraktamenten, vilka utginge jämlikt Bil. A till gällande reglemente för arméns avlöning under fred, finge tills vidare höjas med 1 krona.

Statskontoret, som den 8 oktober 1917 avgivit utlåtande över det av Vide upprättade förslaget, har däri på anförda skäl hemställt, bland annat, att de enligt resereglementet utgående dagtraktamentena måtte höjas på nedan angivna sätt, nämligen:

i första klassen från	15 kronor till	20 kronor			
» andra » »	13 » »	18 »			
» tredje » »	11 » »	15 »			
» fjärde » »	8 » »	12 »			
» femte » »	6 » »	9 »			
» sjätte » »	4 » »	6 »			50 öre.

Beträffande de åtgärder, som i budgethänseende erfordras, om traktamentsförhöjningen kommer till stånd, har statskontoret förklarat sig anse det icke vara lämpligt, att särskilt anslag för ändamålet uppfördes å riksstaten. En sådan anordning skulle medföra väsentliga olägenheter i tillämpningen, då den skulle leda till att olika poster i vederbörande reseräkningar måste fördelas på olika räkenskapstitlar. Statskontoret ansåge fördenskull, att i stället erforderliga höjningar borde vidtagas i de under vederbörande huvudtitlar uppförda anslagen till rese- och traktamentspenningar.

Efter verkställd beräkning av de kostnader, som under de olika huvudtitlarna skulle föranledas av en höjning av dagtraktamentena i enlighet med statskontorets förslag, har statskontoret uttalat den uppfattningen, att för flertalet huvudtitlar en höjning med 50 procent borde vidtagas. Vad åttonde huvudtiteln beträffar har statskontoret ansett, att för år 1919 motsvarande anslag kan begränsas till 75,000 kronor. Jag torde härvid böra erinra om att åttonde huvudtitelns ordinarie förslagsanslag till rese- och traktamentspenningar under åren 1915—1917 uppförts i riksstaten med 24,000 kronor. På därom av Kungl. Maj:t framställt förslag höjde emellertid 1917 års riksdag ifrågavarande anslag med 41,000 kronor till 65,000 kronor.

Beträffande den tidpunkt, från vilken den föreslagna höjningen av traktamentsersättningen borde tillämpas, har statskontoret ansett önskvärt, att den infölle så snart som möjligt. Om emellertid riksdagens beslut om anslagsökningen ansåges böra dessförinnan avvaktas, syntes emellertid de förhöjda dagtraktamentena åtminstone böra komma i tillämpning så snart som möjligt efter det riksdagen intagit ståndpunkt i frågan. Visserligen kunde härigenom bristen i vissa av de ifrågavarande förslagsanslagen antagas för år 1918 bliva större än som även oavsett en dylik förhöjning kunde motses, men statskontoret har dock ej ansett sig böra ifrågasätta några åtgärder för anslagens förstärkning redan för år 1918.

För beredande av ökade dagtraktamenten i enlighet med statskontorets förslag har Kungl. Maj:t förut denna dag beträffande några av de särskilda huvudtitlarna beslutit föreslå riksdagen att från och med år 1919 höja de olika anslagen till rese- och traktamentspenningar på sätt statskontoret ifrågasatt. Den höjning av motsvarande anslag under åttonde huvudtiteln, som av statskontoret ansetts tillfyllest, är visserligen relativt låg. Med hänsyn såväl till den betydande höjning, som ifrågavarande anslag, enligt vad jag redan omförmält, undergått från och med år 1918, som även till anslagets natur av förslagsanslag anser jag mig vad beträffar åttonde huvudtiteln kunna biträda statskontorets hemställan.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att från och med år 1919 höja det å *ordinarie stat* Ökat anslag. uppförda förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar med 10,000 kronor eller från 65,000 kronor till 75,000 kronor.

5. **Extra utgifter.** Det å riksstaten under åttonde huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till extra utgifter uppgår från och med år 1914 till ett belopp av 28,000 kronor.

I sitt den 20 mars 1917 avgivna betänkande har kassaförlagskommittén, i samband med avgivande av förslag till åtgärder för avvecklande av det hittills tillämpade förskottsförfarandet, såsom en av utvägarna för ernående av detta mål ifrågasatt höjning av de under de olika huvudtitlarna uppförda anslagen till extra utgifter, så att från dessa anslag kunde gäldas oförutsedda utgifter till mindre belopp, vilka hittills brukat förskotteras och sedan hos riksdagen anmälas till ersättande. Av en statistik för åren 1912—1916 har kommittén funnit, att dylika förskottsutgifter, fördelade på de särskilda departementen, under sagda tid utgått med vissa

[253.]
Extra
utgifter.

[253.] angivna ungefärliga belopp, därav för ecklesiastikdepartementet med 7,200 kronor för år. Om anslagen till extra utgifter under den gångna tiden varit ökade med dessa belopp för år, anser därför kommittén, att ifrågasvarande slag av förskott ej behövt ifrågakomma. För framtiden borde däremot utan tvivel en sådan ökning, med hänsyn till budgetens stegring i allmänhet, beräknas något högre.

Statskontoret har i sitt den 25 oktober 1917 avgivna utlåtande över kassaförlagskommitténs betänkande förklarar sig anse kommitténs förslag om användning av extra utgiftsanslagen för nu ifrågasvarande ändamål väl värt beaktande. Och då tillbörlig hänsyn till budgetens stegring, åtminstone vad den närmaste framtiden beträffar, synes vara tagen, om de av kommittén omförmälda, ur statistiken härledda beloppen höjas med ungefär 25 procent, föreslår statskontoret, att anslagen till extra utgifter måtte för vissa av huvudtitlarna ökas med angivna belopp. För åttonde huvudtiteln är ökningen upptagen till 9,000 kronor.

Chefen för finansdepartementet har i ett den 31 december 1917 avgivet yttrande till statsrådsprotokollet över finansärenden i likhet med kommittén ansett, att höjning av anslagen till extra utgifter är den åtgärd, som i första hand kan ifrågakomma vid avvecklandet av det nuvarande förskotts-förfarandet. Vad beträffar de belopp, med vilka ifrågasvarande anslag böra upptagas i riksstaten, borde detta bliva föremål för närmare övervägande vid behandlingen av utgifterna under vederbörande huvudtitlar.

Departement-
schefen.

Även jag finner den av kassaförlagskommittén föreslagna åtgärden att höja reservationsanslagen till extra utgifter, så att därifrån kunna gäldas mindre betydande utgifter av sådant slag, vilka med hittills tillämpad praxis blivit täckta genom förskott, vara mycket lämplig och välbetänkt. Jag är alltså sinnad att föreslå höjning av åttonde huvudtitelns motsvarande anslag men känner mig nog så tveksam, huruvida det av statskontoret ifrågasatta beloppet för höjningen kan anses vara väl avvägt. Det är ju uppenbart, att under nuvarande förhållanden behov av medel för bestridande av tillfälliga och oförutsedda utgifter föreligger i vida högre grad än förut. Den erfarenhet om anslagsbehovet, som vunnits under de gångna åren, kan därför icke vara utslagsgivande. Å andra sidan bör man givetvis ej heller låta nuvarande exceptionella förhållanden allt för mycket spela in vid bestämmande av anslagets storlek. Med hänsyn jämväl därtill att, såsom chefen för finansdepartementet förut denna dag i ämnet uttalat, det är avsett, att å riksstaten skall uppföras ett nytt, för samtliga huvudtitlarna gemensamt anslag av förslagsanslags natur för mötande av oförutsedda utgifter av mera avsevärd storlek, har jag, om

än med tvekan, ansett det av statskontoret föreslagna beloppet kunna godtagas, till dess närmare erfarenhet vunnits, huruvida ytterligare höjning kan anses erforderlig.

För bestridande av motsvarande kostnader under år 1918 torde det vara erforderligt att å tilläggsstat för nämnda år anvisa ett särskilt anslag till förstärkande av 1918 års reservationsanslag till extra utgifter. Förstärkningsanslaget bör uppenbarligen sättas till samma belopp som den här ovan av mig förordade höjningen av 1919 års anslag eller således till 9,000 kronor. Till denna fråga torde jag få återkomma i annat sammanhang.

I anslutning till vad jag sålunda anfört hemställer jag för närvarande, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det å riksstaten under åttonde huvudtiteln på *ordinarie stat* upptagna reservationsanslaget till extra utgifter, nu 28,000 kronor, med 9,000 kronor till 37,000 kronor.

Ökat anslag.

6. **Kommittéer och utredningar genom sakkunniga.** I sitt den 20 mars 1917 avgivna betänkande har kassaförlagskommittén hemställt, att å riksstaten måtte under vederbörande huvudtitlar uppföras förslagsanslag för bestridande av kostnaderna för kommittéer, kommissioner och utredningar genom sakkunniga. Med ledning av en statistik över kommittékostnader under åren 1911—1915 ansåg kassaförlagskommittén, att under åttonde huvudtiteln borde för ifrågavarande ändamål beräknas ett belopp av 180,000 kronor.

[254.]

Kommittéer
och utred-
ningar genom
sakkunniga.

Statskontoret har i utlåtande den 25 oktober 1917 över kommitténs betänkande förklarat sig gilla principen att onödiggöra förskott för kommittékostnader medelst beviljande på förhand av förslagsanslag för dylikt ändamål. Statskontoret har låtit undersöka, vilka belopp för nu ifrågavarande ändamål förskotterats från statskontoret under år 1916, och därvid funnit dessa kostnader för åttonde huvudtitelns vidkommande hava uppgått till samma belopp, 180,000 kronor, med vilket kassaförlagskommittén föreslagit att det ifrågasatta nya anslaget skulle uppföras i riksstaten.

I enlighet med vad chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet över finansärenden den 31 december 1917 anfört rörande kassaförlagskommitténs betänkande torde från och med år 1919 i riksstaten under åttonde huvudtiteln böra uppföras ett nytt *ordinarie anslag*, benämnt »kommittéer och utredningar genom sakkunniga, förslagsanslag». Anslaget torde i anslutning

till kassaförslagskommitténs av statskontoret förordade förslag böra upptagas till ett belopp av 180,000 kronor.

Ett motsvarande anslag synes emellertid böra äskas jämväl å tilläggsstat för år 1918. Härtill återkommer jag i annat sammanhang.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Nytt anslag.

att i riksstaten för år 1919 under åttonde huvudtiteln uppföra ett nytt *ordinarie* anslag å 180,000 kronor, benämnt »Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, förslagsanslag».

[255.]

Skrivmaterialier och expenser, ved m. m.

7. **Skrivmaterialier och expenser, ved m. m.** Till bestridande av kostnaderna för skrivmaterialier och expenser, ved m. m. finnes i riksstaten under åttonde huvudtiteln på ordinarie stat upptaget ett förslagsanslag, vilket från och med år 1915 varit bestämt till 100,000 kronor. På grund av arten av de utgifter, för vilka anslaget är avsett, ligger det i sakens natur, att anslaget under nuvarande förhållanden blivit överskridet med avsevärda belopp. Under år 1915 uppgingo sålunda utgifterna från anslaget till 116,554 kronor 78 öre. Motsvarande utgifter stego under år 1916 till 134,740 kronor 8 öre. Under år 1917 var anslaget redan överskridet vid september månads utgång. Det torde finnas anledning antaga, att utgifterna för ifrågavarande ändamål under årets tre sista månader skola uppgå till högre belopp än som efter lika fördelning för månad skulle falla på nämnda tid. Det synes därför vara av omständigheterna påkallat att höja ifrågavarande anslag. Ökningen torde å ena sidan icke böra allt för mycket grundas på de senaste årens erfarenheter av anslagsbehovet, då det torde kunna påräknas, att utgifterna från anslaget, sedan mera stabila förhållanden inträtt, skola något nedgå. Å andra sidan synes det mig med hänsyn till den normala ökningen av anslagsbehovet icke vara tillrådligt, att höjningen sättes till ett allt för knappt belopp. Jag har därför ansett mig lämpligen kunna förorda en höjning av anslaget med 35,000 kronor.

Även i ett annat avseende finnes det anledning att föreslå ändring av de bestämmelser, som gälla rörande användningen av detta anslag. Enligt av riksdagen lämnat medgivande får ett visst maximibelopp av ifrågavarande anslag användas till bestridande av de ecklesiastiska konsistoriernas utgifter av motsvarande art. Fråga har nu blivit väckt att höja de ecklesiastiska konsistoriernas andel av anslaget. På denna fråga torde jag böra något närmare ingå.

I samband med den år 1902 beslutade löneregleringen för tjänstemännen vid de ecklesiastika konsistorierna bestämdes, att konsistorierna skulle från det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget: skrivmaterialier och expenser, ved m. m., mot redovisning undfå erforderliga medel, dock ej till högre belopp än tillsammans 7,150 kronor årligen, till inköp av skrivmaterialier, inköp av nödiga inventarier, renhållning, gas och lyse, ved och vedhuggning, där utgifter härför icke bestredes av vederbörande domkyrka, bokinköp, inbindning av böcker och tidningsprenumeration (med undantag för Lunds stift, där utgifterna därför bestredes av den så kallade äldre pastoraliefonden), tryckningskostnader, annons- och fraktkostnader samt utgifter för telegramporto. Det sålunda angivna maximibeloppet för de ecklesiastika konsistoriernas andel i sagda förslagsanslag visade sig genast vara för lågt och höjdes vid 1903 års riksdag till 9,000 kronor, därvid dock hänsyn även togs till kostnaderna för det nyinrättade domkapitlet i Luleå. År 1908 höjdes beloppet ytterligare till 10,000 kronor.

Dessutom medgav 1914 års senare riksdag, att till expensmedel för år 1914 vid de ecklesiastika konsistorierna finge av förenämnda förslagsanslag utgå, utöver förut anvisade 10,000 kronor, ytterligare 2,500 kronor.

Ökade tillgångar för ändamål av ifrågavarande slag ställdes jämväl genom beslut av sistnämnda riksdag till domkapitlens förfogande på det sättet, att domkapitlens tryckningskostnader från och med år 1915 överflyttades till det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till tryckningskostnader.

Vidare har 1916 års riksdag medgivit, att av ifrågavarande förslagsanslag finge från och med år 1917 till domkapitlens expeditioner utgå högst 12,000 kronor.

För år 1918 har till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. för de särskilda konsistoriernas behov genom nådigt brev den 25 juni 1917 anvisats ett belopp av 12,000 kronor enligt följande fördelning:

domkapitlet i Uppsala	kronor	1,000: —
» » Linköping	»	1,825: —
» » Skara	»	1,235: —
» » Strängnäs	»	500: —
» » Västerås	»	550: —
» » Växjö	»	1,000: —
» » Lund	»	1,100: —
		<hr/>
Transport kronor		7,210: —

[255.]

	Transport kronor	7,210: —
domkapitlet i Göteborg	»	600: —
» » Karlstad	»	1,125: —
» » Härnösand	»	750: —
» » Luleå	»	1,200: —
» » Visby	»	440: —
Stockholms stads konsistorium	»	675: —
	Summa kronor	12,000: —

Höjning i de sålunda anvisade beloppen har för år 1919 äskats av domkapitlet i Lund med 400 kronor, av domkapitlet i Karlstad med 275 kronor, av domkapitlet i Härnösand med 250 kronor, av domkapitlet i Luleå med 600 kronor och av domkapitlet i Visby med 435 kronor.

Förutom dessa anslagsäskanden har av domkapitlet i Luleå hemställts om en höjning av domkapitlets expensanslag med 300 kronor för beredande åt nämnda domkapitels vaktmästare av gottgörelse för städning av domkapitlets expeditiionslokal, varjämte domkapitlet i Visby ifrågasatt, att för städning och skurning av domkapitlets lokaler skulle till domkapitlets vaktmästare under anslaget till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. beviljas ett belopp av 150 kronor.

Beträffande de först omförmälda, av domkapitlen i Lund, Karlstad, Härnösand, Luleå och Visby gjorda framställningarna, vilka avse en ökning med tillhoppa 1,960 kronor av de för år 1918 till domkapitlen för här ifrågavarande ändamål anvisade medlen, har statskontoret i den 24 oktober 1917 avgivet infortrat yttrande anført:

Till domkapitlens expeditioner få för bekostande av skrivmaterialier och expenser, ved m. m. årligen utgå högst 12,000 kronor, och har genom nådigt brev den 25 juni 1917 mellan de särskilda domkapitlen fördelats hela detta belopp för år 1918, vadan det icke finnes möjlighet att utan höjning av förut omförmälda maximibelopp tillstyrka bifall till ifrågavarande framställningar om anslagsökning. Då emellertid till följd av nu rådande höga pris på förbrukningsartiklar, särskilt bränsle, de omförmälda domkapitelsexpeditionerna senast tilldelade anslag svårligen kunna förslå för mötande av de ökade nödvändiga utgifterna, hemställde statskontoret, det täcktes Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva, att av åttonde huvudtitelns förslagsanslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. ett till 15,000 kronor förhöjt belopp finge årligen utgå till domkapitlens expeditioner; och har statskontoret under förutsättning av bifall härtill förklarat sig icke hava något att erinra mot de nu begärda anslagsökningarna.

Slutligen torde jag i detta sammanhang ytterligare böra omnämna, att fråga uppstått om gäldande från ifrågavarande anslag av ett visst slag av utgifter, vilka hittills icke ansetts kunna utanordnas från detsamma utan täckts genom förskott, vilka sedermera anmälts hos riksdagen till ersät-

tande. Jag åsyftar de med växlande belopp varje år återkommande utgifterna för transport till landsarkiv av vissa arkivhandlingar.

[255.]

I sitt den 20 mars 1917 avgivna betänkande framhöll kassaförslagskommittén, i samband med avgivande av förslag till avvecklande av förskottsförfarandet, önskvärdheten av att årligen återkommande utgifter, vilka hittills täckts på förskottsvägen, för framtiden måtte betalas från särskilda på riksstaten för ändamålet upptagna anslag eller ock, om dylika ansåges icke böra anvisas, gäldas från redan å riksstaten uppfört anslag, sedan riksdagens samtycke därtill inhämtats.

Statskontoret har i sitt utlåtande den 25 oktober 1917 över kommitténs betänkande hemställt, att kostnader för ifrågavarande ändamål måtte hädanefter få bestridas från åttonde huvudtitelns förslagsanslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. Att döma av erfarenheten från åren 1915 och 1916 vore, enligt statskontorets uppfattning, nämnda anslag otillräckligt för sitt hittillsvarande ändamål, varför behovet av den ökning, som kunde påkallas av statskontorets omförmälda förslag, finge prövas i sammanhang med det behov av ökning, som eljest kunde anses föreligga. Enligt vad statskontoret tillika meddelat, hava kostnaderna för transport till landsarkiv av vissa arkivhandlingar under nedan angivna år uppgått till följande belopp:

år 1911	till kronor	1,656: 69
» 1912	»	1,799: 08
» 1913	»	1,149: 10
» 1914	»	5,748: 20
» 1915	»	457: 50
» 1916	»	461: 41

eller i årligt medeltal till 1,879 kronor.

Såsom jag i det föregående redan givit tillkänna, är jag beredd att tillstyrka en höjning med 35,000 kronor av det å ordinarie stat under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till skrivmaterialier och expenser, ved m. m.

Departementschefen.

Vad vidare angår frågan om beredande åt domkapitlen av ökade expensmedel, har statskontoret föreslagit, att det belopp av högst 12,000 kronor, som får till domkapitlen utgå från åttonde huvudtitelns omförmälda förslagsanslag, skulle ökas till 15,000 kronor. Som domkapitlens behov av anslag för nämnda ändamål visa ständig tendens till stegring, torde ifrågavarande maximibelopp, då en ökning av detsamma nu på-

kallas, böra höjas till 16,000 kronor för att under en något längre tid kunna möta domkapitlens ökade behov av expensanslag; och torde denna höjning av domkapitlens andel av anslaget böra utverkas för tiden från och med år 1918.

Jag anser mig i detta sammanhang böra uttala, att de här omförmälda framställningarna om utgående från ifrågavarande anslag av ersättning åt vissa domkapitels vaktmästare för städning av domkapitlens expeditiionslokaler synas mig icke för närvarande böra föranleda någon åtgärd, utan torde frågan om domkapitelsvaktmästarnas städningsskyldighet böra göras till föremål för prövning i samband med ny löneroglering för konsistorierna.

Vad slutligen angår frågan om gäldande av kostnaderna för transport till landsarkiv av vissa arkivhandlingar, ansluter jag mig till statskontorets mening, att de lämpligen kunna bestridas från nu ifrågavarande anslag.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

Ökat anslag.

dels höja det under åttonde huvudtiteln på *ordinarie stat* uppförda förslagsanslaget till skrivmaterialier och expenser, ved m. m., nu 100,000 kronor (därav till domkapitlens expeditioner högst 12,000 kronor) med 35,000 kronor till 135,000 kronor;

dels i samband därmed förklara, att av nämnda anslag må från och med år 1918 till domkapitlens expeditioner utgå högst 16,000 kronor;

dels ock medgiva, att kostnaderna för transport till landsarkiv av vissa arkivhandlingar må från och med år 1918 utgå av nu ifrågavarande förslagsanslag.

[256.]
Trycknings-
kostnader.

8. **Tryckningskostnader.** I riksstaten finnes under åttonde huvudtiteln på *ordinarie stat* upptaget ett förslagsanslag till tryckningskostnader, vilket anslag för år 1918 uppförts med ett belopp av 25,095 kronor, därav till domkapitlens expeditioner högst 2,500 kronor. Vad jag förut under nästföregående punkt anfört i fråga om otillräckligheten av anslaget till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. gäller även beträffande förevarande anslag. Även detta har under de senaste åren blivit överskridet med avsevärda belopp. För år 1916, då anslaget uppförts med ett belopp av 24,999 kronor, uppgingo utgifterna från anslaget till 43,884 kronor 36 öre. Under år 1917 var anslaget redan vid augusti månads utgång överskridet med nära 4,800 kronor. Under sådana förhållanden synes det vara nödvändigt att höja ifrågavarande anslag med ett ganska betydligt

belopp. Jag har därför ansett mig lämpligen kunna förorda en höjning [256.] av anslaget med omkring 20,000 kronor.

Jämväl i ett annat avseende synes anledning föreligga att föreslå ändring i de för användningen av detta anslag gällande bestämmelserna. Såsom förut anförts må av anslaget till tryckningskostnader till domkapitlens expeditioner utgå ett belopp av högst 2,500 kronor.

Med anledning av denna bestämmelse måste vid fördelning på de särskilda domkapitlen av detta belopp begränsning göras av de utav åtskilliga domkapitel framställda kraven. Av anslaget anvisades således genom nådigt brev den 25 juni 1917 följande belopp för år 1918 till de särskilda domkapitlen:

till domkapitlet i Uppsala	kronor	500: —
» » » Skara	»	250: —
» » » Strängnäs	»	300: —
» » » Västerås	»	160: —
» » » Växjö	»	150: —
» » » Lund	»	300: —
» » » Göteborg	»	200: —
» » » Karlstad	»	250: —
» » » Härnösand	»	150: —
» » » Luleå	»	200: —
» » » Visby	»	40: —
<hr/>		
Summa kronor		2,500: —

Höjning i de sålunda till vederbörande domkapitels förfogande ställda belopp har nu för år 1919 begärts av domkapitlet i Strängnäs med 200 kronor, av domkapitlet i Växjö med 50 kronor, av domkapitlet i Karlstad med 250 kronor och av domkapitlet i Luleå med 125 kronor, varemot domkapitlet i Visby vid sin beräkning för sagda år stannat vid ett 10 kronor lägre belopp än det, som för år 1918 anvisats till domkapitlet.

Över ifrågavarande framställningar, vilka, fränsett den på domkapitlet i Visby kommande minskning, avse en årlig ökning med tillhoppa 625 kronor av de för år 1918 till domkapitlen för här ifrågavarande ändamål anvisade medlen, har statskontoret den 24 oktober 1917 avgivit infordrat utlåtande och därvid anförts:

Då Kungl. Maj:t för år 1918 disponerat hela det anslag å 2,500 kronor, som för bestridande av tryckningskostnader må till domkapitlen högst utgå och jämväl prisen på tryckalster under de senare åren avsevärt stigit får statskontoret hemställa om framställning till riksdagen med äskande av ökning till 3,500 kronor av nyssnämnda

maximibelopp. Beträffande den av domkapitlet i Karlstad framställda begäran om höjning med 250 kronor i nämnda anslag vill statskontoret framhålla, att det icke synes klart, att samtliga de tryckningsarbeten, som i domkapitlets framställning omnämnas, äro av den beskaffenhet, att de böra bekostas av statsmedel, vadan statskontoret icke anser sig böra tillstyrka ökning av domkapitlets ifrågavarande anslag med högre belopp än 150 kronor. I övrigt tillstyrker statskontoret nu begärda öknningar i anslag till tryckningskostnader.

Departementschefen.

Den av statskontoret sålunda föreslagna ökningen med 1,000 kronor av det maximibelopp, vilket för närvarande står till förfogande för bestridande av tryckningskostnader vid domkapitlet, anser jag befogad, och torde enahanda ökning böra utverkas även för år 1918.

För jämnande av huvudtitelns slutsumma torde emellertid ifrågavarande förslagsanslag böra för år 1919 upptagas till ett belopp av kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

Ökat anslag.

dels öka det under åttonde huvudtiteln på *ordinarie stat* uppförda förslagsanslaget till tryckningskostnader, nu 25,095 kronor (därav till domkapitlets expeditioner högst 2,500 kronor) med 18,890 kronor till 43,985 kronor;

dels ock medgiva, att av nämnda anslag må från och med år 1918 till domkapitlets expeditioner utgå högst 3,500 kronor.

[257.]

Beträffande här förut omförmälda ordinarie anslag, vid vilka jag icke gjort någon framställning, har jag icke att föreslå någon förändring. I sammanhang härmed ber jag dock få erinra, att vid bifall till vad i den under punkten 251 omförmälda propositionen kan bliva föreslaget vissa i ordinarie avlöningsstater uppförda vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare komma att erhålla avlöningsförmåner utöver vad i vederbörande stat angives.

Av åttonde huvudtitelns *ordinarie* anslag, som för år 1918 uppgå till..... kronor 36,475,651: — komma vid bifall till de av mig framställda förslagen följande anslag att höjas, nämligen:

till riks- och landsarkiven med	kronor	8,150: —
» kungl. biblioteket med...	»	3,200: —
» naturhistoriska riksmuseet, <i>bestämt anslag</i> , med	»	250: —
» ersättning för prästerskaps tionsde, <i>förslagsanslag</i> , med	»	664,500: —
» Uppsala universitet, uni- versitetsstaten, med	»	16,650: —
» Lunds universitet, uni- versitetsstaten, med	»	12,000: —
» karolinska mediko-kirur- giska institutet, <i>bestämt anslag</i> , med	»	11,100: —
» farmaceutiska institutet med	»	3,000: —
» högre lärarinnesemina- riet med	»	43,000: —
» allmänna läroverken, <i>re- servationsanslag</i> , med...	»	1,400,000: —
» undervisning i slöjd vid de allmänna läroverken, <i>förslagsanslag</i> , med	»	5,500: —
» privatläroverken, gemen- samt <i>reservationsanslag</i> , med	»	50,000: —
» understöd åt kommunala mellanskolor, <i>förslagsan- slag</i> , med	»	310,000: —
» folkskoleseminarierna, gemensamt <i>reservations- anslag</i> , med	»	692,600: —
» avlönningsbidrag till lärare vid småskoleseminarier, <i>förslagsanslag</i> , med	»	62,000: —
» resekostnadsersättning åt folkskolinspektörerna, <i>förslagsanslag</i> , med	»	67,000: —

Transport: kronor 3,348,950: —

[257.]

	Transport kronor	3,348,950: —
till lönetillskott åt lärare vid folk- och småskolor, <i>förslagsanslag</i> , med	›	22,074,000: —
› avlönningsbidrag till sjukvikarier för lärare vid folk- och småskolor, <i>förslagsanslag</i> , med	›	335,000: —
› befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar, <i>förslagsanslag</i> , med	›	91,000: —
› Lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål, <i>förslagsanslag</i> , med	›	20,000: —
› understöd för avlönande av lärare vid fortsättningskola, <i>förslagsanslag</i> , med	›	437,000: —
› understöd åt högre folkskolor, <i>förslagsanslag</i> , med	›	293,000: —
› sällskapet för folkundervisningens befrämjande med	›	5,500: —
› understöd åt folkhögskolor, <i>förslagsanslag</i> , med	›	15,000: —
› institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas med	›	850: —
› uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn, <i>förslagsanslag</i> , med	›	10,000: —
› de tekniska läroverken med	›	239,250: —
› resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och		

 Transport kronor 26,869,550: —

	Transport kronor 26,869,550: —	
	lärda verks utgivande, <i>reservationsanslag</i> , med	› 35,000: —
till	rese- och traktamentspenningar, <i>förslagsanslag</i> , med	› 10,000: —
›	skrivmaterialier och expenser, ved m. m., <i>förslagsanslag</i> , med	› 35,000: —
›	extra utgifter, <i>reservationsanslag</i> , med	› 9,000: —
›	tryckningskostnader, <i>förslagsanslag</i> , med	› 18,890: —
varjämte	följande nya ordinarie anslag skulle tillkomma, nämligen:	
till	övergångsstat för departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, <i>förslagsanslag</i>	› 16,200: —
›	nationalmusei handtecknings- och gravyrsamlingars ökande, <i>reservationsanslag</i>	› 7,500: —
›	materiell m. m. för karolinska mediko-kirurgiska institutets gynekologiska klinik å serafimerlasarettet, <i>reservationsanslag</i>	› 500: —
›	en överstyrelse för teknisk undervisning	› 50,000: —
›	lönereglering åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare	› 80,000: —
›	kommittéer och utredningar genom sakkunniga, <i>förslagsanslag</i>	› 180,000: —

eller tillhopa kronor 27,311,640: —

[257.]

Däremot skulle följande ordinarie anslag minskas, nämligen:

till departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli med kronor 1,800:—

och följande ordinarie anslag upphöra att utgå, nämligen:

till meteorologiska central-

anstalten..... > 27,200:— kronor 29,000:—

vadan nettoökningen utgör ..... kronor 27,282,640:—

De ordinarie anslagen skulle sålunda för år 1919 uppgå till ..... kronor 63,758,291:—

Summan av de *extra* anslagen, som för år 1918 utgör ..... > 16,777,949:—

kommer, vid bifall till de av mig framställda förslag, att minskas med ..... > 11,747,740:—

och att sålunda för år 1919 uppgå till ..... kronor 5,030,209:—

Huvudtitelns slutsumma för år 1918 ..... kronor 53,253,600:—

skulle, under förutsättning av bifall till mitt förslag, för år 1919 uppgå till ..... > 68,788,500:—

I vad föredragande departementschefen hemställt och föreslagit beträffande anslagen under åttonde huvudtiteln instämde statsrådets övriga ledamöter; och behagade Hans Maj:t Konungen bifalla vad sålunda blivit av statsrådet tillstyrkt samt tillika, enligt statsrådets hemställan, förordna, att utdrag av detta protokoll skulle överlämnas till finansdepartementet till ledning vid författandet av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsverkets tillstånd och behov.

Ur protokollet:

Gunnar Holmström.

Innehåll:

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
Ecklesiastikdepartementet.						
A. Departementet.						
6		1. Departementschefen, <i>oförändrat anslag</i>	—	—	17,000	—
6	1	2. Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, <i>minskat anslag</i>	—	—	188,400	—
6		(2.) Övergångsstat, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst	—	—	16,200	—
9	2	3. Extra föredragande m. m., <i>oförändrat förslags-</i> <i>anslag</i> , högst	—	—	—	15,600
9	3	4. Ledare av undervisningsstatistikens] omorgani- sation, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	7,800
		Säger för departementet	—	—	221,600	23,400
B. Arkiv, bibliotek och museer.						
Arkiv.						
10		1. Riks- och landsarkiven, <i>ökat anslag</i>	111,980	—	—	—
10	4	2. Ny arkivariefattning vid riksarkivet (4,250 kronor), <i>nytt anslag</i>	—	—	—	—
21	5	3. Utgivande av historiska handlingar, <i>oförändrat</i> <i>reservationsanslag</i>	—	6,000	—	—
22	6	4. E. o. tjänstemän vid landsarkiven, <i>minskat för-</i> <i>slagsanslag</i> , högst	—	6,800	—	—
25	7	5. Ny ordinarie tjänsteman vid landsarkivet i Lund (3,900 kronor), <i>nytt anslag</i>	—	—	—	—
25		(5.) Extra biträden vid landsarkivet i Lund, <i>oför-</i> <i>ändrat förslagsanslag</i> , högst	—	1,000	—	—
26	8	6. Registrering av vissa rättshistoriska källor, <i>nytt</i> <i>förslagsanslag</i> , högst	—	2,400	111,980	16,200
Bibliotek.						
31		7. Kungl. biblioteket, <i>ökat anslag</i>	136,800	—	—	—
31	9	8. Nya kvinnliga biträdesbefattningar (3,200 kronor), <i>nytt anslag</i>	—	—	—	—
37	10	9. Gemensam accessionskatalog för Sveriges öffent- liga bibliotek, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	2,000	—	—
37	11	10. Inbindning av äldre böcker, <i>oförändrat reser-</i> <i>ventionsanslag</i>	—	10,000	—	—
37		(10.) Katalogisering av äldre böcker, <i>ökat förslags-</i> <i>anslag</i> , högst	—	12,400	—	—

Sida.	Punkt.		Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra
			anslag.	ordinarie	anslag.	ordinarie
			Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
41	12	11. Förstärkande av kungl. bibliotekets anslag till vikariatsersättning m. m., oförändrat förslagsanslag, högst.....	—	2,650		
41	13	12. Stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping, oförändrat förslagsanslag, högst	—	2,000		
42	14	13. Pedagogiska biblioteket i Stockholm, ökat förslagsanslag, högst	—	7,900		
51	15	14. Skandinaviska bibliotekarien vid S:te Genevièvebiblioteket i Paris, oförändrat förslagsanslag, högst	—	800	136,800	37,750
Museer.						
<i>Nationalmuseum.</i>						
54		15. Museet: oförändrat bestämt anslag	82,545	—		
54	16	16. Handtecknings- och gravysamlingens ökande, nytt reservationsanslag	7,500	—		
60		17. Museet: oförändrade reservationsanslag:				
		Målning- och skulptursamlingarnas ökande, ändrad benämning	15,000	—		
		Konstslöjdsamlingens ökande	4,000	—		
		Samlingarnas vård och underhåll	4,000	—		
		Boksamlingen	1,000	—		
		Inlösen av levande svenska konstnärers arbeten	15,000	—		
60	17	18. Konservering av handtecknings- och gravysamlingen, nytt reservationsanslag	—	5,000		
64	18	19. Ökad ersättning för sekreterargöromål, oförändrat förslagsanslag, högst	—	500		
65	19	20. Förstärkande av anslaget till vikariatsersättningar m. m., oförändrat förslagsanslag, högst	—	3,000		
65	20	21. Reparation av nationalmuseibyggnadens fasader, nytt reservationsanslag	—	80,000		
69	21	22. Inredning av bibliotek, nytt reservationsanslag	—	17,672		
74	22	23. Konstföremåls försäkring m. m., oförändrat reservationsanslag	—	2,500		
<i>Livrustkammaren.</i>						
75	23	24. Tillsyn, underhåll och vård av livrustkammarens samlingar, oförändrat förslagsanslag, högst	—	6,200		
75	(24.)	Iståndsättande av vissa föremål i livrustkammarens samlingar, oförändrat förslagsanslag, högst	—	1,700		
75	(24.)	Arvoden åt extra biträden m. m., nytt förslagsanslag, högst	—	3,000		

Sida.	Punkt.		Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra
			anslag.	ordinarie	anslag.	ordinarie
			Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
<i>Naturhistoriska riksmuseet.</i>						
84	25.	Museet: ökat bestämt anslag	172,720	—		
84	26.	oförändrat reservationsanslag	44,600	—		
85	24	27. Personligt arvdestillägg åt assistenten G. A. H. Dahlstedt, oförändrat förslagsanslag, högst	—	500		
85	25	28. Natlig bevakning vid etnografiska avdelningen, nytt förslagsanslag, högst	—	1,500		
89	26	29. Ökning av anslaget till tjänstedräkter åt vaktmästare (250 kronor), ökat bestämt anslag	—	—		
90	27	30. Ändring i avlöningsvillkoren för konservator	—	—		
<i>Nordiska museet.</i>						
98	28	31. Nordiska museet, ökat förslagsanslag, högst	—	120,000		
<i>Kulturhistoriska museet i Lund.</i>						
102	29	32. Kulturhistoriska museet i Lund, oförändrat förslagsanslag, högst	—	15,000		
<i>Musikhistoriska museet.</i>						
108	30	33. Musikhistoriska museet, oförändrat förslagsanslag, högst	—	3,000		
<i>Svenska skolmuseet.</i>						
108	31	34. Svenska skolmuseet, ökat förslagsanslag, högst	—	6,000	346,565	265,572
		Säger för arkiv, bibliotek och museer	—	—	595,345	319,522
C. Kyrkliga ändamål.						
<i>Kleresistaten.</i>						
114	1.	Kleresistaten, oförändrat förslagsanslag	90,000	—		
114	2.	Lappmarks ecklesiastikverk, kyrkliga ändamål, oförändrat förslagsanslag	4,000	—		
114	32	3. Ersättning för prästerskapets tionde, ökat förslagsanslag	2,384,500	—		
120	4.	Ersättning för vissa prästerskapet tilldelade statsanslag, oförändrat anslag	304,074	—		
120	5.	Ersättning åt vissa församlingar till följd av lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet, oförändrat förslagsanslag	25,000	—		
120	6.	Pastor vid svenska Gustafs församlingen i Köpenhamn, oförändrat anslag	6,000	—		
120	33	7. Stipendier för utbildande vid universitet av präster, förtrogna med finska språket, oförändrat förslagsanslag	—	2,250		
121	34	8. Resestipendier åt prästmän	—	—		

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
121	35	9. Religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	34,500		
122	36	10. Pastor vid svenska Victoriaförsamlingen i Berlin, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	6,000		
123	37	11. Utredning rörande ecklesiastika boställen, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	10,000	2,813,574	52,750
		<i>Domkapitlens expeditioner.</i>				
131		12. Domkapitlens expeditioner, <i>oförändrat anslag</i> ...	91,350	—		
131	38	13. Förstärkande av det ordinarie anslaget till domkapitlens expeditioner, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	13,490		
139	39	14. Tillfällig löneförbättring åt tjänstemän vid de ecklesiastika konsistorierna, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	9,000	91,350	22,490
		<i>Kyrkors underhåll m. m.</i>				
142		15. Kyrkors underhåll: <i>oförändrat bestämt anslag oförändrat förslagsanslag</i>	1,028 169,400	— —		
142		16. Svenska kyrkan i Paris, <i>oförändrat anslag</i>	4,119	—	174,547	—
		Säger för kyrkliga ändamål	—	—	3,079,471	75,240
		D. Akademier m. m.				
		<i>Svenska akademien.</i>				
143		1. Svenska akademien, <i>oförändrat anslag</i>	—	—	8,250	—
		<i>Vetenskapsakademien.</i>				
143		2. Diverse akademiens behov, räntegottgörelse m. m., <i>oförändrat anslag</i>	14,460	—		
143	40	3. Inlösen av internationell katalog över naturvetenskaplig litteratur, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	2,000		
143		(3.) Upprätthållande av regionalbyrån för Sverige, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst.....	—	1,600		
144	41	4. Internationell jordmätning, <i>minskat förslagsanslag</i> , högst	—	1,044		
145	42	5. Internationell förening för tidssignalering, <i>minskat förslagsanslag</i> , högst	—	470	14,460	5,114
		<i>Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien.</i>				
146		6. Akademien: <i>oförändrat bestämt anslag oförändrat reservationsanslag</i>	90,900 1,000	— —		
146	43	7. Undersökning av en påbyggnad vid Alvastra, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	2,000		
148	44	8. Okade medel till bestridande av resekostnader för fornminnesvården, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst...	—	15,000	91,900	17,000

Sida.	Punkt.		Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra
			anslag	Ordinarie	anslag.	anslag.
			Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
		<i>Akademien för de fria konsterna.</i>				
149	9.	Akademien: oförändrat bestämt anslag	63,850	—	101,950	—
		oförändrat reservationsanslag	33,100	—		
		<i>Musikaliska akademien.</i>				
149	10.	Akademien: oförändrat bestämt anslag	78,635	—	93,635	—
		oförändrat reservationsanslag.....	15,000	—		
		Säger för akademier m. m.	—	—	310,195	22,114
		E. Universitetet, den medicinska undervisningen m. m.				
		<i>Universitetskanslersexpeditionen.</i>				
150	1.	Expeditionen: oförändrat bestämt anslag	8,200	—	9,550	—
		oförändrat förslagsanslag, högst	1,350	—		
		<i>Uppsala universitet.</i>				
150	2.	Universitetsstaten, ökat anslag	382,492	—		
150	3.	Akademiska sjukhuset, oförändrat förslagsanslag.....	10,000	—		
150	45	4. Lärare i symbolik, oförändrat förslagsanslag, högst	—	1,500		
151	46	5. Det praktisk-teologiska övningsinstitutet, oförändrat reservationsanslag.....	—	300		
151	47	6. Höjning av arvodet till notarien hos teologiska fakulteten (200 kronor), ökat anslag	—	—		
153	48	7. Lärare vid undervisningskursen i allmän kemi för medicine studerande, oförändrat förslagsanslag, högst.....	—	2,500		
153	(7.)	Höjning av materiellanslaget för institutionen för medicinsk och fysiologisk kemi, oförändrat reservationsanslag	—	1,000		
154	49	8. Materiell m. m. för hygieniska institutionen, oförändrat reservationsanslag	—	5,000		
154	50	9. E. o. amanuens vid anatomiska institutionen, oförändrat förslagsanslag, högst	—	600		
154	51	10. Materiell för anatomiska institutionen, oförändrat reservationsanslag	—	2,000		

Sida.	Punkt.		Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra
			anslag.	ordinarie	anslag.	ordinarie
			Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
155	52	11. Biträdande lärare i medicin, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	3,000		
155	53	12. Lärarkrafterna i kirurgi, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst.....	—	2,000		
156	54	13. Biträdande lärare i öron-, näs- och halssjukdomar, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst.....	—	3,000		
157	55	14. Assistent vid akademiska sjukhusets i Uppsala röntgenavdelning, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	1,500		
157	56	15. Universitetslektorer, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	9,000		
158	57	16. Lärarbiträde i ryska, <i>förslagsanslag</i> , högst	—	500		
158	58	17. Psykologiska laboratoriet, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	1,000		
159	59	18. Pedagogiska seminariet och övningskolan, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	7,000		
159	60	19. Statistiska seminariet, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	750		
159	61	20. Övningarna vid kemiska institutionen, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	1,500		
160	62	21. Assistent vid meteorologiska observatoriet, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	2,000		
160	63	22. Assistent vid fysiska institutionen, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	1,500		
161	64	23. Lönerreglering för konservatorerna vid botaniska och zoologiska museerna' (2,650 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
171	65	24. Driftkostnader för Klubbans biologiska station, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	2,200		
171	66	25. Undervisning i bokföring, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst.....	—	600		
172	67	26. Bokbinderiarbeten vid universitetsbiblioteket, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	1,500		
172	68	27. Universitetsbiblioteket, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	10,000		
172	69	28. Vissa säkerhetsåtgärder vid universitetsbiblioteket (500 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
174	70	29. Universitetets årsskrift, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	5,000		
174	71	30. Vaktmästaren vid musikaliska kapellet (300 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
177	72	31. Tillfällig löneförbättring för gymnastikläraren och biträdande gymnastikläraren, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	1,160		
177	73	32. Biträde åt akademifogden (3,000 kronor), <i>nytt anslag</i>	—	—		
187	74	33. Löneroglering m. m. för skogvaktarna (10,000 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—	892,492	66,110
<i>Lunds universitet.</i>						
189		34. Universitetsstaten, <i>ökat anslag</i>	746,866			
189	75	35. Lärare i symbolik, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	1,500		
189	76	36. Propedeutisk undervisningskurs för juris studerande, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	750		
190	77	37. Nybyggnad vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund, <i>minskat reservationsanslag</i> ...	—	167,000		
190		(37.) Ny röntgenavdelning och nya polikliniklokaler m. m. vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund, <i>ökat reservationsanslag</i>	—	146,000		
192	78	38. Nybyggnad för medicinskt-kemiska och farmakologiska institutionerna, <i>nytt reservationsanslag</i>	—	200,000		
198	79	39. Lärare vid undervisningskursen i allmän kemi för medicine studerande, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst.....	—	2,500		
198		(39.) Materiell för undervisningskursen i allmän kemi för medicine studerande, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	500		
198	80	40. Kostnadsfri propedeutisk undervisning i allmän kirurgi, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	2,500		
198	81	41. Biträdande lärare i medicin, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	3,000		
199	82	42. Föreståndare för röntgenlaboratoriet m. m., <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst.....	—	2,500		
200	83	43. Föreståndare för polikliniken för öron-, näs- och halssjukdomar, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	2,000		
202	84	44. Biträdande lärare i fysikalisk diagnostik, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	2,000		
202	85	45. Materiell för pediatrika klinikens laboratorium, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	500		
202	86	46. Biträdande lärare vid patologisk-anatomiska institutionen, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	3,000		

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
203	87	47. Ortopedisk poliklinik, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	1,500		
203	88	48. Universitetslektorer, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	9,000		
204	89	49. Undervisning i slaviska språk, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	2,500		
204	90	50. Ny professur inom ämnesgruppen estetik, litteraturhistoria och konsthistoria (7,500 kronor), <i>nytt anslag</i>	—	—		
215	91	51. Psykologiska laboratoriet, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	750		
216	92	52. Föreståndare för historiska museet m. m., <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	4,000		
216	93	53. Vaktmästarbefattning vid historiska museet samt mynt- och medaljkabinettet (1,050 kronor), <i>nytt anslag</i>	—	—		
219	94	54. Materiell för historiska museet, <i>nytt reservationsanslag</i>	—	5,500		
221	95	55. Amanuens vid universitetets konstsamlingar, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	500		
221	96	56. Mekaniska arbeten vid fysiska institutionen, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	1,500		
222	97	57. Geologisk-mineralogiska institutionens materiellanslag, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	1,000		
222	98	58. Ny amanuensbefattning vid ävensom materiell för geografiska institutionen (2,250 kronor), <i>nya anslag</i>	—	—		
222		(58.) Materiell för geografiska institutionen, <i>ökat reservationsanslag</i>	—	2,500		
229	99	59. Lönereglering för konservatorn vid zoologiska institutionen (1,200 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
234	100	60. Kurser i havsbiologi i Öresund, <i>nytt reservationsanslag</i>	—	1,675		
242	101	61. Undervisning i bokföring, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst.....	—	300		
243	102	62. Universitetsbiblioteket, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	10,000		
243	103	63. Universitetets årsskrift, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	5,000		
243	104	64. Disposition av arvodet för en ritmästare	—	—		
245	105	65. Inrättningen för gymnastik och fäktkonst, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	500		

Sida.	Punkt.		Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra
			anslag.	ordinarie	anslag.	ordinarie
			Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
245	106	66. Idrottsplats och idrottsmateriell m. m., <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	900	746,866	580,875
		<i>Karolinska mediko-kirurgiska institutet.</i>				
246		67. Karolinska mediko-kirurgiska institutet:				
		a. <i>ökat bestämt anslag</i>	273,085	—		
		b. <i>ökat reservationsanslag</i>	62,300	—		
247	107	68. Skrivbiträde åt rektor, biblioteksbiträde, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	1,500		
247	108	69. Lärarbiträde vid den förberedande kursen i allmän kemi, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	2,500		
247		(69.) Materiell vid kemiska institutionen, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	1,500		
248	109	70. Ombildning av e. o. professuren i kemi och farmaci till en laboratorbefattning (1,100 kronor), <i>ökat bestämt anslag</i>	—	—		
255	110	71. Biträdande lärare i medicin och kirurgi m. m., <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	6,600		
256	111	72. Kvinnligt tekniskt biträde vid fysiologiska institutionen (1,600 kronor), <i>nytt bestämt anslag</i>	—	—		
259	112	73. Vetenskapliga arbeten å ett patologiskt-anatomiskt laboratorium, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	2,400		
259	113	74. Prosektor vid patologisk-anatomiska institutionen (5,600 kronor), <i>nytt bestämt anslag</i>	—	—		
266	114	75. Reglering av avlöningen för en prosektor (1,600 kronor), <i>ökat bestämt anslag</i>	—	—		
270	115	76. Materiell för gynekologiska kliniken å serafimerlasarettet (500 kronor), <i>nytt reservationsanslag</i>	—	—		
271	116	77. Kvinnligt tekniskt biträde vid kliniska laboratoriet å serafimerlasarettet (1,200 kronor), <i>nytt bestämt anslag</i>	—	—		
274	117	78. Materiell m. m. för medicinska kliniken, <i>nytt reservationsanslag</i>	—	3,500		
277	118	79. Biträdande läkare och amanuens vid röntgeninstitutet å serafimerlasarettet, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	4,500		
277		(79.) Materiell m. m. för röntgeninstitutet å serafimerlasarettet, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	3,000		
277	119	80. Undervisning och sjukvård vid vissa obstetriska och gynekologiska kliniker, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	1,500		

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
278	120	81. Amanuens vid gynekologiska kliniken å Sab- batsberg, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst ...	—	2,000		
278	121	82. Amanuens vid obstetriska kliniken å allmänna barnbördshuset, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	2,000		
278	122	83. Pediatrisk klinik vid kronprinsessan Lovisas vård- anstalt för sjuka barn, <i>oförändrat förslags- anslag</i> , högst.....	—	2,900		
278		(83.) Poliklinik för barnsjukdomar i Stockholm, <i>oför- ändrat förslagsanslag</i> , högst	—	4,175		
279	123	84. Amanuens vid kliniken för öron-, näs- och hals- sjukdomar, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	2,000		
279	124	85. Amanuenser vid syfilidologiska kliniken, <i>oför- ändrat förslagsanslag</i> , högst	—	3,000	335,385	43,075
<i>Tandläkarinstitutet.</i>						
280		86. Tandläkarinstitutet, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	31,700	—		
280	125	87. Elevavgifter	—	—	31,700	—
<i>Serafimerlasarettet.</i>						
287		88. Understöd och ersättningar, <i>oförändrat anslag</i>	120,000	—		
287		89. Inrättningen för sjukas behandling med elektri- citet, <i>oförändrat anslag</i>	750	—		
287	126	90. Anskaffande av två röntgenapparater, <i>nytt reser- vationsanslag</i>	—	25,000	120,750	25,000
<i>Gemensamma universitetsändamål.</i>						
291	127	91. Undervisning i epidemiologi, <i>oförändrat för- slagsanslag</i> , högst	—	6,000		
292	128	92. Utgivande av anteckningar efter juridiska före- läsningar, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	4,500		
293	129	93. Kurser i skyddskoppypning, <i>nytt reservations- anslag</i>	—	750		
299	130	94. Höjning av docentstipendier, <i>nytt förslagsan- slag</i> , högst.....	—	64,000		
299		(94.) Förstärkning av anslag till arvoden åt vikarie- rande akademiska lärare, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst	—	6,000		
312	131	95. Resestipendier åt universitetslärare	—	—	—	81,250

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
<i>Farmaceutiska institutet.</i>						
313	132	96. Institutet, ökat anslag	60,900	—		
313		(96.) Höjning av anslaget till hyra för lokaler (3,000 kronor), ökat anslag	—	—	60,900	—
<i>Barnhusen.</i>						
320		97. Allmänna barnhuset i Stockholm, oförändrat anslag	78,000	—		
320		98. Frimurarbarnhuset, oförändrat anslag	2,750	—		
320		99. Barnhusen i landsorten, oförändrat anslag	28,380	—	109,130	—
<i>Undervisningsanstalter för barnmorskor m. m.</i>						
320		100. Barnmorskeundervisningen och barnbördshusen, oförändrat anslag	63,533	—		
321	133	101. Fortbildningskurser för barnmorskor, ökat förslagsanslag, högst	—	2,000		
321	134	102. Allmänna barnbördshuset, ökat förslagsanslag, högst	—	123,100	63,533	125,100
Säger för universiteten, den medicinska undervisningen m. m.						
			—	—	2,370,306	921,410
F. Allmänna skolväsendet.						
<i>Det högre skolväsendet.</i>						
<i>Högre lärarinneseminariet.</i>						
337	135	1. Högre lärarinneseminariet, ökat anslag	119,350	—		
337		(1.) Löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid högre lärarinneseminariet (43,000 kronor), ökat anslag och nytt förslagsanslag, högst	—	22,000		
338	136	2. Medel till expenser. Hyresersättningar och hyresbidrag	—	—		
341	137	3. Stipendier, lokalhyra, uppehållande av hushållsskolans verksamhet m. m., minskat förslagsanslag, högst	—	28,900	119,350	50,900
<i>Statens läroverk.</i>						
355	138	4. Allmänna läroverken, ökat reservationsanslag	7,290,989	—		
355		(4.) Löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken (1,400,000 kronor), ökat reservationsanslag och ökat förslagsanslag, högst	—	460,000		

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
358	139	5. Amanuens hos läroverksöverstyrelsen, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	1,500		
359	140	6. Inspektion och sakkunnigt biträde inom läroverksöverstyrelsen i fråga om fysisk uppfostran m. m., <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	5,000		
359	141	7. Vaktmästarbiträde hos läroverksöverstyrelsen, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	1,000		
359	142	8. Höjning av läroverksöverstyrelsens expensanslag, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst	—	3,600		
363	143	9. Lokal åt läroverksöverstyrelsen, <i>minskat förslagsanslag</i> , högst	—	4,000		
364		10. Understöd åt extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken under förfall på grund av sjukdom, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	5,000	—		
364	144	11. Undervisning i slöjd, <i>ökat förslagsanslag</i>	33,500	—		
366	145	12. Ersättning åt skolläkare, <i>ökat förslagsanslag</i> ...	—	26,500	7,329,489	501,600
Privatläroverk.						
367	146	13. Enskilda mellanskolor, <i>minskat reservationsanslag</i>	55,000	—		
367		(13.) Högre flickskolor, <i>ökat reservationsanslag</i>	450,000	—		
367		(13.) Högre goss- och samskolor, <i>ökat reservationsanslag</i>	206,500	—		
367		(13.) Enskilda lärarinneseminarier, <i>minskat reservationsanslag</i>	28,500	—		
374		14. Lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	280,000	—		
374		15. Bidrag till de statsunderstödda enskilda läroanstalternas vikariatskassa, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	12,000	—		
374	147	16. Tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid privatläroverken, <i>ökat förslagsanslag</i>	—	600,000		
375	148	17. Nybyggnad åt fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	5,000		
376	149	18. Utbildningskurser för lärarinnor i huslig ekonomi, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	31,600		
376	150	19. Understöd till läroanstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	13,600		
387	151	20. Resestipendier åt lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter	—	—		
388	152	21. Resestipendier och studieunderstöd åt skolkökslärarinnor	—	—	1,032,000	650,200

Sida.	Punkt.		Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra
			anslag.	ordinarie	anslag.	ordinarie
			Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Kommunala mellanskolor.						
388	153	22. Löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor, <i>ökat förslagsanslag</i>	650,000	—	652,000	—
389	154	23. Undervisning i slöjd vid kommunala mellanskolor, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	2,000	—		
390	155	24. Resestipendier åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor	—	—		
Folkundervisningen.						
Folkskolöverstyrelsen.						
391		25. Folkskolöverstyrelsen, <i>oförändrat anslag</i>	95,575	—	95,575	35,300
391	156	26. Extra ledamot, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	7,000		
391		(26.) Extra ledamot, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst	—	7,000		
394	157	27. Byggnadssakkunnigt biträde, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	3,500		
394	158	28. Amanuens, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst ..	—	1,500		
394		(28.) Inspektion och sakkunnigt biträde beträffande fysisk fostran m. m., <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	7,000		
394		(28.) Vaktmästarbiträde, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst ..	—	1,000		
394		(28.) Förstärkande av anslaget till tillfällig adjunktion m. m., <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	4,300		
398	159	29. Hyra för ämbetslokal, <i>minskat förslagsanslag</i> , högst	—	4,000		
Läraryt utbildning.						
Folkskoleseminarier.						
400	160	30. Folkskoleseminarierna, <i>ökat anslag</i>	1,512,825	—	—	—
400		(30.) Löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid folkskoleseminarierna (663,800 kronor), <i>nytt anslag</i> och <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	6,200		
400	161	31. Stipendier för seminarieelever, <i>ökat anslag</i>	179,025	—		
401	162	32. Studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier, <i>minskat reservationsanslag</i>	—	200,000		
402		33. Bidrag till avlönande av vikarie under övningslärares vid folkskoleseminarium sjukdom, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	4,000	—		
402	163	34. Ordnanande av tomtområdet vid folkskoleseminariet i Lund, <i>nytt reservationsanslag</i>	—	46,471		
402	164	35. Underhåll av trädgården vid folkskoleseminariet i Luleå, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst ..	—	1,500		
403	165	36. Förhyrande av vissa lokaler för folkskoleseminarierna i Linköping och Umeå m. m., <i>ökat reservationsanslag</i>	—	10,940		

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
406	166	37. Ateneums folkskoleseminarium, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	6,300		
407	167	38. Göteborgs kvinnliga folkskoleseminarium, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	6,300		
410	168	39. Seminarielärares studiebesök vid folkskolor, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	3,000	1,695,850	280,711
		Småskoleseminarier.				
411	169	40. Avlöningsbidrag till lärare vid småskoleseminarier, <i>ökat förslagsanslag</i>	110,000	—		
411		41. Bidrag till avlönande av vikarie för lärare vid småskoleseminarium, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	2,000	—	112,000	—
		Anordningar för lärares fortbildning. Fortbildningskurser för lärare i folkskolor och småskolor:				
412	170	42. Fortbildningskurser i allmänhet, <i>ökat reservationsanslag</i>	—	39,400		
412		(42.) Särskilda folkbildningskurser i gymnastik, <i>ökat reservationsanslag</i>	—	34,400		
412		(42.) Särskilda fortbildningskurser i skolträdgårdsskötsel, <i>ökat reservationsanslag</i>	—	14,300		
412		(42.) Särskilda kurser i simning och livräddning, <i>ökat reservationsanslag</i>	—	1,900		
425	171	43. Resestipendier åt lärare vid folkskoleseminarier	—	—		
425	172	44. Resestipendier åt lärare vid högre folkskolor ...	—	—		
425	173	45. Resestipendier åt lärare vid folkskolor	—	—		
426	174	46. Resestipendier åt lärare vid småskolor m. m. ...	—	—	—	90,000
		Folkskolinspektionen.				
426		47. Avlöning m. m. åt folkskolinspektörer, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	157,000	—		
426	175	48. Resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer, <i>ökat förslagsanslag</i>	160,000	—		
427	176	49. Tillfällig löneförbättring åt statens folkskolinspektörer, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	24,600	317,000	24,600
		Folk- och småskolor.				
429	177	50. Lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor, <i>ökat förslagsanslag</i>	39,514,000	—		
429		(50.) Löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid folk- och småskolor (22,500,000 kronor), <i>ökade förslagsanslag</i>	—	—		
429		(50.) Avlöningsbidrag till sjukvikarier för lärare vid folk- och småskolor, <i>ökat förslagsanslag</i>	617,000	—		

Sida.	Punkt		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
429		(50.) Befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar, <i>ökat förslagsanslag</i>	316,000	—		
429	178	51. Lappmarks ekklesiastikverk, folkbildningsändamål, <i>ökat förslagsanslag</i>	100,000	—		
430	179	52. Upphjälpande av skolväsendet inom vissa lappmarksförsamlingar, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	30,000		
435	180	53. Upphjälpande av skolväsendet inom Hotagens och Frostvikens församlingar, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	3,000		
437		54. Undervisning i manlig slöjd, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	500,000	—		
437		55. Undervisning i kvinnlig slöjd, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	370,000	—		
437		56. Undervisning i huslig ekonomi, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	140,000	—		
437		57. Undervisningsmaterieil m. m. för folkskolor, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	30,000	—	41,587,000	33,000
437		58. Understödjande av folkskolebarns ferie- och studieresor, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	70,000	—
Fortsättningskolor.						
437	181	59. Understöd för avlönande av lärare vid fortsättningskola, <i>ökat förslagsanslag</i>	—	—	600,000	—
439	182	60. Utbildningskurser för lärare vid fortsättningskolor, <i>nytt reservationsanslag</i>	—	—	—	60,000
Högre folkskolor.						
439	183	61. Understöd åt högre folkskolor, <i>ökat förslagsanslag</i>	450,000	—		
440		62. Anordnande av slöjd i högre folkskolor, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	8,500	—		
440		63. Bidrag till avlönande av vikarie för lärare vid högre folkskola, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	2,000	—		
440	184	64. Sällskapet för folkundervisningens befrämjande, <i>ökat anslag</i>	10,000	—	470,000	—
Folkhögskolor.						
441	185	65. Understöd åt folkhögskolor, <i>ökat förslagsanslag</i>	475,000	—		
442	186	66. Tillfällig förhöjning av understöd åt folkhögskolor, <i>nytt förslagsanslag</i>	—	95,000		

Sida.	Punkt.		Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra
			anslag.	ordinarie	anslag.	ordinarie
			Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
447	187	67. Stipendier åt elever vid folkhögskolor, <i>förslagsanslag</i>	140,000	—		
453	188	68. Tillfällig löneförbättring åt lärare vid folkhögskolor, <i>ökat förslagsanslag</i>	—	95,000	615,000	190,000
Säger för allmänna skolväsendet			—	—	54,695,764	1,916,311
G. Folkbildningsåtgärder i övrigt.						
<i>Folkbibliotek.</i>						
462		1. Understöd åt folkbibliotek, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	170,000	—
<i>Populärvetenskapliga föreläsningar.</i>						
462	189	2. Populärvetenskapliga föreläsningar, <i>ökat reservationsanslag</i>	—	270,000	—	—
466	190	3. Populära föreläsningkurser, anordnade från universiteten i Uppsala och Lund, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	7,000	—	277,000
<i>Nyktterhetsundervisning.</i>						
468	191	4. Upplysnings- och undervisningsverksamhet för nyktterhetens främjande, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst.....	—	—	—	90,500
<i>Musikföreställningar för allmänheten.</i>						
477	192	5. Musikföreställningar för allmänheten, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	57,000
Säger för folkbildningsåtgärder i övrigt			—	—	170,000	424,500
H. Abnormundervisningen.						
489		1. Befrämjande av dövstumundervisningen, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	200,000	—
489		2. Kyrklig själavård åt dövstumma, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	—	14,000	—
489	193	3. Ordbok för dövstumma, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	—	—	1,000
490	194	4. Tidning för dövstumma, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst.....	—	—	—	500
491	195	5. Institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas, <i>ökat anslag</i>	—	—	79,050	—

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
495	6.	Bekostande av elevers vid institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas ävensom åtföljande vårdarens resor å statens järnvägar, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	2,000	—
495	7.	Förskolan för blindas i Växjö, <i>oförändrat anslag</i>	—	—	14,800	—
495	8.	Hantverksskolan i Kristinehamn för blindas: <i>oförändrat bestämt anslag</i>	—	—	9,000	—
		<i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	—	11,000	—
495	196	9. Förstärkande av ordinarie reservationsanslaget till hantverksskolan i Kristinehamn för blindas, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	1,000
499	197	10. Tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid blindundervisningsanstalterna, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	—	10,000
501	11.	Bidrag till avlöande av vikarier för lärare vid blindundervisningsanstalter, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	1,200	—
501	198	12. Tryckning av blindskrifter, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	—	—	5,000
501	199	13. Understöd åt blindlärarelever och reseunderstöd åt blindlärare, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	—	—	1,200
502	200	14. De blindas förening, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	35,000
502	201	15. Hyresbidrag åt drottning Sofias stiftelse, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	10,000
505	202	16. Resestipendier åt abnormlärare	—	—	—	—
506	203	17. Uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn, <i>ökat förslagsanslag</i>	—	—	80,000	—
		Säger för abnormundervisningen	—	—	411,050	63,700
I. Den tekniska undervisningen.						
507	1.	De tekniska läroverken, <i>ökat anslag</i>	—	—	1,033,925	—
507	204	2. Speciallärare m. m. vid tekniska högskolan (17,350 kronor), <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	165,850
533	205	3. Laboratoriebyggnad m. m. för tekniska högskolans fackskola för kemisk teknologi, <i>minskat reservationsanslag</i>	—	—	—	458,000

Sida.	Punkt.		Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra
			anslag.	ordinarie	anslag.	ordinarie
			Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
534	206	4. Speciallärare vid Chalmers tekniska institut (2,400 kronor), <i>nytt anslag</i>	—	—	—	—
534		(4.) Utrustning av vissa laboratorier m. m. vid Chalmers tekniska institut, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	—	—	15,000
534		(4.) Förstärkning av det i staten för Chalmers tekniska institut upptagna anslaget till bibliotek m. m., <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	14,000
534		(4.) Förstärkning av det i staten för Chalmers tekniska institut upptagna anslaget till uppvärmning m. m., <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	20,000
534		(4.) Plantering och ordnande av Chalmers tekniska instituts gårdsplan, <i>nytt reservationsanslag</i> ...	—	—	—	10,000
545	207	5. Uppehållande av verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	17,325
546	208	6. Provisorisk löne reglering vid tekniska skolan i Stockholm, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	4,600
547	209	7. Tekniska gymnasier i Malmö och Örebro samt tekniska fackskolor i Malmö och Västerås (194,500 kronor), <i>nytt anslag</i>	—	—	—	—
548	210	8. Löne- och pensionsreglering för den ordinarie lärarpersonalen vid de tekniska elementarskolorna i Norrköping, Borås och Härnösand (25,000 kronor), <i>nytt anslag</i>	—	—	—	—
549	211	9. Tekniska elementarskolan i Norrköping, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	8,400
550	212	10. Tekniska elementarskolan i Borås, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	6,050
551	213	11. Tekniska elementarskolan i Härnösand, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	13,150
554	214	12. Tekniska skolan i Eskilstuna, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	1,337
555	215	13. Slöjdföreningens i Göteborg skola, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	30,000
555	216	14. Resestipendier åt föreståndare och facklärare vid lägre tekniska läroanstalter	—	—	—	—
556	217	15. Överstyrelse för yrkesundervisningen, <i>nytt anslag</i>	—	—	50,000	—
557	218	16. Understöd åt lägre tekniska yrkesskolor m. m., <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	250,000
558	219	17. Anslag till husmodersskolor m. m., <i>nytt förslagsanslag</i>	—	—	—	50,000
		Säger för den tekniska undervisningen	—	—	1,083,925	1,063,712

Sida.	Punkt.		Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra
			anslag.	ordinarie	anslag.	ordinarie
			Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
J. Åtgärder för fysisk utbildning.						
559		1. Gymnastiska centralinstitutet, <i>oförändrat anslag</i>	—	—	39,650	—
559	220	2. Tillfällig avlöningsförbättring åt befattningshavare vid gymnastiska centralinstitutet, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	9,700
559		(2.) Personligt lönetillägg åt läraren vid gymnastiska centralinstitutet A. G. Schmiterlöv, <i>minskad förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	1,000
561	221	3. Uppehållande av gymnastiska centralinstitutets verksamhet, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	8,700
561	222	4. Skrivbiträde vid gymnastiska centralinstitutet, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	700
561	223	5. Kvinnlig poliklinik vid gymnastiska centralinstitutet, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	500
562	224	6. Inköp av litteratur m. m. vid gymnastiska centralinstitutet, <i>oförändrat reservationsanslag</i> ..	—	—	—	600
563	225	7. Kostnadsfri gymnastik för medlemmar av Stockholms förenade studentkårer, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	1,000
564	226	8. Understödjande av idrotten, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	75,000
565	227	9. Understödjande av skididrotten bland ungdomen	—	—	—	—
		Säger för åtgärder för fysisk utbildning	—	—	39,650	97,200
K. Understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m.						
566	228	1. Svenska fornskriptsällskapet, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	—	—	2,000
566	229	2. Samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinavians historia, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	—	—	1,000
567	230	3. Svenska vitterhetssamfundet, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	—	—	3,000
568	231	4. Medicinska tidskrifter, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	6,500
573	232	5. Tidskriften Acta mathematica, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	3,000
574	233	6. Tidskriften Sünx, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	1,200
575	234	7. Tidskrift för landsmål, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	5,000
575	235	8. Undersökning av svenska folkmål, <i>ökat reservationsanslag</i>	—	—	—	10,400

Sida.	Punkt.		Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra
			anslag.	ordinarie	anslag.	ordinarie
			Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
580	236	9. Undersökning m. m. av sydsvenska folkmål, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	—	—	2,000
581	237	10. Insamling av svenska folkminnen, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	—	—	4,500
582	238	11. Vetenskaplig undersökning av ortnamn, <i>nytt reservationsanslag</i>	—	—	—	5,000
597	239	12. Arvode åt ortnamnskommitténs sekreterare, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	4,000
597	240	13. Verket »Sveriges kyrkor, konsthistoriskt inventarium», <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	—	—	10,000
599	241	14. Föreningen Pietas, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	3,000
601	242	15. Statistiska tabeller över Oresundstullen, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	1,500
601	243	16. Forskningsarbete vid utländska biologiska stationer	—	—	—	—
602	244	17. Resestipendier åt journalister, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	—	—	4,000
602	245	18. Understöd åt inhemska skönlitterära författare, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst.....	—	—	—	10,000
603	246	19. Antarktisk expedition.....	—	—	—	—
604	247	20. Rasbiologiska undersökningar, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst.....	—	—	—	9,500
611	248	21. Anslag för utgivande av ett vetenskapligt arbete av f. d. riksantikvarien O. Montelius, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	12,500
614	249	22. Resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande, <i>ökat reservationsanslag</i>	—	—	80,000	—
Säger för understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m.			—	—	80,000	98,100
L. Diverse.						
619		1. Alderstillsäg, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	150,000	—
619	250	2. Extra lönetillsäg, <i>oförändrat förslagsanslag</i> ...	—	—	—	5,000
619	251	3. Lönerreglering åt vissa vaktmästare m. fl., <i>nytt anslag</i>	—	—	80,000	—
619	252	4. Rese- och traktamentspenningar, <i>ökat förslagsanslag</i>	—	—	75,000	—

Sida.	Punkt.		Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra
			anslag.	ordinarie	anslag.	ordinarie
			Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
621	253	5. Extra utgifter, ökat reservationsanslag	—	—	37,000	—
623	254	6. Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, nytt förslagsanslag	—	—	180,000	—
624	255	7. Skrivmaterialier och expenser, ved m. m. (därav till domkapitlens expeditioner högst 16,000 kronor), ökat förslagsanslag	—	—	135,000	—
628	256	8. Tryckningskostnader, ökat förslagsanslag	—	—	43,985	—
		Säger för diverse	—	—	700,985	5,000
		Summa	—	—	63,758,291	5,030,209

BIHANG
TILL
RIKSDAGENS PROTOKOLL
VID
LAGTIMA RIKSDAGEN I STOCKHOLM
ÅR 1918.

FÖRSTA SAMLINGEN.

FÖRSTA BANDET. V.

Bilagor till Kungl. Maj:ts proposition nr 1 angående statsverkets tillstånd och behov:
nionde och tionde huvudtitlarna m. m. samt utgifter för kapitalökning.

Nionde huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
januari 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Petersson, anhöll att få anmäla de frågor, som tillhörde regleringen av riksstatens nionde huvudtitel för år 1919, samt yttrade:

Under nionde huvudtiteln upptagas anslagstitlarna såsom de torde böra förekomma i riksstaten, därvid jag även i behörig ordning angiver de ordinarie anslag, beträffande vilka jag icke har någon förändring att föreslå.

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 1 saml.

A. **Departementet.**

1. Departementschefen, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 17,000.
2. Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, *oförändrat ordinarie anslag* ..... » 115,500.

B. **Lantbruksstyrelsen.**

[1.]
Lantbruks-
styrelsen.
(ordinarie
anslag.)

Det ordinarie anslaget till lantbruksstyrelsen utgör 79,900 kronor. Dessutom hava å extra stat för år 1918 anvisats särskilda anslag å tillhopa 33,175 kronor, varav 8,075 kronor skulle få förskotteras under år 1917, så att utgifterna från de extra anslagen för år 1918 beräknats till 25,100 kronor.

Enär det syntes av behovet påkallat att verkställa utredning rörande omorganisation av lantbruksstyrelsen och därmed sammanhängande ämnen, bemyndigade Kungl. Maj:t den 3 juli 1917 chefen för jordbruksdepartementet att för ändamålet tillkalla särskilda sakkunniga. I skrivelse den 15 december 1917 hava dessa sakkunniga anmält, att deras arbete fortskridit så långt, att förslag beträffande omorganisation av lantbruksstyrelsen samt reglering av statskonsulenternas och fiskeritjänstemännens löner beräknades kunna avlämnas under loppet av innevarande månad. De hava vidare meddelat, att för genomförande av deras förslag beträffande lantbruksstyrelsen skulle enligt deras beräkning krävas en förhöjning i anslaget till nämnda styrelse med 71,400 kronor eller till 151,300 kronor. Däremot skulle extra anslag ej vidare behövas.

Då sålunda anledning synes finnas att antaga, att proposition i ämnet skall kunna avlätas under riksdagens lopp, får jag nu allenast hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående omorganisation av lantbruksstyrelsen, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, i ordinarie anslaget till nämnda styrelse beräkna en förhöjning

från	kronor	79,900
med	»	71,400
till	»	151,300.

C. Lanthushållningen.

1. Befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanärningar.

Försöksverksamhet vid lantbruks- och lantmannaskolor.

Vid hushållningssällskapens ombuds under november månad år 1916 hållna sammanträde väcktes en motion, vari framhölls huvudsakligen följande.

Förutom den verksamhet, som bedreves av centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, hade i vårt vidsträckta land befunnits nödvändigt att förlägga dylik verksamhet till olika delar av landet vid s. k. fasta försöksgårdar. Dessa åtgärder hade betingats av önskvärheten, att försöksverksamheten skulle bli så effektiv som möjligt efter klimat och andra olika förhållanden. De fasta försöksgårdarna avsåge i huvudsak att befrämja sådana jordförsök på fria fältet, vilka svårigen kunde finna sin lösning genom s. k. lokala fältförsök utan under någon längre tid, åtminstone ett cirkulationsbruk, borde årligen iakttagas och studeras eller i följd av bearbetningssätt krävde moderna hjälpmedel, som sedermera komme till praktisk användning. Helt visst vore det önskvärt, att centralanstalten själv ägde fasta försöksstationer här och var i landet, vilket likväl av ekonomiska skäl ej syntes låta sig göra. De nuvarande fasta försöksgårdarna vore inrättade å enskilda eller hushållningssällskap tillhöriga egendomar samt förutsatte fullt kunniga biträden för den omedelbara ledningen av försöken, deras anordnande och övervakande samt försöksfältens skördande. Förutom kostnaden för ledarens arbete krävde försöken givetvis därjämte en del ekonomiska uppoffringar för godsägaren. Däremot bidroge ej centralanstalten därtill med några anslag och drabbades icke av några med försöken å de fasta försöksgårdarna förenade kostnader. Det vore att befara, att centralanstalten, i saknad av någon medverkan till dessa försöksgårdar från statens sida, i längden icke skulle kunna påräkna det tillmötesgående och den offervillighet, som erfordrades för att försöken skulle kunna ostört fortgå. Å andra sidan syntes vara obestridligt, att med skäligt understöd av statsmedel årsprogrammen för de fasta försöksgårdarnas verksamhet skulle kunna utvidgas och upptaga ett större antal försök samt att därigenom möjligen även, till den intresserade allmänhetens båtnad, skulle vinnas en något raskare behandling av en del frågor, än som för närvarande vore händelsen. Olika meningar kunde ju råda om sättet för ordnandet av denna för vår jordbruksnäring betydelsefulla fråga. Men det ville synas, som om de fasta försöksgårdarnas verksamhet skulle kunna lösas lättast och med minsta kostnad genom deras förläggande till lantbruksskolorna, som väl alltid erbjöde kompetenta ledare och disponerade erforderlig mark, möjligen även till lantmannaskolor, under villkor att de förfogade över tillräckligt utrymme och ägde andra naturliga förutsättningar därför. Bestämmelser syntes bli erforderliga angående minsta behöfliga jordareal samt huvudvillkoren i övrigt för försöksgårdars förläggningssorter m. m. Statsbidrag skulle bestämmas åt ledaren för det arbete, som försöksverksamheten

[2.]

*Försöksverk-
samhet vid lant-
bruks- och
lantmannas-
skolor.*

(ordinarie
anslag.)

[2.]

av honom krävde, samt till bestridande till större eller mindre del av omkostnaderna i övrigt, varvid möjligen i senare fallet hänsyn borde tagas till beräknat arrende för jordområde, som för ändamålet toges i anspråk, ävensom till genom försöksverksamheten minskad skörd, anskaffande av tidsenlig redskap och dylikt. I förening med den sålunda ifrågasatta utredningen borde givetvis även tagas i övervägande, huru stort antal försöksgårdar, som erfordrades i landet, och deras fördelning på olika huvudorter, för att verksamheten skulle bliva till bästa möjliga nytta för det svenska jordbruket. I övertygelse om att en fast försöksverksamhet, lämpligt ordnad, skulle giva fullgod ersättning för de därpå nedlagda kostnaderna, hemställde motionären, att ombuden ville anhålla, det Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida en utvidgad verksamhet, med bidrag av statsmedel, vid de under centralanstaltens för försöksväsendet på jordbruksområdet ledning stående fasta försöksgårdarna skulle vara önskvärd, samt att i sådant fall vidtaga erforderliga åtgärder till detta önskemåls förverkligande.

Uti skrivelse den 15 november 1916 hava ombuden förklarat sig finna det i motionen framförda spørsmålet vara värt synnerlig uppmärksamhet. Det syntes icke vara något tvivel därom, att en väl planlagd försöksverksamhet vore ägnad att i hög grad befrämja vårt jordbruks utveckling. Den försöksverksamhet, som hittills förekommit i vårt land, hade också helt säkert varit till stort gagn. Emellertid hade den på sina håll ej omfattats med det intresse, som saken förtjänade, och det syntes därför önskligt, att från statsmakternas sida ytterligare åtgärder vidtoges för att understödja och främja denna verksamhet. Utan att vilja uttala några principer för sakens praktiska ordnande hade ombuden ansett sig böra fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på den föreliggande frågan, och tillåte sig ombuden därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning, huruvida en utvidgad verksamhet, med bidrag av statsmedel, vid de under centralanstaltens för försöksväsendet på jordbruksområdet ledning stående fasta försöksgårdarna skulle vara önskvärd, samt att i sådant fall vidtaga erforderliga åtgärder till detta önskemåls förverkligande.

Till följd av härå erhållen remiss har styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet uti utlåtande den 3 februari 1917 — jämte överlämnande av ett yttrande i ämnet av jordbruksavdelningen vid anstalten, vari föreslagits, att vart och ett av hushållnings-sällskapen skulle upprätta en mindre försöksstation och ställa denna under centralanstaltens överinseende och huvudledning — anfört huvudsakligen följande:

Sin uppgift att genom i olika delar av landet anordnade systematiska försök utreda för lantbruket och dess binäringar viktiga frågor samt att genom uppvisningar åskådliggöra vid försöksverksamheten vunna resultat, hade centralanstaltens jordbruksavdelning sökt fylla genom anordnande av

1) fortgående försök vid fasta försöksgårdar, där försöken kunde fortsätta under flera år och så vitt möjligt stå under fortfarande sakkunnig tillsyn, så att möjligast pålitliga och allmängiltiga svar kunde erhållas på uppställda frågor; försök av liknande art utfördes även av anstaltens husdjursavdelning;

2) lokala fältförsök, anordnade vanligen genom vederbörande hushållningssällskaps försorg på jordbrukares begäran för att giva upplysning om lämplig gödsling, bearbetning eller val av växtsorter på den jord, där försöket utfördes;

3) uppvisningsfält för att framvisa olika prövade sorter eller stammar av odlade växter samt verkan av olika gödsling eller andra kulturåtgärder.

Styrelsen för centralanstalten hade redan i skrivelse den 4 juli 1912 för Kungl. Maj:t framhållit det trängande behovet att kunna utföra sådana försök, varom ovan under 1) vore talat. i olika delar av landet och under flera på varandra följande år, om de erhållna resultaten skulle få avsedd allmängiltighet och pålitlighet. Styrelsen meddelade också i samma skrivelse, att dylika försök, förutom å lantbruksakademiens experimentalfält, tillsvidare utfördes å några få enskilda egendomar, vilkas ägare förbundit sig för fem år i sänder att utan egentlig ersättning upplåta jord för och utföra vissa försök. men att det svårigen kunde förväntas, att någon enskild person skulle under längre tidsföljd vilja underkasta sig med försöken förenade olägenheter och kostnader. Styrelsen hade då framhållit, att möjlighet borde finnas att kunna för dylika fasta försök få plats upplåten vid statens lantbruksinstitut och kanske även vid en del med statsmedel understödda lantbruksskolor, varjämte styrelsen begärde anslag för anordnande av tre fasta försöksstationer i olika delar av landet. Denna framställning vann emellertid ej avseende, utan hade Kungl. Maj:t hänvisat centralanstalten att få plats för dylik försöksverksamhet vid de båda lantbruksinstituten. Framställningar härom hade också gjorts hos institutens styrelser men hade icke lett till åsyftat resultat. Vid lantbruksinstituten utfördes nämligen redan försök av likartad beskaffenhet men närmast för undervisningens skull, vilka man därför icke vore benägen att ställa under centralanstaltens ledning, och de jordarealer, som styrelserna för instituten förklarar sig villiga att ställa till anstaltens förfogande som särskilda försöksgårdar, hade icke befunnits vara lämpliga för ändamålet. Centralanstalten hade därför fortfarande varit hänvisad att för dylika försöks utförande vara beroende av enskilda jordbrukares välvilja, som svårigen kunde påräknas för längre följd av år, och i allmänhet utan att kunna anordna annan övervakning och tillsyn över försöksväxternas utveckling än den förvaltningen på försöksegendomen kunde lämna, fullständigad genom inspektioner från centralanstalten. Om, såsom i det hos hushållningssällskapens ombud väckta förslaget avsåges, lantbruksskolegendomarna kunde lämna plats för nu ifrågavarande fasta försök, borde därmed en lösning av frågan vara vunnen, genom vilken stora fördelar skulle kunna vinnas för jämförelsevis ringa kostnader. Om med åtagandet att hålla lantbruksskola även skulle följa skyldigheten att utföra försök under centralanstaltens ledning, och då utsikt syntes finnas att även få fast försöksverksamhet ordnad vid några med lantmannaskola förenade skolegendomar, skulle säkerhet vinnas att i kanske ett tiotal län för flera år framåt vinna en fast försöksstation på en plats, som redan genom skolans därvaro i viss mån bildade en centralpunkt för lantbruksintresset i orten, där försöken komme att observeras av jämförelsevis talrika besökande. Kännedomen om försöks anordning och gagn samt de resultat, som vunnas vid skolegendomen, skulle ock genom de från skolorna avgående lärlingarna komma

att ytterligare spridas i vidare kretsar av lantbrukare. I de vid skolan boende lärarna borde man finna för försökens oavbrutna tillsyn och deras framvisande för allmänheten fullt skickliga och även villiga personer, och sålunda erhålla detta för försökens framgång nödvändiga biträde utan anställande av särskilda försöksassistenter samt på samma gång bereda vid undervisningen huvudsakligen under vintern sysselsätta lärare en för deras vidare utbildning som undervisare och rådgivare nyttigt sysselsättning. Dessa fasta försöksstationer borde kunna bli ett slags centraler för övriga försök i länet, varifrån hjälp med dessa försöks övervakning och framvisande samt utsäde av likartad, för sådana försök och för orten passande beskaffenhet skulle kunna erhållas. Anordningen av fasta försöksstationer vid lantbruksskolorna — och där så vore lämpligt även vid sådana lantmannaskolor, vid vilka skoljordbruk funnes anordnat — skulle således kunna bli lika mycket till gagn för skolorna som för försöksväsendet, och kostnaden för detta senare bli ojämförligt mycket mindre än för särskilda försöksgårdar, sådana styrelsen i sin skrivelse den 4 juli 1912 föreslagit. Beträffande anordningen av försöken måste fasthållas, att dessa borde stå under enhetlig ledning, särskilt av det skäl, att, då försökens huvudsakliga syfte skulle vara att vinna, så vitt möjligt, allmängiltiga svar på frågor, som samtidigt uppställts till utredning genom försök på flera platser, försökens anordning obetingat måste vara likartad. Bestämmandet vid valen av försöksämnen samt sättet för deras utförande borde därför läggas i centralanstaltens hand.

Kostnaderna för sålunda vid skolegendomar anordnade försök syntes komma att utgöras av:

1) ersättning för den minskning i avkastning av försöksjorden, som alltid kunde beräknas bli en följd av valet av försöksväxt, markens ofullständiga besående m. m., samt, där försök utfördes vid husdjurens utfodring, för påvisbar minskad avkastning av dessa;

2) ersättning för arbete av folk och dragare, som över den vanliga arbetsåtgången erfordrades för försökens utförande;

3) kostnaden för konstgödselmedel, kraftfoder och inventarier, vilka för försöken bleve behövliga, utöver vad för lantushållningens vanliga gång erfordrades;

4) ersättning åt den, som handhade försökens anläggning, utförande och förevisande.

De under 1) och 2) angivna kostnaderna syntes för åkerbruksförsök lämpligen kunna utgå med visst belopp för hektar för året använd försöksmark. Vid Hammehögs lantmannaskola, där försöksverksamheten vore ordnad på här anført sätt, utginge denna ersättning med 100 kronor per hektar och år, och detta belopp syntes kunna anses tillräckligt även under nuvarande dyra prisförhållanden, emedan ju skyldighet att utföra försök redan ålåg lantbruksskolorna för det statsanslag de nu åtnjote. Kostnaden för extra konstgödsel och kraftfoder samt för anskaffning av för försöken erforderliga men vid egendomens skötsel ej erforderliga inventarier borde helt falla på försöksväsendet, och liksom dessa kostnader för närvarande bestredes av medel å centralanstaltens ordinarie stat, syntes så kunna ske under en tid framåt, även om ett antal fasta försöksstationer upprättades vid lantbruksläroverk. Ehuru, som redan framhållits, försökens förläggning till skolegendomar borde medföra fördelar för skolan samt handhavandet av försöken borde vara av stort intresse för den lärare, åt vilken detta anförtröddes, så syntes dock vara önskvärt, att det med försökens ledning förenade arbetet kunde betalas med särskilt anslagna

medel. Eljest vore det fara, att försöken komme att betraktas som en besvärande pålaga både för skolans principaler, skolegendomens brukare och läraren-försöksledaren, och därmed vore det för försökens utförande så viktiga personliga intresset äventyrat. Ett särskilt arvode för försökens ledning skulle däremot bidra till att detta uppdrag komme att anses som en eftersträvansvärd förmån för den bäst meriterade av lärarna vid skolan och framkalla en strävan att genom försökens omsorgsfulla skötsel göra sig förtjänt av uppdragets bibehållande. Åt försöksledaren syntes därför en ersättning av t. ex. 500 kronor om året vara önskvärd. De kostnader, som inrättandet av fasta försöksgårdar vid skolegendomar komme att medföra utöver centralanstaltens nuvarande stat, beräknade styrelsen till 100 kronor per hektar försöksmark eller 1,000 kronor som ersättning för upplåtelse av mark och arbete samt 500 kronor i arvode åt försöksledaren. Dessa medel kunde antingen ställas till centralanstaltens eller vederbörande skolstyrelsens förfogande, dock alltid som ett särskilt, endast för ifrågavarande ändamål avsett statsanslag. På grund härav har styrelsen uttalat, att det med den remitterade skrivelsen avsedda syftet skulle väl fyllas genom anordnande vid lantbruksskolor och med skolegendomar utrustade lantmannaskolor samt möjligen vid enskilda egendomar, där så syntes lämpligt, av fast försöksverksamhet under ledning av centralanstalten samt att för bestridande av kostnaden vid till en början fem dylika försöksgårdar ett anslag av 7,500 kronor borde beviljas.

I utlåtande häröver den 16 oktober 1917 har lantbruksstyrelsen anfört följande:

»Lantbruksstyrelsen delar till fulla hushållningssällskapens ombuds och styrelsens för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet åsikter angående nyttan av försöksverksamhet vid fasta försöksgårdar. Dylika försöksgårdar torde vara ett önskvärdt led i försöksverksamheten. Särskilt i vårt vidsträckta land med dess olika klimatiska och jordmånsförhållanden torde de vara nödvändiga för att pröva och erhålla bekräftelse på de vid huvudanstalten vunna erfarenheternas allmängiltighet.

Förslaget att försöksgårdarna skulle förläggas till lantbruksskolegendomarna vill lantbruksstyrelsen för sin del biträda såsom varande mindre kostsamt, ehuru styrelsen ingalunda bortser från att det av jordbruksavdelningen avgivna förslaget skulle medföra, att ett större antal fasta försöksgårdar komme att upprättas. Behovet av dylika gårdar kan dock åtminstone till dess större erfarenhet vunnits anses fyllt, därest en försöksgård upprättades vid varje lantbruksskola.»

Sedan lantbruksstyrelsen därefter erinrat om de av centralanstaltens styrelse framhållna olägenheter eller kostnader, som anordnande av fasta försök vid skolegendomarna skulle medföra för egendomens innehavare, har lantbruksstyrelsen fortsatt sålunda:

»Angående ersättning för under 1) och 2) påvisade olägenheter har styrelsen för centralanstalten framhållit, att sådan borde beviljas skolegendomens innehavare med 100 kronor per hektar. Då emellertid, såsom styrelsen vidare framhåller, försökens förläggande till skolegendomar medför stora fördelar för skolorna, varjämte dessa enligt gällande reglemente äro skyldiga att för elevernas undervisning anordna försöks- och förevisningsfält, torde skolorna själva böra få vidkännas denna utgift.

[2.]

Då härtill kommer, att skolornas innehavare gjort framställning om ökat statsanslag för skolorna, varöver lantbruksstyrelsen denna dag avgiver särskilt utlåtande, synes det lantbruksstyrelsen, att såsom villkor härför borde krävas, att vid skolegendomarna utan ersättning skulle upplåtas en viss areal, förslagsvis 10 hektar, till en fast försöksstation under centralanstaltens jordbruksavdelnings ledning, varjämte husdjursavdelningen borde beredas tillfälle att vid skolegendomen utföra utfodringsförsök med kreatursstammen.

Rörande ersättningen för de under 3) och 4) upptagna kostnaderna instämmer lantbruksstyrelsen till alla delar i vad styrelsen för centralanstalten föreslagit. Sålunda skulle statens kostnader för den fasta försöksverksamheten, utom vad som redan finnes upptaget i staten för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, inskränka sig till 500 kronor för varje försöksgård.

Lantbruksstyrelsen anser, att nyttan för orten av en fast försöksgård är så avsevärd att, därest ett hushållningssällskap, inom vars område någon statsunderstödd lantbruksskola icke är förlagd, önskar erhålla en fast försöksgård, bör sällskapet bestrida ersättningen för de under 1) och 2) här ovan upptagna olägenheterna, varigenom ett större antal fasta försöksgårdar skulle kunna erhållas, om så anses önskvärt.»

Lantbruksstyrelsen har slutligen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för anordnande vid de med statsmedel understödda lantbruksskolorna av fast försöksverksamhet under överinseende av styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet å ordinarie stat från och med år 1919 uppföra ett anslag av 5,000 kronor.

Departements-
chefen.

Det sålunda framlagda förslaget till ordnande av fasta försöksstationer finner jag vara särdeles välbetänt och innebära beaktansvärda fördelar gent emot tidigare förslag i samma ämne. Dels bliva härigenom kostnaderna för statsverket jämförelsevis obetydliga. Dels — och denna fördel bör skattas synnerligen högt — bliva försöken förlagda till platser, där unga män, som söka utbilda sig till framstående och driftiga praktiska jordbrukare, kunna, kurs efter kurs, taga kännedom och lärdom av försöken för att sedan omsätta dessas resultat i praktiken. Härigenom böra verkningarna av försöksverksamheten få en vidsträckt spridning.

Lantbruksstyrelsens hemställan avser anordnande av försöksstationer vid lantbruksskolorna, vilkas antal nu är tio, och gäller ett anslag å 5,000 kronor, beräknat efter 500 kronor för varje skola. Till detta lantbruksstyrelsens förslag vill jag emellertid göra det tillägg att, på sätt centralanstaltens styrelse även framhållit, jämväl lanımannaskolor, som äro förenade med skolegendom och alltså kunna upplåta försöksfält, böra kunna ifrågakomma för försöksstationerna. Detta synes mig desto lämpligare, som dessa skolor ofta besökas av ganska stora skaror

elever. Isynnerhet ifall ett förslag om anordnande vid lantmannaskolor av niomånaderskurser, till vilket jag senare återkommer och som förutsätter skoljordbruk, bifalles, bör en sådan anordning medföra stora fördelar, enär en sådan kurs skulle fortgå under större eller mindre del av växttiden och försöken alltså kunde därunder följas av eleverna.

[2.]

För lantmannaskolor finnes visserligen icke stadgad sådan skyldighet att driva försöksverksamhet, som åligger lantbruksskolorna, och det är därför antagligt, att ersättning för upplåtelse av mark och arbetskraft ibland kommer att krävas. Något särskilt statsbidrag till sådan ersättning synes dock ej erforderligt, enär, såsom lantbruksstyrelsen framhållit beträffande försöksgårdar i orter, där lantbruksskola icke finnes, utgifterna härför böra med hänsyn till fördelarna av försöksstationen bestridas av vederbörande hushållningssällskap eller eljest från orten. Däremot bör gottgörelse till försöksledaren även i detta fall utgå av statsmedel med 500 kronor. Ifall man till en början beräknar, att sex lantmannaskolor vilja anordna dylika försök, skulle härtill behövas 3,000 kronor. Jag anser på grund härav det föreslagna anslaget belopp böra höjas till 8,000 kronor.

Den nu föreslagna anordningen bör naturligtvis icke utgöra hinder för att centralanstalten för jordbruksförsök i annan ordning anordnar de försöksstationer, som den anser önskvärda och vartill dess medel kunna lämna tillgång.

Lantbruksstyrelsens framställning att uppställa anordnandet av dylik försöksverksamhet såsom villkor för tilläggsanslag till lantbruksskola torde jag senare i dag få anmäla.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å ordinarie stat under anslagstiteln »befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar» uppföra för anordnande vid statsunderstödda lantbruks- och lantmannaskolor av fast försöksverksamhet enligt föreskrift och under ledning av centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet ett
anslag av..... kronor 8,000.

Häri genom föränledes motsvarande ökning i anslagstitelns slutsumma från 417,450 kronor till ..... kronor 425,450.

2. Lantbruksingenjörer och deras biträden, *oförändrat ordinarie anslag* ..... kronor 101,900.

3. Undervisningsanstalter.

a. Lantbruksinstitutet.

[3.]
Lantbruks-
och mejeri-
institutet vid
Alnarp.

(ordinarie
anslag.)

För vart och ett av åren 1908—1918 har riksdagen å extra stat anvisat till undervisningsmateriel för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp ett anslag av 3,000 kronor, vilket i innevarande års riksstat upptages såsom reservationsanslag.

Detta anslag var år 1917 redan beviljat av riksdagens bägge kamrar, då Kungl. Maj:t den 16 april 1917 på grundval av förslag av löneregleringskommittén i proposition nr 304 föreslog riksdagen bland annat att antaga viss ny ordinarie stat för nämnda institut. Denna proposition bifölls, såvitt angår institutet vid Alnarp, utan ändring av riksdagen.

I den sålunda antagna staten upptages anslagsposten »till institutets övriga utgifter» med ett från 37,150 kronor till 39,200 kronor förhöjt belopp. Utredningen härom utvisar, att höjningen betingats av ökade utgifter för byggnaders underhåll, löner åt tjänare, biblioteket och studieresor men icke av kostnader för undervisningsmateriel.

Nu har institutets styrelse i skrivelse den 14 augusti 1917 hemställt, att förberörda sedvanliga extra anslag å 3,000 kronor till undervisningsmateriel måtte anvisas å ordinarie stat. Styrelsen har framhållit, att anledningen till det extra anslaget anvisande varit, att den i staten under titeln »till institutets övriga utgifter» upptagna summan knappast varit tillräcklig för de löpande utgifterna å de olika institutionerna, långt mindre för några nyinköp. Tack vare det årliga extra anslaget hade emellertid institutet kunnat underhålla, komplettera och i någon mån utvidga de olika avdelningarnas uppsättning av instrument, redskap och försöksmateriel. Skulle institutet fortfarande kunna bibringa de studerande en undervisning, som motsvarade dess uppgift, måste åtminstone en lika stor summa allt framgent vara disponibel och detta så mycket hellre, som lärjungeskaran vuxit och nya högre kurser tillkommit, vilka ställde större anspråk på handledning i försöks- och laboratoriearbeten. Styrelsen ville med kännedom om de stora krav, som ställdes på statskassan, visserligen icke nu ifrågasätta någon höjning av anslaget, men då under en lång tidrymd ett sådant anslag visat sig oundgängligen behöfligt för ett tidsenligt bedrivande av undervisningen, ansåge styrelsen det vara riktigt, att detsamma uppfördes å ordinarie stat.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 28 augusti 1917 på de av institutsstyrelsen anförda skäl tillstyrkt framställningen.

[3.]

Såsom institutsstyrelsen anført, har behovet av ifrågavarande, hittills å extra stat årligen anvisade anslagsbelopp under en lång följd av år visat sig konstant. Ingen anledning synes mig föreligga, att så icke i framtiden fortfarande skall bliva händelsen. Snarare torde de av institutsstyrelsen framhållna omständigheter göra behovet av anslaget ännu mera framträdande. Då förhållandena icke gjorde det lämpligt att redan i fjol inbegripa detta anslag i institutets ordinarie stat, finner jag goda skäl tala för att detta nu må ske.

Departements-
chefen.

Det lämpligaste förfaringssättet härvidlag torde vara, att posten »till institutets övriga utgifter» höjes med 3,000 kronor eller till 42,200 kronor, vilket medför motsvarande höjning i statens slutsumma till 122,850 kronor och i ordinarie anslaget till institutet till 115,800 kronor ävensom i det under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» upptagna bestämda anslaget till lantbruksinstitutet m. m.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja den i staten för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp upptagna anslagspost »till institutets övriga utgifter» från 39,200 kronor med 3,000 kronor till 42,200 kronor, till följd varav statens slutsumma kommer att höjas med samma belopp från 119,850 kronor till 122,850 kronor,

samt att vid bifall härtill höja ordinarie anslaget till nämnda institut från ..... kronor 112,800
med ..... » 3,000
till ..... » 115,800.

Till den härav föranledda ökningen av bestämda anslaget under förenämnda anslagstitel återkommer jag senare.

b. *Hovbeslagsskolan vid Alnarp.*

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet anvisade riksdagen på extra stat för år 1914 till hovbeslagsskolan vid Alnarp ett anslag av 7,000 kronor, därav 3,500 kronor skulle användas till täckande av förskottsvis bestridda utgifter för samma skola under år 1913.

[4.]

Hovbeslags-
skolan vid
Alnarp.(ordinarie
anslag.)

[4.] För vartdera av åren 1915 och 1916 anvisade riksdagen, likaledes å extra stat, till skolan ett anslag av 3,500 kronor.

För år 1917 hemställde styrelsen för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp om ett till 4,500 kronor förhöjt anslag samt motiverade denna begäran, dels med att en ganska dyrbar reparation å skolans byggnader i närmaste tid bleve oundgänglig, dels med att materielomkostnaderna, särskilt för stenkol, ökats och dels med att utgifterna för elevernas kosthåll stegrats genom livsmedlens fördyring. På Kungl. Maj:ts förslag beviljade också riksdagen för ändamålet 4,500 kronor å extra stat för år 1917.

För år 1918 begärde institutsstyrelsen, att årsanslaget måtte ytterligare höjas till 5,000 kronor på grund av dyrtiden och för utförande av vissa reparationer. Detta ansåg sig dåvarande departementschefen icke kunna tillstyrka. Anslaget är även för år 1918 av riksdagen beviljat till belopp av 4,500 kronor. Därjämte har till täckande av uppkommen brist anvisats ett särskilt anslag av 2,500 kronor.

Nu har institutsstyrelsen i skrivelse den 14 augusti 1917 anfört väsentligen följande:

Som skolan fyllde ett kännbart behov och gjort det så länge, att erfarenhet härom borde hava vunnits både hos de anslagsgivande myndigheterna och hos allmänheten, syntes tiden vara inne, att utgifterna även för denna undervisningsanstalt uppfördes å ordinarie stat, och borde i sådan händelse det anslag, som visat sig vara nödvändigt för skolans drift eller samma belopp, som beviljats för vartdera av åren 1917 och 1918, för år 1919 uppföras å ordinarie stat. Redan vid statsverkets övertagande av skolan hade själva byggnadens tak befunnit sig i så bristfälligt skick, att en fullständig omläggning å såväl norra som södra flygeln varit nödvändig. Beträffande den norra flygeln hade denna reparation verkställts under åren 1915 och 1916, men nu återstode samma arbete å den södra. Då detta icke längre kunde uppskjutas, såvida byggnaden skulle befinna sig i ett för staten någorlunda värdigt skick och husröta kunna undvikas, hade styrelsen nu infordrat ett skrivelsen bifogat kostnadsförslag häröver från byggmästaren J. Roijer, Lomma, varav framginge, att en dylik omläggning av nämnda tak krävde ett belopp av i runt tal 1,400 kronor, vilket belopp lämpligen borde utgå såsom extra anslag. På grund av vad sålunda anförts har institutsstyrelsen anhållit, att det sedvanliga anslaget på 4,500 kronor till Alnarps hovbeslagsskola måtte från och med år 1919 uppföras å ordinarie stat samt att till omläggning av taket å hovbeslagsskolans ena flygel måtte beviljas ett extra anslag av 1,400 kronor.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 3 oktober 1917 tillstyrkt framställningen och föreslagit, att reparationsanslaget å extra stat måtte få förskottsvis utgå under år 1918.

Även statskontoret har i utlåtande den 20 oktober 1917 förordat

årsanslagets uppförande å ordinarie stat samt tillstyrkt det extra anslaget, [4.]
vilket borde upptagas å tilläggsstat för år 1918.

Erfarenheten under många år har ådagalagt, att hovbeslagsskolan vid Alnarp fyller ett verkligt behov. Då därjämte dess organisation, sedan den övertogs av staten, visat sig lämplig och det normala anslagsbehovet synes kunna fastställas till 4,500 kronor, instämmer jag med myndigheterna i förslaget, att anslaget till skolan nu uppföres å ordinarie stat med nyssnämnda belopp. *Departements-
chefen*

Det till reparation av södra flygelns tak nu begärda extra anslaget å 1,400 kronor finner jag mig även böra tillstyrka. Såsom statskontoret framhållit, torde detta anslag böra upptagas å tilläggsstat för år 1918. Härom torde jag senare i dag få göra särskild hemställan.

För närvarande hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» uppföra till hovbeslagsskolan vid Alnarp ett ordinarie anslag av ..... kronor 4,500.

Vid bifall härtill kommer nämnda anslagstitel och särskilt det däri ingående bestämda anslaget att undergå motsvarande förhöjning. Härtill återkommer jag senare.

c. *Lantbruksskolor.*

Vid 1911 års riksdag godkändes vissa av Kungl. Maj:t föreslagna grunder för förändrad organisation av rikets med statsmedel understödda lantbruksskolor. I enlighet härmed utfärdade Kungl. Maj:t den 19 oktober 1911 särskilda reglementen för dylika lantbruksskolor dels i södra och mellersta Sverige och dels i Norrland och Dalarna. Alla skolor skola förläggas till egendomar, med vilkas ägare eller innehavare lantbruksstyrelsen därom upprättar kontrakt. Vid de förra skolorna meddelas undervisning dels i en tvåårig kurs med plats för 20 elever och dels i en ettårig kurs med plats för 8 elever. Av dessa 28 elevplatser skola minst 20 vara friplatser. Vid de senare skolorna hållas dels en teoretisk-praktisk helårskurs och dels en teoretisk vinterkurs med plats för 10 elever i vardera kursen. Samtliga elever i helårskursen skola vara frielever, och i vinterkursen skola antingen minst 4 åtnjuta fullständig befrielse från undervisningsavgift eller minst 8 erlægga halv

[5.]
Lantbruksskolor.
(ordinarie anslag.)

[5.] sådan avgift. Frielever erhålla avgiftsfri undervisning, kost, bostad, vedbrand, lyse och läkarvård. Alla kurser börja den 1 november.

Samtliga kostnader för skolan bestridas av skolegendomens ägare eller innehavare mot åtnjutande av visst årligt statsbidrag, utgående enligt riksdagens beslut med 7,500 kronor till varje skola i södra och mellersta Sverige och med 6,000 kronor till varje skola i Dalarna och Norrland.

Anslag beviljades år 1912 av riksdagen till nio skolor av förstnämnda slag med 67,500 kronor och fyra skolor av det senare slaget med 24,000 kronor, vilka anslag ingå i den under nionde huvudtiteln upptagna ordinarie anslagstiteln: undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanärningar.

I nämnda anslagstitel ingå flera andra anslag, varjämte ett belopp av 13,600 kronor står till Kungl. Maj:ts disposition för förekommande behov.

Kontrakt har emellertid icke kunnat upprättas om hela det avsedda antalet lantbruksskolor utan för närvarande endast om sju skolor i södra och mellersta Sverige samt tre skolor i Dalarna och Norrland. Beräknade statsbidrag till två skolor av det förra och en av det senare slaget med tillhoppa 21,000 kronor utgå alltså icke för närvarande för det avsedda ändamålet.

De sju skolorna i södra och mellersta Sverige äro förlagda till följande egendomar: Ulvhäll i Södermanlands län, Bjärka—Säby i Östergötlands län, Gårdsjö i Kronobergs län, Bollerup i Kristianstads län, Klagstorp i Skaraborgs län, Varpnäs i Värmlands län och Tomta i Västmanlands län. De tre skolorna i landets norra delar finnas vid Vassbo i Kopparbergs län, Nordvik i Västernorrlands län och Brattby i Västerbottens län. Skolan vid Gårdsjö är nyinrättad hösten 1917 i stället för skolan vid Stensjöholm i Kronobergs län, som då upphörde.

I gemensam skrift den 3 februari 1917 gjorde innehavarna av egendomar, till vilka de sju dåvarande lantbruksskolorna i södra och mellersta Sverige voro förlagda, framställning om ökning i statsbidraget med 2,500 kronor på grund av rådande dyrtid. Undervisningen hade ställt sig allt kostsammare, särskilt omkostnaderna för lärarkrafter. Kostnaderna för bränsle och lyse, anskaffande och underhåll av maskiner m. m. hade stegrats. Elevernas kosthåll vore numera synnerligen dyrt och motvägdes icke till fullo av det ökade värdet å elevernas dagsverken, särskilt som den äldre kursens och ettårskursens elever under vintern vore befriade från allt praktiskt arbete.

[5.]

I utlåtande häröver den 21 mars 1917 anförde lantbruksstyrelsen bland annat, att, om än statsbidraget finge anses hava varit tillräckligt efter förhållandena år 1911, hade med den prisförhöjning å såväl livsmedel som å de flesta andra för skolhushållen och skolorna nödvändiga förbrukningsartiklar, som de senaste åren gjort sig gällande, otvivelaktigt andra förhållanden inträtt. Visserligen hade ock värdet av de av eleverna utförda dagsverken ökat, varigenom skolorna kunde anses hava erhållit större inkomster, men då såväl andra årskursens som ettårskursens elever på grund av den tid, som åtginge för studier, endast deltog i de praktiska arbetena omkring 170 dagar årligen, kunde denna ökning av inkomsterna icke ens närmelsevis motsvara de högre omkostnaderna. Lantbruksstyrelsen ansåg därför, att en höjning i statsanslaget med 2,500 kronor för varje skola eller omkring 25 öre per dag och elev såsom dyrtidstillägg vore av behovet påkallad. Någon ekonomisk vinst genom hållande av skolan syntes innehavarna icke under normala förhållanden hava åtnjutit, och det syntes därför icke vara mer än billigt, att de hölles skadeslösa för de ökade kostnaderna, som dyrtiden medfört, och vilka de icke kunnat beräkna vid avtalens ingående. Samma skäl för beviljandet av dyrtidstillägg åt skolorna i Norrland och Dalarna gällde emellertid som för skolorna i mellersta och södra Sverige. Efter en beräkning av 25 öre för elev och dag skulle dyrtidstillägget för en var av dessa skolor utgå med 1,800 kronor.

Vid ärendets föredragning den 16 april 1917 anförde dåvarande departementschefen, att han fann det fullt befogat, att någon ökning i statsbidraget beviljades till mötande av de ökade omkostnaderna, dock icke för då löpande kontraktsår utan först från hösten år 1917. Under framhållande att någon beräkning, som skulle närmare utvisa behovet av en ökning med 2,500 kronor till de sydligare skolorna, icke framlagts i annan mån än att detta belopp ansetts motsvara 25 öre för dag och elev, erinrade departementschefen, att enligt den för 1911 års riksdag framlagda beräkningen över lantbruksskolornas i södra och mellersta Sverige inkomster och utgifter dessa kunde sammanställas sålunda:

Utgifter:

Löner till lärare, förutom bostad	kr. 6,600
Kost, bostad, bränsle, lyse och städning åt 28 elever i 365 dagar å 1 krona	» 10,220
Diverse utgifter	» 2,900
	kr. 19,720

[5.]

Inkomster:

Avgifter av 8 betalande elever à 150 kronor	kr.	1,200
Statsanslag	»	7,500
Dagsverken:		
10 yngre kursens elever à 280 dagar	=	2,800
10 äldre » » » 170 »	=	1,700
8 ettårselever » » » 170 »	=	1,360
Summa dagsverken	5,860 kr.	11,020 kr.
		19,720.

Departementschefen framhöll vidare, att enligt denna kalkyl värdet å dagsverke bleve kronor 1.88, samt anförde, att om än detta värde numera måste anses för lågt, så understege å andra sidan den beräknade utgiften av 1 krona per dag för kost, bostad m. m. ävenledes i hög grad de verkliga kostnaderna för dessa förmåner. Ökningen i dagsverksvärdet kunde på sin höjd motsvara ökningen å nyssnämnda utgiftspost. Men även övriga kostnader hade stegrats, utan att detta på något sätt motvägdes av ökade inkomster av skolan. Att medge så stor höjning som med en tredjedel syntes dock ej nödvändigt, utan borde för läroåret 1917—1918 en höjning med 20 procent vara tillräcklig, utgörande 1,500 kronor för skola i södra och mellersta Sverige samt 1,200 kronor för skola i norra Sverige. Medel till sådan höjning kunde beredas från förenämnda besparade belopp å 21,000 kronor av ordinarie anslaget till lantbruksskolor, och i den mån detta belopp till följd av nya skolors inrättande icke skulle lämna tillgång därtill, från den till Kungl. Maj:ts förfogande ställda delen, 13,600 kronor, av ordinarie anslaget till undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanärningar.

I enlighet härmed avläts Kungl. Maj:ts proposition nr 251, som av riksdagen bifölls enligt skrivelsen nr 346 med det tillägg, att på grund av motioner riksdagen medgav, att ökat statsbidrag med de angivna beloppen finge utgå även för läroåret 1916—1917, särskilt enär riksdagen hölle före, att de vid skolorna anställda lärarna borde, i den mån så ej redan skett, jämväl för detta läroår komma i åtnjutande av löneförhöjning i form av krigstidshjälp till skäligt belopp.

Nu hava uti en till Kungl. Maj:t den 25 juli 1917 ställd skrift föreståndarna för de sex lantbruksskolor i södra och mellersta Sverige, vilka fortsatt sin verksamhet hösten 1917, anfört huvudsakligen följande:

De skäl, som anförts i förberörda till Kungl. Maj:t den 3 februari 1917 ställda skrift, hade blivit allt mera framträdande. Det hade icke heller kunnat bestridas, att anslaget till varje skola. 7,500 kronor, redan från början varit för snävt tilltaget.

[5.]

varför också antalet skolor aldrig blivit fyllt. Anslaget storlek hade fastställts på grund av beräkningar, som uppgjorts av den av Kungl. Maj:t den 14 juni 1907 tillsatta kommittén för ordnandet av den lägre lantbruksundervisningen. Givetvis kunde dessa önskingar, med den utveckling, som tidsförhållandena medfört, icke längre äga sin motsvarighet i verkligheten. Beträffande utgifterna borde framhållas, att de löneförmåner, som tillkomme skolornas ordinarie lärare, måst ganska avsevärt höjas, ävensom de arvoden, vilka utginge till extra lärare. Den väsentligaste höjningen komme dock på posten »kost, bostad, bränsle, lyse och städning» till eleverna. Att utgifterna för elevernas kost nu uppginge till minst dubbelt mot förr, syntes icke kräva någon närmare bevisning. Kostnaden för elevernas bostad hade även kommit att ställa sig högre än beräknat, detta delvis även på grund av alltjämt framträdande ökade fordringar. Hurusom vedbrand och lyse stigit i pris, vore allmänt känt. Till följd av ökade avlöningar m. m. hade omkostnaderna för matlagning och städning ställt sig allt dyrare, ävenså underhåll och nyanskaffning av möbler och servis. Efter noggranna kalkyler hade befunnits, att underhållskostnaderna för elev måst höjas från av kommittén beräknat belopp 1 krona till 1 krona 75 öre per dag. Beträffande i staten upptagna diverse andra utgifter borde särskilt framhållas, att anskaffning av extra redskap, som upptagits till 500 kronor, visat sig långt ifrån tillräckligt. Detta vore så mycket mera framträdande nu, då alla maskiner stigit så avsevärt i pris och maskinfirmorna därjämte indragit den rabatt, som förr i regel kommit lantbruksskolorna till godo. Denna post borde därför höjas till 1,500 kronor. Erfarenheten hade också givit vid handen, att de 100 kronor, som beräknats för läkarvård och medicin, varit alldeles otillräckliga. Denna post borde höjas till minst 300 kronor. Å inkomstsidan syntes däremot värdet av elevernas dagsverken på grund av det nuvarande höga priset på arbetsmarknaden böra höjas. Kommittén hade värderat ett elevdagsverke till 2 kronor, vilket belopp av vederbörande myndigheter emellertid nedsatts till 1 krona 88 öre. Ett elevdagsverke kunde för närvarande icke upptagas till högre pris än 2 kronor 50 öre, vilket pris med ungefär 1 krona understeg det pris, som för närvarande betalades för en vid jordbruk fast anställd arbetare. Ett elevdagsverke kunde dock icke på långt när i värde anses motsvara en fast anställd jordbruksarbetares, detta så mycket mindre nu, då jordbruksarbetet allt mer och mer blivit så att säga av maskinell natur, varvid eleven måste erhålla en omfattande handledning och inhämta nödig praktik. Att detta måste medföra ökade kostnader för maskinunderhållet samt inverka hämmande på arbetets intensitet, syntes vara självklart, detta så mycket mera som eleverna enligt reglementet skulle utföra dessa arbeten turvis och därför aldrig hade nödig vana vid desammas utförande. Ävenledes syntes långt ifrån fullvärdiga dagsverken kunna beräknas, när eleverna fullgjorde sina reglements-enliga turer i stall, ladugård och magasin eller såsom rättare. Det hade också visat sig, att antalet sjukdagar bland eleverna vore långt talrikare än bland de avlönade arbetarna. I detta sammanhang borde framhållas, huru betungande elevernas utkallande till krigstjänstgöring varit och vore för skolornas ekonomi. Följande normalstat för tvåårig lantbruksskola hade uppgjorts med hänsyn till de ändrade tidsförhållandena.

[5.]

Utgifter:

Löneförmåner, förutom bostad		
Föreståndaren	kronor	5,000
Förste läraren	»	2,500
Andre läraren	»	1,700
Extra lärare, arvoden	»	500
Kosthåll, bostad, vedbrand, lyse och städning för 32 elever under 365 dagar à 1 krona 75 öre per dag och elev	»	20,440
Åskådningsmateriel	»	200
Anskaffning av extra redskap	»	1,500
Försöksverksamhet	»	500
Annonser och tryck	»	600
Läkarvård och medicin	»	300
Kostnader för undervisningslokaler	»	600
» » skolinventarier	»	300
Diverse utgifter	»	500
	kronor	34,640.

Inkomster:

Dagsverken:		
12 yngre kursens elever, 280 dagar à 2.50	kronor	8,400
12 äldre » » , 170 » » 2.50	»	5,100
8 ett-årselever, 170 dagar à 2.50	»	3,400
Elevavgifter:		
8 betalande elever à 200 kronor i ettårskursen	»	1,600
4 » » i tvåårskursen à 200 kronor per kurs	»	400
Föreståndarens och lärarnas arbete vid egendomens skötsel	»	3,000
Nuvarande statsanslaget	»	7,500
Brist	»	5,240
	kronor	34,640.

Av dessa beräkningar framginge, att med nuvarande anslag å 7,500 kronor en årlig brist i skolornas ekonomi på 5,240 kronor skulle uppstå. Då det icke kunde anses mera än billigt, att innehavarna av skolegendomarna tillerkändes så stort statsbidrag, som för upprätthållande av skolornas verksamhet kunde anses erforderligt, hava bemälda föreståndare hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för beredande tillsvidare från och med läroåret 1 november 1918—31 oktober 1919 av ett skäligen tilläggsanslag till var och en av de i verksamhet varande lantbruksskolorna i mellersta och södra Sverige.

I utlåtande häröver den 16 oktober 1917 har lantbruksstyrelsen yttrat sig sålunda:

»De av sökandena tidigare anförda skälen för en förhöjning av årsanslaget till skolorna finner lantbruksstyrelsen fortfarande vara gällande för det kommande läsåret. De gjorda beräkningarna i fråga om ett par utgiftsposter anser dock lantbruksstyrelsen väl höga. Det är visserligen knappast möjligt att med den nu pågående ständiga stegringen av levnadskostnaderna med någon grad av visshet beräkna

[5.]

ett kommande års priser. Innehavarna av lantbruksskolorna själva producera emellertid en stor del av de för skolhushållen nödvändiga livsmedlen, och då, därest priset å dessa stiga, orsaken härtill i främsta rummet är beroende på de högre produktionskostnaderna, vilkas förnämsta faktor återigen är dagsverksprisen, komma dessa att på skolegendomens inkomstsida i icke ringa grad uppväga de ökade livsmedelskostnaderna. Enligt vad lantbruksstyrelsen under hand inhämtat, lär den beräkning angående kostnaderna för elevernas kosthåll, bostad, vedbrand, lyse och städning, som av styrelsen i sammanhang med avgivandet av förberörda underdåniga utlåtande den 21 mars 1917 verkställdes, knappast överskridits under år 1916 eller 1 krona 25 öre per dag och elev, och då värdet å elevernas dagsverken enligt vad ovan sagts bör kunna anses stiga, i händelse levnadskostnaderna under ett kommande år bliva högre, torde den av lantbruksstyrelsen uti nyssberörda utlåtande föreslagna ökningen i anslaget till skolorna av omkring 25 öre per elev och dag eller sammanlagt 2,500 kronor per år fortfarande få anses lämplig.

Anslaget till lantbruksskolorna i mellersta och södra Sverige är beräknat att utgå för nio skolor med 7,500 kronor till varje eller sammanlagt 67,500 kronor. Med den föreslagna ökningen av 2,500 kronor per skola skulle för de 7 skolor, som nu äro i verksamhet, utgå 70,000 kronor.

Någon framställning om enahanda dyrtidstillägg från lantbruksskolorna i Norrland och Dalarna har icke inkommit. Statsanslag till sådana skolor är beräknat utgå till en var av fyra skolor med 6,000 kronor eller tillhopa 24,000 kronor. Endast tre dylika skolor hava emellertid ännu upprättats. Samma skäl för beviljande av dyrtidstillägg åt dessa skolor gälla emellertid som för skolorna i mellersta och södra Sverige. Efter en beräkning av 25 öre för elev och dag skulle dyrtidstillägget för en var av dessa skolor utgå med 1,800 kronor, då anslaget för dessa tre skolor skulle uppgå tillhopa till 23,400 kronor.

I underdånig skrivelse av denna dag har lantbruksstyrelsen avgivit utlåtande över hushållningssällskapens ombuds framställning om utvidgad verksamhet vid de fasta försöksgårdarna och däruti hemställt, att vid de med statsmedel understödda lantbruksskolorna skulle anordnas fasta försök.

Uti sagda utlåtande har lantbruksstyrelsen bland annat erinrat, att de olägenheter, som anordnande av fasta försök vid skolegendomarna medförde för egendomens innehavare, äro:

- 1) minskning i avkastning av försöksjorden, som alltid kan bliva en följd av valet av försöksväxt, markens ofullständiga besående m. m., samt, där försök utföras vid husdjurens utfodring, minskad avkastning av dessa;
- 2) större åtgång av arbetskraft såväl av folk som dragare;
- 3) extra kostnader för konstgödselmedel, kraftfoder och inventarier, vilka för försöken bliva behövliga, utöver vad för lantbrukshållningen annars erfordras;
- 4) ersättning till den, som handhaver försöken.

I reglementena för lantbruksskolorna i södra och mellersta Sverige samt i Norrland och Dalarna finnes stadgat, att vid skola skall bedrivas sådan försöksverksamhet, som kan anses vara för eleverna lärorik, varvid även sådana fältförsök och uppvisningar böra anordnas, om vilka styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet gör framställning och som skolans styrelse efter föreståndarens hörande anser lämpligen kunna vid skolan äga rum.

[5.] För de under 1) och 2) för skolegendomarnas innehavare uppkomna olägenheterna synes sålunda icke någon ersättning böra utgå.

Rörande ersättningen för de under 3) och 4) upptagna kostnaderna torde kostnaden för extra konstgödsel och kraftfoder samt för anskaffning av för försöken erforderliga, men vid egendomens skötsel ej behövligen inventarier böra bestridas av anslaget till centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. Däremot torde särskild ersättning böra lämnas ledaren av försöken för att få denne mera intresserad av arbetet.

Vad nu ifrågasatt framställning om dyrtidstillägg till skolorna angår, så anser lantbruksstyrelsen, att en sådan höjning av anslaget till lantbruksskolorna borde göras beroende av det villkor, att den skolorna åliggande skyldigheten att bedriva försöksverksamhet på det sätt fullgöres, att fasta försök enligt föreskrift och under ledning av centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet utföras å skolegendomen mot en ersättning av 500 kronor till ledaren av försöken att utbetalas av centralanstalten till ledaren från de för ändamålet till anstaltens förfogande ställda statsmedlen.»

Med skrivelse den 10 november 1917 har därefter lantbruksstyrelsen överlämnat ansökningar dels från styrelsen för Brattby lantbruksskola om höjning i statsanslaget med 2,000 kronor eller i varje fall med största möjliga belopp, dels ock från styrelsen för skolan vid Vassbo om statsanslagets höjning med 3,000 kronor för år. Vid sistnämnda ansökning är fogad en tablå, enligt vilken å skolans verksamhet läroåret 1916—1917 skulle, oaktat det med 1,200 kronor ökade statsbidraget, uppstå en brist å 8,045 kronor. Under det första året efter omorganisationen eller år 1913 hade enligt skolstyrelsens uppgift ett bidrag å 5,000 kronor från länets hushållningssällskap, som äger skolan, befunnits vara fullt tillräckligt. För nästkommande år hade man att motse ytterligare prisförhöjningar å de flesta förnödenheter.

Vidare har lantbruksstyrelsen med skrivelse den 13 november 1917 överlämnat ansökning i ämnet jämväl från styrelsen för Nordviks landtbruksskola, som anhållit att för »läsåret 1918» erhålla extra statsbidrag å 3,000 kronor utöver det ordinarie.

*Departements-
chefen.*

All anledning synes mig förefinnas för antagande, att även för läroåret 1918—1919 behov av ökat statsbidrag till landtbruksskolorna kommer att förefinnas. Under det att i fjol någon utförd kalkyl över de förhållanden, som skulle utgöra skäl för den då begärda anslagsökningen, icke förebragtes, föreligger nu en dylik kalkyl i skrivelsen från de södra skolorna. En jämförelse med förberörda vid 1911 års riksdag framlagda beräkning ger följande resultat.

[5.]

Utgifter:

	1911	1917	Ökning
Löner till lärare, förutom bostad	6,600	9,700	3,100
Kosthåll m. m. åt elever	10,220	20,440	10,220
Diverse utgifter	2,900	4,500	1,600
	19,720	34,640	14,920

Inkomster:

Dagsverken	11,020	16,900	5,880
Elevavgifter	1,200	2,000	800
Lärarnas arbete vid egendomens skötsel	—	3,000	3,000
Statsanslag	7,500	7,500	—
	19,720	29,400	9,680
Brist	—	5,240	5,240
		34,640	14,920

Såsom denna jämförelse utvisar, förete utgifterna ökning å alla poster. Vad lärarlönerna beträffar torde icke något vara att erinra mot densamma vid det förhållande, att såsom inkomst upptagits en ny post för lärarnas arbete vid egendomens skötsel, vilken post nära motsvarar ökningen. Beträffande utgifterna för kosthåll m. m. är att märka, att nu beräknats ett elevantal av 32 mot endast 28 år 1911. Då av de tillkomna fyra eleverna två utgöra dagsverken i 280 dagar och två i 170 dagar, samt alla fyra betala elevavgift, synes dock denna elevökning ej böra i och för sig i avsevärd mån rubba jämförelsen. Däremot är den beräknade ökningen i dagkostnaden för elev av stor betydelse, nämligen från 1 krona till 1 krona 75 öre. Såsom lantbruksstyrelsen framhållit torde denna ökning vara väl stor, särskilt i betraktande av att värdet av elevdagsverke ej höjts mer än från kronor 1.88 till kronor 2.50. Jag anser för min del, att om dagkostnaden för nästa lärokurs sättes till 1 krona 60 öre, bör dagsverkspriset kunna höjas till 2 kronor 60 öre. Genom dessa förändringar i beräkningen nedbringas totalkostnaden för kosthåll m. m. till 18,688 kronor, innebärande en ökning gent emot 1911 års kostnad av 8,468 kronor, varemot inkomsten av dagsverken höjes till 17,576 kronor, vilket betyder en ökning i jämförelse med 1911 års beräkning av 6,556 kronor. Att även flera av de såsom diverse utgifter upptagna poster undergått prisstegring, är obestriddigt, men större ökning än med 1,000 kronor, motsvarande drygt 30 procent, torde ej

[5.] behöva beräknas. Vad beträffar de såsom inkomst upptagna elevavgifterna är att märka, att ökningen beror dels på att avgiften höjts från 150 till 200 kronor för ettårselever och dels att avgifter à 200 kronor för kurs upptagits för de tillkomna betalande fyra eleverna i tvåårskursen. Dessa förändringar ge mig icke anledning till erinran.

Enligt min mening böra alltså ökningarna beräknas sålunda: utgifter $3,100+8,468+1,000 = 12,568$ och inkomster $6,556+800+3,000 = 10,356$. Den totala ökningen blir då 2,212 kronor, som avjämnas till 2,200 kronor.

Denna ökning utgör nära 30 procent av det nuvarande statsanslaget, 7,500 kronor. Användes detta procenttal såsom beräkningsgrund för den behövlige ökningen även för skolorna i landets norra delar, blir denna ökning 1,800 kronor, såsom ock lantbruksstyrelsen föreslagit.

För sju skolor av den förra och tre av den senare typen blir sammanlagda ökningsbeloppet 20,800 kronor. Den förefintliga odisponerade delen av det ordinarie anslaget ger tillgång härtill, under förutsättning att någon ny skola icke tillkommer. Härmed anser jag det också böra anstå och alltså under nästa läroår endast det nuvarande antalet skolor upprätthållas.

Vad slutligen vidkommer förslaget om bedrivande vid lantbruksskolorna av försöksverksamhet på visst av lantbruksstyrelsen närmare angivet sätt, vill jag erinra, att jag förut i dag tillstyrkt framställning till riksdagen om statsanslag för sådant ändamål. Lantbruksstyrelsen har föreslagit, att sådan försöksverksamhet skall uppställas såsom villkor för erhållande av nu ifrågavarande tilläggsanslag till skolan. I och för sig kunde det visserligen möta betänkligheter att knyta ett dylikt villkor, avseende en verksamhet, som måste fortsättas år efter år, vid ett anslag, som förnämligast grundar sig på tillfälliga kristidsförhållanden, men då jag håller före att, även sedan de nuvarande utomordentliga förhållandena upphört, en viss ökning av statens normala bidrag till lantbruksskolorna blir oundviklig och att det då blir tillfälle att vid sådan ökning fästa förbehåll om fortsatt tillämpning av villkoret, anser jag mig kunna tillstyrka den föreslagna anordningen.

Jag får alltså nu hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av 1919 års ordinarie anslag till understöd åt nio lantbruksskolor i södra och mellersta Sverige samt fyra lantbruksskolor i Dalarna och Norrland må för läroåret den 1 november 1918—den 31 oktober 1919 av Kungl. Maj:t anvisas ökat statsbidrag med 2,200 kronor till sådan skola i förstnämnda landsdelar

och med 1,800 kronor till sådan skola i Dalarna och Norrland, under villkor att fasta försök enligt föreskrift och under ledning av centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet utföras å skolegendomen mot en särskild ersättning av 500 kronor av statsmedel till försökens ledare.

[5.]

d. *Statskonsulenter.*

I den del av ordinarie anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar», som är av bestämt anslags natur, ingår anslag å 12,000 kronor för avlönande av tre statskonsulenter med 4,000 kronor till varje.

[6.]
Statskonsulenter.
(ordinarie anslag.)

I skrivelse den 15 december 1917 hava de för utredning och förslag angående lantbruksstyrelsens omorganisation m. m. tillkallade sakkunniga meddelat, att de hade för avsikt att under loppet av innevarande månad inkomma med förslag till reglering av de nuvarande tre ordinarie statskonsulenternas avlöningar samt till uppförande å ordinarie stat av ytterligare två dylika befattningar. De hava beräknat, att härtill behövdes en anslagshöjning med 17,000 kronor.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående löne-	
reglering för statskonsulenter m. m., som Kungl. Maj:t	
må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål i	
ordinarie anslaget till statskonsulenter beräkna en för-	
höjning från	kronor 12,000
med	» 17,000
till	» 29,000.

Enahanda förhöjning bör beräknas i anslagstitelns slutsumma.

Vid bifall till vad jag föreslagit i punkterna 3, 4 och 6 härovan bör i det uti anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» ingående bestämda anslaget till lantbruksinstitutet m. m., nu å 395,700 kronor, beräknas en förhöjning med tillhoppa 24,500 kronor eller till 420,200 kronor.

e. *Reseunderstöd för lantbrukets studerande.*

[7.]
*Reseunderstöd
 för lantbru-
 kets stude-
 rande.*
 (ordinarie
 anslag.)

Under den ordinarie anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» och den del därav, som är av bestämt anslags natur, har vidare varit upptaget ett anslag av 15,000 kronor till reseunderstöd åt personer, som ägna sig åt lantbrukets studerande. Understöden hava utdelats av Kungl. Maj:t och utgått med växlande belopp allt efter resans längd m. m. Ej heller antalet understöd har varit bestämt. Understöden kunde utdelas såväl för resor inom landet som i utlandet.

Sedan Kungl. Maj:t genom kungörelse den 17 december 1914 förordnat, att med åtgärder för dessa stipendiens utdelning för år 1915 skulle tillsvidare anstå, har riksdagen år 1915 på Kungl. Majts förslag dels medgivit, att berörda behållning finge användas för sitt ändamål under år 1916, dels ock uteslutit anslaget ur riksstaten.

Dylika stipendiens utdelning inställdes även för åren 1916 och 1917. Med anledning härav lämnade dessa års riksdagar medgivande, att behållningen å anslaget finge användas under nästföljande år.

Genom kungörelse den 31 december 1917 har Kungl. Maj:t numera förordnat, att jämväl för år 1918 skall med åtgärder för utdelning av sådana understöd tillsvidare anstå. Ifall understöden sålunda icke utdelas för innevarande år, kommer den vid årets början befintliga behållningen från år 1915 att kvarstå orörd vid årets slut och kan, om riksdagens medgivande därtill erhålles, disponeras för år 1919, ifall så anses lämpligt med hänsyn till då rådande förhållanden.

På grund härav hemställer jag nu allenast, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att vad vid utgången av år 1918 må kvarstå oanvänt å det under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» förut upptagna anslag till reseunderstöd för lantbrukets studerande må under år 1919 användas för de ändamål, för vilka anslaget är avsett.

f. *Lantmannaskolor.*

Det under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» upptagna ordinarie förslagsanslaget till lantmannaskolor höjdes av 1912 års riksdag på grund av tillämpandet av de utav 1911 års riksdag godkända grunder för förändrad organisation av dessa skolor till 150,000 kronor och blev därefter, med anledning av att detta belopp avsevärt överskridits, av 1916 års riksdag höjt till 200,000 kronor.

[8.]
Lantmannaskolor.
(ordinarie anslag.)

Enligt gällande reglemente den 10 juni 1912 för de med understöd av statsmedel inrättade lantmannaskolor kunna dessa skolor inrättas under två former, kallade litt. A och litt. B. Skillnaden består i undervisningens omfattning, som är vidsträcktare vid litt. A. Inträdesfordringarna till skola av typen litt. A äro strängare än vid B-skola, varest de icke överstiga allmän folkskolbildning. Vid vardera skoltypen är kursen bestämd att fortgå, ferier oberäknade, minst 20 veckor d. v. s. omkring 5 månader. Mer än en kurs kan, om så visar sig lämpligt, hållas under året. Undervisningen meddelas genom föredrag med demonstrationer, repetitioner med förhör och skriftliga uppgifter ävensom övningar, men något egentligt deltagande i praktiskt lantbruk förekommer icke, om än skolan skall hava tillgång till ett välskött lantbruk såsom undervisningsmateriel.

Jämlikt riksdagens beslut år 1915 och kungörelsen den 18 juni samma år utgår statsbidrag till skola efter huvudsakligen följande grunder. Till skola, som har minst 15 elever eller som under de tre näst föregående läsåren haft i medeltal minst 15 elever, utgår grundanslag å 2,000 kronor samt tilläggsanslag å högst 3,000 kronor ävensom, där antalet elever i kursen överstiger 30, ytterligare högst 1,000 kronor för parallellundervisning. Till andra årskurs med minst 15 elever kan under vissa villkor utgå särskilt grundanslag å 1,000 kronor, tilläggsanslag å högst 1,000 kronor och anslag till parallellundervisning å högst 1,000 kronor, om elevantalet överstiger 30. I vissa fall kunna dessa anslag jämkas. Såsom villkor för statsbidrag gäller, att inom orten tillskjutes ett belopp, som med inräknande av elevavgifterna uppgår minst till det belopp, varmed statsunderstödet överstiger grundanslaget, att vederbörande hushållningssällskap eller dess förvaltningsutskott vitsordat behovet inom orten av dylik skola eller kurs, samt att för varje 1,000 kronor av statsunderstödet minst två frielever eller dubbla antalet elever mot halv

[8.] undervisningsavgift äga åtnjuta undervisning vid kursen, varom vissa närmare bestämmelser meddelats.

I en till Kungl. Maj:t ingiven, den 20 september 1916 dagtecknad skrift har nu Sveriges lantbrukslärares förening ifrågasatt, huruvida icke i den ordinarie planen för lantmannaskolorna borde inrymmas normer även för niomånaderskurser samt särskilt statsunderstöd under vissa villkor ges till dylika kurser. Huvudinnehållet i skriften kan sammanfattas sålunda.

Föreningen, som hade till sin första uppgift att, i den mån den förmådde, söka »verka för befrämjandet av undervisningen på lantbrukens olika områden», hade vid olika tillfällen behandlat frågan om lantmannaskolornas förlängning och önskvärdheten av att även »niomånaderskurser» måtte upptagas i ordinarie plan för lantmannaskolor samt att särskilt statsanslag finge utgå för dylik kurs. I Danmark överginge man nu mer och mer till dylika förlängda kurser och vid ett par av de skånska lantmannaskolorna (Hammenhög och Önnestad) hade man de senare åren — vid sidan av femmånaderskurserna — även hållit niomånaderskurser och funnit dem motsvara ett verkligt behov hos befolkningen, vilket bland annat visat sig därigenom, att de varit väl besökta. Utan att snarast möjligt särskilt statsanslag beviljades härför, såge sig skolorna emellertid icke i stånd att fortsätta med dessa kurser. Under överläggningarna inom föreningen hade lantmannaskolornas representanter framhållit, att den senaste omorganisationen av lantmannaskolorna visserligen innebure ett avsevärt framsteg i flera avseenden, men att icke någon förlängning i undervisningstiden därvid vare sig bestämdes eller ens ifrågasattes. För undervisningens bedrivande fastställdes en mycket utförlig och god plan, men för denna plans försvarligt goda genomförande vore den korta tiden av 20 veckor — samma tid som vid lantmannaskolornas inrättande för 30 år sedan — alltför knapp. Lantbrukets egen utveckling och det under tiden bedrivna forsknings- och försöksarbetet på jordbruksområdet hade fört till, att undervisningen nått en omfattning, som oavvisligen krävde en utsträckning av tiden för densammes meddelande, om det skulle kunna bliva tal om något inträngande i ämnena. I vissa ämnen, såsom maskin- och redskapslära, krävdes även övningar och demonstrationer. Särskilt för brukare av medelstora och halvstora gårdar krävdes bättre utbildning, än den nuvarande lantmannaskolan kunde meddela, och sådana ämnen som affärskunskap och praktisk rättskunskap — vilka för närvarande ej inginge i undervisningsplanen — borde nu medtagas. Främst för egna brukare av gårdar av nämnda storleks-kategorier skulle niomånaderskurserna avses. Niomånaderskursernas uppgift skulle, kortast uttryckt, vara att meddela en utvidgad undervisning i lantbruket och i samband därmed stående ekonomi-, affärs- och rättsfrågor. De borde organiseras såsom självständiga kurser samt pågå — kortare ferier vid högtiderna inberäknade — nio månader. Dylika kursers inrättande borde emellertid noga rätta sig efter behovet i respektive landsdelar och sålunda icke påskyndas mer, än att trygghet för god frekvens alltid funnes.

Vidare har styrelsen för nämnda förening i en skrift, dagtecknad den 24 april 1917, anfört att, sedan föreningen å sitt års-

möte under mars månad år 1917 med anledning av ett av inom Skånes lantbrukslärarförening utsedda kommitterade utarbetat förslag till dylika förlängda kurser ytterligare behandlat frågan, föreningens styrelse finge, på uppdrag av årsmötet, översända ett exemplar av sagda förslag att vid ärendets behandling tjäna till den ledning för frågans bedömande, som förslaget möjligen kunde giva. Utan att yttra sig rörande förslagets detaljer ville föreningen till sin föregående framställning endast föga följande uttalanden. Föreningen ville på det kraftigaste förorda, att särskilda anslag snarast möjligt måtte beviljas några niomånaderskurser, samt därjämte uttala den meningen, att dessa kurser i huvudsak borde avse utbildande av blivande egna jordbrukare, att vid desamma vissa inträdesfordringar borde uppställas samt att dessas fyllande borde styrkas med kunskapsbetyg ävensom att niomånaderskurserna borde vara fristående, d. v. s. ej sammanblandas med andra kurser.

Över förstberörda framställning hava hushållningssällskapens ombud den 15 november 1916 avgivit yttrande och däruti uttalat följande.

Ehuru de i framställningen anförda omständigheter kunde synas beaktansvärda och tillvaron inom landet av två lantmannaskolor av nu ifrågasatta typ med niomånaderskurs gäve stöd åt den uppfattningen, att denna nya typ skulle även i vårt land kunna på vissa trakter hava sitt berättigande, hade det dock synts ombuden, som om de genom 1912 års författning bestämda A- och B-typerna, vilka erkänts innefatta ett stort framsteg, åtminstone tillsvidare skulle motsvara behovet för det mindre och medelstora jordbruket, och att för den skull ännu icke borde genom statens mellankomst anordnas än större kurser genom en ny självständig typ, för vilken kostnaden säkerligen skulle bliva avsevärd och rörande vilken tvekan kunde råda, huruvida de utvidgade kurser, som för denna nya typ avsåges, verkligen skulle kunna medhinnas inom avsedd tid. Under sådana förhållanden hade ombuden ej ansett sig för närvarande kunna hemställa om bifall till den gjorda framställningen.

I utlåtande den 3 november 1917 har lantbruksstyrelsen i ärendet anfört följande.

»Den med statsmedel understödda teoretiska fackutbildning, varav det medelstora och mindre jordbrukets idkare äro i behov, meddelas för närvarande vid våra lantmannaskolor, vilka med avseende å undervisningens omfattning äro av två skilda slag, nämligen lantmannaskola litt. A och lantmannaskola litt. B. Medan inträdesfordringarna vid den senare motsvara vanlig folkskolbildning, äro de vid den förra något strängare, närmast motsvarande genomgången folkhögskolkurs. I betraktande av de olika mått av förkunskaper lärjungarna vid dessa båda skoltyper sålunda besitta skiljer sig undervisningen vid dem huvudsakligen därutinnan, att vid B-skolan, där undervisningen i svenska språket, välskrivning och räkning måste givas betydligt större plats i timplanen och i följd härav kurserna i de förberedande naturvetenskapliga ämnena väsentligt minskas mot vad förhållandet är vid A-skolan, undervisningen i huvudämnena givits den begränsning, som därav betingas.

[8.]

Ifrågavarande tudelning av lantmannaskolorna har på grundvalen av ett av 1907 års lantbruksundervisningskommitté utarbetat förslag genomförts enligt vid 1911 års riksdag fattat beslut. I stort sett motsvarade A-skolan den dittillsvarande lantmannaskolan, som tillvunnit sig stort förtroende och god tillslutning av elever. Det ansågs emellertid önskvärt, att teoretisk lantbruksundervisning erbjödes jämväl den ungdom, som icke haft tillfälle att efter avslutad folkskolkurs genomgå annan undervisningsanstalt eller på annat sätt förvärva sig de föreskrivna kunskapsmåten för inträde i dåvarande lantmannaskola. Genom upprättande av den nya formen av lantmannaskola — B-skolan — med sådan undervisningsplan, att vanlig folkskollbildning vore tillräcklig för tillgodogörande av undervisningen, blev detta önskemål på ett, såsom det numera visat sig, fullt tillfredsställande sätt förverkligat.

Inom de delar av vårt land, där det medelstora lantbruket intager en mera framskjuten ställning, synes emellertid erfarenheten nu hava lagt i dagen, att den yrkesundervisning, som meddelas vid A-skolan, icke anses fullt motsvara det behov av fackutbildning, som med jordbrukets fortskridande utveckling i allt högre grad gör sig gällande. I den nuvarande vinterkursen, som pågår under 20 veckor eller något däröver, har det på grund av bristande tid icke låtit sig göra att inrymma vissa för den nutida lantushållningen viktiga undervisningsämnen såsom maskin- och redskapslära samt lantbruksekonomi, vilka kräva, det förra praktiska övningar och demonstrationer, och det senare bland annat uppgörande av beräkningar och kalkyler m. m. över driften vid ett fingerat eller befintligt lantbruk. Även i de egentliga huvudämnena har en i viss mån mera fördjupad undervisning visat sig vara av behovet påkallad.

Ovan antydda förhållanden hava föranlett styrelserna för två lantmannaskolor i Kristianstads län — Hammenhög och Önnestad — att utan något som helst bidrag av statsmedel anordna särskilda kurser, avsedda att meddela den mera omfattande yrkesutbildning, som sålunda visat sig önskvärd och erforderlig. Då i planläggningen av dessa kurser, som vid båda skolorna pågå under sammanlagt nio månader, väsentliga olikheter förefinnas, torde en närmare redogörelse för dem vara av betydelse för föreliggande frågas utredning.

Vid Hammenhög är kursen i så måtto fullt fristående, att undervisningen i densamma redan från början i allt väsentligt är skild från den samtidigt pågående ordinarie femmånaderskursen, detta oaktat att båda börja vid samma tid på hösten.

Ät de båda huvudämnena jordbrukslära och husdjurslära är anslagen en timme dagligen under hela kursen med undantag av sista månaden. Undervisningen i den i förstnämnda huvudämne ingående växtodlingsläran är förlagd till sommaren, då tillfällen till demonstrationer erbjuda sig å skolans uppvisnings- och försöksfält samt å välskötta jordbruk i trakten. Särskild vikt lägges vid undervisningen i lantbruksekonomi, i vilken undervisning ingår, att eleverna, sedan de olika delarna av jordbruksläran blivit genomgångna, skickas ut två och två till var sin närbelägen gård på 50 till 75 hektar för att med ledning av de uppgifter, de där erhålla rörande förhållandena på platsen, uppgöra en kulturplan, i vilken de redogöra för nämnda förhållanden, uppsätta köpe- eller arrendeavtal samt länehandlingar för övertagande av ifrågavarande gård, beräkna det rörelsekapital, som för ändamålet kan anses erforderligt, samt uppgöra dels en kalkyl över ekonomiens ordnande under första året, dels ock ett fingerat bokslut i överensstämmelse med de träffade anordningarna.

Den utvidgade undervisningen i kemi omfattar huvudsakligen den organiska

kemin, därvid redogörelse lämnas för de kemiska processerna vid en del lantbruket närstående industrier såsom sockertillverkning, brännvinsbränning, stärkelsefabrikation o. dyl. Samtidigt med att utfodringsläran genomgås, utföras analyser för bestämmande av ett fodermedels halt av olika ämnen m. m.

I redskapslära hålles under en vecka en särskild maskinskötarkurs med en till två föreläsningar dagligen samt demonstrationsövningar i skolans maskinhall.

I affärskunskap och rättskunskap meddelas undervisning i de delar därav, som kunna anses stå i samband med och beröra jordbruket.

Innan kursen avslutas, företages på lämplig tid i juli månad en gemensam studieresa under lärares ledning, vanligen omfattande fyra dagar.

Kursen vid Önnestad är icke på samma sätt fristående som den vid Hammenhög utan utgör en fortsättningskurs på fyra månader för de elever, som efter genomgången ordinarie femmånaderskurs önska erhålla ytterligare utbildning, särskilt i lantbruksekonomi, bokföring, maskinlära och kamerala ämnen. Betraktade såsom ett helt, komma även dessa båda kurser att tillsammans utgöra en nio-månaderskurs.

Undervisningen har där bedrivits så, att de sex första veckorna av fortsättningskursen huvudsakligen upptagits av kontrollassistentutbildning samt utläggande av försök, kemiska laborationer samt övningar i ytavvägning. Av den övriga tiden hava förmiddagarna i regel upptagits av lektioner samt eftermiddagarna av hemarbete och exkursioner m. m.

Omfattningen av den undervisning, som meddelats utöver den ordinarie femmånaderskursen samt kontrollkursen, framgår av nedanstående sammanställning:

Lantbruksekonomi	omkring 50 timmar
Lantbruksbokföring	» 30 »
Handelslära, omfattande bytesmedlen, penningmarknaden, växellära m. m., samt lagstiftning rörande fast egendom, arrende, väghållningsskyldighet, ekonomiska föreningar m. m.	» 60 »
Kemiska laborationer	» 20 »
Mikroskopövningar	» 15 »
Avvägning, uppgörande av förslag till täckdikning m. m.	» 10 »
Redskaps- och maskinlära:	
Teoretisk undervisning	» 30 »
Praktiska övningar, omfattande söndertagning och hopsättning av motorer, lantbruks- och mejerimaskiner m. m.	» 50 »
Utläggning av gödslings- och sortförsök såväl å skolans demonstrationsfält som å gårdar i trakten, vilka försök sedermera demonstrerats	» 15 »
Exkursioner till lantbruket närstående industriella anläggningar samt studieresor	» 70 »

Även vid Önnestad har särskild uppmärksamhet ägnats lantbruksekonomien, därvid eleverna bland annat såsom hemuppgift fått i uppdrag att uppgöra ett flertal lantbruksekonomiska beräkningar såsom av olika slags täckdikning och hägnad, uppfödning av hästar och nötkreatur under första, andra och tredje levnadsåret, de ekonomiska resultaten vid gödning av nötkreatur samt vid mjölkproduktion vid

[8.] olika mjölk- och kraftfoderpris, omkostnaderna för skördarbetet, då detta utföres med olika maskiner eller för hand m. m.

Dessutom har varje elev blivit tilldelad var sin gård, varöver han utarbetat fullständig kulturplan, beräknat det erforderliga kapitalet för uppsättning vid eventuellt köp eller arrende samt uppgjort såväl räntabilitetsberäkningar över lanthus-hållningens olika grenar som ock fullständigt bokslut för gården i fråga.

Kurserna hava vid båda skolorna varit väl besökta, undervisningen har av eleverna omfattats med livligt intresse och kurserna hava visat sig i stort sett motsvara med dem avsett ändamål.

Enligt det av lantbrukslärarföreningen med förberörda skrivelse den 24 april 1917 överlämnade förslaget skulle ifrågavarande kurser inrättas såsom självständiga sådana, vilka, inberäknat kortare ferier under högtiderna, borde pågå under nio månader.

Undervisningen vid desamma skulle lämnas dels i samma ämnen som i nuvarande kurser, därvid dock åt denna undervisning skulle givas en utvidgad och mera ingående omfattning, dels ock i vissa nya ämnen i enlighet med vad som nu är fallet vid ovan omnämnda vid Hammenhög och Önnestad anordnade niomånaderskurser. För erhållande av statsanslag till ifrågavarande kurser skulle fordras, att den skola, vid vilken kursen hölles, stode under ledning av självständig föreståndare, som besutte såväl reell som formell kompetens för meddelande av undervisning i skolans huvudämnen, varjämte vid skola, där samtidigt med femmånaderskurs även niomånaderskurs vore anordnad, förutom föreståndaren skulle finnas anställd minst en agronom samt det antal ordinarie och extra lärare med annan utbildning, som i varje särskilt fall av vederbörande prövades nödigt. Vidare skulle skolan förfoga över erforderliga egna lokaler för undervisningen, rymlig maskinhall för vanliga lantbruksmaskiner och redskap, innefattande elektriska och andra motorer, demonstrationsfält å minst $\frac{1}{3}$ hektar och om möjligt till skolan förlagt, av lärare vid skolan skött jordbruk samt tillräcklig, efter den utvidgade undervisningen lämpad undervisningsmateriel. Antalet elever borde icke överstiga 30 och icke understiga 10. Statsanslaget till varje kurs har i förslaget beräknats till 6,000 kronor utan någon som helst fordran på ortsbidrag, då ovisst syntes vara, huruvida sådant skulle kunna erhållas. Ej heller har något vitsord från ortsmyndighet rörande skolans behövlighet ansetts erforderligt, utan har det syntts, att dylikt borde kunna lämnas av lantbruksstyrelsen efter vederbörande inspektörs hörande.

I likhet med Sveriges lantbrukslärarförening anser lantbruksstyrelsen, att kurser, sådana som de här omnämnda, äro behöfliga och kunna fylla en viktig uppgift inom vissa delar av landet, särskilt där det medelstora och mindre jordbruket, såsom fallet är i Skåne, intaga en jämförelsevis hög ståndpunkt, samt att de böra komma i åtnjutande av det statsanslag, som kräves, för att de skola kunna så ordnas och ledas, att den vid dem meddelade undervisningen lämnar bästa möjliga resultat. Vidare synes det lantbruksstyrelsen påtagligt, att det från såväl ekonomisk som saklig synpunkt är förenat med avsevärda fördelar, att kurserna förläggas till redan befintlig lantmannaskola. På samma gång kostnaderna härigenom kunna nedbringas genom att tillgång där redan finnes till lokaler, undervisningsmateriel och lärarkrafter, torde man kunna påräkna, att ökat intresse för och därigenom även större anslutning till kurserna skola kunna åstadkommas och vinnas.

Av den i det föregående lämnade redogörelsen för de hittills hållna kurserna

vid Hammenhög och Önnestad framgår, att här ifrågavarande kurser kunna anordnas på ett grundväsentligt olika sätt, antingen såsom fristående kurser vid sidan av och fullt skilda från den ordinarie femmånaderskursen eller ock såsom en påbyggnad på denna sistnämnda kurs, eller med andra ord såsom en fortsättningskurs för de elever, som önska ytterligare komplettera och utvidga sin vid femmånaderskursen förvärvade yrkesutbildning. Båda dessa former äga obestriddigen var och en sina fördelar.

Då tiden för femmånaderskursen visat sig vara väl kort för genomgående av de ämnen, som äro upptagna i densamma, har man ansett, att denna kurs icke kunnat fullt fylla de fordringar, som böra uppställas på en förkurs till ovan omnämnda fortsättningskurs. Särskilt i de viktiga ämnena husdjurslära och jordbrukslära hava grundligare insikter ansetts önskvärda, för att eleverna skulle kunna draga full nytta av den undervisning, som meddelas i fortsättningskursen. Dessa olägenheter har man sökt undanröjda genom att ordna femmånaderskursen och fortsättningskursen såsom ett sammanhängande helt, såsom en niomånaderskurs, varigenom man vunnit, att hänsyn icke behövt tagas till att en viss avsevärd del av kursen skall utgöra en fullständig, avslutad kurs. Undervisningen har redan från början kunnat läggas så, att de olika läroämnena kunna behandlas grundligare och mera systematiskt.

De fördelar, som fortsättningskursen erbjuder, synas emellertid så stora, att man icke kan undgå att tillmäta dem avgörande betydelse. Förlägges den mera omfattande utbildning, vartill man här vill bereda tillfälle, till en dylik kurs, kan nämligen även sådan elev, som vid annan lantmannaskola än den, vid vilken kursen hålles, genomgått en ordinarie femmånaderskurs, och som önskar ytterligare utbilda sig, draga nytta av densamma, något som enligt lantbruksstyrelsens mening förtjänar särskilt beaktas, då här ifrågavarande kurser böra anordnas endast i de delar av landet, där ett verkligt behov av dem för närvarande kan anses vara för handen. Fortsättningskurserna synas sålunda kunna bli till större nytta och gagn för landet i dess helhet än de huvudsakligen för närmaste ort avsedda fristående niomånaderskurserna, vilka närmast torde kunna betraktas såsom en ny lantmannaskoltyp. Vidare vinnes genom att kursen anordnas såsom fortsättningskurs, att eleverna under den ordinarie femmånaderskursen lättare kunna komma till insikt om behovet av ytterligare yrkesutbildning, än om detta måste förutsättas ha skett redan före inträdandet i lantmannaskolan. Jämväl därtill torde hänsyn böra tagas, att dessa elever, som först under femmånaderskursen få blicken öppnad för värdet av denna ytterligare yrkesutbildning, torde — om kurserna anordnas endast som fristående niomånaderskurser vid sidan av femmånaderskurserna — i regel bli utestängda från att förvärva sig den fullständigare utbildning, som det är avsikten att genom dessa kurser i största möjliga utsträckning bereda tillgång till. Fortsättningskurserna synas sålunda kunna påräkna större anslutning och mera intresserade elever än den fristående niomånaderskursen. Även frågan om inträdesfordringarna låter väsentligt lättare ordna sig i fråga om en fortsättningskurs än då det gäller en fristående niomånaderskurs, i det att i förra fallet dessa fordringar självfallet måste bli genomgången vanlig lantmannaskolkurs.

Det synes sålunda lantbruksstyrelsen, att företräde åtminstone för närvarande och med nu föreliggande erfarenhet på här ifrågavarande område bör givas åt fortsättningskurserna och att statsanslag alltså i främsta rummet bör utgå till dylika

[8.] kurser. Så avsevärda fördelar torde dock få anses vara förbundna även med fristående niomånaderskurser, att Eders Kungl. Maj:t synes böra medgivas rätt att, i undantagsfall, då särskilda omständigheter kunna anses föreligga, bevilja statsunderstöd för anordnande även av sistnämnda kurser.

Av särskild vikt synes det lantbruksstyrelsen vara, att nu ifrågavarande kurser, vare sig att de anordnas på ena eller andra sättet, icke komma att förläggas till andra skolor än sådana, vilka lämna största möjliga säkerhet för att kurserna komma att motsvara med dem avsett ändamål. Lantbruksstyrelsens på vederbörande inspektörs yttrande grundade vitsord härom torde sålunda i främsta rummet böra uppställas såsom villkor för statsanslags beviljande. Då även elevantalet vid skolans ordinarie kurs lämnar vittnesbörd om skolans värde såsom undervisningsanstalt, torde jämväl böra fordras, att under de tre åren närmast före statsanslagets beviljande minst 30 elever skola hava deltagit i den ordinarie kursen. Vidare bör i nu ifrågavarande kurs, för vilken statsanslaget är avsett, minst 15 elever delta. Då demonstrationer och övningar ingå såsom ett särskilt viktigt led i undervisningen, synes ävenledes böra föreskrivas, att elevantalet i varje kurs icke får överstiga 30. Självfallet torde vara, att skolan skall hava till sitt förfogande, förutom fullt tillfredsställande undervisningslokaler, maskinhall med tillgång till lantbruksmaskiner och redskap, eget jordbruk av fullt tillräcklig storlek samt särskilt god tillgång på all undervisningsmateriel, som kan anses erforderlig för undervisningens ändamålsenliga bedrivande. Huruvida samtliga dessa krav på ett fullt tillfredsställande sätt äro uppfyllda, torde vederbörande inspektör säkrast kunna bedöma; och det bör åligga honom att vid avgivande av intyg om skolans lämplighet för anordnande av här ifrågavarande särskilda kurs taga noggrann hänsyn härtill.

Vid beräkningen av det statsanslag, som kan anses erforderligt för ifrågavarande kurser, har lantbruksstyrelsen utgått från att omkostnaderna för dem torde komma att ställa sig högre än för den ytterligare kurs, vartill lantmannaskola enligt nu gällande bestämmelser kan erhålla statsanslag. Sålunda måste bland annat högre krav ställas på tillgängliga lärarkrafter, fullständigare undervisningsmateriel m. m., vartill komma kostnader dels för skolans jordbruk, dels ock för de i fortsättningskursen ingående exkursioner och studieresor, om vilkas värde för undervisningen delade meningar knappast kunna råda. Till förstnämnda kurs utgår statsanslaget med sammanlagt högst 2,000 kronor, då elevantalet understiger 30 och parallellundervisning sålunda — liksom här — icke anses behöva ifrågakomma; överstiger elevantalet 30, kan anslaget höjas med 1,000 kronor.

Med denna utgångspunkt för beräkningen har ifrågavarande anslag synts lantbruksstyrelsen böra bestämmas till 3,000 kronor. Någon uppdelning av det samma i grundanslag och tilläggsanslag har lantbruksstyrelsen, då statsanslaget avser fortsättningskurs, icke ansett sig böra föreslå, enär enligt lantbruksstyrelsens mening ortsbidrag icke synes böra fordras för dylik kurs, som, enligt vad ovan blivit framhållet, torde få anses vara till nytta och gagn vida utom närmaste trakt.

Omkostnaderna för en fristående niomånaderskurs vid sidan av den ordinarie femmånaderskursen ställa sig givetvis icke oväsentligt högre än för en fortsättningskurs. Det synes emellertid lantbruksstyrelsen, att då nämnda kurs i vida högre grad och mera uteslutande än fortsättningskursen är av betydelse och till gagn för kringliggande orter, denna ökade kostnad bör bestridas genom ortsbidrag,

vilket i sådant fall, i likhet med vad som nu gäller tilläggsanslaget för ordinarie kurs, lämpligen torde kunna bestämmas till minst halva statsanslaget eller 1,500 kronor och vartill tillgång bör styrkas för utbekommande av statsanslaget.

Tiden för fortsättningskurs torde böra bestämmas till minst 4 månader och för fristående kurs till minst 9 månader.

Samma krav på plats för frielever eller elever mot halv undervisningsavgift, som äro uppställda såsom villkor för erhållande av statsanslag till den ordinarie femmånaderskursen, synes även här böra föreskrivas. Detsamma gäller ock den kontroll, kursen skall vara underkastad, samt skyldighet för skola, vid vilken kurs hålles, att avgiva särskild berättelse över kursen i fråga.»

Med anledning av detta lantbruksstyrelsens utlåtande har från Skånes lantbrukslärarförening ingivits en skrift, vari anföres huvudsakligen följande:

»Enligt all erfarenhet såväl i Danmark som hos oss är den fristående kursen att föredraga. Detta inses också av eleverna, vilket visar sig däri, att tillslutningen är mycket god vid de danska skolor, där dylik kurs inrättats, under det de skolor, som inrättat fortsättningskurs, ha mer eller mindre svårt att till dessa erhålla elever.

Såväl Skånes lantbrukslärarförening som Sveriges lantbrukslärarförening ha också enstämmigt framhållit de förra kursernas värde framför de senares. Det torde heller icke råda något tvivel om, att dessa kurser äro de, som i främsta rummet böra uppmuntras.

I lantbruksstyrelsens framställning har emellertid föreslagits, att fortsättningskurserna skulle i första hand uppmuntras, i det att dessa skulle tilldelas ett anslag av 3,000 kronor, utan att något ortsbidrag ifrågasättes, under det de fristående kurserna skulle erhålla detta anslag endast om 1,500 kronor kunde erhållas i ortsbidrag.

Då ortsbidrag utöver vad skolorna nu åtnjuta i regel icke torde kunna erhållas, skulle detta resultera i att de skolor, som nu ha inrättat fristående kurs, tvingades att förändra denna till fortsättningskurs och således den bästa undervisningsformen utträngdes av den sämre.

Även om anslagen till båda kurserna göras oberoende av ortsbidrag, kommer detta att ske, då det icke kan förutsättas, att skolorna upprätthålla den vida dyrare och mera arbetskrävande fristående kursen, om de icke till denna erhålla större anslag än till en fortsättningskurs.

Den motivering, lantbruksstyrelsen anfört, att de fristående kurserna äro att betrakta som ortsintrasse under det fortsättningskurserna äro ett mera allmänt intresse, torde icke kunna upprätthållas, då ju även den fristående kursen står öppen för elever från hela landet och anslutningen av elever från andra lantmannaskolor till fortsättningskurs icke har visat sig äga rum i så stor utsträckning, att detta har någon betydelse.

På grund av det ovan anförda våga vi därför föreslå:

1) att fristående niomånaders kurs erhåller ett anslag av 4,000 kronor såsom grundanslag oberoende av ortsbidrag;

2) att dessa kurser erhålla ett tilläggsanslag av ytterligare intill 2,000 kronor på villkor, att lika stort belopp erhålles som bidrag från orten, elevavgifter inberäknade;

[8.] 3) att fortsättningskurs erhåller ett anslag av 3,000 kronor oberoende av ortsbidrag.»

Därjämte har anhållits, att dylikt bidrag måtte få utgå redan under innevarande år.

*Departements-
chefen.*

Det uppslag till utvidgning av den lägre lantbruksundervisningen i vårt land, som det föreliggande förslaget innefattar, synes mig vara synnerligen gott. Med de alltmera ökade krav, som måste ställas på de enskilda jordbrukarnas yrkesskicklighet och förmåga av ekonomisk beräkning, finner jag det tydligt, att en undervisningsform sådan som de nu föreslagna kurserna har en given plats att fylla särskilt för det medelstora jordbruket. Detta framgår även därav, att vid två skolor i Sverige dylika kurser sedan någon tid hållits och varit väl besökta, oaktat de icke åtnjutit särskilt statsbidrag. Även om den nya formen till en början kommer att vinna tillämpning huvudsakligen i de i jordbrukshänseende mest utvecklade delarna av landet, kunna dock dess goda verkningar vinna vidsträckt spridning, eftersom det naturligtvis icke bör vara unga män från andra delar av landet förmenat att söka och vinna inträde vid dessa kurser. Jag vill därjämte framhålla, att både i Danmark, Norge, Finland och Tyskland liknande skolor med ungefär lika lång undervisningstid sedan flera år varit i verksamhet med erkänt gott resultat. I vissa hänseenden är dock undervisningen där förlagd på något olika sätt mot vad nu föreslagits.

Jag vill vidare erinra, att 1917 års riksdag på Kungl. Maj:ts förslag medgivit möjlighet till statsbidrag för kurser vid lantushållsskolor av längre varaktighet än den normala. I viss mån kunna de skäl, som då anfördes för ett sådant medgivande, äga tillämplighet även i nu föreliggande fall.

Någon för de statsunderstödda lantbruksskolorna skadlig konkurrens torde icke vara att befara genom niomånaderskursernas inrättande. Dessa bägge undervisningsanstalter hava så olika anordning och syfte, att de icke kunna antagas gå i vägen för varandra. De böra snarare anses komplettera varandra.

I den nu lämnade utredningen har för övrigt framlagts så goda skäl för förslaget, att till desamma föga synes vara att tillägga.

I avseende å organiserandet av den längre kursen har lantbruksstyrelsen uttalat den uppfattning, att fortsättningskurserna skulle i första hand vara förtjänta att understödjas medelst statsbidrag. Härutinnan kan jag dock ej ansluta mig till styrelsen. Den fördel, som ligger däri, att vid en fristående, sammanhängande kurs undervisningen redan från

kursens början kan planläggas med hänsyn till den längre undervisningstiden, synes mig särdeles betydelsefull. Denna undervisningsform har enligt min uppfattning bestämda förutsättningar att ge ett bättre slutresultat än en ordinarie kurs jämte fortsättningskurs. Den av lantbruksstyrelsen starkt framhävda fördelen av att fortsättningskurserna kunna mottaga elever även från andra lantmannaskolor synes mig hava blivit överskattad, helst som lantmannaskolorna i mellersta och norra Sverige ofta sluta sin ordinarie kurs senare under våren än skolorna i sydligaste delarna av landet, varest alltså fortsättningskursen troligen skulle redan hava börjat, innan kursen vid förstnämnda skolor slutat. I regel har väl för övrigt en elev, som besöker en lantmannaskola, redan från början klart för sig, vilket mått av kunskaper han åsyftar att inhämta och vilken kurs han skall välja.

Om jag än således är benägen att ge de fristående kurserna företräde, synes mig dock möjlighet till statsbidrag även för fortsättningskurser böra beredas, i den mån de inom någon ort må anses lämpligare.

I avseende å betecknandet av kursens tidslängd torde i överensstämmelse med nuvarande föreskrifter tiden böra fastställas i veckor och bestämmas till respektive 36 veckor för fristående kurs och 16 veckor för fortsättningskurs. Då tiden räknas på detta sätt, böra ferier ej inräknas i densamma.

Vad lantbruksstyrelsen föreslagit i fråga om vitsord angående skolans lämplighet för kurser av nu ifrågavarande slag samt om elevantal, frielever, eget jordbruk med mera ger icke anledning till någon erinran från min sida.

I fråga om statsunderstödet storlek har lantbruksstyrelsen föreslagit ett bidragsbelopp till fortsättningskurs av 3,000 kronor utan villkor om ortsbidrag. I likhet med nämnda styrelse anser även jag, att ortsbidrag till dylik kurs ej bör krävas. Såsom motiv för det föreslagna beloppet har lantbruksstyrelsen anställt en jämförelse med det bidragsbelopp, som kan utgå till andra årskurs utan parallellundervisning, nämligen 2,000 kronor från staten under villkor av minst 1,000 kronor i ortsbidrag, elevavgifter inräknade. Härvid bör i betraktande tagas, å ena sidan, att omkostnaderna för fortsättningskursen antagligen komma att av angivna skäl ställa sig högre än för en andra årskurs, och, å andra sidan, att förstnämnda kurs skall pågå endast fyra månader, under det att en andra årskurs skall räcka minst 20 veckor eller ungefär fem månader, samt att skolan torde vid fortsättningskursen kunna påräkna avsevärd inkomst i elevavgifter, enär deltagarna i dylik kurs väl kunna antagas i regel tillhöra en mer välbärgad jordbrukarklass. Vid övervägande av dessa

[8.] omständigheter finner jag mig kunna ansluta mig till lantbruksstyrelsens förslag i fråga om understödsbeloppet för dylik kurs.

Jämväl till fristående niomånaderskurser, i den mån sådana borde bliva understödda med statsmedel, har lantbruksstyrelsen föreslagit ett understödsbelopp av 3,000 kronor, dock under villkor av ortsbidrag till minst halva statsanslaget eller alltså minst 1,500 kronor. Jag kan meddela, att i det förut omförmälda, av kommitterade inom Skånes lantbruksläroverförening uppgjorda förslaget beräknats till dylika kurser ett statsbidrag av 6,000 kronor utan annat ortsbidrag än elevavgifter från 15 betalande elever efter 80 kronor för elev.

Även med beaktande, att en niomånaderskurs av denna typ på visst sätt utgör en parallellkurs till den ordinarie femmånaderskursen, kan jag, som anser denna undervisningsform vara fördelaktigare än fortsättningskursen, icke annat än finna det av lantbruksstyrelsen föreslagna understödsbeloppet otillräckligt för en undervisning av den krävande art, som här avses. Å andra sidan synes mig det i Skånes lantbruksläroverförenings skrift framställda förslaget sträcka anspråken på statsbidrag väl långt. Ifall det av lantbruksstyrelsen föreslagna beloppet, 3,000 kronor, ges såsom grundanslag utan villkor om bidrag från orten samt därutöver ett tilläggsanslag å högst 2,000 kronor medgives under villkor av minst lika ortsbidrag, elevavgifter inräknade, erhåller skolan inalles bidrag å minst 7,000 kronor till en kurs av ifrågavarande slag. Jag anser mig kunna tillstyrka en sådan anordning.

Att bidrag till förlängda kurser av ena eller andra slaget skulle medgivas redan för innevarande år kan jag icke förorda.

De grunder, efter vilka statsunderstöd till niomånaderskurs vid lantmannaskola enligt min mening alltså borde utgå, och vilka torde böra betecknas såsom tillägg till gällande grunder för statsunderstöd för lantmannaskolor, kunna sammanfattas sålunda:

Därest vid lantmannaskola hålles fristående, sammanhängande kurs om minst trettisex veckor, må, under förutsättning att under de tre närmast föregående läsåren elevantalet vid skolans ordinarie kurs uppgått i medeltal till minst 30 samt att i kursen deltaga minst 15, högst 30 elever, statsunderstöd till dylik kurs utgå med ej mindre grundanslag å 3,000 kronor än även tilläggsanslag å högst 2,000 kronor,

med rätt för Kungl. Maj:t att på grund av särskilda omständigheter bevilja statsunderstöd, oaktat villkoren i fråga om elevantal icke äro uppfyllda,

samt under villkor i övrigt:

att inom orten tillskjutes ett belopp, som med inräknande av elevavgifterna uppgår minst till det belopp, varmed statsunderstödet till skolan överstiger grundanslaget;

att lantbruksstyrelsen efter hörande av vederbörande inspektör över den lägre lantbruksundervisningen vitsordar skolans lämplighet för hållande av dylik kurs;

att för varje 1,000 kronor av statsunderstödet minst två frielever eller dubbla antalet elever mot halv undervisningsavgift äga åtnjuta undervisning vid kursen, i den mån de obemedlade eller mindre bemedlade inträdesberättigade sökande, vilka anmäla sig till erhållande av sådan förmån, samt de obemedlade eller mindre bemedlade elever vid kursen, vilka erhållit understöd av statsmedel till genomgående av kurs vid lantmannaskola, uppgå till motsvarande antal;

att skolan underkastar sig den kontroll, Kungl. Maj:t i varje särskilt fall finner skäl föreskriva, samt

att skolan årligen avgiver berättelse om sin verksamhet.

Därest vid lantmannaskola hålles fortsättningskurs om minst sexton veckor för elever, som genomgått ordinarie kurs vid dylik skola, må, under ovan angivna förutsättningar beträffande elevantal, statsunderstöd till dylik kurs utgå med 3,000 kronor oberoende av bidrag från orten samt i övrigt under samma villkor och med enahanda rätt för Kungl. Maj:t, som ovan nämnts.

Lantbruksstyrelsen har icke ifrågasatt någon höjning av förslagsanslaget till lantmannaskolorna på grund av de föreslagna längre kurserna. I och för sig torde dessa icke heller komma att åtminstone till en början anordnas i så stort antal, att den därav ökade statsutgiften blir särdeles betydande. Men då utgifterna från anslaget under år 1916 uppgått till 214,930 kronor och under år 1917 till och med oktober månad till 224,790 kronor, anser jag mig böra föreslå anslagets höjning till 240,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna ovan intagna, av mig tillstyrkta tillägg till gällande grunder för statsunderstöd för lantmannaskolor att tillämpas från och med läsåret 1918—1919;

dels ock höja det under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar»

[8.]	upptagna förslagsanslaget till lantmannaskolor från	kronor 200,000
	med	» .40,000
	till	» 240,000.

Till den härav föranledda höjningen i nämnda anslagstitel återkommer jag senare.

g. Lanthushållsskolor, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* ..... kronor 60,000.

h. Understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* ..... kronor 100,000.

Anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» bör vid bifall till vad i punkterna 3, 4, 6 och 8 föreslagits nu beräknas ökad från 755,700 kronor med inalles 64,500 kronor till ..... kronor 820,200.

i. *Bränsle m. m. vid lantbruksinstitutet vid Ultuna.*

[9.] Då riksdagen år 1917 godkände ny stat för lantbruksinstitutet vid Ultuna, anvisade riksdagen tillika å extra stat för innevarande år ett förslagsanslag av högst 3,700 kronor för bestridande av vissa kostnader för bränsle m. m. vid detta institut. Enligt utredningen beräknades härav 3,500 kronor för ökning av utgifterna för bränsle och lyse för institutets egna behov och 200 kronor för ökade utgifter för lyse åt tjänare. Dessa ökningar ansågos huvudsakligen bero av dyrtiden.

(extra anslag.)

Styrelsen för nämnda institut har nu i skrivelse den 17 december 1917 anfört följande.

I institutets årligen fastställda inkomst- och utgiftsstat hade anslaget till bränsle och lyse under en följd av år upptagits med 3,500 kronor, varjämte 400 kronor varit anslagna till bränsle åt tjänare. Dessa belopp hade dock under de senaste åren visat sig otillräckliga. Det på grund härav för år 1918 beviljade extra anslaget av 3,700 kronor torde knappast komma att visa sig vara tillräckligt. Av 1916 års räkenskaper framginge nämligen, att bristen å posten bränsle och lyse varit 6,444 kronor 18 öre, vilken delvis täckts med ett av 1917 års riksdag beviljat extra anslag av 3,000 kronor. För år 1917 kunde bristen beräknas till 10,000 kronor. Under förutsättning att nu rådande höga pris å bränsle komme att gälla åtminstone i huvudsak under de närmaste åren, måste, enligt styrelsens mening, även efter vidtagande av möjliga inskränkningar, en ökning å institutets

bränslekonto av minst 7,500 kronor anses erforderlig. På grund härav hemställde styrelsen, att institutet måtte för år 1919 komma i åtnjutande av ett extra anslag å sistnämnda belopp till bestridande av ökade utgifter för bränsle och lyse.

[9.]

Då de för institutets behov av bränsle och lyse tillgängliga medlen med all sannolikhet komma att även för år 1919 visa sig otillräckliga, samt det nu begärda beloppet icke synes mig med hänsyn till de uppkomna bristerna å bränslekotot för åren 1916 och 1917 för högt tilltaget, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departementschefen.

att för bestridande av vissa kostnader för bränsle m. m. vid lantbruksinstitutet vid Ultuna å extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 7,500.

j. *Bränsle m. m. vid lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp.*

Jämte det riksdagen år 1917 godkände ny stat för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp, anvisade riksdagen å extra stat för innevarande år för bestridande av vissa kostnader för bränsle m. m. vid nämnda institut ett förslagsanslag, högst 7,550 kronor. Enligt utredningen i ämnet beräknades härav 4,800 kronor till bränsle, 1,200 kronor till renhållning, 850 kronor till dagsverken, körslor och maskinarbeten samt 700 kronor till kost för frielever. Dessa belopp utgjordes av utgifter, som ansågos betingade av dyrtidsprisen och icke kunde gäldas av medel å den ordinarie staten.

[10.]

Bränsle m. m. vid lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp.

(extra anslag.)

Nu har styrelsen för nämnda institut i skrivelse den 14 augusti 1914 anfört huvudsakligen:

Under tiden sedan styrelsen avlät framställning om anvisande för år 1918 av nyssnämnda belopp, hade omkostnaderna vid två av de poster, som för år 1918 uppförts å extra stat, nämligen posterna för bränsle och kost för frieleverna, ytterligare stegrats, medan de två andra med iakttagande av behörig sparsamhet syntes hålla sig på ungefär samma nivå. På grund härav beräknade styrelsen, att, för att institutet skulle kunna hållas i normal drift under framtiden, dessa senare poster även för år 1919 borde utgå till samma belopp, som beräknats för år 1918 eller tillhopa 2,050 kronor, medan vid de två andra posterna en mindre ökning utöver vad som begärts för år 1918 nödvändigtvis borde äga rum. För frielevernas kost måste institutet redan från den 1 november 1917 ytterligare betala 30 öre om dagen, varigenom för 7 sådana årligen komme att åsamkas en ytterligare merutgift av omkring 750 kronor utöver den förut tillkomna utgiften, som beräknats uti 1918 års stat, och säkerligen komme detta att fortfara under närmast följande år. Svårare syntes det vara att med någorlunda visshet ange, huru bränslefrågan år 1919 komme att ställa sig. Beräkningen härav måste alltid bliva osäker, då två obestämbara faktorer däruti inginge, nämligen priset på och mängden av bränsle.

[10.] Skulle den nuvarande bränslemängden behöva bibehållas eller omkring 160 ton koks, bleve med nuvarande priser, eller 110 kronor per ton, utgifterna härför åtminstone 17,000 kronor mot omkring 6,000 kronor under normala år. Vissa besparingar torde dock kunna ske, i första hand genom inläggning av en mera effektiv panna i Alnarps slott, varutav styrelsen beräknade skulle uppstå en reduktion av normalbränslet på detta ställe med omkring 10 procent. Någon mindre besparing borde ock uppkomma genom inläggning av elektrisk motor i stället för en med stenkol driven sådan å laboratoriet. Större effekt förväntade sig Alnarpsstyrelsen utav användning av torv som bränsle i den nya slottspannan, särskilt om genom egendomens förmedling en avsevärd mängd torvbränsle för 1918—1919 års eldningsperiod till ett rimligt pris kunde erhållas. Med hänsyn tagen härtill ansåge sig styrelsen för år 1919 kunna nedbringa bränslekostnaderna till omkring 11,000 kronor. Utöver den ordinarie staten för år 1919 skulle alltså behövas till bränsle 5,000 kronor, till frielever 1,450 kronor, till renhållning 1.200 kronor och till dagsverken m. m. 850 kronor eller tillhopa 8,500 kronor.

På grund härav anhölle styrelsen för institutet, att till tackande av den beräknade bristen under år 1919 måtte anvisas ett extra anslag av 8,500 kronor.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 17 november 1917 tillstyrkt denna framställning.

Departements-
chefen.

Mot ifrågavarande framställning finner jag icke något att erinra. Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för bestridande av vissa kostnader för bränsle m. m. vid lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp å *extra stat* för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst ..... kronor 8,500.

k. Försöksloge vid Ultuna.

[11.]
Försöksloge
vid Ultuna.
(extra anslag.)

Vid Ultuna finnes en år 1884 uppförd mindre, synnerligen enkel lada, ursprungligen avsedd allenast för egendomens behov. Sedan år 1897 har däri inrymmts det försöksmaterial, som tillhört Sveriges utsädesförenings vid Ultuna förlagda filial, och logen har därjämte tagits i anspråk för den försöksverksamhet, som bedrivs för lantbruksinstitutets egen räkning. Denna loge befinner sig numera i särdeles skröpligt skick och bereder varken tillräckligt stort utrymme eller tillräckligt skyddat förvar för de dyrbara försökssäderna. Dess bristfälliga beskaffenhet och ofullständiga inredning gör det omöjligt att på vederbörligt sätt förvara de särskilda sorterna skilda från varandra samt ägna dem den noggranna skötsel, som kräves. Därtill kommer, att logen är förlagd alldeles invid den byggnad, som inrymmer lantbruksskolans lärosalar, och därför ligger till hinder för realiserande av en sedan länge förberedd, men till följd

av kristidsförhållandena tillsvidare undanskjuten plan att i skolans omedelbara närhet uppföra en ny bostadsbyggnad för lantbruksskolans elever i stället för den nuvarande, på rätt långt avstånd därifrån belägna och i flera avseenden otillfredsställande logementsbyggnaden. Logens nedrivande och ersättande med en ny byggnad å annan plats vid egendomen är därför en förutsättning för genomförandet av sagda plan.

Frågan om uppförande av ny loge har nu väckts på tal närmast genom en framställning från Sveriges utsädesförening, vilken därvid även ifrågasatt anslag till en särskilt självständig institutionsbyggnad för sin Ultunafilial, inrymmande arbetsrum och bostäder för tjänstemännen. Anslag till uppförande av sistnämnda byggnad, som enligt kostnadsförslag skulle draga en kostnad av 86,000 kronor, kan icke nu av mig tillstyrkas. Däremot synes mig behovet av logens uppförande vara ådagalagt. Härom innehåller utsädesföreningens skrivelse följande.

»Sveriges utsädesförenings arbeten på Svalöv hade ej pågått många år, innan man fick göra den erfarenheten, att om det också visade sig hava varit synnerligen välbetänkt att koncentrera hela försöks- och förädlingsverksamheten på en enda anstalt vid Svalöv, det dock ej vore tänkbart att därifrån bedöma de framkomna produkternas, de nya sorternas, lämplighet för olika landsdelar och än mindre dessas särskilda behov av odlingsmaterial. Försöket att genom smärre lokala försök hos ett flertal hushållningssällskap avhjälpa denna brist slog ej synnerligen väl ut. Tydligt behövdes härför en eller flera fasta försöksstationer inom viktigare odlingsdistrikt.

Då därför sammanslagningen med mellersta Sveriges utsädesförening år 1894 öppnade möjligheter att övertaga dennas försöksverksamhet vid Örebro, gjordes härav den första filialen, som redan år 1897 förlades till Ultuna efter särskild överenskommelse med lantbruksinstitutets styrelse. Från början ansåg man nog, att de här vunna resultaten skulle bliva utslagsgivande för hela mellersta Sverige. Om än de erfarenheter, som sedan dess gjorts, ej minst vid föreningens insyningar av utsädesbolagets odlingar i olika provinser, uppvisat ohållbarheten av denna förhoppning och inskränkt tillämpningen av filialens försök till att gälla huvudsakligen blott för Mälardalen samt Gästrikland och delvis Dalarna, har föreningen dock alltid velat — och vill så allt fortfarande — anse filialen på Ultuna sasom sin förnämsta. Detta tydligtvis ej minst på grund av förläggningen och anknytningen till det ena av Sveriges lantbruksinstitut, varav faktiskt framgått värdefulla fördelar för båda parterna. Det anförda odlingsdistriktet hör ju dessutom till ett av landets viktigaste.

Alldenstund filialens utveckling måst gå hand i hand med moderanstaltens, särskilt med tillväxten av dennas arbetsområde och material av nya sorter, hava emellertid de anordningar och den lokaltillgång, som till en början kunnat vara ganska tillfredsställande, efter hand blivit allt mera otillräckliga. Då därtill institutets förhållande till lantegendomen under tiden förändrats och även institutets egen försöksverksamhet tilltagit i omfång, har filialens ställning på Ultuna till sist blivit

[11.] sådan, att en genomgripande förändring måste vidtagas, om den allt framgent skall kunna bibehållas där.

Förhandlingar om ett nytt avtal med mera detaljerade bestämmelser i åtskilliga avseenden hava också redan upptagits mellan styrelserna men torde knappast kunna genomföras, med mindre än att den särskilt brännande lokalfrågan dessförinnan blivit definitivt ordnad.

De lokaler, som från början upplätos åt föreningen, voro en liten, synnerligen lätt byggd lada vid försöksfältet samt två arbetsrum i rektorsbostadens nedre våning. Det redan i och för sig alltför knappa utrymmet i ladan har på sista tiden för än mindre motsvarat behovet, sedan filialens försök utvidgats och förlagts till egendomens stora fält samt även institutet däri börjat upplägga och tröska försökssäd. — — — — Dessa missförhållanden äro kort sagt av den art, att de länge hämmande inverkat på arbetena vid filialen, särskilt på försöket att där upptaga självständig förädling, och för närvarande skulle ställa oöverkomliga hinder i vägen för varje försök att hävda denna filials ställning vid sidan av de senast tillkomna.

Till jämförelse må här anföras, att de nybyggnader, som planlagts för de nya filialerna och till och med redan tagits i bruk vid Västernorrlandsfilialen, innefatta lada, tröskloge och tre uppvärmda, rymliga arbetsrum jämte förrådsrum samt hög vind för förädlingsmaterialets upphängande, allt i ett hus. — — — —

Då dessa byggnader vid de nu under uppsättning varande filialerna i Jämtland och Värmland tillkommit på grund av Kungl. Maj:ts och riksdagens förutseende och välbetänkta föreskrift, ser föreningen häruti en anledning att i underdånighet påkalla Kungl. Maj:ts välvilliga uppmärksamhet även för den byggnadsfråga, som nu föreligger, då denna gäller en nybyggnad på statens egen grund.

Då det just nu ligger den allra största vikt uppå, att Ultunafilialens ställning hävdas och arbetsmöjligheterna vid densamma bringas till full jämnhöjd med övriga filialers, har föreningens styrelse, även vad dessa byggnadsfrågor beträffar, satt sig i förbindelse med styrelsen för Ultuna lantbruksinstitut, som har lika stort intresse av dessa angelägenheter som föreningen. Av här bifogade protokollsutdrag framgår också, att Ultunastyrelsen för sin del velat kraftigt understödja denna föreningens ansökan om byggnadsunderstöd. Genom utsedda delegerade har styrelsen också i samarbete med representanter för utsädesföreningen låtit verkställa en utredning av det föreliggande byggnadsbehovet och kostnaderna härför.

Denna kommitté har ansett, att tvenne skilda byggnader behövas: en kombinerad loge- och ladubyggnad invid det gamla försöksfältet samt en laboratorie- och bostadsbyggnad vid foten av åsen strax därintill.

Logbyggnaden, vilken liksom den nuvarande skulle vara gemensam för föreningen och institutet, skulle innehålla en tröskloge i mitten och åt båda hållen ladautrymmen för försökssäderna, på ena sidan för institutet och på den andra för filialen, med för denna särskilt behövlig fackindelning. Utmed ena sidan skulle förläggas ett gemensamt redskapsskjul och förvaringsrum. Kostnaden härför har med nu rådande priser beräknats till 19,843 kronor.

Institutions- och bostadshuset — — — — skulle enligt beräkning draga en kostnad av 86,000 kronor med inredning och ledningar för värme, vatten o. s. v.

Dess värre är det belopp, 105,843 kronor, som sålunda enligt nu gällande pris på byggnadsmaterial och arbete erfordras för tillgodoseende av här framlagda

krav, så ansenligt, att däri kan synas ligga ett allvarligt hinder för förslaget genomförande redan nu. Å andra sidan äro dock, som ovan framhållits, anspråken på just denna filial för ögonblicket av den art, att de ej utan stort men för utsädesföreningens betydelsefulla arbete kunna skjutas undan. Skall samarbetet med statens jordbruksundervisning på Ultuna kunna bibehållas och föreningen ej nödgas uppsöka en eventuell billigare förläggning under något av Mälardalens hushållningssällskap, torde det sålunda i det allmänna intresse få anses för oundgängligt, att de för arbetets fortsättning på Ultuna behövlige byggnaderna enligt här framlagd plan snarast möjligt komma till stånd. Atminstone borde det mest trängande behovet av log- och laduutrymme omedelbart tillgodoses, om själva institutionsbyggnaden möjligen ännu för något år skulle få anstå. Genom anvisande av ett även ansenligt belopp till professor Nilsson-Ehles växtförädling på Alnarp har riksdagen dock helt nyligen visat sig beakta krav av alldeles samma art och innebörd, ehuru ej så direkt inriktade på praktiken som utsädesföreningens här framlagda.»

Vid denna ansökning voro fogade dels ritningar, uppgjorda av arkitekten W. Holmgren, dels ett den 23 juli 1917 av byggmästarna C. A. Gustafsson och O. Rosén i Uppsala avgivet anbud att uppföra logbyggnaden enligt ritningen för en efter då gällande priser beräknad kostnad av 19,843 kronor i ett för allt, dels ock utdrag av Ultunastyrelsens protokoll den 8 september 1916, utvisande att styrelsen beslutat tillstyrka förslaget om uppförande av de ifrågasatta institutions- och logbyggnaderna samt motiverat detta tillstyrkande sålunda.

»De stora fördelar, ett samarbete mellan utsädesföreningen och institutet erbjuder för båda parterna, hava under den tid av i det närmaste 20 år, som förflutit, sedan en Svalövsfilial upprättades vid Ultuna, blivit till fullo ådagalagda. För tjänstemännen vid filialen har det givetvis varit till stort gagn att äga tillfälle till ett fruktbringande meningsutbyte och samarbete med institutets lärare, vilka även i flera fall varit direkt anknutna vid filialens verksamhet, och å andra sidan hava institutets lärare och lärjungar haft tillgång till filialens synnerligen omfattande demonstrations- och arbetsmaterial.

Enär de jordbruksförhållanden, under vilka filialen vid Ultuna arbetar, kunna anses representativa för större delen av Mälardalens provinserna — ett av landets viktigaste jordbruksdistrikt — måste det även ur det praktiska jordbrukets synpunkt anses som ett viktigt intresse, att denna filial bibehålles och utvecklas, och härför är en nödvändig förutsättning, att någorlunda tidsenliga lokaler finnas att tillgå. I detta hänseende äro för närvarande förhållandena ganska otillfredsställande, i det att de arbetslokaler institutet kunnat upplåta ur flera synpunkter äro olämpliga, med alltför knäppt utrymme och belägna på alltför stort avstånd från logbyggnaden, där allt material till en början förvaras. Logbyggnaden är själv för trång och skall för övrigt rivas, så snart föreslagen nybyggnad för lantbruksskolan kommer till utförande. — — — — —

Bristen på tillfredsställande lokaler vid Ultuna utgör ett stort hinder för en vidare utveckling av filialens verksamhet. Särskilt nu, då flera Svalövsfilialer äro under anläggning inom skilda delar av landet, avsedda bland annat att upptaga mera självständigt förädlingsarbete med lokalt material, synes det vara av största vikt,

[11.] att även filialen vid Ultuna erhåller större resurser såväl i fråga om utrustning som personal för att i ännu högre grad än hittills kunna framgångsrikt deltaga i arbetet för utsädesfrågans utveckling i mellan-Sverige.»

I utlåtande den 13 november 1917 har lantbruksstyrelsen anfört följande.

»Den stora vetenskapliga och praktiska betydelse, som Sveriges utsädesförening med dess institutioner och filialer ägt och äger för svenska jordbruket, har betingat beviljande från statens sida av ganska betydande årliga anslag åt föreningen. Dessa anslag hava dock hittills avsett upprätthållandet av föreningens verksamhet, men däremot har hittills anslag icke beviljats föreningen för uppförandet av byggnader vare sig vid huvudanstalten vid Svalöv eller vid dess filialer. Vidkommande anslagen till filialerna hava hushållningssällskapen, som ansetts för sin uppgift draga fördel av filialernas verksamhet inom deras områden, i vissa fall bidragit till nödiga byggnaders uppförande, och detta har redan i ett fall, nämligen vad angår filialen i Jämtland, föreskrivits såsom villkor för statsanslags åtnjutande. Liknande villkor föreslår lantbruksstyrelsen uti skrivelse denna dag skola föreskrivas för beviljande av ökade anslag till föreningens äldre filialer. Skulle staten åtaga sig att i förevarande fall bevilja anslag till byggnaders uppförande för filialens vid Ultuna behov, skulle detta kunna leda till framställande av liknande anspråk vad angår såväl övriga filialer som huvudanstalten vid Svalöv, anspråk, som, om de från statens sida villfores, skulle kunna medföra högst betydliga utgifter för staten.

Då lantbruksstyrelsen icke anser lämpligt, att staten genom att bevilja förevarande ansökning beträder en väg, å vilken staten sedermera icke kan eller finner sig icke böra fortsätta, får lantbruksstyrelsen hemställa, att förevarande ansökning icke må till någon Kungl. Maj:ts åtgärd föranleda.»

På given anledning har därefter till jordbruksdepartementet insänts arbetsbeskrivning till den föreslagna logbyggnaden, utvisande att byggnaden är avsedd att uppföras av stolpar och bräder, att golv av plank skall inläggas endast i logkistan och i den del av ladan, som är avsedd för utsädesföreningens behov, att i övrigt golvet skall utgöras av lera, att taket skall täckas med spån men anordnas så, att framdeles tegel kan anbringas ovanpå spånen, att utsädesföreningens del av huset skall inredas i ett flertal mindre med grindar försedda avdelningar, avsedda för de skilda sädesslagen, samt att entreprenören skall tillhandahålla alla materialier, dagsverken, transporter och körslor.

Departements-
chef n. Såsom jag förut nämnt synes mig ett verkligt behov föreligga att få den nuvarande försökslogen ersatt med en bättre anordnad, på annan plats förlagd byggnad.

Lantbruksstyrelsen, som icke bestritt detta behov, har emellertid ansett, att det icke borde tillgodoses på statens bekostnad. Härutinnan kan jag dock icke instämma med styrelsen. Det bör nämligen först

och främst beaktas, att halva utrymmet i logen är avsett för institutets eget försöksbehov, för vilket ingen annan än staten torde kunna ifrågasättas att bestrida kostnaderna. Vidare bör framhållas, att en bestämd skillnad råder mellan utsädesföreningens Ultunafilial och övriga filialer, enär den förra är förlagd å statens, till lantbruksinstitutet upplåtna egendom, under det att övriga filialer äro inrättade vid enskilda egendomar. Vid sistnämnda filialer synes det mig synnerligen lämpligt att, såsom redan i vissa fall skett och som jag senare i dag ämnar tillstyrka beträffande andra filialer, vederbörande hushållningssällskap tillförbindes att mot måttlig hyra tillhandahålla loge och arbetslokaler. Att vid Ultuna tillämpa samma princip, som väl då skulle innebära, att dessa behöfliga utrymmen skulle där tillhandahållas av Uppsala läns hushållningssällskap, möjligen i förening med andra hushållningssällskap inom det område av landet, för vilket Ultunafilialens arbeten närmast äro avsedda, synes mig ingalunda lämpligt. Jag vill erinra, att liknande samarbete mellan stat och hushållningssällskap vid Alnarp, där Malmöhus läns hushållningssällskap hade upprättat vissa skolor, numera avvecklats. Det synes böra tillkomma staten både för lantbruksinstitutets skull och såsom jordägare att bekosta de för filialen vid Ultuna behöfliga byggnaderna. Något farligt prejudikat för framtiden, såsom lantbruksstyrelsen antytt, synes ingalunda härigenom skapas.

I avseende å kostnaderna för byggnaden, upptagna till 19,843 kronor, synas mig dessa vara ganska högt beräknade, vilket förnämligast torde bero på nuvarande höga arbets- och materialpriser. Möjligen kunna vid arbetets utförande några förenklingar eller besparingar vidtagas. Därjämte synes det mig kunna förutsättas, att Ultuna egendom biträder med verkställande av åtminstone en del transporter och körslor. Med hänsyn härtill finner jag det belopp, som nu bör anvisas av statsmedel, böra begränsas till 19,000 kronor.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för uppförande vid Ultuna av en logbyggnad för därvarande lantbruksinstituts och Sveriges utsädesförenings filials försöksverksamhet anvisa å *extra stat* för år 1919 ett reservationsanslag av kronor 19,000.

1. *Institutionsbyggnad vid Alnarp för professor N. H. Nilsson-Ehles ärftlighetsforskning.*

*Institutions-
byggnad vid
Alnarp för
professor
N. H. Nilsson-
Ehles ärftlig-
hetsforskning.*

Med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 182 den 10 april 1917 har riksdagen, enligt vad riksdagen anmält i skrivelse den 12 juni samma år, nr 333, medgivit, bland annat, att av uppkommande vinst å rörelsen vid Alnarps egendom finge användas ett belopp av högst 73,000 kronor till uppförande å egendomen tillhörig mark av en institutionsbyggnad med nödig utrustning för professor Nils Herman Nilsson-Ehles ärftlighetsforskning, med rätt för Kungl. Maj:t att, i den mån så funnes erforderligt, härtill förskottsvis av tillgängliga statsmedel anvisa nödigt belopp mot ersättande av framdeles inflytande vinstmedel från nämnda egendom.

Enligt vad som framgår av statsrådsprotokollet vid nämnda proposition hade kostnaderna beräknats för själva byggnaden till 67,538 kronor och för utrustningen till 5,000 kronor, tillhoppa 72,538 kronor, som avjämnats till 73,000 kronor. Ritningar och kostnadsberäkning hade uppgjorts i december år 1916 av arkitekten O. Hägg samt lämnats utan erinran av överintendentensämbetet i utlåtande den 27 mars 1917. Vid ärendets föredragning anförde dåvarande departementschefen, att i den mån inskränkningar kunde åtminstone tillsvidare göras, utan att ändamålets uppnående förfelades eller avsevärt försvårades, borde de givetvis vidtagas för nedbringande av de särskilt för närvarande stegrade byggnadskostnaderna.

Vid anmälan den 25 juni 1917 av berörda riksdagsskrivelse be- myndigade Kungl. Maj:t institutets styrelse att efter samråd med Nilsson-Ehle gå i författning om uppförande av ifrågavarande institutionsbyggnad jämte utrustning för en kostnad av högst 73,000 kronor i huvudsaklig överensstämmelse med förenämnda ritningar m. m., dock att, där så funnes utan större olägenhet kunna ske, till kostnadsbesparing ledande inskränkningar och förändringar borde vidtagas. Kostnaderna skulle gäldas av Alnarps vinstmedel och borde, i den mån dessa medel ej lämnade tillgång därtill, institutsstyrelsen inkomma till Kungl. Maj:t med framställning om anvisande av ytterligare erforderliga medel såsom förskott.

Uti skrivelse den 27 augusti 1917 framhöll institutets styrelse, hurusom till följd av inträffad och alltjämt fortgående prisstegring det visat sig omöjligt att utföra ifrågavarande arbete i dess helhet utan väsentligt överskridande av för ändamålet beviljat belopp, samt anförde vidare bland annat följande.

Den utlysta entreprenaden å själva byggnaden hade givit en lägsta anbudssumma av 72,000 kronor. Med tillägg av kostnader för värme-, vatten- och elektriska ledningar, numera beräknade höjda från 6,600 till 13,500 kronor, ävensom arvoden till arkitekt och kontrollant, upptagna enligt kostnadsförslaget till 2,300 kronor, samt kostnader för möbler och utrustning, numera beräknade höjda från 5,000 till 6,000 kronor, beräknades sammanlagda kostnaden numera till 93,800 kronor, varigenom det beviljade anslaget skulle komma att överskridas med 20,800 kronor. För nedbringande av detta belopp föresloge styrelsen dels en del förändringar vid utförandet, medförande en besparing av 2,015 kronor, dels ock vissa tillfälliga inskränkningar i byggnadsarbetets omfattning, avseende uteslutande tillsvidare av en till en kostnad av 4,800 kronor uppskattad lada samt av vattenledning och sanitära anordningar, uppskattade till en kostnad av 2,500 kronor, varigenom för närvarande besparingar till ett belopp av 9,315 kronor skulle kunna göras.

Vid sådant förhållande hemställde institutstyrelsen om tillstånd att, utan hinder därav att kostnaden komme att överskrida för ändamålet anvisat belopp, antaga förenämnda anbud å själva byggnadsarbetet, uppgående efter avdrag för sådana av styrelsen föreslagna inskränkningar, som avsåge i entreprenadanbudet ingående arbeten, till 65,185 kronor, samt att till elektrisk belysning, värmeanläggning, inventarieutrustning samt arkitekt- och kontrollantarvode få använda ett ytterligare belopp av 19,300 kronor.

I ärendet avgavs infortrat utlåtande den 4 september 1917 av överintendentensämbetet, som därvid dels förmälde sig icke kunna förorda andra förändringar vid utförandet än uteslutning av hängrännor annorstädes än över den ena ingången, varest sådan ränna av galvaniserad järnplåt borde anbringas, vilken ändring skulle medföra en besparing av omkring 500 kronor, dels ock erinrade om, att i kostnadsberäkningarna iugen post funnes upptagen för oförutsedda utgifter, varför borde beräknas ett belopp av 2,000 kronor, utom vad som kunde inbesparas genom hängrännornas uteslutning. Därjämte avgavs utlåtande i ärendet den 7 september 1917 av lantbruksstyrelsen.

Vid ärendets föredragning den 7 september 1917 fann Kungl. Maj:t gott *dels* föreskriva, att beträffande förenämnda av arkitekten O. Hägg upprättade byggnadsplan sådan ändring skulle göras, att hängrännor uteslötes utom över ena ingången, där sådan ränna av galvaniserad järnplåt skulle anbringas,

dels förordna, att med byggandet av ladan samt inrättande av vattenledning och sanitära anordningar skulle tillsvidare anstå;

dels bemyndiga institutsstyrelsen att antaga förenämnda anbud, som med iakttagande av ändringen beträffande hängrännorna och utslutningen av ladan borde beräknas till ett belopp av 66,700 kronor;

dels ock medgiva, att för elektrisk belysning, värmeledning, inventarieutrustning, arkitekt- och kontrollantarvode ävensom oförutsedda utgifter finge utgå ett belopp av 21,800 kronor, varigenom sammanlagda kostnaden komme att stiga till 88,500 kronor eller till 15,500 kronor utöver det för ändamålet redan anvisade belopp av 73,000 kronor.

Tillika anbefalldes Kungl. Maj:t institutsstyrelsen att gälda förenämnda kostnadsökningsbelopp, 15,500 kronor, från tillgängliga vinstmedel å rörelsen vid Alnarps egendom samt, i den mån dessa medel ej lämnade tillgång därtill, till Kungl. Maj:t inkomma med framställning om anvisande av ytterligare erforderliga medel såsom förskott.

Då det belopp, som riksdagen på grund av uuder tiden närmast före propositionens avlåtande uppgjorda och av vederbörlig myndighet godkända kostnadsberäkningar medgivit finge för ändamålet användas, utgjorde högst 73,000 kronor, men oaktat skedda väsentliga inskränkningar i arbetsplanen det sedermera icke befunnits möjligt att utföra anläggningen för mindre än 88,500 kronor eller 15,500 kronor utöver förstnämnda belopp, har jag velat erinra om vad sålunda förekommit, enär detsamma torde böra genom att här omförmälas bringas till riksdagens kännedom.

m. *Utbildningskurser för kontrollassistenter.*

[12.] För åren 1902—1910 anvisades av Kungl. Maj:t statsbidrag till utbildningskurser för kontrollassistenter från anslaget till undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar. Som emellertid, i den mån anslagsbehovet för ifrågavarande utbildningskurser ökades, den till Kungl. Maj:ts förfogande ställda delen av förberörda anslag icke lämnade tillgång till fyllande av nämnda behov, föreslog Kungl. Maj:t 1911 års riksdag att å extra stat för år 1912 anvisa bidrag till anordnande av utbildningskurser för kontrollassistenter.

Dylika bidrag hava därefter årligen anvisats av riksdagen, och har beloppet från och med år 1914 utgjort 14,800 kronor.

Den 28 februari 1914 utfärdade Kungl. Maj:t nytt reglemente för de med statsmedel understödda utbildningskurser för kontrollassistenter.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 24 augusti 1917 hem-

Utbildnings-
kurser för
kontroll-
assistenter.

(extra anslag.)

ställt om anslags beredande för ifrågavarande ändamål för år 1919 med samma belopp som för år 1918.

[12.]

Då medel för understödjande av utbildningskurser för kontroll-assistenter torde böra vara tillgängliga jämväl för år 1919 och någon ändring i anslagsbeloppet icke synes erforderlig, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departementschefen.

att till anordnande av utbildningskurser för kontrollassistenter å *extra stat* för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av ..... kronor 14,800.

n. *Utbildningskurser för ladugårdsförmän och svinskötare.*

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anvisade riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1913, 1914 och 1915 anslag av 18,800 kronor till anordnande av utbildningskurser för ladugårdsförmän. Under åren 1916 och 1917 bestredos, efter särskilda medgivanden av riksdagen, utgifterna för nämnda kurser med vad som vid utgången av år 1915 kvarstod oanvänt å förenämnda anslag. 1917 års riksdag medgav sedermera, att den vid 1918 års ingång kvarstående ytterligare behållning å förut beviljade anslag, vilken beräknades uppgå till 3,700 kronor, finge under år 1918 användas till anordnande av utbildningskurser icke blott för ladugårdsförmän utan även för svinskötare, och anvisade därjämte för samma ändamål å extra stat för år 1918 ett reservationsanslag av 16,300 kronor.

[13.]

Utbildningskurser för ladugårdsförmän och svinskötare.

(extra anslag.)

Kungl. Maj:t har den 28 september 1917 utfärdat reglemente för de med statsmedel understödda utbildningskurser för ladugårdsförmän och svinskötare.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 28 augusti 1917 hemställt om beredande av medel till ifrågavarande ändamål för år 1919 med samma belopp, som beräknades erforderligt för år 1918 eller 20,000 kronor.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för anordnande av utbildningskurser för ladugårdsförmän och svinskötare å *extra stat* för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av ..... kronor 20,000.

o. *Utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarna.*

[14.]
Utbildnings-
kurser för
kvinnliga
ladugårds-
skötare i
Norrland och
Dalarna.
(extra anslag.)

Med anledning av Kungl. Maj:ts förslag har 1917 års riksdag till anordnande av utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarna i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet den 13 januari 1917 tillstyrkt plan å extra stat för år 1918 anvisat ett förslagsanslag, högst, 7,000 kronor.

Den 28 augusti 1917 har Kungl. Maj:t utfärdat reglemente för dylika kurser.

Departement-
schefen.

Då anslag för detta ändamål torde böra beredas jämväl för år 1919, får jag, i enlighet med av lantbruksstyrelsen i skrivelse den 3 oktober 1917 gjord framställning och under framhållande att anslaget torde böra få reservationsanslags natur, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till anordnande av utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarna å extra stat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av ..... kronor 7,000.

p. *Jordbrukskonsulenter.*

[15.]
Jordbruks-
konsulenter.
(extra anslag.)

Till anställande av 13 jordbrukskonsulenter i Norrland och Dalarna, en jordbrukskonsulent inom vardera av Kalmar läns norra och Gottlands läns hushållningssällskaps områden samt 18 jordbrukskonsulenter i övriga delar av södra och mellersta Sverige har riksdagen under vissa villkor å extra stat för år 1918 anvisat reservationsanslag å tillhoppa 80,000 kronor.

Föreskrifter angående statsbidrag för ifrågavarande ändamål hava meddelats i kungörelse den 15 september 1914.

Nu har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 5 oktober 1917 gjort framställning om beredande av medel för ifrågavarande ändamål för år 1919 med samma belopp som för innevarande år.

I enlighet härmed tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom reservationsanslag å extra stat för år 1919 anvisa, att av Kungl. Maj:t i mån av behov användas, såsom bidrag till anställande av

dels tretton jordbrukskonsulenter i Dalarna och Norrland under villkor, att konsulenternas rese- och traktamentsersättning bekostas av landsting, hushållningssällskap eller eljest, ... kronor 32,500,

[15.]

dels en jordbrukskonsulent inom vartdera av Kalmar läns norra och Gottlands läns hushållningssällskaps områden under enahanda villkor och under förutsättning därjämte, att vederbörande hushållningssällskap bidrager till konsulentens avlöning med minst 1,250 kronor, ... kronor 2,500,

dels ock aderton jordbrukskonsulenter i övriga delar av södra och mellersta Sverige under villkor, att konsulenternas rese- och traktamentsersättning bekostas av landsting, hushållningssällskap eller eljest samt att vederbörande hushållningssällskap under samma år på egen bekostnad och utan anlitan till någon del av statsbidraget anställer en eller flera ytterligare jordbrukskonsulenter, ... kronor 45,000,
eller tillsammans ..... » 80,000,

ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må för bidrag från detta anslag stadga de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

q. *Vandringsrättare.*

För år 1912 anvisade riksdagen å extra stat ett anslag av 18,000 kronor att av Kungl. Maj:t i mån av behov användas såsom bidrag till avlöning av vandringsrättare i Dalarna och Norrland under villkor, att övriga kostnader för desamma bestredes av landsting, hushållningssällskap eller eljest, samt på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva. Samma belopp beviljades därefter av riksdagen för enahanda ändamål och på oförändrade villkor jämväl för vartdera av åren 1913 och 1914.

[16.]

*Vandrings-
rättare.*
(extra anslag.)

För åren 1913 och 1914 anvisade riksdagen jämväl såsom bidrag till avlöning åt vandringsrättare i södra och mellersta Sverige å extra stat ett belopp av 9,000 kronor under samma villkor som för det förra anslaget.

För år 1915 höjde riksdagen förstnämnda anslag till 21,000 kronor och det sistnämnda till 15,000 kronor, med bibehållande av förenämnda

[16.] villkor beträffande båda anslagen. Samma belopp anvisades därefter av riksdagen för år 1916.

För år 1917 har riksdagen ytterligare höjt dessa anslag, nämligen det förstnämnda till 24,000 kronor och det sistnämnda till 18,000 kronor, vilka belopp anslagits jämväl för år 1918. Förut omförmälda villkor beträffande båda anslagen hava bibehållits oförändrade.

Kungörelse angående statsbidrag till avlöning av vandringsrättare är utfärdad den 1 november 1912. Bestämmelserna i denna kungörelse gälla lika för statsbidrag från vardera anslaget.

Lantbruksstyrelsen hemställde i skrivelse den 5 oktober 1917 om åtgärder för att medel till ifrågavarande ändamål måtte göras tillgängliga för år 1919 till samma belopp och under enahanda villkor som för år 1918.

Därefter hava emellertid Västerbottens och Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott anhållit om bidrag till avlöning av ytterligare en, respektive sex vandringsrättare. Förstnämnda förvaltningsutskott har vitsordat, att den undervisning, som genom vandringsrättarna meddelats befolkningen, visat sig särdeles gagnande för jordbrukets utveckling, men i betraktande av länets stora areal och de otillfredsställande kommunikationsförhållandena vore det nuvarande antalet dylika undervisare otillräckligt. Förvaltningsutskottet i Norrbottens län meddelar, att hittills hade såsom villkor för vandringsrättares anställande fordrats bidrag från vederbörande kommun, men sedan numera landstinget höjt sitt bidrag och hushållningssällskapet beslutat, att hushållningssällskapens medel skulle i främsta rummet användas såsom bidrag till vandringsrättares anställande i de fall, där icke kommunen anvisat medel härtill, hade fråga uppstått att anställa ytterligare sex vandringsrättare, varigenom alla länets socknar utom Karesuando skulle erhålla var sin och hela antalet skulle uppgå till tjugu.

Därjämte har sistnämnda förvaltningsutskott anhållit, att statsbidraget måtte höjas från nuvarande 600 kronor till 750 kronor, motsvarande hälften av den avlöning å 1,500 kronor, som numera, med inräknat dyrtidstillägg, tillerkänts dem.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 19 december 1917 meddelat, att för år 1918 funnes medel tillgängliga till anställande av allenast ytterligare en vandringsrättare. Under sådana förhållanden och då styrelsen för sin del ansåge det önskligt, att vandringsrättare måtte anställas i så stor utsträckning som möjligt, enär dylika genom sin undervisande verksamhet hade ett stort inflytande i fråga om jordbruksnäringens höjande, ville lantbruksstyrelsen såsom sin mening uttala, att

anslaget borde till beloppet så avpassas, att kraven på detsamma kunde fullt tillfredsställas.

På grund av vad sålunda blivit anfört finge lantbruksstyrelsen med ändring av vad styrelsen förut föreslagit, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å extra stat för år 1919 anvisa såsom bidrag till anställande av dels vandringsrättare i Dalarna och Norrland 31,200 kronor, dels ock vandringsrättare i södra och mellersta Sverige 18,000 kronor eller tillsammans 49,200 kronor, under samma villkor som förut samt med rätt för Kungl. Maj:t att under år 1918 av tillgängliga medel för ändamålet använda 3,000 kronor.

I särskilt utlåtande samma dag angående den ifrågasatta höjningen av statsbidraget har lantbruksstyrelsen förklarat sig anse tillfällig löneförbättring av statsmedel böra för år 1918 i form av krigstidstillägg beviljas med 150 kronor till varje vandringsrättare, till vilkens avlönande statsbidrag utgår.

Vad angår antalet vandringsrättare, till vilkas avlönande statsbidrag bör beräknas, vill jag erinra, att detsamma, efter 600 kronors bidrag för varje, nu är 40 i Norrland och Dalarna samt 30 i det övriga landet eller tillhoppa 70. Nu föreslås ökning med sju, så att anslaget skulle höjas från 42,000 kronor till 46,200 kronor, varjämte föreslås 3,000 kronors tilläggsanslag för år 1918 för anställande av sex nya under samma år.

Jag vill härvid först framhålla, att då någon skillnad icke förefinnes mellan landets nordligare och sydligare delar i fråga om villkoren för åtnjutande av statsbidrag till vandringsrättares avlöning, fördelningen på två anslag, som härleder sig från att anslagen beviljats första gången vid olika riksdagar, ej har annan innebörd än en maximigräns för vardera delen av landet. En sådan bestämmelse finner jag knappast vara motiverad. Genom densamma kan det olämpliga förhållandet tänkas uppkomma, att för den ena landsdelen finnes odisponerat bidragsbelopp, under det att den andra landsdelens behov icke kan tillgodoses. Jag anser därför, att anslagen böra sammanslås till ett.

Enligt lantbruksstyrelsens förslag skulle antalet ökas till 77. Då därjämte någon reserv bör finnas, så att statsbidrag må kunna påräknas även till en eller annan nyinrättad vandringsläraryrkebefattning utan den omgång och tidsutdräkt, som vållas genom att frågan om ökat anslag måste underställas riksdagen, anser jag bidrag nu böra beräknas till jämnt 80. Vandringsrättarnas undervisning är av så stor betydelse och har särskilt i de mindre framstående jordbruksbygderna visat sig kunna

Departementschefen.

[16.] medföra så goda resultat, att det synes mig i hög grad önskligt, att allt flera sådana anställas.

Vad angår frågan om statsbidragets storlek finner jag icke skäl att här ifrågasätta någon ökning av detsamma. Frågan om krigstids-tillägg till vandringsrättare bör prövas samtidigt med ett flertal andra frågor om dylikt tillägg av statsmedel till befattningshavare, till vilkas avlönande statsbidrag utgår.

Då det särskilt under nuvarande förhållanden är av största betydelse, att jordbrukets produktion befordras, och det arbete i sådant syfte, som vandringsrättarna utföra, förvisso är av stor betydelse, tillstyrker jag förslaget, att 3,000 kronor anvisas redan för innevarande år för anställande av sex nya vandringsrättare. Jag skall senare i dag göra särskild hemställan om detta beloppes anvisande å tilläggsstat för år 1918.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1919 anvisa, att av Kungl. Maj:t i mån av behov användas, såsom bidrag till anställande av vandringsrättare ett reservationsanslag av ..... kronor 48,000,

under villkor att övriga kostnader för vandringsrättarna bestridas av landsting, hushållningssällskap eller eljest, samt på de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

r. *Ängsmästare.*

[17.] I skrivelse nr 169 den 6 juni 1916 har riksdagen i anledning av *Ängsmästare.* inom riksdagen väckta motioner anhållit, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning snarast möjligt angående de åtgärder, som från det *(extra anslag.)* allmännas sida må kunna ytterligare vidtagas för jordbrukets främjande, därvid särskild uppmärksamhet syntes böra ägnas åt vissa av riksdagen i skrivelsen angivna spörsmål.

Dessa särskilda spörsmål voro fyra, avseende inrättande av spannmålslagerhus, anordnande av potatistorkerier, beteskulturens utveckling och ordnande av kylhusfrågan.

Vid anmälan den 3 juli 1916 av denna riksdagsskrivelse fann Kungl. Maj:t gott dels bemyndiga chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla högst nio sakkunniga personer för att biträda inom nämnda departement vid utredning av frågorna om inrättande i vårt land av

spannmålslagerhus och kylhus och om de åtgärder, som från statens sida borde vidtagas för befrämjande därav, ävensom vad i övrigt med dessa frågor ägde sammanhang, dels ock anbefalla lantbruksstyrelsen att efter hörande av hushållningssällskapens i riket förvaltningsutskott inkomma med utredning och utlåtande angående de åtgärder, som från det allmännas sida syntes kunna ytterligare vidtagas för jordbrukets främjande förutom beträffande frågorna om spannmålslagerhus och kylhus och vad med dessa frågor ägde omedelbart sammanhang.

Jag vill här endast erinra, att efter framställningar av Kungl. Maj:t 1917 års riksdag med anledning av de särskilda förhållandena under nu rådande kristid anvisat anslag för anordnande av såväl spannmålslagerhus och fryshus som ock potatistorkerier och att dylika anläggningar dels redan inrättats dels äro under uppförande. Förbemälda tillkallade sakkunniga äro fortfarande sysselsatta med fullgörandet av det dem lämnade uppdrag, som avser ordnandet även under normala förhållanden av de frågor, som lämnats till deras utredning.

I skrivelse den 23 oktober 1917 har lantbruksstyrelsen avgivit utlåtande med anledning av innehållet i övrigt av riksdagens förenämnda skrivelse och därvid överlämnat yttranden av hushållningssällskapens förvaltningsutskott. Styrelsen har därvid beträffande den i en av förberörda motioner föreslagna allsidiga utredningen angående de åtgärder, som från det allmännas sida må kunna ytterligare vidtagas för jordbrukets främjande, framhållit, att en sådan utredning syntes endast efter hand kunna åstadkommas. Enligt den för lantbruksstyrelsen gällande instruktionen åläge det styrelsen att med uppmärksamhet följa lantbrukets och dess binäringars samt fiskets tillstånd och att, efter omständigheterna, själv vidtaga eller hos Kungl. Maj:t föreslå de åtgärder, som styrelsen ansåge lämpliga för dessa nä ngars befrämjande, och styrelsen skulle icke underlåta att, i den mån förhållandena sådant påkallade, tid efter annan till Kungl. Maj:t inkomma med utredningar och förslag till eller själv vidtaga ytterligare åtgärder för jordbrukets främjande.

Av de från hushållningssällskapens förvaltningsutskott inkomna förslagen till dylika åtgärder ansåge lantbruksstyrelsen att, såsom i riksdagsskrivelsen även framhölles, främjandet av beteskulturen vore bland dem, som främst förtjänade beaktande, samt därjämte frågan om handeln med lantmannaprodukter. Visserligen hade även en hel del andra förslag framlagts av hushållningssällskapens förvaltningsutskott i deras i ärendet avgivna yttranden, såsom om uppläggande av fonder för utlämnande av lån dels för åstadkommande av en bättre gödselvärd,

[17.] dels för anläggning av betesvallar, dels för främjandet av landsbygdens elektrifiering m. m., om ändring av bestämmelserna för täckdikningslånefonden i ändamål att underlätta täckdikning även av större egendomar, om ordnandet av handeln med och av prisen å gödselmedel, ändring av tiden för militärövningarna, skolbarnens användning vid jordbruksarbete, förbud mot emigration, större anslag till hushållningssällskapen för olika ändamål, tullskydd för jordbrukets produkter, torakerier för säd, fraktlindringar m. m. Men om också lantbruksstyrelsen ansåge dessa förslag nog så viktiga och deras utförande önskvärt, funne styrelsen sig dock närmast böra till behandling upptaga frågorna om åtgärder till beteskulturens främjande samt om åtgärder för ordnandet av handeln med lantmannaprodukter. Lantbruksstyrelsen ville emellertid framdeles så fort ske kunde inkomma med förslag till de ytterligare åtgärder för nu ifrågavarande ändamål, som ansåges böra från statens sida vidtagas.

Jag vill nu särskilt fästa mig vid framställningen i fråga om beteskulturen.

Lantbruksstyrelsens skrivelse innehåller härom följande:

»De stora arealer naturliga betesmarker, som finnas inom landet, avkasta för närvarande högst obetydligt, så som de nu skötas. En knapphändig röjning av träd och buskar är i allmänhet den enda skötsel, som består dessa marker. Och dock skulle genom relativt små kostnader denna stora areal kunna bringas att lämna en mångdubbel avkastning. Men icke nog härmed, genom en förbättrad betesskötsel har det visat sig, att även betesdagarnas antal bliva flera, ett förhållande som icke nog kan beaktas, då därigenom dels importen av utländska, dyrbara fodermedel i viss mån inbesparas, dels djuren få vistas längre tid utomhus, något som säkerligen i hög grad skulle bidra till åstadkommande av friskare och härdigare kreatursstammar.

Länge har nog detta varit insett och beaktat. En och annan har också försökt att åstadkomma bättring härutinnan, fast hittills utan avsevärda resultat. Emellertid har på den allra sista tiden ett målmedvetet arbete för betesmarkernas upphjälpande påbörjats. Särskilt har detta varit fallet vid Valinge i Södermanlands län och vid Latorp i Närke, där avkastningar av betesmarken också uppnåtts, vilka säkerligen komma att verka därhän, att liknande arbeten även annorstädes komma att företagas. Det torde då vara av den största betydelse att, sedan intresset för en bättre skötsel av betesmarkerna numera blivit väckt, söka vinna de resultat därav, som tvivelsutan i sådant fall kunna påräknas.

Det bästa medlet för åstadkommande av en bättre beteskultur torde vara spridande av upplysning i ämnet. Riksdagen har ock i sin ovan omförmälda skrivelse framhållit, att för främjandet av beteskulturen kraftigt bedriven upplysningsverksamhet av i statens eller hushållningssällskapens tjänst anställda kompetenta personer torde bliva av avsevärd nytta. Statens konsulent i fröodling har ju visserligen sig ålagt att biträda allmänheten med uppgörande av förslag till anläggning av foderväxtvallar m. m., men det är ju självfallet, att hans tid icke kan förslå

på detta stora verksamhetsfält. Icke heller torde det vara lämpligt att tåga hans tid i anspråk för att lämna undervisning i själva handläggningen av det arbete, som skall företagas för att förvandla de genom vanvård ofta på gränsen till skogsmark stående betesmarkerna till vad de böra vara. Även hushållningssällskapens jordbrukskonsulenter torde icke böra betungas med undervisning i själva handläggningen av förbättringsarbetena, ehuru de liksom statskonsulenterna kunna biträda med uppgörandet av förslag till anläggningarna, där de icke äro så fullt upptagna av det dem åliggande arbetet med egnahemsrörelsen, småbrukspremiering, undervisningskurser m. m., att deras tid icke räcker till även för beteskulturen.

Vandringsrättarna skulle ju kunna anses fullt lämpliga för främjandet av beteskulturen, särskilt att tjäna såsom undervisare vid arbetets utförande, därest de erhöle den nödiga utbildningen härför. Men dels är deras verksamhet av så omfattande natur, att arbetet med förbättrandet av beteskulturen komme att bli endast en underordnad del av deras verksamhet, varåt de givetvis icke kunde ägna nog tid och uppmärksamhet, och dels verka vandringsrättarna åtminstone i södra och mellersta Sverige endast inom mindre distrikt, där jordbruket anses mer eller mindre efter sin tid. Vandringsrättarnas upplysningsverksamhet i fråga om beteskultur skulle sålunda ingalunda bli allmän, utan endast komma att bedrivas inom ytterst inskränkta områden.

Vill man därför främja denna viktiga gren av jordbruket på ett kraftigt sätt, böra särskilda personer anställas, vilka odelat kunna ägna hela sin tid och sitt intresse häråt. Dylika personer, vilka skulle kunna benämnas ängsmästare, torde böra erhålla speciell utbildning på statens bekostnad genom särskilt för ändamålet anordnade kurser.

För att få genomgå dylik kurs borde fordras, att sökanden genomgått tvåårig kurs vid med statsmedel understödd lantbruksskola. Kurserna borde genom lantbruksstyrelsens försorg anordnas vid någon därtill lämplig lantbruks- eller lantmannaskola, i ungefärlig likhet med de kurser, vilka nu anordnas för utbildande av vandringsrättare. Ställdes dessa kurser under ledning av statens konsulent i fröodling, och finge han härvid biträde av lämpliga lärare samt eleverna hade de ovan föreslagna, nödiga förutsättningarna, torde utbildningen av ängsmästare kunna äga rum på jämförelsevis kort tid. Det statsanslag, som härför skulle komma att krävas, torde böra ställas till lantbruksstyrelsens förfogande, vilken skulle äga att, såsom nu sker med vandringsrättarkurserna, uppgöra kontrakt med innehavare av lantbruks- eller lantmannaskola om kursernas hållande. Ifrågavarande kurser torde knappt behöva hållas årligen och torde i alla händelser endast draga ringa kostnad.

Ängsmästarnas arbete torde böra anordnas i ungefärlig överensstämmelse med vandringsrättarnas, och där deras tid icke upptages av rekvisitioner att biträda vid anläggning av ängs- och betesvallar eller förbättring av de naturliga vallarna, borde de självmant erbjuda sitt biträde, särskilt vid de medelstora och mindre jordbruket. Den egentliga rådgivande verksamheten och planläggningen torde böra överlämnas åt statskonsulenterna och jordbrukskonsulenterna, under det att ängsmästarnas huvudsakligaste verksamhet bleve undervisning och handläggning vid själva utförandet av arbetet. Under vintern torde de genom föredrag vid småbrukarkurser och andra tillfällen kunna bidra till att väcka intresset för beteskulturen. Det torde kunna ifrågasättas, huruvida ängsmästarna icke borde anställas i statstjänst för att på sådant sätt få dem ställda under statskonsulentens i fröodling ledning och därigenom

[17.] få ett närmare samarbete dem emellan till stånd. Svarigheten för statskonsulenten att övervaka ängsmästarna, som böra vara spridda över hela landet, gör det dock önskligt, att de anställas av de olika hushållningssällskapen, vilka dock böra härför erhålla bidrag av statsmedel. Ängsmästarna böra då stå under ledning av de respektive hushållningssällskapens jordbrukskonsulenter, om även statskonsulenten för att utöva den allmänna ledningen av arbetena i fråga bör söka ständigt stå i förbindelse med dem, vilket torde för honom underlättas därigenom, att han deltagit i deras utbildning.

Vad statsunderstödet till hushållningssällskapen för anställande av dylika ängsmästare angår, så torde det böra, såsom för vandringsrättare är föreskrivet, utgå med halva den beräknade avlöningen, under det att hushållningssällskapen böra tillförbindas att ensamma bestrida rese- och övriga kostnader.

Avlöningen till ängsmästarna torde böra beräknas något högre än till vandringsrättarna, eller till 1,600 kronor, av den orsak, att ängsmästarnas distrikt i allmänhet bliva större än vandringsrättarnas, vilket gör, att de ej så ofta kunna hemresa.

Statsanslaget synes böra beräknas så, att utom till kostnader för ängsmästarnas utbildning, vartill torde erfordras i medeltal 2,000 kronor per år, varje hushållningssällskap kan erhålla anslag till minst en ängsmästare. Enär emellertid de första åren knappast alla sällskap komma att begagna sig av denna förmån, torde för år 1919 icke erfordras mer än 10,000 kronor för ändamålet.

Riksdagen har även föreslagit, att det borde tagas i övervägande, huruvida icke för höjandet av intresset för beteskulturen statsmedel kunde ställas till förfogande för premiering av betesmarker i hög kultur, och några hushållningssällskap hava instämt häruti.

Tvivelsutan skulle en dylik premiering medföra nytta, men lantbruksstyrelsen håller dock före, att den av riksdagen anvisade utvägen att genom anställande av kompetenta personer för bedrivande av upplysningsverksamhet på området, vilken här ovan närmare utvecklats, bör föregå premieringen. Sedan denna upplysningsverksamhet fortgått någon tid, torde det böra tagas i övervägande, huruvida genom införandet av premiering beteskulturen må kunna ytterligare främjas. Givetvis bör under tiden vid premiering av mindre jordbruk särskild uppmärksamhet fästas vid skötseln av de naturliga betena och vid vallanläggningar å de jordbruk, som äro föremål för premiering.»

Departementsschefen.

I likhet med såväl riksdagen som alla hushållningssällskapens förvaltningsutskott och lantbruksstyrelsen anser jag frågan om beteskulturens främjande vara av synnerligen stor vikt. I olika trakter av landet har denna fråga växlande innebörd. I de nästan uteslutande av odlad jord bestående delarna torde huvudsakligen ifrågakomma igenläggning av lämpliga områden dylik jord till mångåriga betesvallar, om än även här vissa naturliga beten finnas. Där dessa äro av någon betydligare utsträckning, kunna de lämpligen anordnas såsom andelsbeten. Inom de allra flesta delarna av landet bör emellertid enligt min mening huvudvikten läggas å förbättring av de talrikt förekommande naturliga betena. Från vissa landsdelar uppges, att djuren, då de sommartiden

[17.]
gå på bete, bliva svältfödda. Det borde tvärtom just då vara lättast att hålla dem i hull, ifall betena voro väl skötta. Mångenstädes utgöra dock våra beteshagar ett mellanting mellan skog och betesmark, utan att i någondera riktningen lämna tillfredsställande avkastning. Detta är ett missförhållande. Skogsskötsel och betesskötsel böra icke hindra varandra på samma område utan få skilda områden. Den totala avkastningen blir då vida större. Lika väl som skogsväxten hindrar betets frodighet, lika väl skada betesdjuren uppkomsten av återväxt å skogsmarken. Ofta kan det finnas lämpligt att dela beteshagen, så att en del avsättes till verklig skog. Härigenom behöver icke betestillgången minska utan tvärtom ernås ökad avkastning genom att beteshagarna erhålla rationell skötsel med röjning, lämplig torrläggning, gödsling, insåning m. m. Genom ökad betesgång till följd av bättre betesskötsel kan kreaturens utfodring ordnas bättre och billigare samt kreatursantalet måhända ökas. En mycket avsevärd fördel vid genomförandet av rationell betesvård är den arbetsbesparing, som därav uppkommer, vilken omständighet är av största betydelse i dessa tider, då lantbrukets män ofta klaga över brist på arbetskrafter. Genom utsträckt betesgång sparas annat foder, varjämte kreaturens hälsotillstånd förbättras. Om än dessa och andra fördelar av en rationell beteskultur alltså äro av mycket stor betydelse, bör dock naturligtvis icke en omläggning till betesgång överallt ske, utan hänsyn tagas till de lokala förhållandena. Fordom var ju betesgång allmän för att sedan i stor utsträckning ersättas av sommarstallfodring åtminstone för de mjölkande korna. Om sistnämnda system flerstädes gått till överdrift, är det nu önskvärt att återföra detsamma till den omfattning, som är ekonomiskt och hygieniskt lämplig, men icke att oreflekterat övergiva detsamma, där det fortfarande är betingat av omständigheterna. Att det gamla betessystemet råkade i misskredit hos modernare jordbrukare, berodde nog till stor del på betenas svaga beskaffenhet. Men dessa beten kunna och böra kraftigt förbättras och då kommer frågan i ett helt annat läge. Erfarenhet både från vårt land och utlandet bekräftar detta.

Glädjande är att finna, att uppmärksamhet under den sista tiden även hos oss allt mer ägnats åt betesfrågans rationella lösning. Såväl enskilda föregångsmän på jordbrukets område som statskonsulenten i fröodling hava därpå nedlagt ett intresserat och värdefullt arbete. Under fjolåret har också bildats en hela landet omfattande förening, svenska betes- och vallföreningen, med uppgift att verka för sagda mål. Emellertid är det givet, att utan kraftig hjälp dessa bemödanden först ganska

[17.] långsamt kunna medföra några större resultat. Jag anser det därför i hög grad befogat, att från det allmännas sida bistånd skänkes dessa strävanden.

I detta avseende hava i förvaltningsutskottens yttranden flera förslag framställts. Ett sådant förslag avser åstadkommandet och spridandet av en populär broschyr i frågan. Jag vill härvid erinra, att på statsverkets bekostnad utgivits en av statskonsulenten Elofson författad handledning i beteskultur. Därest ytterligare någon broschyr i ämnet anses böra åstadkommas, lärer antagligen genom nämnda förening eller på annat sätt ett sådant behov bliva tillgodosett. Andra förslag äsyfta anläggandet av demonstrationsfält i olika landsdelar. Även denna åtgärd skulle nog innebära vissa fördelar, men synes mig åtminstone tillsvidare kunna lämnas å sido. Detsamma gäller den föreslagna premieringen av betesmarker. Ett framkommet förslag avser inrättande av en lånefond för anläggning av betesvallar och för iordningställande av hagbeten. Även denna fråga torde ej nu böra upptagas. Jag är för övrigt tveksam, huruvida över huvud en dylik lånefond tarvas, enär kostnaderna för betenas iordningställande icke behöva bliva särdeles stora. Om det framdeles visar sig önskligt, kunna dessa och även andra frågor angående beteskulturens främjande upptagas till förnyad prövning.

För närvarande anser jag, att man bör koncentrera sina åtgärder på spridande av upplysning angående fördelarna av en rationell beteskötsel samt angående sättet för anordnande och vidmakthållande av rikt avkastande beten. Behovet av upplysning härutinnan har från alla håll vitsordats. Det av lantbruksstyrelsen nu framlagda förslaget att för sådant ändamål inrätta en kår av ängsmästare, vilka skulle med statsbidrag anställas hos hushållningssällskapen, finner jag mig böra biträda. Mot statsbidragets storlek, högst 800 kronor för varje ängsmästare, har jag icke något att erinra liksom ej heller mot att härtill för år 1919 anslås ett belopp av 8,000 kronor.

Då ängsmästarna böra vara praktiska arbetsledare och ge anvisningar på ort och ställe för de avsedda åtgärdernas rätta utförande, finner jag det riktigt, att deras förberedande utbildning skall vara sådan, som meddelas i lantbruksskolornas tvååriga kurs. Därjämte kräves dock naturligtvis specialutbildning. För anordnande av kurser i detta syfte, vilka dock ej ansetts komma att behövas varje år, har lantbruksstyrelsen funnit ett anslag av i medeltal årligen 2,000 kronor erforderligt. Här emot har jag ej något att invända.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1919 såsom särskilda reservationsanslag anvisa

[17.]

dels för anordnande av utbildningskurser för ängsmästare ..... kronor 2,000;

dels ock såsom bidrag till anställande av ängsmästare med högst 800 kronor till varje, under villkor att övriga kostnader för ängsmästarna bestridas av landsting, hushållningssällskap eller eljest, samt på de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva ..... kronor 8,000;
eller tillsammans ..... » 10,000.

s. *Stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning m. m.*

För vart och ett av åren 1892—1910 anvisade riksdagen på *extra stat* ett belopp av 1,000 kronor till utbildande av en elev i boskapsskötsel och mejerihushållning. Beloppet, som uteslutande använts till arvode åt eleven, blev på framställning av Kungl. Maj:t av 1910 års riksdag för år 1911 höjt med 500 kronor till 1,500 kronor, i sammanhang varmed innehavaren av befattningen erhöll benämningen stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning. Jämväl för vart och ett av åren 1912—1918 har av riksdagen anvisats sistnämnda belopp, 1,500 kronor. Stipendiatens arbetsområde har under senare år utvidgats till att förutom boskapsskötsel och mejerihushållning omfatta jämväl svin- och fårskötsel. Ändamålet med stipendiatens anställande är att bereda tillgång på personer, särskilt utbildade för att kunna antagas till konsumenter i nämnda grenar av lantbrukshushållningen.

[18.]

Stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning m. m.

(extra anslag.)

I skrivelse den 24 augusti 1917 har nu lantbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen göra framställning om anvisande även för år 1919 av ett anslag å 1,500 kronor till utbildande av en stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning m. m.

Då anslag till oförändrat belopp erfordras för år 1919 till arvode åt stipendiaten, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departementschefen.

att till utbildande av en stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning m. m. å *extra stat* för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst... kronor 1,500.

t. *Fredrika Bremer-förbundets lanthushållningsskola vid Rimforsa.*

[19.]
 Fredrika
 Bremer-för-
 bundets lant-
 hushållnings-
 skola vid
 Rimforsa.
 (extra anslag.)

Till Fredrika Bremer-förbundets lanthushållningsskola vid Rimforsa för utbildande av lärarinnor, vilken skola år 1907 började sin verksamhet, har såsom understöd av statsmedel anvisats av riksdagen på Kungl. Maj:ts framställning anslag för varje av åren 1908—1910 å 4,000 kronor, för vart och ett av åren 1911—1913 å 6,000 kronor och för varje av åren 1914—1918 å 8,000 kronor.

Såsom villkor för de årliga anslagens åtnjutande har Kungl. Maj:t vid deras utanordnande föreskrivit, bland annat, att ett visst antal elever, nämligen för åren 1908—1910 tre och för åren 1911—1918 fyra, skulle äga åtnjuta kostnadsfri undervisning, dock utan att vara befriade från avgifter för kost och logi, samt att avgiften för undervisning, kost, logi och lyse ej finge överstiga visst belopp, som i början bestämdes till 600 kronor men från och med år 1916 höjts till 700 kronor.

Skolans styrelse har nu i en till Kungl. Maj:t ingiven skrift anhållit om ett statsanslag för år 1919 å 10,500 kronor. Skolstyrelsen har i skriften anfört huvudsakligen följande.

För år 1917 hade skolan bekommit anslag av hushållningssällskapen i Östergötlands, Gävleborgs och Kopparbergs län med sammanlagt 550 kronor. Under föregående år hade hushållningssällskapen allmänna bidragit, men samtidigt med att de särskilda länen erhållit lanthushållsskolor, hade hushållningssällskapen ansett sig i första hand bära understödja dessa, lämnande åt staten att understödja utbildningen av lärarinnor för ovan nämnda lanthushållsskolor. Vad skolans ekonomi för övrigt beträffade hänvisade styrelsen till bilagd revisionsberättelse för år 1916 samt budgetförslag för år 1919. Vid uppställandet av budgeten hade, då nuvarande statsanslaget, 8,000 kronor, tagits som utgångspunkt, visat sig uppstå en brist av 2,500 kronor. Orsakerna till denna brist vore att söka dels däri, att förut räntefria lån numera löpte med ränta, varför räntekontot måst höjas, dels däri att under nuvarande dyrtid en ökning i utgifterna för hushållet oundgängligen måste beräknas. Alla övriga poster hade styrelsen sökt hålla så låga som möjligt. En alltför stor ökning i bränslekotot hade undvikits genom beslut att hålla skolan stängd under den kallaste tiden och återtaga den förlorade tiden genom indragning av sommarferierna.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande häröver den 28 november 1917 anfört följande.

Då ifrågasvarande skola inom området för lantbruksundervisningen fyllde ett behov, som borde tillgodoses, samt undervisningen vid skolan handhades på ett förtjänstfullt sätt, ansåge lantbruksstyrelsen, att anslag av statsmedel fortfarande borde utgå till skolan.

Vad det begärda beloppet av statsanslag för år 1919 anginge, så, da det icke vore möjligt att så långt förut beräkna vilka inverknings på kostnaden för undervisningen, som dyrtiden, om den tänktes även då fortfara, kunde utöva, borde enligt lantbruksstyrelsens åsikt någon höjning för år 1919 av det anslagsbelopp, som beviljats för år 1918, icke komma i fråga.

Jag instämmer med lantbruksstyrelsen och hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departements-
chefen.

att såsom statsbidrag åt Fredrika Bremer-förbundets lanthushållningsskola vid Rimforsa för utbildande av lärarinnor å *extra stat* för år 1919 bevilja ett förslagsanslag, högst ..... kronor 8,000.

u. *Lanthushållningsskolan å Brogård.*

Statsbidrag åt lanthushållningsskolan vid Brogård för utbildande av lärarinnor har anvisats med 4,000 kronor om året för åren 1911—1913 och med 5,500 kronor årligen för åren 1914—1918.

[20.]
Lanthushåll-
ningsskolan å
Brogård.

Vid anslagens utanordnande har Kungl. Maj:t såsom villkor för deras åtnjutande stadgat, bland annat, att två frielever skulle erhålla kostnadsfri undervisning vid skolan, dock utan att vara befriade från avgifter för kost och logi.

(extra anslag.)

Styrelsen för Uppsala enskilda läroverks fackskola för huslig ekonomi, i vars olika slag av undervisningskurser även ifrågavarande lanthushållningsskola ingår, har nu hos Kungl. Maj:t gjort framställning om anslag för år 1919 å 6,950 kronor till skolan. Till stöd för denna framställning har skolstyrelsen anfört huvudsakligen följande.

Skolan hade hittills av Brogårds fastighet för elevernas arbete årligen uppburet 700 kronor. Det för fastigheten viktigaste arbete, som utfördes av eleverna, vore arbetet i ladugården, där eleverna ensamma verkställde både utfodring, rengöring och mjölkning. En närmare granskning av ladugårdens bokföring visade emellertid, att mjölkavkastningen per ko å Brogård vore omkring 450 kilogram lägre per år än den med hänsyn till utfodringen och kornas beskaffenhet borde vara. Denna sänkning av mjölmängden vore konstant och berodde dels på att flertalet av eleverna vid kursens början vore mer eller mindre ovana vid mjölkning och dels på ständiga ombyten av mjölkerskor. En årsförlust av omkring 450 kilogram per ko med ett medelpris av 20 öre per kilogram utgjorde 90 kronor per ko eller för 10 kor 900 kronor om året. Om nu fastigheten gjorde en årlig förlust på elevernas arbete å 900 kronor, borde naturligtvis ingen inkomst av detta beräknas; förlusten motsvarade ungefär vad det skulle kosta att sköta ladugården med lejda, vana krafter. Däremot vore naturligtvis elevernas arbete å åkern med skörd, rensnings o. s. v. samt vid tröskning av värde, vilket skolstyrelsen ansåge sig kunna uppskatta till 300 kronor per år, ett belopp, som sålunda borde debiteras jordbruket

[20.] och vore en inkomst för skolan. Bland utgiftsposterna hade hittills icke varit uppfört något belopp för bränsle, lyse och andra förnödenhetsartiklar, som krävdes för själva undervisningen utöver eller bredvid vad som kunde debiteras hushållet och sålunda borde bestridas av elevernas inackorderingsavgifter. Styrelsen beräknade den utgift, som själva skolan borde vidkännas för bränsle, lyse och andra förbrukningsartiklar, till 450 kronor per år. Vidare vore det belopp, 700 kronor, som upptagits som hyra för de lägenheter, som undervisningen krävde utöver vad hushållet skulle behöva eller som undervisningen delade med hushållet, så lågt tilltaget, att själva skolan måste jämte hushållet bestrida kostnaderna för reparationer av lokalerna, liksom av husgeråd och den övriga utrustningen, med omkring 400 kronor för år. Den nya staten visade med sålunda angivna och motiverade ändringar, att statsanslaget behövde höjas med 1,450 kronor eller från 5,500 kronor till 6,950 kronor.

I utlåtande häröver den 28 november 1917 har lantbruksstyrelsen erinrat, att anslaget till skolan hittills utgått icke till lantbruket eller någon av dess bigrenar utan till själva utbildningen eller undervisningen. Om, såsom lämpligt syntes vara, samma regel även fortfarande fasthöles, ansåge lantbruksstyrelsen någon höjning av statsanslaget icke, såsom i förevarande fall begärts, böra beviljas med anledning av förändringen i lantbrukets ekonomi.

Departements-
chefen.

Jag ansluter mig till den av lantbruksstyrelsen i ärendet uttalade uppfattning och hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom statsbidrag åt Uppsala enskilda läroverks fackskola för huslig ekonomi för utbildning av lärarinnor i lantbrukshushållning å skolans lantgård Brogård å *extra stat* för år 1919 bevilja ett förslagsanslag, högst ..... kronor 5,500.

4. Hästaveln.

a. Hästavelns förbättrande.

Reservationsanslag	kronor 369,400
Friheter, förslagsanslag	» 1,070
	<hr/>
	oförändrat ordinarie anslag, kronor 370,470.

b. *Extra personal vid Flyinge hingstdepå.*

För bestridande av kostnad för extra personal vid Flyinge hingstdepå har riksdagen på extra stat beviljat för vart och ett av åren 1905—1910 ett anslag av 3,790 kronor samt för varje av åren 1911—1918 ett anslag av 4,630 kronor.

[21.]
Extra personal vid
Flyinge
hingstdepå.

Ifrågavarande personal, som är anställd för dressyr och ridning av unghingstarna vid depån, har hittills utgjorts av en officer jämte manskap från något av de i Skåne förlagda kavalleriregementena. På grund av de olägenheter nämnda kommendering förorsakat kavalleriet, kommer från och med år 1918 civil personal att för ändamålet anställas.

(extra anslag.)

Nu har stuteriöverstyrelsen i skrivelse den 22 augusti 1917 hemställt, att anslag för ifrågavarande ändamål måtte med oförändrat belopp beredas jämväl för år 1919.

I enlighet härmed tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till extra personal vid Flyinge hingstdepå
å extra stat för år 1919 bevilja ett för-
slagsanslag, högst ..... kronor 4,630.

c. *Åtgärder för inhemska häststammar.*

På grund av förslag av Kungl. Maj:t anvisade riksdagen å extra stat för vardera av åren 1914 och 1915 ett anslag av 20,000 kronor att under de villkor, Kungl. Maj:t ägde bestämma, utgå för tillvaratagande och utveckling av sådana i Sverige förekommande s. k. lanthästar, som kunde innefattas under benämningen »inhemska häststammar».

[22.]
Åtgärder för
inhemska
häststammar.

(extra anslag.)

Då vid 1915 års utgång ett belopp av minst 3,000 kronor beräknades komma att återstå oanvänt av dessa anslag, äskades i proposition till samma års riksdag å extra stat för år 1916 allenast 17,000 kronor för ifrågavarande ändamål, varjämte medgivande begärdes att få för ändamålet använda vad vid utgången av år 1915 kunde kvarstå oanvänt av nämnda anslag. Omförmälda förslag blev av riksdagen bifallet.

För vardera året 1917 och 1918 har anvisats ett anslag av 20,000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Kungörelse angående statsbidrag för ifrågavarande ändamål utfärdades den 24 oktober 1913.